

โครงการศึกษาจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟู
ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

รายงานฉบับสมบูรณ์

Final Report

รายชื่อผู้ดำเนินโครงการ
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่ปรึกษา

นางรวิวรรณ ภูริเดช

เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นายพุดผิงค์ สุรพฤษ

รองเลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการกำกับโครงการ

นางสุกัลยา ปิ่นทะจักร์

ผู้อำนวยการกลุ่มงานจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

นายวีรณัฐ ฐานสุพร

ผู้อำนวยการกลุ่มงานสิ่งแวดล้อมชุมชน

นางสาวมณฑนา ศิริวรรณ

นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ

นางสาวสุนิสา ประดับราช

นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ

นางสาวนิลบล ผ่องศรี

นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ

รายชื่อคณะผู้ศึกษาโครงการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐภูมิ อัสวโกวิทวงศ์

หัวหน้าโครงการและผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และชุมชน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสุรีย์ สิริศรีศักดิ์

ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว

ดร.กฤษณะ แพทย์จะเกร็ง

ผู้เชี่ยวชาญด้านสารสนเทศภูมิศาสตร์

ดร.ระพี ผลพานิชย์

ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์

นายสมภพ พร้อมพอชื่นบุญ

ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมวิทยา

นางสาวนุริยา รัตนเกิงพร

ผู้ประสานงานโครงการ

นางสาวชลธิชา รอมาลี

เจ้าหน้าที่ธุรการ

ข้อมูลบรรณานุกรม

- โครงการศึกษาจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ
- ผู้จัดทำ กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เลขที่ 60/1 ซอยพิบูลวัฒนา 7 ถนนพระรามที่ 6 พญาไท กรุงเทพมหานคร 10400
โทรศัพท์ 02 265 6582, โทรสาร 02 265 6578
- ผู้ศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม
เลขที่ 2410/2 ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
โทรศัพท์ 02 579 1111
- การอ้างอิง สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2562. โครงการศึกษาจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ, กรุงเทพฯ. 209 หน้า
- คำสืบค้น นโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ
- พิมพ์เมื่อ สิงหาคม 2562
- พิมพ์ที่ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
- จำนวนพิมพ์ 5 เล่ม
- จำนวนหน้า 209 หน้า

สงวนลิขสิทธิ์ในประเทศไทย ตาม พรบ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537
โดย สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2562

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 หลักการและเหตุผล	1-1
1.2 วัตถุประสงค์	1-2
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	1-2
1.4 ผลผลิต/ผลลัพธ์/ตัวชี้วัด	1-3
1.5 พื้นที่/กลุ่มเป้าหมาย	1-3
1.6 ขอบเขตการดำเนินงาน	1-3
1.7 ขั้นตอนการดำเนินงานและวิธีการดำเนินงาน	1-4
1.8 แผนการดำเนินงาน	1-7
บทที่ 2 แนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	
2.1 การคลี่คลายของแนวคิดในการอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	2-1
2.2 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับย่านชุมชนเก่า	2-8
2.3 แนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า	2-24
2.4 ข้อเสนอที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงาน	2-30
บทที่ 3 สถานภาพการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า	
3.1 สาระสำคัญของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เกี่ยวกับย่านชุมชนเก่า	3-1
3.2 สถานภาพการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าในปัจจุบัน	3-2
3.3 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต	3-4
3.4 กฎหมายและกลไกเชิงสถาบันในการสนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปกรรม	3-7
3.5 มาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรม	3-20
บทที่ 4 นโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า	
4.1 ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580)	4-1
4.2 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ	4-2
4.3 แผนปฏิรูปประเทศ	4-3
4.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)	4-6
4.5 นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579	4-8
4.6 แผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	4-10
4.7 แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 - 2564	4-11
4.8 ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	4-12

	หน้า
4.9 สรุปประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องอย่างชุมชนเก่าจากการทบทวนนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนา	4-20
บทที่ 5 กรณีศึกษาการจัดการพื้นที่ย่านชุมชนเก่าในต่างประเทศ	
5.1 กรณีศึกษาพื้นที่ย่านชุมชนเก่า	5-1
5.2 สรุปแนวทางการจัดการพื้นที่ย่านชุมชนเก่าในต่างประเทศ	5-8
บทที่ 6 การสังเคราะห์ประเด็นเชิงยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	
6.1 แนวทางการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า แห่งชาติ	6-3
6.2 การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟู ย่านชุมชนเก่า	6-10
6.3 กรอบนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ	6-24
บทที่ 7 นโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ	
7.1 ความสำคัญ	7-1
7.2 วิสัยทัศน์ (Vision)	7-2
7.3 แนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	7-2
7.4 พันธกิจ (Mission)	7-2
7.5 เป้าหมาย (Goals)	7-2
7.6 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ	7-3
ยุทธศาสตร์ที่ 1 ประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า	7-8
ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า อย่างบูรณาการ	7-11
ยุทธศาสตร์ที่ 3 อนุรักษ์ ฟื้นฟู คุ้มครอง ย่านชุมชนเก่า	7-14
ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ องค์กรความรู้และกระบวนการเรียนรู้	7-21
7.7 ผังกลยุทธ์ (Strategic Map) ของยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟู ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ	7-34
บทที่ 8 การขับเคลื่อนและการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ	
8.1 หลักในการขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟู ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ	8-1
8.2 การกำหนดกลไกการขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟู ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติสู่การปฏิบัติ	8-2
เอกสารอ้างอิง	อ-1

	หน้า
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก สรุปข้อคิดเห็นจากการประชุมชี้แจงโครงการ	ผ-2
ภาคผนวก ข สรุปข้อคิดเห็นจากการประชุมผู้เชี่ยวชาญระดับประเทศ	ผ-5
ภาคผนวก ค สรุปข้อคิดเห็นจากการประชุมระดับประเทศ (ภาคตะวันออก)	ผ-9
ภาคผนวก ง สรุปข้อคิดเห็นจากการประชุมระดับประเทศ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	ผ-15
ภาคผนวก จ สรุปข้อคิดเห็นจากการประชุมระดับประเทศ (ภาคกลาง)	ผ-21
ภาคผนวก ฉ สรุปข้อคิดเห็นจากการประชุมระดับประเทศ (ภาคเหนือ)	ผ-27
ภาคผนวก ช สรุปข้อคิดเห็นจากการประชุมระดับประเทศ (ภาคใต้)	ผ-34
ภาคผนวก ฌ สรุปการประชุมเผยแพร่ผลการดำเนินงานโครงการศึกษาจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ	ผ-41

สารบัญตาราง

	หน้า	
ตารางที่ 1.1	แผนการดำเนินงาน	1-7
ตารางที่ 1.2	รายละเอียดการจัดส่งผลงาน	1-8
ตารางที่ 1.3	หน้าที่ความรับผิดชอบและการปฏิบัติงานของบุคลากรหลัก	1-10
ตารางที่ 4.1	ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	4-14
ตารางที่ 4.2	นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาในระดับต่างๆ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่า	4-20
ตารางที่ 5.1	สรุปแนวทางการจัดการพื้นที่ย่านชุมชนเก่าในต่างประเทศ	5-9
ตารางที่ 6.1	สาระสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า	6-7
ตารางที่ 6.2	ปัจจัยที่เป็นศักยภาพและข้อจำกัดในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	6-14
ตารางที่ 6.3	การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	6-19
ตารางที่ 6.4	การวิเคราะห์ TOWS Matrix ของการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	6-23
ตารางที่ 7.1	เป้าหมาย ผลผลิต ตัวชี้วัด ของยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ	7-6
ตารางที่ 7.2	ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ	7-27

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 2.1	ระดับของการมีส่วนร่วมของชุมชน 2-7
รูปที่ 2.2	แนวความคิดอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติแบบเชื่อมโยงภูมิทัศน์ (Landscape Approach) ใน Natural Heritage Strategy for Tasmania 2013-2030 2-12
รูปที่ 2.3	ระบบในการปกป้องรักษาสภาพภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Landscape) และย่านชุมชนเก่าของประเทศญี่ปุ่น 2-13
รูปที่ 2.4	ตัวอย่างลักษณะของแผนยุทธศาสตร์ที่มี Adaptive Management Cycle ของ Natural Heritage Strategy for Tasmania 2013-2030 2-25
รูปที่ 2.5	ตัวอย่างการจัดทำ Strategic Plan ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของ Ministry of the Environment ประเทศ Finland 2-26
รูปที่ 2.6	ตัวอย่างแนวคิดในการจัดทำแผนที่นำทาง หรือ Road Map ในการบริหารจัดการโครงการ 2-27
รูปที่ 2.7	ขั้นตอนการดำเนินงานที่เชื่อมโยงโครงการฯ สู่นโยบาย One Plan ตามมติ ครม. 2-28
รูปที่ 3.1	แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรในเขตเมือง 3-5
รูปที่ 4.1	นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 4-9
รูปที่ 6.1	หน่วยงานและกลไกที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า 6-8
รูปที่ 6.2	การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนา นำมาสู่ประเด็นยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า 6-9
รูปที่ 6.3	ประเด็นนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าในมิติต่าง ๆ 6-24
รูปที่ 6.4	ระดับของแผนและการถ่ายทอดสู่ประเด็นยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟู ย่านชุมชนเก่า 6-26
รูปที่ 7.1	การเชื่อมโยงวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และเป้าหมาย การอนุรักษ์และ ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ กับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 7-4
รูปที่ 7.2	ยุทธศาสตร์และกลยุทธการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ 7-7
รูปที่ 7.3	ยุทธศาสตร์ที่ 1 ประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า 7-10
รูปที่ 7.4	ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า อย่างบูรณาการ 7-13
รูปที่ 7.5	ยุทธศาสตร์ที่ 3 อนุรักษ์ ฟื้นฟู คุ้มครอง ย่านชุมชนเก่า 7-20
รูปที่ 7.6	ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ องค์กรความรู้และ กระบวนการเรียนรู้ 7-26

		หน้า
รูปที่ 7.7	ผังกลยุทธ์ (Strategic Map) ของยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟู ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ	7-35
รูปที่ 8.1	กลไกการขับเคลื่อนและการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ	8-3

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2560 รับทราบ ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เสนอ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และเตรียมความพร้อมดำเนินงานตามกรอบข้อเสนอฯ ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในอนาคต โดยข้อเสนอเชิงนโยบายเรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าในภาพรวมของประเทศ ให้สามารถดำรงรักษาสีงแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนเก่า ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมให้เกิดความสมดุลอย่างยั่งยืนเพื่อเป็นฐานขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ โดยมีข้อเสนอ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านนโยบาย เป็นข้อเสนอระยะเร่งด่วน เสนอให้ย่านชุมชนเก่า 613 แห่ง ตามทะเบียนย่านชุมชนเก่าของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์และจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงาน 2) ด้านโครงสร้าง เสนอให้มีหน่วยงานหลักรองรับการดำเนินงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว 3) ด้านการขับเคลื่อน เป็นข้อเสนอระยะกลางให้หน่วยงานส่วนภูมิภาคมีบทบาทเป็นแกนกลางในการประสานขับเคลื่อนนโยบายจากส่วนกลาง และให้หน่วยงานส่วนท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการดำเนินการ โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทุกขั้นตอนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ และ 4) ด้านเครื่องมือ กลไก เป็นข้อเสนอระยะยาว ปรับระบบให้มีมาตรการควบคุมและมาตรการส่งเสริมจูงใจ ควบคู่กัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีกลไกทางกฎหมายในการคุ้มครองและส่งเสริม จูงใจ ตลอดจนมีกลไกทางการเงินสนับสนุนการขับเคลื่อนให้เกิดความยั่งยืนได้ด้วยตนเอง

ในมิติด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พื้นที่ย่านชุมชนเก่า ถือได้ว่าเป็นรากฐานของประวัติศาสตร์เมืองที่ต่อเนื่องและมีชีวิตแวดล้อมด้วยบริบทของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ภูมินิเวศระบบนิเวศ หากมีการบริหารจัดการที่เหมาะสมจะเป็นการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่า สามารถเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนประเทศด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของเมือง เพื่อบรรลุยุทธศาสตร์ชาติสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนได้อีกทางหนึ่ง ดังที่องค์การสหประชาชาติเพื่อการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ (United Nations Centre for Human Settlements - HABITAT) ได้ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของปัญหาด้านการตั้งถิ่นฐานมนุษย์และบทบาทของเมืองในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมสำคัญทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากปี พ.ศ.2559 มีการจัดประชุมระดับโลกขึ้น และได้กำหนดแนวทางตลอดจนพันธกิจที่เรียกว่า “New Urban Agenda” ซึ่งเป็นการกำหนดยุทธศาสตร์ใหม่ของโลก (a new global strategy) ว่าด้วยที่อยู่อาศัยและการพัฒนาเมืองในอีก

สองทศวรรษข้างหน้า สำหรับการวางแผนและบริหารจัดการมหานคร เมืองและชุมชนต่างๆ เพื่อให้บรรลุผลในการเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน ในการแปรโฉมใหม่การดำเนินการเพื่อการพัฒนาโลกและการบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงของสถานะภูมิอากาศโลก การดำเนินการตาม New Urban Agenda จะช่วยเสริมนำไปสู่ความสำเร็จในเป้าหมาย “The Sustainable Development Goals” (SDGs) ที่รวมถึงการทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ปลอดภัย และมีความยั่งยืน” จากการทำนงานที่ผ่านมาพบว่า การดำเนินการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศให้บรรลุการพัฒนาอย่างยั่งยืน ภายใต้การดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ โดยเห็นว่ามีคามจำเป็นต้องแก้ปัญหาเชิงระบบและโครงสร้าง เพื่อให้ปรากฏภาพองค์รวมและเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกัน ในขณะเดียวกันเพิ่มบทบาทภาคประชาชนในการบริหารจัดการและฟื้นฟูชุมชนตนเอง ให้ชุมชนโดยองค์กรชุมชนระดับพื้นที่มีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าร่วมกับรัฐและท้องถิ่นเพื่ออนาคตชุมชนตนเอง ตามความหลากหลายของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน โดยมีกระบวนการปฏิรูปที่เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนโดยองค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก จึงนำมาสู่การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์ ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าขึ้น

ทั้งนี้ข้อเสนอที่ 1 ด้านนโยบาย ซึ่งเป็นข้อเสนอระยะเร่งด่วน ได้เสนอให้มีการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานในภาพรวมของประเทศ โดยการผลักดันให้เรื่องการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าเป็นนโยบายระดับชาติ เป็นงานยุทธศาสตร์ที่รัฐต้องเร่งให้มีนโยบายระดับประเทศที่ชัดเจน และถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติในทุกกระดับ เสนอคณะรัฐมนตรีให้มีนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติและแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติที่เป็นเอกภาพ เพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานด้านนี้สู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ให้เป็นแนวทางการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญด้านการเป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติและเป็นพื้นที่รองรับการอยู่อาศัยของผู้คนในปัจจุบัน (Housing Stock) ซึ่งเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของประเทศ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้เล็งเห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีข้างต้น จึงได้จัดทำโครงการศึกษาจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ ขึ้น เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานในภาพรวมระดับประเทศ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่การพัฒนา 4.0 ช่วยสร้างรากฐานความเข้มแข็งระดับท้องถิ่นในการดำเนินงานพัฒนาเชิงอนุรักษ์แบบบูรณาการที่ตอบสนองต่อความต้องการและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน พัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานราก ส่งเสริมคุณภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ในเรื่องการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน และการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับประเด็นปฏิรูปวาระที่ 25 บริหารจัดการทรัพยากร และวาระที่ 35 ศิลปวัฒนธรรมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ/สังคม

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ สำหรับนำเสนอคณะรัฐมนตรีให้เป็นแนวทางการดำเนินงานในภาพรวมของประเทศ เป็นกรอบการดำเนินงานอย่างบูรณาการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

นโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานระดับประเทศที่ชัดเจน และถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติในทุกระดับ

1.4 ผลผลิต/ผลลัพธ์/ตัวชี้วัด

ผลผลิต : นโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

ผลลัพธ์ : แนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าในภาพรวมของประเทศ เพื่อบูรณาการการดำเนินงานเรื่องการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานอนุรักษ์แบบบูรณาการที่ตอบสนองต่อการยกระดับคุณภาพชีวิต พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ไปพร้อมกัน

ตัวชี้วัด : คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีมติรับทราบนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

1.5 พื้นที่/กลุ่มเป้าหมาย

พื้นที่ดำเนินการ : ทั่วประเทศ

กลุ่มเป้าหมาย : ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ นักวิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรอนุรักษ์ ประชาชน และเอกชนที่เกี่ยวข้อง

1.6 ขอบเขตการดำเนินงาน

1.6.1 ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์

(1) ข้อมูลประเด็นสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา และคาดการณ์แนวโน้มในอนาคต จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ เช่น โครงสร้างองค์กร กลไกการประสานการบูรณาการให้เกิดเอกภาพ อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์ความรู้ความเข้าใจและการสร้างความตระหนัก

โครงสร้างด้านกฎหมาย งบประมาณ กลไกการขับเคลื่อนปัจจัยที่มีผลกระทบต่อย่านชุมชนเก่า เช่น สภาพปัญหา สภาพการพัฒนา แนวนโยบาย แนวโน้มการเจริญเติบโต หลักการ เช่น แนวคิด หลักเกณฑ์ วิธีการ มาตรการ เพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาทั้งในและต่างประเทศ

(2) นโยบายและแผนในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม แผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงในการนำไปสู่การจัดทำผลผลิตโครงการฯ ให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนในแต่ละระดับ

1.6.2 จัดประชุมแนะนำโครงการ และเผยแพร่ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าที่คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2560 ให้แก่ หน่วยงานส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า อันเป็นรากฐานต่อการดำเนินงานตามนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ ที่จะจัดทำขึ้น

1.6.3 ศึกษาพื้นที่ย่านชุมชนเก่า ที่เป็นต้นแบบการบริหารจัดการที่ดีในประเทศหรือต่างประเทศ เพื่อเป็นตัวอย่างประกอบการดำเนินการวิเคราะห์จัดทำร่างนโยบายและยุทธศาสตร์ กรณียุทธศาสตร์คัดเลือกจากทะเบียนย่านชุมชนเก่าของ สผ. ต่างประเทศคัดเลือกจากบริบทที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในด้านที่ตั้ง การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต และการบริหารจัดการที่ควรศึกษาเป็นกรณีตัวอย่าง

1.6.4 จัดประชุมผู้เชี่ยวชาญระดับประเทศ ผู้เข้าร่วมไม่น้อยกว่า 20 คน เพื่อให้ข้อเสนอแนะและประเด็นต่อการจัดทำร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

1.6.5 ดำเนินการจัดทำร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ พร้อมกลยุทธ์ มาตรการ แนวทางการดำเนินงาน โดยอย่างน้อยมีกรอบการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ในมิติต่างๆ ได้แก่ 1) ด้านนโยบาย 2) ด้านโครงสร้าง 3) ด้านการขับเคลื่อน และ 4) ด้านเครื่องมือ กลไก

1.6.6 จัดประชุมรับฟังความเห็นระดับประเทศ ต่อ ร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ จำนวน 5 ภาค ภาคละไม่น้อยกว่า 50 คน ประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน องค์กรภาคเอกชน

1.6.7 จัดประชุมชี้แจงประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานเมื่อโครงการแล้วเสร็จ (กรุงเทพมหานคร ต่างจังหวัด) เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานให้เป็นที่ยอมรับทั่วกันแก่ทุกภาคส่วน ทั้งภาคราชการ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการ บูรณาการการดำเนินงานการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีผู้เข้าร่วมไม่น้อยกว่า 100 คน

1.7 ขั้นตอนการดำเนินงานและวิธีการดำเนินงาน

คณะที่ปรึกษาจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานเพื่อให้โครงการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าสำเร็จลุล่วงตามขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์และสรุปแนวคิดของการศึกษา ขั้นตอน วิธีการศึกษาและแผนการดำเนินงานอย่างละเอียด เพื่อนำเสนอต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ส่งรายงานขั้นต้น (Inception Report) ภายใน 30 วัน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลประเด็นสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า โดยเฉพาะจากทะเบียนย่านชุมชนเก่า 613 ชุมชนที่ได้มีการศึกษามาก่อนหน้า รวมถึงศึกษาพื้นที่ย่านชุมชนเก่า ที่เป็นต้นแบบการบริหารจัดการที่ดีในประเทศหรือต่างประเทศ เพื่อเป็นตัวอย่างประกอบการดำเนินการวิเคราะห์จัดทำร่างนโยบายและยุทธศาสตร์ กรณีในประเทศคัดเลือกจากทะเบียนย่านชุมชนเก่าของ สผ. ต่างประเทศคัดเลือกจากบริบทที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในด้านที่ตั้ง การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต และการบริหารจัดการที่ควรศึกษาเป็นกรณีตัวอย่าง โดยวิเคราะห์ภาพรวมของสถานการณ์ย่านชุมชนเก่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา และคาดการณ์แนวโน้มในอีก 20 ปีข้างหน้า จากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยมีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังนี้

- 1) ด้านปัญหาอุปสรรค จุดอ่อน จุดแข็ง ของกระบวนการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าของประเทศที่ผ่านมาในอดีต ในแต่ละด้าน และคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะมีผลต่อกระบวนการอนุรักษ์ทั้งระบบ
- 2) ด้านโครงสร้าง กลไกการขับเคลื่อน
- 3) ด้านปัจจัยที่มีผลกระทบต่อแหล่งย่านชุมชนเก่า เช่น สภาพปัญหา สภาพการพัฒนา แนวนโยบาย แนวโน้มการเจริญเติบโต
- 4) ด้านหลักการ เช่น แนวคิด หลักเกณฑ์ วิธีการ มาตรการ เพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาทั้งในและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ นโยบายและแผนในระดับต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูป แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนแม่บทการพัฒนาประเทศ ระยะ 20 ปี แผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงในการนำไปสู่การจัดทำผลผลิตโครงการฯ ให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนในแต่ละระดับ โดยใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบ การทำการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า (Valued Chain Analysis) แบบต่างๆ

ขั้นตอนที่ 4 จัดประชุมเพื่อชี้แจงโครงการ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจข้อเสนอนโยบายการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และรับฟังความคิดเห็นเบื้องต้นจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อาทิ หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ภาคประชาสังคม ฯลฯ

ขั้นตอนที่ 5 จัดประชุมกลุ่มย่อยระดับผู้เชี่ยวชาญ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนาผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ ในแต่ละด้าน (สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม

ศิลปกรรม) เพื่อระดมความเห็นในประเด็นการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า ได้แก่ ปัญหาอุปสรรค วิสัยทัศน์ในอนาคต เพื่อเสนอประเด็นที่สำคัญในการจัดทำร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

ส่งรายงานฉบับกลาง (Interim Report) ภายใน 120 วัน

ขั้นตอนที่ 6 ดำเนินการจัดทำร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่า ระยะ 20 ปี จะต้องกำหนดกรอบและทิศทางในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าของประเทศที่ชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นทั้งในด้านบวกและลบ โดยยุทธศาสตร์จะกำหนดทิศทางการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าของประเทศไทยในอนาคต ผ่านวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ควรจะเป็นในอนาคต โดยแก้ไขจุดอ่อนและข้อจำกัดที่เกิดขึ้น ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์อย่างสมดุล ก้าวสู่วิสัยทัศน์ที่ต้องการในอนาคต การจัดทำแผนแม่บท แผนงานโครงการ และหน่วยงานรับผิดชอบ เชื่อมโยงกับนโยบายการจัดทำแผนให้เชื่อมโยงและสอดคล้องกันในทุกระดับเป็นแผนเดียวกัน (One Plan) โดยแผนแม่บทนี้จักมีสถานะเป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติการ ภายใต้มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2560 “แผนงานโครงการที่เกี่ยวข้องจกสอดคล้องกับแผนแม่บทการพัฒนาประเทศ 20 ปี ที่จะสรุปในเดือนตุลาคม 2561 ภายใต้นโยบายการจัดทำแผนให้เชื่อมโยงและสอดคล้องกันในทุกระดับเป็นแผนเดียวกัน (One Plan) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติได้จริง”

สาระอย่างน้อยต้องประกอบด้วย ความเป็นมาของภารกิจด้านการอนุรักษ์ ในอดีต สถานการณ์ภารกิจด้านการอนุรักษ์ในปัจจุบัน ความจำเป็นและแนวโน้มของการจัดทำยุทธศาสตร์วิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ระยะ 20 ปี (ครอบคลุมสาระสำคัญ 4 ประการ ประการแรก คือ การกำหนดนโยบายและทิศทางการอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่า โดยมีกลยุทธ์ในการวางรากฐานการขับเคลื่อนการอนุรักษ์ในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ประการที่สอง คือ การมุ่งเน้นการดำเนินการสอดคล้องกับโครงสร้างการบริหารรัฐกิจปัจจุบัน อาทิ การพัฒนาตามประเด็นแผนแม่บทการพัฒนาประเทศ การให้ความสำคัญกับ Area-based polity, คณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) โดยดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนการอนุรักษ์ของไทยให้เห็นเป็นรูปธรรมในระยะ 5 ปี ประการที่สาม การให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยเน้นการขับเคลื่อนผ่านกลไกสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ และประการที่สี่ คือ การปรับปรุงมาตรการกลไก และเครื่องมือในการอนุรักษ์ อาทิ การออกแบบกองทุนเพื่อการอนุรักษ์ย่านชุมชน การส่งเสริมนวัตกรรมการอนุรักษ์โดยอาศัยเทคโนโลยีที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Disruptive technology) เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ร่วมกัน (Inclusive conservation) การเชื่อมต่อกับระบบของห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ (Government Innovation Lab)

ขั้นตอนที่ 7 จัดประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับประเทศ ต่อร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า โดยจัดประชุมรายภาค 5 ภาค ภาคละ 1 ครั้ง ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย ครั้งละไม่น้อยกว่า 50 คน โดยเลือกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และเป็นผู้ที่มีบทบาท

เคลื่อนไหวเป็นผู้ร่วมกิจกรรม (Active Participant) เป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับต่างๆที่เกิดขึ้นแล้ว มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า โดยกำหนดรูปแบบการประชุมแบบร่วมไตร่ตรอง (Deliberative Workshop Process) โดยที่ทุกคนสามารถสะท้อนเสียงที่แท้จริงในอุปสรรค ปัญหา และศักยภาพในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า

ส่งรายงานร่างฉบับสมบูรณ์ (Draft Final Report) ภายใน 240 วัน

ขั้นตอนที่ 8 จัดประชุมชี้แจง ประชาสัมพันธ์ ผลการดำเนินงานระดับประเทศ เพื่อนำเสนอ นโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานให้เป็นที่รับทราบทั่วกันแก่ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการ บูรณาการการดำเนินงานการอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนเก่าให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีผู้เข้าร่วมไม่น้อยกว่า 100 คน โดยใช้รูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแสวงหาอนาคตร่วมกัน (Future Search Forum) เพื่อให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของแผนที้นำทางในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าของชาติ และนำไปสู่แผนปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

1.8 แผนการดำเนินงาน

ตารางที่ 1.1 แผนการดำเนินงาน

การดำเนินงาน	เดือนที่									ผลงาน	หมายเหตุ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9		
ช่วงที่ 1 การเตรียมงาน การทบทวนเอกสาร ศึกษาสถานภาพการอนุรักษ์ การจัดประชุม การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล											คณะที่ปรึกษาทุกท่าน
1. เตรียมงานศึกษา รวบรวมเอกสารและข้อมูล ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง										ชุดข้อมูลเบื้องต้น	
2. ส่งรายงานขั้นต้น (Inception Report)										รายงานขั้นต้น	วันที่ 28 ธ.ค. 61
3. ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ สถานะภาพ ประเด็น และแนวโน้มใน การอนุรักษ์										ชุดข้อมูลสถานะภาพในการ อนุรักษ์ และแนวโน้มในอนาคต	ข้อกำหนดโครงการ (TOR) ข้อ 7.1 (1)
4. ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้อง										ชุดข้อมูลเชิงข้อจำกัด ศักยภาพ ในเชิงกลไกและโครงสร้าง	ข้อกำหนดโครงการ (TOR) ข้อ 7.1 (2)
5. จัดประชุมชี้แจงโครงการ										ข้อมูลจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่	ข้อกำหนดโครงการ (TOR) ข้อ 7.2
6. ศึกษาพื้นที่ผ่านชุมชนเก่าที่เป็นต้นแบบการ บริหารจัดการที่ดี										ข้อมูลและตัวอย่างประกอบการ ดำเนินการวิเคราะห์จัดทำร่าง นโยบายและยุทธศาสตร์	ข้อกำหนดโครงการ (TOR) ข้อ 7.3
7. จัดประชุมผู้เชี่ยวชาญ										ข้อเสนอแนะและประเด็นต่อการ จัดทำร่างนโยบายและยุทธศาสตร์	ข้อกำหนดโครงการ (TOR) ข้อ 7.4
8. ส่งรายงานฉบับกลาง (Interim Report)										รายงานฉบับกลาง	วันที่ 29 มี.ค. 62
ช่วงที่ 2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อ จัดทำ ยุทธศาสตร์ แผนที่นำทาง และแผน แม่บท											คณะที่ปรึกษาทุกท่าน
9. วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก ขั้นตอนก่อนหน้า เพื่อดำเนินการจัดทำร่าง นโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ย่านชุมชน เก่า ระยะ 20 ปี										ร่างนโยบายและยุทธศาสตร์	ข้อกำหนดโครงการ (TOR) ข้อ 7.5
10. สัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ (ระดับ กระทรวงและระดับกรม)										ข้อเสนอแนะต่อร่างนโยบายและ ยุทธศาสตร์	
11. จัดประชุมระดมความเห็นระดับประเทศ ใน 5 ภูมิภาค เพื่อนำเสนอร่างนโยบายและ ยุทธศาสตร์										ข้อเสนอแนะจากเวทีรับฟังความ คิดเห็น	ข้อกำหนดโครงการ (TOR) ข้อ 7.6
12. ปรับปรุงร่างนโยบายและยุทธศาสตร์ หลังจากที่ได้รับความคิดเห็น										ร่างยุทธศาสตร์ที่ได้มีการปรับปรุง	
13. จัดทำและส่งรายงานร่างฉบับสมบูรณ์ (Draft Final Report)										รายงานร่างฉบับสมบูรณ์	วันที่ 26 ก.ค. 62
ช่วงที่ 3 จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ สื่อเพื่อ เผยแพร่ ชุดนิทรรศการ และจัดประชุมชี้แจง และเผยแพร่ผล แก่ทุกภาคส่วน											คณะที่ปรึกษาทุกท่าน
14. จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และเอกสารเผยแพร่										สื่อประชาสัมพันธ์และเอกสาร เผยแพร่	การจัดเตรียมสื่อ วิดิทัศน์
15. ทำการปรับปรุงร่างนโยบายและยุทธศาสตร์ การอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่า ระยะ 20 ปี จากการประชุมในระดับประเทศ										รายงานฉบับสมบูรณ์	
16. จัดประชุมชี้แจงและเผยแพร่ผลแก่ทุกภาค ส่วนในการบูรณาการแนวทางการอนุรักษ์ย่าน										ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากทุกภาค ส่วน	TOR ข้อ 7.7

ชุมชนเก่าในระยะ 20 ปี											
17. ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) สื่อ ประชาสัมพันธ์ และเอกสารเผยแพร่										รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)	วันที่ 27 ส.ค. 62

ตารางที่ 1.2 รายละเอียดการจัดส่งผลงาน

ที่	การจัดส่งผลงาน	ข้อกำหนด	สาระสำคัญและข้อมูลที่จัดส่ง
1	รายงานขั้นต้น (Inception Report)	ส่งภายใน 30 วัน (28 ธ.ค. 61) นับจาก วันลงนามในสัญญา จำนวน 35 เล่ม	แนวคิดของการศึกษา ขั้นตอน วิธีการศึกษาและ แผนการดำเนินงานอย่างละเอียด โดยแสดงระยะเวลา ผลที่คาดว่าจะได้รับ และระบุผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน
2	รายงานฉบับกลาง (Interim Report)	ส่งภายใน 120 วัน (29 มี.ค. 62) นับจาก วันลงนามในสัญญา จำนวน 35 เล่ม	2.1) ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ สถานะภาพ ประเด็น และแนวโน้มในการ อนุรักษ์ เพื่อจัดทำชุดข้อมูลสถานะภาพในการอนุรักษ์ และแนวโน้มในอนาคต 2.2) ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำชุดข้อมูลเชิงข้อจำกัด ศักยภาพ ในเชิงกลไก และโครงสร้าง 2.3) จัดประชุมแนะนำโครงการ และเผยแพร่ข้อเสนอ เชิงนโยบายการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าที่ คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2560 โดยมีกลุ่มเป้าหมาย อาทิ หน่วยงานและองค์กรที่ เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ภาค ประชาสังคม ฯลฯ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจข้อเสนอ เชิงนโยบายการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า อันเป็น รากฐานต่อการดำเนินงานตามนโยบายและยุทธศาสตร์ การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ ที่จะจัดทำขึ้น 2.4) ศึกษาพื้นที่ย่านชุมชนเก่าที่เป็นต้นแบบการบริหาร จัดการที่ดี เพื่อจัดทำข้อมูลและตัวอย่างประกอบการ ดำเนินการวิเคราะห์จัดทำร่างนโยบายและยุทธศาสตร์ 2.5) จัดประชุมผู้เชี่ยวชาญ เช่น ด้านการอนุรักษ์ ด้าน ประชาสังคม ด้านการพัฒนาเมือง และตัวแทนชุมชนที่มี การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เป็น ต้น เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะและประเด็นต่อการจัดทำร่าง นโยบายและยุทธศาสตร์
3	รายงานร่างฉบับสมบูรณ์ (Draft Final Report)	ส่งภายใน 240 วัน (26 ก.ค. 62) นับจาก วันลงนามในสัญญา จำนวน 35 เล่ม	3.1) วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอน ก่อนหน้า เพื่อดำเนินการจัดทำร่างนโยบายและ ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า ระยะ 20 ปี เพื่อ นำมาสู่ร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟู ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

ที่	การจัดส่งผลงาน	ข้อกำหนด	สาระสำคัญและข้อมูลที่จัดส่ง
			3.2) สัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ (ระดับกระทรวงและระดับกรม) เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะต่อร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

ตารางที่ 1.2 รายละเอียดการจัดส่งผลงาน (ต่อ)

ที่	การจัดส่งผลงาน	ข้อกำหนด	สาระสำคัญและข้อมูลที่จัดส่ง
			3.3) จัดประชุมระดมความเห็นระดับประเทศ ใน 5 ภูมิภาค ประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน องค์กรภาคเอกชน เพื่อนำเสนอร่างนโยบายและยุทธศาสตร์ และรวบรวมข้อเสนอแนะจากเวทีรับฟังความคิดเห็น 3.4) ปรับปรุงร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ หลังจากที่ได้รับความคิดเห็นทั้งจากผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐและการประชุมระดมความเห็นระดับประเทศใน 5 ภูมิภาค
4	รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)	ส่งภายใน 270 วัน (27 ส.ค. 62) นับจากวันลงนามในสัญญา จำนวน 200 เล่ม	4.1) รายงานผลการศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่าระยะ 20 ปี ฉบับสมบูรณ์จำนวน 200 เล่ม 4.2) เอกสารรายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร จัดพิมพ์เป็นภาษาไทย จำนวน 200 เล่มและจัดพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ จำนวน 20 เล่ม 4.3) เอกสารเผยแพร่โครงการขนาด A5 จำนวน 1,000 ชุด 4.4) สื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของนิทรรศการแสดงผลการศึกษาของโครงการ 4.5) แผ่นบันทึกข้อมูล(CD – ROM) จำนวน 500 ชุด

ตารางที่ 1.3 หน้าที่ความรับผิดชอบและการปฏิบัติงานของบุคลากรหลัก

แผนงาน/กิจกรรม	บุคลากรหลัก				
	ผศ.ดร. ณัฐวุฒิ อิศรโกวิทวงศ์	ผศ.ดร. เพ็ญมธุรีย์ สิริศรีศักดิ์	ดร. กฤษณะ เพ็ญจะเกรียง	นายระพี ผลพาณิชย์	นายสมภาพ พร้อมเพ็ชร์บุญ
ช่วงที่ 1 การเตรียมงาน การทบทวนเอกสาร ศึกษาสถานภาพการอนุรักษ์ การจัดประชุม การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล					
1. แนวคิดของการศึกษา ขั้นตอน วิธีการศึกษาและแผนการดำเนินงานอย่างละเอียด โดยแสดงระยะเวลา ผลที่คาดว่าจะได้รับ และระบุผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน	●	●	●	●	●
2. ส่งรายงานขั้นต้น (Inception Report)	●	●	●	●	●
3. ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ สถานะภาพ ประเด็น และแนวโน้มในการอนุรักษ์	●	●	○	○	○
4. ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้อง	●	○	●	●	○
5. จัดประชุมชี้แจงโครงการ	○	○	○	○	●
6. ศึกษาพื้นที่ย่านชุมชนเก่าที่เป็นต้นแบบการบริหารจัดการที่ดี	●	●	●	○	○
7. จัดประชุมผู้เชี่ยวชาญ	○	○	○	○	●
8. ส่งรายงานฉบับกลาง (Interim Report)	●	●	●	●	●
ช่วงที่ 2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำ ยุทธศาสตร์ แผนที่นำทาง และแผนแม่บท					
9. วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนก่อนหน้า เพื่อดำเนินการจัดทำร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า ระยะ 20 ปี	●	●	●	●	○
10. สัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ (ระดับกระทรวงและระดับกรม)	●	●	●	●	●
11. จัดประชุมระดมความเห็นระดับประเทศ ใน 5 ภูมิภาค เพื่อนำเสนอร่างนโยบายและยุทธศาสตร์	○	○	○	○	●
12. ปรับปรุงร่างนโยบายและยุทธศาสตร์ หลังจากที่ได้รับความคิดเห็น	●	●	●	●	●
13. จัดทำและส่งรายงานร่างฉบับสมบูรณ์ (Draft Final Report)	●	●	●	●	●
ช่วงที่ 3 จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ สื่อเพื่อเผยแพร่ ชูมติพรรคการเมือง และจัดประชุมชี้แจง และเผยแพร่ผลแก่ทุกภาคส่วน					
14. จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และเอกสารเผยแพร่	○	○	○	○	●
15. ทำการปรับปรุงร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่า ระยะ 20 ปี จากการประชุมในระดับประเทศ	●	●	●	●	●
16. จัดประชุมชี้แจงและเผยแพร่ผลแก่ทุกภาคส่วนในการบูรณาการแนวทางการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าในระยะ 20 ปี	○	○	○	○	●
17. ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) สื่อประชาสัมพันธ์ และเอกสารเผยแพร่	●	●	●	●	●

หมายเหตุ: ● หมายถึง ผู้รับผิดชอบหลัก ○ หมายถึง ผู้รับผิดชอบรอง

บทที่ 2

แนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

การจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติได้มีการวางกรอบแนวคิดเพื่อทำความเข้าใจด้านความสำคัญของธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมไปถึงความเชื่อมโยงที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน แนวคิดที่มีความเป็นปัจจุบันและมีความเป็นไปได้เพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งในระดับชาติ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และในระดับสากล ซึ่งจะนำไปสู่การเสนอกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา (Conceptual Framework) ที่มีความสัมพันธ์กับขั้นตอน วิธีการ และข้อเสนอที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายการดำเนินงานต่อไป โดยเนื้อหาในส่วนนี้ประกอบด้วย 1) การคลี่คลายของแนวคิดในการอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม 2) กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับย่านชุมชนเก่า 3) แนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า และ 4) ข้อเสนอที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การคลี่คลายของแนวคิดในการอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

2.1.1 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

1) มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage)

มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพ (Tangible Cultural Heritage)

มรดกทางกายภาพที่สามารถเห็นและจับต้องได้ จะเกี่ยวข้องกับวัสดุ หรือสิ่งก่อสร้างที่สร้างสรรค์โดยบรรพบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นโบราณวัตถุที่เป็นชิ้นงาน (Artifact) ซากปรักหักพัง (Manufactured Debris/Ruins) สิ่งก่อสร้าง (Structure) อนุสรณ์สถาน (Monument) ที่ยังมีสภาพสมบูรณ์ หรือเหลือเพียงร่องรอยทางโบราณคดี และมีการใช้งานในปัจจุบันหรือไม่ก็ได้

มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Intangible Cultural Heritage)

มรดกทางจิตวิญญาณ กระบวนการเรียนรู้ ความรู้สึก ความคิดที่ไม่สามารถเห็นและจับต้องได้ เช่น ภาษา ขนบประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติ ความเชื่อ สถานที่ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

2) สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หรือ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

ในประเทศไทยคำว่า *สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม* อาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2518 หรือตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2518 และได้มีการจัดทำแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เสนอคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีมติเห็นชอบในหลักการ แผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมดังกล่าว เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม และ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2527 สำคัญสำคัญของแผนคือ การให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของ

ท้องถิ่น การดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันคือ การจัดตั้งหน่วยอนุรักษ์ท้องถิ่น 75 จังหวัด และแต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์ ด้วยเห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมมิได้มีเพียงปัญหาเรื่องอากาศ น้ำ เสียง ขยะเท่านั้น สิ่งที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตอีกทางหนึ่งคือ การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนออกมาในลักษณะที่เห็นชัดทางกายภาพ ซึ่งหมายรวมถึง ลักษณะทางธรรมชาติตามภูมิประเทศนั้นๆ และพิจารณาดำเนินการอย่างเป็นองค์รวม รวมทั้ง ส่งเสริมสนับสนุนให้ท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยการจัดตั้งหน่วยอนุรักษ์ท้องถิ่น

สำหรับสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีพันธกิจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเป็นหลักและมีการดำเนินงานมาเป็นเวลานาน แต่เดิมในงานด้านแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ให้นิยาม ไว้ดังนี้

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หมายถึง สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่อยู่โดยรอบแหล่งศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่อง และมีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในที่นี้คือสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบัน และได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี เทคโนโลยี ได้แก่ พระราชวัง วัด ศาลา สถานที่ ศาสนสถาน ศาล อนุสาวรีย์ ป้อม กำแพงเมือง คูเมือง อาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม คลอง สะพาน ทำน้ำ และแหล่งชุมชนโบราณ และรวมถึงแหล่งศิลปกรรมที่นับเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมด้วย

ในช่วงปีพ.ศ. 2545-2548 สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ดำเนินโครงการ Thailand Cultural Environment Project : TCEP เพื่อพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย นับเป็นการเรียนรู้ใหม่ที่ดี มีคุณค่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำข้อมูลในเชิงบรรยาย มาอ้างอิงกับผังกายภาพ คือ แปลงข้อมูลบรรยายเป็นแผนที่ ทำให้มีความเข้าใจในความหมายของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้มากขึ้น กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมนอกจากหมายถึง สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่อยู่โดยรอบแหล่งศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องและมีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ยังหมายถึง พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่สะท้อนถึงคุณลักษณะสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม บอกเล่าเรื่องราวพัฒนาการของสังคมและมนุษย์ ผ่านประวัติศาสตร์อันเป็นผลและเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้และการให้คุณค่า (การให้ความหมาย) ของสังคม ดังนั้นสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หมายรวมถึง

- (1) แหล่งศิลปกรรมและสภาพแวดล้อมที่อยู่โดยรอบ
- (2) พื้นที่ที่มีการดำรงอยู่ของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage)
- (3) พื้นที่ที่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่มิได้มีคุณค่าสูง เมื่อพิจารณาโดดๆ แต่มีคุณค่าสูงเมื่อรวมตัวกัน (Collective Value) เช่น ชุมชนริมน้ำ ชุมชนชนบทอื่นๆ

จุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในบริบทของการให้นิยามนี้ คือ การป้องกันดูแล รักษา คุณค่าของพื้นที่ โดยรวมหรือระบบนิเวศชุมชน (Local Ecosystem) ผ่านการพิจารณาอย่างองค์รวม (holistic) ในทุกด้านโดยครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็น

- (1) สภาพทางกายภาพ (ทั้งที่เป็นทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ)
- (2) วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Intangible Assets)
- (3) ผู้คน ประชาชนท้องถิ่นที่จะต้องเป็นผู้ดูแลมรดกทางวัฒนธรรมนั้นๆ

จึงจะเห็นได้ว่า สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หรือ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม คือ พื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะสำคัญทางวัฒนธรรม บอกเล่าเรื่องราวพัฒนาการของสังคมและมนุษย์ผ่านประวัติศาสตร์อันเป็นผลและเกี่ยวเนื่องกับ วัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม

จุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์ในบริบทและนิยามนี้ คือ การดูแลรักษาคุณค่าของพื้นที่โดยรวม (Collective Value) ผ่านการพิจารณาอย่างรอบด้าน ทั้งในส่วนกายภาพทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ วิถีชีวิต ประเพณี ภูมิปัญญา รวมถึง ผู้คน ที่จะต้องเป็นผู้ดูแล มรดกทางวัฒนธรรมนั้นๆ

การอนุรักษ์ในบริบทนี้ จึงไม่ใช่การกระทำเพื่อให้เกิด ภูมิทัศน์แบบพิพิธภัณฑ์ (Museum landscape) แต่เป็นการพยายามให้เกิด สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต (Living environment) ที่ซึ่งประโยชน์ใช้สอยปัจจุบัน สามารถไปได้อย่างกลมกลืนกับการปกป้องรักษาความสมดุลของระบบนิเวศพื้นที่

นอกจากนี้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังได้มีการกำหนดนิยามสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อใช้เป็นกรอบดำเนินงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยเทียบเคียงกับนิยามที่รัฐบาลเดนมาร์กได้กำหนดใช้ จากการสนับสนุนของ Danish International Development Agency (DANIDA) กล่าวคือ

‘สิ่งแวดล้อมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่มีคุณค่าในทางศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี เทคโนโลยี (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) และรวมถึง แหล่งศิลปกรรมที่นับเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมด้วย’ - สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

‘พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่สะท้อนถึงคุณลักษณะสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม บอกเล่าเรื่องราวพัฒนาการของสังคมและมนุษย์ ผ่านประวัติศาสตร์อันเป็นผลและเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่า (การให้ความหมาย) ของสังคม’ - CHIP, Annette Schou-Danish expert

ส่วนนิยามศัพท์สากลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หรือ Cultural Environment ซึ่งใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการรักษาสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ ร่วมกับการวางแผนพัฒนาเมือง ผังเมือง ในแถบประเทศในทวีปยุโรป ได้แก่ ประเทศเดนมาร์ก และประเทศนอร์เวย์ คือ

‘Cultural environment is a geographical area reflecting significant historical features, telling the story of man use of nature, human activities and traditions through history’- CHIP, Danish Forest and Nature Agency, Denmark

'Cultural environment is a type of environment that is related to culture or shared knowledge and value of the society'- Ministry of Environment, Norway

3) ย่านชุมชนเก่า

ย่านชุมชนเก่า หมายถึง พื้นที่ที่แสดงออกถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานในเงื่อนไขของภูมิโนเวศที่แตกต่างกัน ทั้งในพื้นที่เมืองและชนบทมีพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานในมิติที่หลากหลายสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประจักษ์ได้จากอัตลักษณ์ที่ชัดเจนทางกายภาพ และสภาพทางสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณี กิจกรรม และการประกอบอาชีพของชุมชน ประกอบควบคู่กันอย่างเหมาะสม ภายใต้บริบทสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

จากความหมายข้างต้น สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 มิติ ดังนี้

1) มิติด้านกายภาพ: ย่านชุมชนเก่า เป็นแหล่งศิลปกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่มีความเข้าใจในบริบทแวดล้อม และสภาพธรรมชาติ จึงถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เป็นอัตลักษณ์ของชาติที่จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์และฟื้นฟู

2) มิติด้านสังคม: เป็นแหล่งสังคมวัฒนธรรม การอยู่ร่วมอาศัยร่วมกันของคนไทยที่มีความสัมพันธ์ที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูลกัน เป็นอัตลักษณ์ของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนหลายรุ่น หลายศาสนา หลายระดับฐานะ ที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างหลากหลายแต่สามารถอยู่ร่วมกันโดยสันติ มีภูมิปัญญาที่มีคุณค่าและควรมีการสืบทอด เป็นอัตลักษณ์ของชาติที่จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้ดำรงอยู่ต่อไป

3) มิติด้านเศรษฐกิจ: เป็นย่านเดิมที่เคยมีความรุ่งเรืองด้านเศรษฐกิจ หรือวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับภูมิโนเวศ หากมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูสามารถฟื้นคืนเศรษฐกิจขึ้นใหม่ได้ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต นำไปสู่ทุนในการปรับปรุงซ่อมแซม และอนุรักษ์ฟื้นฟูชุมชนเก่าของตน

คุณลักษณะของย่านชุมชนเก่าสามารถจำแนกออกได้เป็น 7 คุณลักษณะ จากปัจจัย 3 ประการ ดังนี้

จำแนกตามที่ตั้งหรือสภาพแวดล้อม ได้แก่

- (1) **ชุมชนริมน้ำ** เป็นย่านชุมชนที่ยึดเอาลำน้ำในการตั้งถิ่นฐาน อาจจะไปประกอบด้วยตลาดและส่วนบ้านเรือนพักอาศัย มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับสภาพที่ตั้งและประโยชน์ใช้สอย รวมไปถึงองค์ประกอบในเชิงระบบนิเวศลำน้ำ พืชพันธุ์ และระบบการผลิตเข้ามาเกี่ยวเนื่องด้วย
- (2) **ชุมชนรถไฟ** เป็นย่านชุมชนที่เกิดจากการพัฒนาเส้นทางรถไฟ หรือการขยายตัวของย่านชุมชนเดิมที่เกิดจากการเข้ามาของสถานีรถไฟ ส่วนใหญ่จะมี

ลักษณะเป็นย่านการค้า หากเป็นสถานที่ที่ผ่านชุมชนขนาดใหญ่หรือเป็นชุมชนทาง
มักจะมีกลุ่มสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องกับรถไฟที่มีลักษณะเฉพาะ

- (3) **ชุมชนโดยรอบโบราณสถาน** เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นพร้อมกับการตั้งถิ่นฐาน
ดั้งเดิมของอารยธรรมหนึ่งๆ ซึ่งอาจหมายถึงการตั้งถิ่นฐานที่ดำเนินต่อ
เนื่องมาจากอดีต โดยพบโบราณสถานที่มีความสำคัญเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน
อาทิ สถูป เจดีย์ แนวกำแพงเมือง คูน้ำ เป็นต้น โดยองค์ประกอบเหล่านี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการกำหนดขอบเขตชุมชนในปัจจุบัน

จำแนกตามหน้าที่การใช้งาน ได้แก่

- (4) **ชุมชนตลาด** เป็นย่านชุมชนที่มีกิจกรรมหรือเคยมีกิจกรรมด้านการค้าเป็น
หลัก มีลักษณะความเป็นย่านตลาดของเมือง หรือของชุมชนในละแวก อาจ
ประกอบไปด้วยพื้นที่ค้าขายรวม เช่น ตลาดสด และส่วนที่เป็นสถาปัตยกรรม
ประเภทเรือนแถวหรือห้องแถวค้าขาย
- (5) **ชุมชนหมู่บ้าน** เป็นพื้นที่หมู่บ้านในบริเวณชนบท มีลักษณะเป็นชุมชนพื้นถิ่น
ประกอบไปด้วยกลุ่มบ้านเรือนที่สะท้อนลักษณะของท้องถิ่น มีบริเวณบ้าน
ลาน และเส้นทางสัญจร เป็นองค์ประกอบของชุมชน และมีความสัมพันธ์กับ
บริบทแวดล้อมในเชิงระบบวิถีชีวิต มีลักษณะการปรับตัวและการ
เปลี่ยนแปลงทางกายภาพสูง
- (6) **ชุมชนตามกลุ่มอาชีพ** เป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับแหล่งทำมาหากิน แหล่ง
ทำการผลิต ซึ่งพื้นที่เหล่านั้นอาจอยู่ไกลจากพื้นที่ของชุมชนออกไป มีพื้นที่ที่
เป็นจุดเปลี่ยนถ่าย เช่น แพปลา ท่าเรือ หรือพื้นที่ที่ต้องใช้เพื่อจัดการผลผลิต
นั้น เช่น ลานตากข้าว ที่ตากปลา ที่แกะหอย เป็นต้น

จำแนกโดยวัฒนธรรมและความทรงจำ

- (7) **ชุมชนชาติพันธุ์** เป็นชุมชนที่มีการรวมกลุ่มการตั้งถิ่นฐานจากการที่มีความ
เป็นชาติพันธุ์ร่วมกัน ส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนที่อพยพโยกย้ายถิ่นฐานมาจาก
ประเทศข้างเคียง โดยนำเอาสัมภาระทางวัฒนธรรม องค์กรความรู้ ภาษา
ประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ ติดตัวมาด้วย แต่มีรูปแบบของการปรับตัวทั้ง
ลักษณะกายภาพของชุมชน และทางด้านสังคมกับบริบทที่ใหญ่กว่าแต่ยังคง
เอกลักษณ์เฉพาะบางอย่างเอาไว้ ชุมชนลักษณะนี้จะมีความโดดเด่นในเชิง
องค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ

2.1.2 แนวทางการอนุรักษ์แบบองค์รวม (Holistic and Integrated Approach)

แนวทางการอนุรักษ์เมืองและย่านชุมชนเก่าสมัยปัจจุบัน จำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจที่
หลากหลายในเรื่องของพลวัตของกระบวนการการเป็นเมืองและการพัฒนา แนวคิดด้านผังเมืองที่

สามารถคงคุณค่าทางวัฒนธรรมชุมชนและทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสม จะเป็นเครื่องมือที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ดังเห็นได้จากเอกสารแนวทางการจัดการโบราณสถานในบัญชีมรดกทางวัฒนธรรมของโลก ได้มีเนื้อหาเฉพาะเกี่ยวกับการผังเมืองและเมืองมรดกโลก (Urban Planning and World Heritage Towns) ได้กล่าวถึงคุณภาพของเมืองประวัติศาสตร์และองค์ประกอบทางประวัติศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องและความต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของบริบทของเมือง และองค์ประกอบเหล่านี้ยังทำหน้าที่ตอบสนองประโยชน์ใช้สอยในปัจจุบัน และได้กล่าวถึงการคุกคามเมืองทางประวัติศาสตร์ว่าเป็นผลจากการพัฒนา เช่นการเจริญเติบโตของประชากร การเพิ่มขึ้นของยานพาหนะส่วนตัว การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ รวมไปถึงการพัฒนาที่ดินที่ไม่เข้าใจคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมในเอกสารนี้ได้เสนอจุดมุ่งหมายของการวางแผนไว้ว่า ต้องเป็นแนวทางอนุรักษ์แบบบูรณาการ (Integrated Conservation) เป็นการผสมผสานการอนุรักษ์เข้ากับการวางแผนพัฒนาเมืองให้เป็นเรื่องเดียวกันและจะต้องมีการควบคุมการเปลี่ยนแปลง (Control of Change) เพื่อไม่ให้เกิดการพัฒนาเมืองมาทำให้คุณค่าของเมืองประวัติศาสตร์สูญสลายเสื่อมสภาพไป (กรมศิลปากร, 2538 แปลจาก M. Feilden and Jokilehto, 1998)

จะเห็นได้ว่าเนื้อหาสาระของเอกสารดังกล่าวได้ถูกพัฒนาและรวบรวมแนวความคิดจากกฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ (Washington Charter, 1987) ที่มีหลักการและวัตถุประสงค์ที่ว่า การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ และชุมชนเมืองอื่น ๆ จะต้องผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมและการวางผังเมือง ผังภูมิภาคในทุกระดับ เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และคุณลักษณะที่จะต้องสงวนรักษาไว้ประกอบด้วย ลักษณะทางประวัติศาสตร์ของเมือง และชุมชนเมืองและองค์ประกอบทางวัตถุและทางจิตใจซึ่งแสดงถึงลักษณะทางประวัติศาสตร์นี้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 1) รูปแบบแผนผังของเมืองที่เห็นได้จากการแบ่งพื้นที่ดินและโครงข่ายถนน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างอาคารและพื้นที่สีเขียวและพื้นที่โล่ง 3) รูปลักษณะภายในและภายนอกของอาคารที่เห็นได้จากสัดส่วน ขนาด รูปแบบ การก่อสร้าง วัสดุสี และการตกแต่ง 4) ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหรือชุมชนเมืองและแหล่งที่ตั้งที่แวดล้อมอยู่ทั้งที่เป็นธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น และ 5) การใช้สอยที่หลากหลายที่มีอยู่ในเมือง หรือชุมชนเมือง ตามกาลเวลา การกระทำใด ๆ ก็ตามต่อคุณลักษณะดังกล่าวมาแล้วนั้นจะต้องคำนึงถึงความเป็นของดั้งเดิมของเมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ (ICOMOS, 1987)

หลังจากการประชุมที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร และมีการประกาศวาระแห่งศตวรรษที่ 21 (Agenda 21) ที่ว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน กระบวนการวางแผนอนุรักษ์ที่บูรณาการเข้ากับกระบวนการด้านผังเมืองและแผนพัฒนาเมือง ได้มีนัยยะสำคัญเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้ามาด้วย ผนวกกับแนวคิดด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากเอกสารการประชุม Conservation and Urban Sustainable Development: A Theoretical Framework ณ ประเทศบราซิล ในส่วนบทนำ Michel Bonnette ผู้เชี่ยวชาญด้านการวางแผนอนุรักษ์เมืองมรดกโลกได้กล่าวถึง “การอนุรักษ์อย่างบูรณาการ (Integrated Conservation)” ว่า เมื่อมองเมืองในฐานะภูมิทัศน์วัฒนธรรมแล้ว แนวคิดด้านการ

อนุรักษ์อย่างบูรณาการนำไปสู่การอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมซึ่งต้องมีการผสมผสานการเมือง เศรษฐกิจ ความเป็นจริงของสังคม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา เทคโนโลยี ความงาม รวมไปถึงปัจจัยอื่นๆ และเหนือสิ่งอื่นใดคือ ผู้คน และนำไปสู่แนวคิดใหม่ในการอนุรักษ์อย่างเป็นองค์รวม ในเชิงระบบนิเวศ (ในที่นี้จะรวมหมายถึงระบบนิเวศทางธรรมชาติและทางสังคม) Bonnette ยังเน้นอีกว่า เราจะอนุรักษ์ชุมชนเมืองชาวประมงเก่าไปไย ในเมื่อโรงงานที่เหนือน้ำยังคงทำลายสภาพนิเวศของน้ำและฆ่าสัตว์น้ำอยู่ เมืองนั้นเป็นระบบนิเวศของครุฑ เป็นชีวิตที่ดำรงอยู่ (Bonnette, 1999)

ด้วยการพัฒนาเมืองมีความเป็นพลวัตสูง ได้ถูกอิทธิพลของการพัฒนาด้วยสถาปัตยกรรมร่วมสมัย โดยฝีมือผู้ที่ไม่เข้าใจในคุณค่าทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะในบริบทของไทย คณะกรรมการวิชาการด้านหมู่บ้านและเมืองประวัติศาสตร์ของไอโคโมสได้ผลักดันให้มีการประชุมว่าด้วย World Heritage and Contemporary Architecture-Managing the Historic Urban Landscape ที่กรุงเวียนนา ในปี 2005 นับเป็นการผสมผสานการเมืองประวัติศาสตร์ด้วยแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Bondin, 2008) ผลจากการประชุมดังกล่าวได้ออกเอกสาร “บันทึกแห่งกรุงเวียนนา (Vienna Memorandum)” ว่าด้วยแนวคิด “ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ (Historic Urban Landscape)” เพื่อที่จะส่งเสริมคุณภาพของวิถีชีวิต โดยมีหลักการและเป้าหมายที่ตอบสนองต่อพลวัตของการพัฒนาในขณะเดียวกันก็เคารพต่อภูมิทัศน์เมืองที่ดำรงสืบต่อกันมาผ่านการเพิ่มเติมของการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่มีคุณภาพสูง ด้วยวิธีการเชิงนโยบายในด้านแผนการจัดการ ที่ผสมผสานกลไกทางกฎหมาย เครื่องมือ และกระบวนการสำหรับการอนุรักษ์ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ รวมไปถึงมุมมองปัจจัยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะกำหนดเป้าหมายสำหรับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในระยะยาว

2.1.3 แนวทางการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

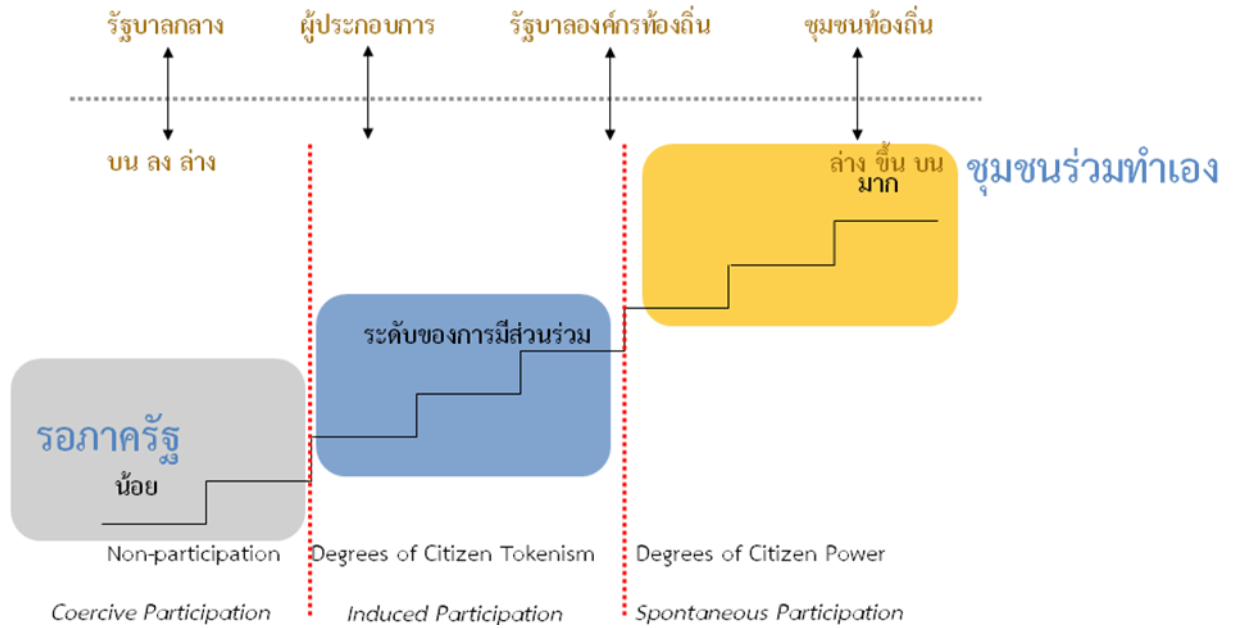
การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า เป็นการดำเนินงานอยู่บนพื้นที่ชุมชน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสร้างการมีส่วนร่วมจากชุมชน และทุกภาคส่วน ตั้งแต่ระดับการระบุแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม จนมาถึงระดับท้องถิ่น รศ.ชูวิทย์ สุจฉายา (2552) ได้ให้แนวคิดของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความจำเป็นไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาที่มักมีข้อขัดแย้งปรากฏอยู่เสมอ และการอนุรักษ์ก็เช่นกัน จึงต้องมีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ในการมีส่วนร่วม ดังนี้

- (1) แนวคิดและหลักการของการมีส่วนร่วม มาจากรากฐานในเรื่องสิทธิที่สามารถมีความแตกต่างทางความคิดและการกระทำ ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นการแสวงหาความร่วมมือ ทางออกให้กับปัญหา
- (2) ระดับของการมีส่วนร่วม ซึ่งในแต่ละสังคมได้มีการศึกษาพบว่ามีความเหมาะสมต่อการมีส่วนร่วม ในระดับที่แตกต่างไม่เท่ากัน ในสังคมตะวันตกที่ประชาธิปไตย ได้หยั่งรากลึกกลงมาแล้ว การมีส่วนร่วมก็สามารถใช้ในระดับที่เข้มข้น กล่าวคือ

ประชาชนมีบทบาทสูงถึงขั้นที่เข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการการอนุรักษ์ได้ ระดับของการมีส่วนร่วมอาจแบ่งได้เป็น 3 ระดับใหญ่ ๆ (รูปที่ 2.1) ดังนี้

- ระดับที่ถือว่ายังไม่มีส่วนร่วมไปจนถึงมีส่วนร่วมน้อย หรือ Non - Participation
- ระดับที่ถือว่ามีส่วนร่วมพอสมควร หรือ Degree of Tokenism
- ระดับที่ถือว่ามีส่วนร่วมสูง หรือ Degree of Citizen Power

รูปที่ 2.1 ระดับของการมีส่วนร่วมของชุมชน

ดร.วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ (2552) ได้แสดงถึงสถานการณ์ของการอนุรักษ์ในปัจจุบันว่า มีการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญจำนวนหนึ่งสนับสนุนแนวคิดที่ว่า การนำมรดกวัฒนธรรมมาใช้งานนั้นไม่ควรที่จะมุ่งเน้นเฉพาะการท่องเที่ยว แต่ควรพยายามสร้างความเข้าใจให้กับพื้นที่และเพื่อให้สาธารณชนตระหนักถึงคุณค่าของพื้นที่ (ICOMOS Charter, 2007) ยิ่งไปกว่านั้น การนำมรดกวัฒนธรรมมาแปลความหมายใหม่ ควรทำให้ถึงพร้อมระหว่างความยั่งยืนของระบบนิเวศ เศรษฐกิจ และสังคม (Interpret Europe, 2007) และเพื่อที่จะให้เกิดความมั่นใจได้ว่าการแปลความหมายใหม่นั้นนำไปสู่ศักยภาพการใช้งานที่สูงสุด แนวทางใหม่ในการอนุรักษ์ก็ได้รับการพัฒนาขึ้นอีก เรียกว่า แนวคิดในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความสำนึกในมรดกในชุมชนของตน และเข้าร่วมจัดการมรดกอย่างมีประสิทธิภาพ

ในหลายพื้นที่ในหลายประเทศ องค์กรชุมชนหลายรูปแบบได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นตัวกลางในการจัดการมรดกวัฒนธรรม ตัวอย่างการทำงานขององค์กรชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการ ได้แก่ การทำงานของ ‘Local Heritage Initiative’ ในประเทศอังกฤษ และการทำงานขององค์กร

ชุมชนภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมในการปลูกชุมชน (อนุรักษ์และฟื้นฟูกายภาพ สิ่งแวดล้อมและสังคม) ที่เรียกว่า ‘มะจิซึคิริ (The Method of Machizukuri) ในประเทศญี่ปุ่น’

2.2 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับย่านชุมชนเก่า

2.2.1 แนวคิดด้านภูมิทัศน์เมือง

แนวความคิดในเรื่องภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ในโครงการศึกษาจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาตินี้จึงเสนอการใช้เกณฑ์ในการประเมินคุณค่าของเมืองเก่าเพื่อกำหนดขอบเขตด้วยการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยกำหนดเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาพื้นที่ที่ควรได้รับการประกาศเป็นพื้นที่เมืองเก่า ดังต่อไปนี้

พื้นที่หลัก

- (1) มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่แสดงออกถึงประวัติศาสตร์ของการพัฒนาเมือง
- (2) มีโครงสร้างสาธารณูปโภคที่มีความสำคัญต่อคุณค่าของพื้นที่
- (3) สะท้อนให้เห็นพัฒนาการของการใช้ที่ดินของเมือง
- (4) เป็นมุมมองสำคัญของเมือง
- (5) เป็นพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรม และสืบทอดมรดกวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพ (Intangible Cultural Heritage) ของเมือง

พื้นที่ต่อเนื่อง เป็นบริเวณส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่หลัก

- (1) เป็นพื้นที่โดยรอบพื้นที่หลัก
- (2) มีกิจกรรม หรือลักษณะทางกายภาพที่ช่วยส่งเสริมการรักษาคุณค่าของพื้นที่หลัก
- (3) เป็นพื้นที่ที่หากถูกเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน หรือการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพจะส่งผลกระทบต่อคุณค่าของพื้นที่หลัก

แนวทางการอนุรักษ์สมัยปัจจุบัน จำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจที่หลากหลายในเรื่องของพลวัตของกระบวนการการเป็นเมืองและการพัฒนา แนวคิดด้านผังเมืองที่สามารถคงคุณค่าทางวัฒนธรรมชุมชนและทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสม จะเป็นเครื่องมือที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ดังเห็นได้จากเอกสารแนวทางการจัดการโบราณสถานในบัญชีมรดกทางวัฒนธรรมของโลก ได้มีเนื้อหาเฉพาะเกี่ยวกับการผังเมืองและเมืองมรดกโลก (Urban Planning and World Heritage Towns) ได้กล่าวถึงคุณภาพของเมืองประวัติศาสตร์และองค์ประกอบทางประวัติศาสตร์มีความเกี่ยวข้องและความต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของบริบทของเมือง และองค์ประกอบเหล่านี้ยังทำหน้าที่ตอบสนองประโยชน์ใช้สอยในปัจจุบัน และได้กล่าวถึงการคุกคามเมืองทางประวัติศาสตร์ว่าเป็นผลจากการพัฒนา เช่นการเจริญเติบโตของประชากร การเพิ่มขึ้นของยานพาหนะส่วนตัว การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ รวมไปถึงการพัฒนาที่ดินที่ไม่เข้าใจคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมในเอกสารนี้ได้เสนอจุดมุ่งหมายของการวางแผนไว้ว่า ต้องเป็นแนวทางอนุรักษ์แบบบูรณาการ (Integrated Conservation) เป็นการผสมผสานการอนุรักษ์เข้ากับการวางแผนพัฒนาเมืองให้เป็นเรื่อง

เดียวกันและจะต้องมีการควบคุมการเปลี่ยนแปลง (Control of Change) เพื่อไม่ให้เกิดการพัฒนาเมืองมาทำให้คุณค่าของเมืองประวัติศาสตร์สูญสลายเสื่อมสภาพไป (กรมศิลปากร, 2538 แปลจาก M. Feilden and Jokilehto, 1998)

จะเห็นได้ว่าเนื้อหาสาระของเอกสารดังกล่าวได้ถูกพัฒนาและรวบรวมแนวความคิดจากกฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ (Washington Charter, 1987) ที่มีหลักการและวัตถุประสงค์ที่ว่า การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ และชุมชนเมืองอื่น ๆ จะต้องผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมและการวางผังเมือง ผังภูมิภาคในทุกระดับ เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และคุณลักษณะที่จะต้องสงวนรักษาไว้ประกอบด้วย ลักษณะทางประวัติศาสตร์ของเมือง และชุมชนเมืองและองค์ประกอบทางวัตถุและทางจิตใจซึ่งแสดงถึงลักษณะทางประวัติศาสตร์นี้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก) รูปแบบแผนผังของเมืองที่เห็นได้จากการแบ่งพื้นที่ดินและโครงข่ายถนน ข) ความสัมพันธ์ระหว่างอาคารและพื้นที่สีเขียวและพื้นที่โล่ง ค) รูปลักษณะภายในและภายนอกของอาคารที่เห็นได้จากสัดส่วน ขนาด รูปแบบ การก่อสร้าง วัสดุสี และการตกแต่ง ง) ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหรือชุมชนเมืองและแหล่งที่ตั้งที่แวดล้อมอยู่ทั้งที่เป็นธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น และ จ) การใช้สอยที่หลากหลายที่มีอยู่ในเมือง หรือชุมชนเมือง ตามกาลเวลา การกระทำใดๆ ก็ตามต่อคุณลักษณะดังกล่าวมาแล้วนั้นจะต้องคำนึงถึงความเป็นของดั้งเดิมของเมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ (ICOMOS, 1987)

หลังจากการประชุมที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร และมีการประกาศวาระแห่งศตวรรษที่ 21 (Agenda 21) ที่ว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน กระบวนการวางแผนอนุรักษ์ที่บูรณาการเข้ากับกระบวนการด้านผังเมืองและแผนพัฒนาเมือง ได้มีนัยยะสำคัญเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้ามาด้วย ผนวกกับแนวคิดด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากเอกสารการประชุม Conservation and Urban Sustainable Development: A Theoretical Framework ณ ประเทศบราซิล ในส่วนบทนำ Michel Bonnette ผู้เชี่ยวชาญด้านการวางแผนอนุรักษ์เมืองมรดกโลกได้กล่าวอ้างถึง “การอนุรักษ์อย่างบูรณาการ (Integrated Conservation)” ว่า เมื่อมองเมืองในฐานะภูมิทัศน์วัฒนธรรมแล้ว แนวคิดด้านการอนุรักษ์อย่างบูรณาการนำไปสู่การอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมซึ่งต้องมีการผสมผสานการเมือง เศรษฐกิจ ความเป็นจริงของสังคม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา เทคโนโลยี ความงาม รวมไปถึงปัจจัยอื่นๆ และเหนือสิ่งอื่นใดคือ ผู้คน และนำไปสู่แนวคิดใหม่ในการอนุรักษ์อย่างเป็นองค์รวม ในเชิงระบบนิเวศ (ในที่นี้จะรวมหมายถึงระบบนิเวศทางธรรมชาติและทางสังคม) Bonnette ยังเน้นอีกว่า เราจะอนุรักษ์ชุมชนเมืองชาวประมงเก่าไปไย ในเมื่อโรงงานที่เหนือน้ำยังคงทำลายสภาพนิเวศของน้ำและฆ่าสัตว์น้ำอยู่ เมืองนั้นเป็นระบบนิเวศองค์รวม เป็นชีวิตที่ดำรงอยู่ (Bonnette, 1999)

ด้วยการพัฒนาเมืองมีความเป็นพลวัตสูง ได้ถูกอิทธิพลของการพัฒนาด้วยสถาปัตยกรรมร่วมสมัย โดยฝีมือผู้ที่ไม่เข้าใจในคุณค่าทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะในบริบทของไทย คณะกรรมการวิชาการด้านหมู่บ้านและเมืองประวัติศาสตร์ของอิโคโมสได้ผลักดันให้มีการประชุมว่าด้วย

World Heritage and Contemporary Architecture-Managing the Historic Urban Landscape ที่กรุงเวียนนา ในปี 2005 นับเป็นการผสมผสานการมองเมืองประวัติศาสตร์ด้วยแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Bondin, 2008) ผลจากการประชุมดังกล่าวได้ออกเอกสาร “บันทึกแห่งกรุงเวียนนา (Vienna Memorandum)” ว่าด้วยแนวคิด “ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ (Historic Urban Landscape)” เพื่อที่จะส่งเสริมคุณภาพของวิถีชีวิต โดยมีหลักการและเป้าหมายที่ตอบสนองต่อพลวัตของการพัฒนา ในขณะที่เดียวกันก็เคารพต่อภูมิทัศน์เมืองที่ดำรงสืบต่อกันมาผ่านการเพิ่มเติมของการแสดงออกทาง วัฒนธรรมที่มีคุณภาพสูง ด้วยวิธีการเชิงนโยบายในด้านแผนการจัดการ ที่ผสมผสานทางกฎหมาย เครื่องมือ และกระบวนการสำหรับการอนุรักษ์ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ รวมไปถึงมุมมองปัจจัย เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะกำหนดเป้าหมายสำหรับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในระยะยาว

2.2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับย่านชุมชนดั้งเดิม ภูมิศาสตร์ นิเวศวัฒนธรรม

การตั้งถิ่นฐานในบริเวณภาคกลางและภาคใต้มีความผูกพันกับสภาพภูมิศาสตร์และระบบ นิเวศ ก่อให้เกิดนิเวศวัฒนธรรมการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีคุณค่า โดยเฉพาะเขตพื้นที่ภาคกลาง ในลุ่มน้ำเจ้าพระยา แม่น้ำกลอง นครชัยศรี และบางปะกง เป็นพื้นที่อันกว้างใหญ่ เป็นภูมิศาสตร์ของพื้นที่ อยู่อาศัย (Geographical Living Space) ด้วยกรอบแนวคิดดังกล่าว สามารถใช้เป็นแนวทางในการระบุ แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนดั้งเดิม ด้วยวิธีการศึกษาทางด้านนิเวศวัฒนธรรมการตั้ง ถิ่นฐาน

สำนักงานสหประชาชาติเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งภาคพื้นเอเชีย-แปซิฟิก (UNESCAP) ได้อ้างถึงการประชุมชนที่กรุง Vancouver ว่าด้วยการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ (1976) ระบุว่า องค์ประกอบทางกายภาพที่มีต่อการตั้งถิ่นฐานประกอบด้วย

- (1) **ที่พักพิง (Shelter)** เป็นโครงสร้างที่มีขนาดรูปร่าง ชนิดลักษณะ และวัสดุที่ แตกต่างกันไป โครงสร้างนี้ถูกก่อสร้างขึ้นโดยมนุษย์เพื่อสร้างความปลอดภัย ความ เป็นส่วนตัว และปกป้องจากสภาวะแวดล้อมรอบตัวในชุมชน
- (2) **โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)** เป็นโครงข่ายที่มีความสลับซับซ้อนที่ถูก ออกแบบเพื่อนำส่งน้ำพาหรือเคลื่อนย้าย ผู้คน สิ่งของ สินค้า พลังงาน หรือแม้แต่ ข้อมูลข่าวสาร
- (3) **การบริการ (Service)** เพื่อที่จะครอบคลุมความต้องการภายในชุมชน เป็น องค์ประกอบที่เติมเต็มประโยชน์ใช้สอยทางสังคม เช่น ด้านการศึกษา สุขภาพ วัฒนธรรม สวัสดิการ นันทนาการ และโภชนาการ

พื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางซึ่งมีลักษณะน้ำท่วมถึงนั้น มีความสำคัญต่อการตั้ง ถิ่นฐานของชุมชนในบริเวณนี้อย่างมากนับแต่ครั้งอดีต และเป็นสังคมชุมชนที่มีความผูกพันกับระบบ นิเวศน้ำอย่างชัดเจนในทุกระดับ โดยเฉพาะชุมชนที่มีลักษณะ “สะเทินน้ำสะเทินบก” โดยมีความผูกพัน กับน้ำตั้งแต่ระบบความคิด ระบบความเชื่อ ระบบสังคม ระบบชุมชน และระบบการผลิต บริบทของ งานวิจัยชิ้นนี้จะอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนที่มีลักษณะที่สัมพันธ์กับระบบของน้ำในที่ราบ

ลุ่มภาคกลาง ชุมชนลักษณะนี้กล่าวได้ว่าเป็นชุมชนสะเทินน้ำสะเทินบก ซึ่งชุมชนในบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางซึ่งมีลักษณะน้ำท่วมถึงนี้ Wallipodom (2000) ได้กล่าวไว้ว่า ...เหตุที่มีพัฒนาการของสังคมมนุษย์จนเป็นบ้านเป็นเมืองที่สำคัญเกิดขึ้นนั้นเนื่องมาจากสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยสำคัญ ดินดอนสามเหลี่ยมหรือเดลต้า คือพื้นที่ราบลุ่มที่เกิดจากการทับถมของโคลนตะกอนที่แม่น้ำและลำน้ำพัดพาลงมาจากภูเขาและพื้นที่สูง จึงเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์ด้วยปุ๋ยธรรมชาติ เหมาะกับการเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารที่เลี้ยงคนได้เป็นจำนวนมาก และการมีลำน้ำและแม่น้ำที่ไหลลงสู่ทะเลได้ ทำให้มีการเคลื่อนไหวของผู้คนทั้งจากภายนอกและภายในเข้ามาตั้งหลักแหล่งที่อยู่อาศัยอย่างถาวร (Sedentary Settlements) และพัฒนาขึ้นเป็นบ้านเมืองทางเกษตรกรรมและการค้าขาย (Port Polity) เกิดขึ้นโดยเฉพาะพัฒนาการด้านการทำนา แม้ว่าจะไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องวิธีการทำนาและการใช้เทคโนโลยีใหม่เท่าใด แต่ก็มี การคิดสรรพันธุ์ข้าว (Agronomy) ที่แตกต่างไปจากก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่ในที่ลุ่มต่ำเติบโตในระดับน้ำที่สูงกว่าแต่ก่อน เป็นสิ่งผลักดันให้เกิดการปลูกข้าวและเกิดแหล่งชุมชนในที่ลุ่มแม่น้ำลำคลองอย่างแท้จริง (รูปที่ 2.2)

Takaya (1978) แห่งมหาวิทยาลัยเกียวโตได้เคยศึกษาความสัมพันธ์ของพื้นที่กับระบบการผลิตข้าวว่าในฤดูน้ำ น้ำจะหลากทั่วไปทุกพื้นที่ และระบบของชุมชนเป็นความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างลักษณะรูปทรงของภูมิประเทศ (Land Form) สภาพของน้ำ (Water Condition) การเจริญเติบโตของข้าว (Growth of Rice) และพื้นที่ในการอยู่อาศัยของผู้คน (People's Living Space) นอกจากนี้ยังอธิบายถึงคุณลักษณะของที่ราบลุ่มใหม่ (Young Delta) ว่าเป็นที่ราบขนาดใหญ่ มีความแตกต่างกันในชั้นระดับความสูงที่น้อยมาก แต่ก็ยังมีบริเวณที่มีลักษณะความลุ่มมากที่สุด คือ บริเวณที่เรียกว่าแขนหรือ Arms และยังชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างกันในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางในช่วงหน้าน้ำและช่วงหน้าแล้ง ซึ่งในบริเวณแขนของที่ราบลุ่มนี้ น้ำจะหลากและท่วมขังอยู่เป็นระยะเวลาานานกว่าพื้นที่อื่น (รูปที่ 2.3)

น้ำมีผลต่อการตั้งถิ่นฐานทั้งในฐานะปัจจัย (Element) ที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตและการตั้งถิ่นฐาน Money (1973) ได้เสนอว่า มนุษย์ใช้น้ำในการตั้งถิ่นฐานทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน รวมทั้งต้องพัฒนาภูมิปัญญาความรู้ในการต่อสู้เพื่อเอาชนะธรรมชาติของน้ำเมื่อในเวลาวิกฤต เมื่อพิจารณาตามกรอบนี้แล้วให้เห็นลักษณะของชุมชนในที่ราบลุ่มภาคกลางนี้มีความสัมพันธ์กับน้ำอย่างชัดเจน โดย เอกวิทย์ ฌ กลาง (2540) ได้กล่าวว่า “.....ประชาชนจะสร้างบ้านเรือนตามชายน้ำเป็นแนวยาวไปตามลำน้ำทั้งสองฝั่งในลักษณะ “สะเทินน้ำสะเทินบก” คือมีเรือนจำนวนมากตั้งอยู่ในน้ำหน้าตลิ่งเป็นแถวแรก แล้วต่อด้วยกลุ่มเรือนที่ตั้งอยู่บนตลิ่งหรือหลังตลิ่งขึ้นไปอีกหนึ่งหรือสองแถวสุดแต่ต่ออายุและความแออัดของชุมชน แต่ในฤดูฝนที่น้ำนองตลิ่ง บ้านเรือนทั้งที่อยู่ในน้ำและอยู่บนตลิ่งจะมีสภาพเหมือนกัน คือถูกน้ำท่วมทั้งสิ้น ลักษณะการตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่สะเทินน้ำสะเทินบกเช่นนี้ นับเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมโดยอาศัยภูมิปัญญาที่ฉลาดมาก” โดยลักษณะของความสะเทินน้ำสะเทินบกนี้ได้ปรากฏอยู่ในสภาพแวดล้อมและสถาปัตยกรรม ดังที่ สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา (2539) ได้อธิบายลักษณะของสถาปัตยกรรมสะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibious

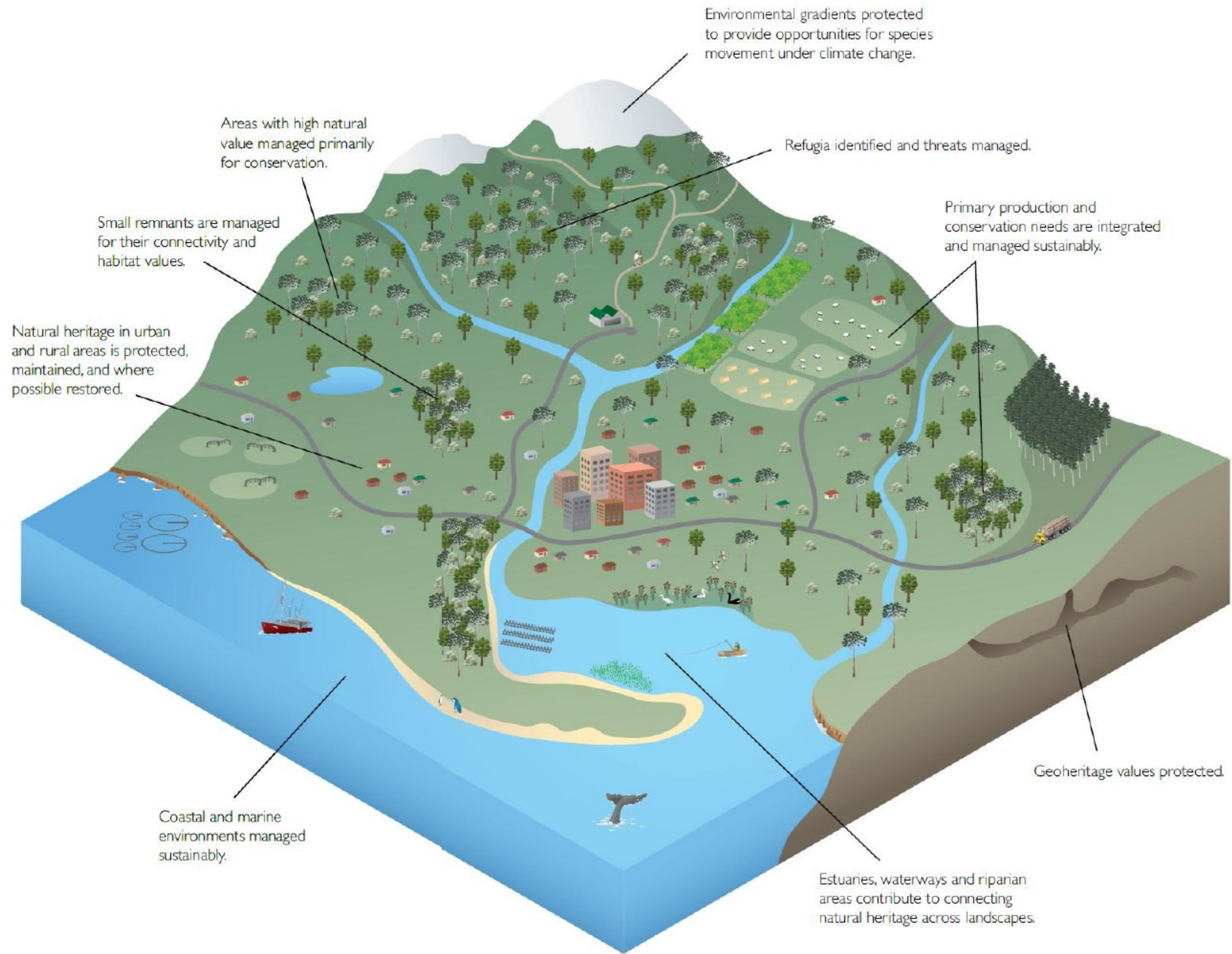

Architecture) ได้ถูกกล่าวถึงในหนังสือ “น้ำ บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย” ว่าการที่บ้านเรือนมีลักษณะการใช้สอยคล่องตัวหรือเคลื่อนย้ายไปมาได้สะดวก ไม่ว่าจะเป็นเรือนแพที่ลอยไปตามกระแสน้ำหรือบ้านแบบสะเทินน้ำสะเทินบก กล่าวคือเรือนใต้ถุนโล่ง จำเป็นที่ต้องจัดให้เล็กกระทัดรัดอีกทั้งยังกล่าวถึงการแปรสภาพจากการอยู่อาศัยในน้ำมาเป็นการอยู่อาศัยแบบสะเทินน้ำสะเทินบก โดยกล่าวยกตัวอย่างของเรือนแพที่ถูกยกมาวางบนเสา และหมู่บ้านที่ตำบลบางลี่ในจังหวัดสุพรรณบุรีว่าในเวลาหน้าน้ำชุมชนจะกลายเป็นชุมชนน้ำไปทั้งหมด

นิยามและความหมายของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คำว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนั้นมาจากคำว่า Vernacular architecture (vernacular มาจากภาษา Latin แปลว่า พื้นเมือง) หมายถึง รูปแบบของอาคารที่ชาวบ้านสร้างขึ้นในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีลักษณะแปรเปลี่ยนไปตามลักษณะของวัฒนธรรมสภาพแวดล้อมและดินฟ้าอากาศที่ต่างกัน¹ สร้างเองตามความต้องการตามวิถีชีวิต สร้างอย่างตรงไปตรงมา ลองผิด ลองถูก โดยมักจะใช้วัสดุก่อสร้างที่หาง่ายในท้องถิ่น จนสรุปเป็นรูปแบบที่เชื่อมโยงกับความเชื่อของกลุ่มชน โดยยึดถือปฏิบัติร่วมกันในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ

¹ วิวัฒน์ เตมียพันธ์ เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน 29 ต.ค -1 พ.ย 2530

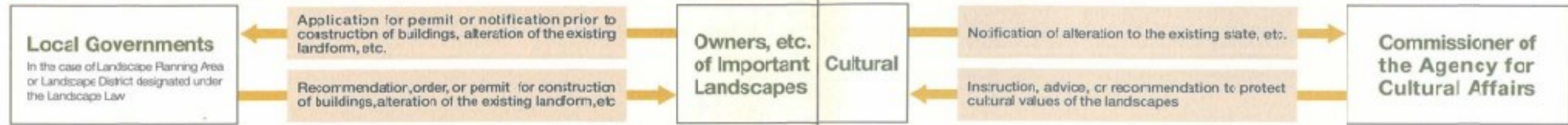

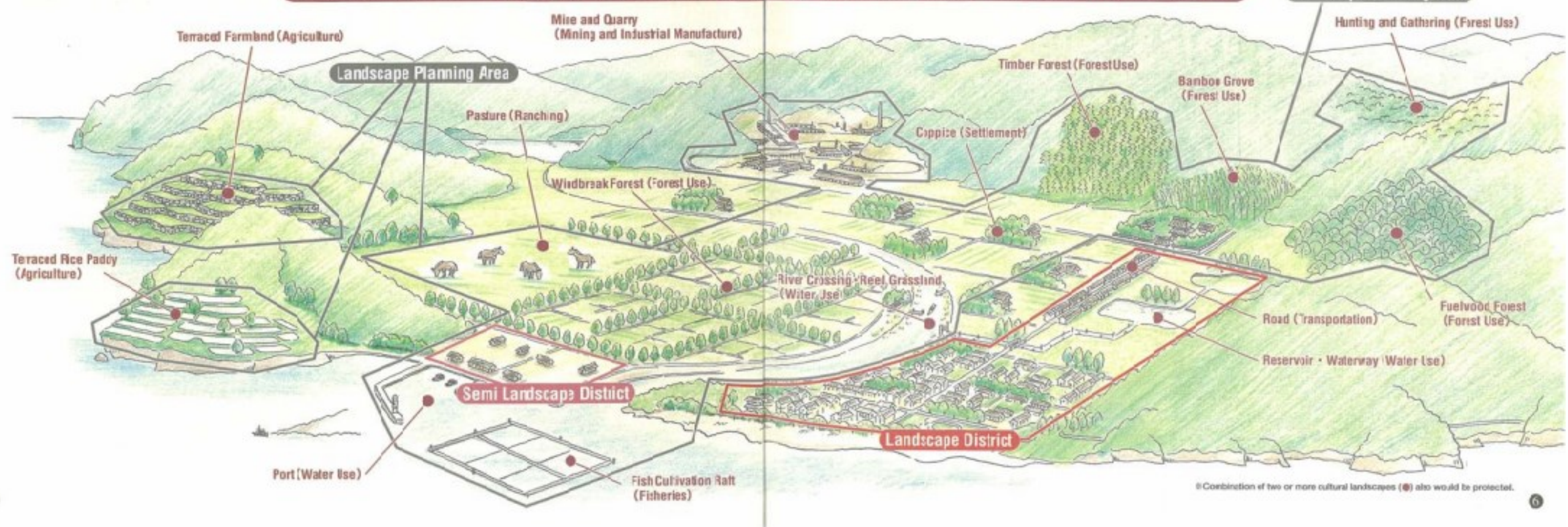
รูปที่ 2.2 แนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติแบบเชื่อมโยงภูมิทัศน์ (Landscape Approach) ใน Natural Heritage Strategy for Tasmania 2013-2030

Scheme for the Protection of Important Cultural Landscapes under the Cultural Properties Protection Law and the Landscape Law

Illustrated Overview of the Protection of Important Cultural Landscapes in Japan

รูปที่ 2.3 ระบบในการปกป้องรักษามรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Landscape) และย่านชุมชนเก่าของประเทศญี่ปุ่น

2.2.3 แนวทางการประเมินความเสี่ยงและภัยคุกคาม

คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ได้มีข้อเสนอถึงการประเมินและการจัดการความเสี่ยงต่อการสูญสลายของคุณค่าของย่านชุมชนเก่าในลักษณะต่างๆด้วย ถึงแม้ว่าจะไม่มีการประเมินคุณค่าในลักษณะการให้ค่าคะแนน เพื่อมาจัดลำดับความสำคัญของย่านชุมชนเก่าในลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น แต่ก็ควรจะมีการพิจารณาถึงความเสี่ยงและภัยคุกคามที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยพัฒนาเกณฑ์อีกชุดหนึ่งขึ้นมาประกอบกัน โดยผู้ศึกษาได้มีแนวทางสำหรับการพิจารณาการประเมินความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อคุณค่าด้านต่างๆของย่านชุมชนเก่า เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ในการประเมินเพื่อนำไปสู่การดำเนินการเฝ้าระวังความเสี่ยงและภัยคุกคามที่จะเกิดขึ้นต่อย่านชุมชนเก่า ได้ดังนี้

- (1) ความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อคุณค่าความสำคัญ เช่น การเกิดแนวโน้มของการพัฒนาที่จะลดทอนคุณค่าด้านหนึ่งด้านใด หรือการขาดการใช้งาน ความต่อเนื่องของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าด้านหนึ่งด้านใดของย่านชุมชนเก่าในเชิงบูรณาภาพ (Integrity) ไม่ว่าจะเป็น ด้านกายภาพ ด้านที่ไม่ใช่กายภาพ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของบริบทสิ่งแวดล้อม
- (2) ความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อองค์ประกอบทางกายภาพ เช่น แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสถาปัตยกรรม โครงสร้างของชุมชน กรรมสิทธิ์ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงด้านภูมิทัศน์
- (3) ความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ เช่น แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในการดำรงอยู่ของกิจกรรมทางวัฒนธรรม การขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น การหายไปของภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกันภายในกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น

2.2.4 มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า

หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการระบุมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่านี้ คณะผู้วิจัย ใช้เกณฑ์จากการศึกษาทบทวนทั้งสองระยะ โดยคำนึงถึงการจำแนกประเภทของย่านชุมชนเก่าในหัวข้อ 2.4 เป็นสำคัญ ทำให้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท² คือ

1) มาตรฐานด้านคุณค่าความสำคัญและกายภาพของความเป็นย่านชุมชนเก่า

มาตรฐานด้านคุณค่าความสำคัญและกายภาพของความเป็นย่านชุมชนเก่า หมายถึง มาตรฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นย่านชุมชนเก่า โดยมีดัชนีที่บ่งชี้ถึงความเป็นย่านชุมชนเก่า ได้แก่ ดัชนีด้านคุณค่าความสำคัญและองค์ประกอบทางกายภาพ ซึ่งมาตรฐานนี้เป็นมาตรฐานหลักที่จะทำให้

2 เนื่องจากในการศึกษาระยะนี้ ไม่มีการดำเนินการโครงการนำร่อง ดังนั้นเกณฑ์ด้านความพร้อมของหน่วยงานท้องถิ่น ละครดับการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่จึงไม่ถูกนำมาพิจารณาในการระบุย่านชุมชนเก่า

ทราบว่ายานชุมชนนั้น เข้าข่ายเป็นย่านชุมชนเก่าหรือไม่ ซึ่งถ้าเข้าข่ายเป็นย่านชุมชนเก่าแล้ว สิ่งที่จะตามมา คือ การอนุรักษ์ และบริหารจัดการ เพื่อให้ชุมชนนั้นคงอยู่อย่างยั่งยืนท่ามกลางการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบด้วย อาคาร (รูปแบบ ความหนาแน่น และความสูง) สถาปัตยกรรม และองค์ประกอบที่สำคัญอื่นๆ อันได้แก่ ช่วงระยะเวลาของการตั้งถิ่นฐาน (Life Span) ซึ่งทำให้เกิดองค์ประกอบทางกายภาพที่ต่างยุคสมัยกัน แต่สร้างคุณค่าโดยรวมให้แก่ย่านชุมชนเก่า ลักษณะของภูมิทัศน์ และระบบที่โล่งว่าง การดำรงอยู่ของกิจกรรมทางการค้าและวัฒนธรรม การใช้ที่ดิน การครอบครองที่ดิน เป็นต้น โดยมีหลักการพิจารณา ได้แก่

- **ลักษณะโครงสร้างของชุมชนยังคงอยู่** ได้แก่ เส้นทางสัญจร (Path) เส้นทางน้ำ ถนนสายหลัก ถนนสายรอง ตรอก ซอย ทางเดิน ที่รวมกิจกรรม (Node) ลาน ช่วง แยก ลักษณะของกลุ่มอาคารที่สะท้อนลักษณะโครงสร้างของชุมชน ได้แก่ การวางตัวของกลุ่มอาคารตึกแถวเก่าในย่านการค้าเก่า การวางตัวของกลุ่มเรือนพักอาศัยในย่านชุมชนหมู่บ้าน ที่มีความสัมพันธ์กับเส้นทาง และระบบที่ว่าง เป็นต้น
- **ลักษณะโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมยังคงอยู่** ได้แก่ รูปแบบสถาปัตยกรรมที่สามารถอ้างอิงถึงยุคสมัยแห่งการก่อกำเนิดและลักษณะสำคัญของย่านชุมชนเก่า นั้นเอาไว้ได้ เช่น อาคารตึกแถวเก่า บ้านคหบดีเก่า เรือนทรงไทยเดิมเก่า เรือนพื้นถิ่น ศาลาสนามเก่า โดยถึงแม้ว่าลักษณะทางสถาปัตยกรรมดังกล่าวจะมีการปรับเปลี่ยนซ่อมแซม หรือมีลักษณะสถาปัตยกรรมที่ต่างยุคสมัยอยู่ร่วมกัน แต่ยังคงสะท้อนให้เห็นลักษณะโดดเด่นทางศิลปสถาปัตยกรรมเอาไว้ได้
- **ลักษณะทางภูมิทัศน์และระบบนิเวศธรรมชาติในย่านชุมชนเก่า** ได้แก่ ภูมิทัศน์และทัศนียภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของเมือง และส่งเสริมบรรยากาศ/สภาพแวดล้อมของพื้นที่ชุมชนเก่าและบริเวณโดยรอบ เช่น พืชพันธุ์พื้นถิ่นและระบบนิเวศที่เกี่ยวข้อง ทั้งระบบนิเวศเมือง นิเวศวัฒนธรรม และนิเวศธรรมชาติ จินตภาพของเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งของที่หมายตาของชุมชนเก่ากับโครงข่ายของเส้นทางและธรรมชาติ
- **ลักษณะความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับมุมมอง** ได้แก่ การรักษาภาพมุมกว้างของย่านชุมชนเก่าเอาไว้ การรักษาเส้นขอบฟ้าของเมืองที่ไม่ทำลายลักษณะที่สำคัญของย่านชุมชนเก่า และรวมไปถึงการรักษาพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของภูมิสัญลักษณ์ที่สำคัญของย่านชุมชนเก่า เป็นต้น
- **การพิจารณาลักษณะของบริบทที่ตั้ง (Setting)** บริบทที่ตั้งของย่านชุมชนเก่า หมายถึงถึงทั้งบริบทแวดล้อมที่ตั้งทั้งทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้าง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการคงอยู่หรือพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่ย่านชุมชนเก่าเหล่านี้จะต้อง

เผชิญและผ่านประสบการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งมีผลโดยตรงต่อย่านชุมชนเก่าทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

เนื่องจากการดำเนินการในพื้นที่ชุมชนซึ่งมีผู้คนในฐานะพลเมือง/ประชาชนอาศัยอยู่ จำเป็นจะต้องพึงระวังในเรื่องของการรุกรอนสิทธิของประชาชน เสรีภาพ และการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังต้องทำการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ที่ทำกิน แหล่งทรัพยากร โดยเฉพาะเรื่องน้ำ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษา และผลักดันให้เกิดข้อบัญญัติท้องถิ่นที่เหมาะสม โดยเฉพาะในพื้นที่นาร่องสำหรับในส่วนของต่างประเทศ จะศึกษาตรวจสอบกฎบัตรนานาชาติที่เกี่ยวข้อง ที่มีความทันสมัยและเหมาะสมกับสถานการณ์ในกระแสปัจจุบัน โดยเฉพาะ Vienna Memorandum ว่าด้วย Historic Urban Landscape ที่ให้ความสำคัญเมืองเก่า/ย่านชุมชนเก่าในฐานะที่เป็นผลจากการซ้อนทับกันทางประวัติศาสตร์ของคุณค่าและคุณลักษณะทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ มากกว่าการเป็นศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ (Historic Centre) หรือกลุ่มอาคาร (Ensemble) ซึ่งมีบริบทกว้างครอบคลุมลักษณะทางภูมิศาสตร์ สัณฐานของพื้นดิน น้ำ และลักษณะทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างทั้งที่มีมาในอดีตและที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน โครงสร้างพื้นฐานของเมือง พื้นที่โล่งและสวน รูปแบบการใช้ที่ดินและการวางผัง การรับรู้และความสัมพันธ์กับทัศนียภาพเมือง และองค์ประกอบอื่นๆที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังหมายรวมไปถึงกิจกรรมและค่านิยมทางสังคม วัฒนธรรม รูปแบบทางเศรษฐกิจ และมิติทางด้านมรดกวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับความหลากหลาย และเอกลักษณ์ ประเด็นเหล่านี้สะท้อนให้เห็นออกมาในเอกสารในที่ประชุมของ ICOMOS เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2554 The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas ที่เน้นในเรื่องประเด็นการเปลี่ยนแปลง (Aspect of Changes) ในทุกมิติ ตั้งแต่สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้าง สิ่งแวดล้อมทางสังคม และกับมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพ

2) มาตรฐานด้านคุณภาพของย่านชุมชนเก่า

มาตรฐานด้านคุณภาพของย่านชุมชนเก่า หมายถึง มาตรฐานที่แสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของย่านชุมชนเก่า โดยมีดัชนีบ่งชี้ ได้แก่ ดัชนีด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และดัชนีด้านความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งมาตรฐานด้านคุณภาพนี้จะทำให้ทราบว่าย่านชุมชนเก่าที่มีความสมบูรณ์ของย่านอยู่ในระดับใด เพื่อส่งเสริมลักษณะทางกายภาพที่เป็นลักษณะหลักที่มองเห็นได้ด้วยสายตาอันเป็นประจักษ์ของการดำรงอยู่ของย่านชุมชนเก่า โดยองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพจะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงความต่อเนื่องของกิจกรรม ผู้คน และการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะ โดยมีหลักการพิจารณา ได้แก่

- **ลักษณะของกิจกรรมในย่านชุมชนเก่า** ซึ่งอาจจะเป็นกิจกรรมดั้งเดิมที่ปฏิบัติสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เช่น กิจกรรมการค้าขายของย่านการค้าเก่า กิจกรรมในการประกอบอาชีพที่ผูกพันกับสภาพแวดล้อมเช่น การทำนา ประมง หรือเป็นกิจกรรมใหม่ที่เข้าไปอยู่ในลักษณะทางกายภาพเดิมเพื่อที่จะทำให้เกิดการ

ใช้งานของย่านชุมชนเก่ากับลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมปัจจุบัน เช่น กิจกรรมเพื่อการรองรับการท่องเที่ยว กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ เป็นต้น

- **ลักษณะทางความหมายทางประวัติศาสตร์ของย่านชุมชนเก่า** โดยที่ย่านชุมชนเก่า นั้นยังคงมีหน้าที่ในทางความหมายเชิงประวัติศาสตร์อยู่มากน้อยเพียงใด เช่น ความเป็นย่านการค้าแห่งแรกของเมือง ความเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญในอดีต เป็นต้น
- **การสืบปฏิบัติทางขนบประเพณี** โดยขนบประเพณีเหล่านั้นได้สืบทอดอยู่ในย่านชุมชนเก่า นั้นๆมาอย่างต่อเนื่อง เช่น ประเพณีการถือศีลกินผัก ประเพณีการแข่งขันเรือ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เป็นต้น
- **ความทรงจำ** โดยเฉพาะความทรงจำของผู้คนต่อการดำรงอยู่ของย่านชุมชนเก่า นั้นๆ ความสัมพันธ์กับวัยเด็กของคนในชุมชน การจดจำถึงช่วงสำคัญของการเปลี่ยนแปลงหรือเหตุการณ์สำคัญต่างๆ เช่น เหตุการณ์ไฟไหม้ เหตุการณ์น้ำท่วม การก่อสร้างที่มีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ เช่น การตัดถนน สะพาน เป็นต้น

2.2.5 ภูมิศาสตร์และภูมินิเวศของประเทศไทยในภูมิภาคต่าง

การศึกษาเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ภูมินิเวศ ประเทศไทยในภูมิภาคต่าง มีเป้าหมายเพื่อใช้ในการกำหนดกรอบการศึกษาในประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ของพื้นที่ย่านชุมชนเก่า โดยแบ่งออกเป็นพื้นที่ตามภูมิภาคต่างๆ ได้แก่ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) ภาคกลาง

พื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางซึ่งมีลักษณะน้ำท่วมถึงนั้น มีความสำคัญต่อพัฒนาการต่อการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในบริเวณนี้อย่างมากนับแต่ครั้งอดีต และเป็นสังคมชุมชนที่มีความผูกพันกับระบบนิเวศน้ำอย่างชัดเจนในทุกระดับ โดยเฉพาะชุมชนที่มีลักษณะ “สะเทินน้ำสะเทินบก” โดยมีความผูกพันกับน้ำตั้งแต่ระบบความคิด ระบบความเชื่อ ระบบสังคม ระบบชุมชน และระบบการผลิต บริบทของงานวิจัยชิ้นนี้จะอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนที่มีลักษณะที่สัมพันธ์กับระบบของน้ำในที่ราบลุ่มภาคกลาง ชุมชนลักษณะนี้กล่าวได้ว่าเป็นชุมชนสะเทินน้ำสะเทินบก ซึ่งชุมชนในบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางซึ่งมีลักษณะน้ำท่วมถึงนี้ Wallipodom (2000) ได้กล่าวไว้ว่า ...เหตุที่มีพัฒนาการของสังคมมนุษย์จนเป็นบ้านเป็นเมืองที่สำคัญเกิดขึ้นนั้นเนื่องมาจากสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยสำคัญ ดินดอนสามเหลี่ยมหรือเดลต้า คือพื้นที่ราบลุ่มที่เกิดจากการทับถมของโคลนตะกอนที่แม่น้ำและลำน้ำพัดพาลงมาจากภูเขาและพื้นที่สูง จึงเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์ด้วยปุ๋ยธรรมชาติ เหมาะกับการเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารที่เลี้ยงคนได้เป็นจำนวนมาก และการมีลำน้ำและแม่น้ำที่ไหลลงสู่ทะเลได้ ทำให้มีการ

เคลื่อนไหวของผู้คนทั้งจากภายนอกและภายในเข้ามาตั้งหลักแหล่งที่อยู่อาศัยอย่างถาวร (Sedentary Settlements) และพัฒนาขึ้นเป็นบ้านเมืองทางเกษตรกรรมและการค้าขาย (Port Polity) เกิดขึ้น โดยเฉพาะพัฒนาการด้านการทำนา แม้ว่าจะไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องวิธีการทำนาและการใช้เทคโนโลยีใหม่เท่าใด แต่ก็มี การคิดสรรพันธุ์ข้าว (Agronomy) ที่แตกต่างไปจากก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่ในที่ลุ่มต่ำเติบโตในระดับน้ำที่สูงกว่าแต่ก่อน เป็นสิ่งผลักดันให้เกิดการปลูกข้าวและเกิดแหล่งชุมชนในที่ลุ่มแม่น้ำลุ่มอย่างแท้จริง

Takaya (1978) แห่งมหาวิทยาลัยเกียวโตได้เคยศึกษาความสัมพันธ์ของพื้นที่กับระบบการผลิตข้าวว่าในฤดูน้ำ น้ำจะหลากทั่วไปทุกพื้นที่ และระบบของชุมชนเป็นความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่าง ลักษณะรูปทรงของภูมิ ประเทศ (Land Form) สภาพของน้ำ (Water Condition) การเจริญเติบโตของข้าว (Growth of Rice) และพื้นที่ในการอยู่อาศัยของผู้คน (People's Living Space) นอกจากนี้ยังอธิบายถึงคุณลักษณะของที่ราบลุ่มใหม่ (Young Delta) ว่าเป็นที่ราบขนาดใหญ่ มีความแตกต่างกันในชั้นระดับความสูงที่น้อยมาก แต่ก็ยังมีบริเวณที่มีลักษณะความลุ่มมากที่สุด คือ บริเวณที่เรียกว่าแขน หรือ Arms และยังมีชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างกันในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางในช่วงหน้าน้ำและช่วงหน้าแล้ง ซึ่งในบริเวณแขนของที่ราบลุ่มนี้ น้ำจะหลากและท่วมขังอยู่เป็นระยะเวลา นานกว่าพื้นที่อื่น

น้ำมีผลต่อการตั้งถิ่นฐานทั้งในฐานะปัจจัย (Element) ที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตและการตั้งถิ่นฐาน Money (1973) ได้เสนอว่า มนุษย์ใช้น้ำในการตั้งถิ่นฐานทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งน้ำผิวดิน และน้ำใต้ดิน รวมทั้งต้องพัฒนาภูมิปัญญาความรู้ในการต่อสู้เพื่อเอาชนะธรรมชาติของน้ำเมื่อในเวลาวิกฤต เมื่อพิจารณาตามกรอบนี้แล้วให้ให้เห็นลักษณะของชุมชนในที่ราบลุ่มภาคกลางนี้มีความสัมพันธ์กับน้ำอย่างชัดเจน โดย เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) ได้กล่าวว่า “.....ประชาชนจะสร้างบ้านเรือนตามชายน้ำเป็นแนวยาวไปตามลำน้ำทั้งสองฝั่งในลักษณะ “สะเทินน้ำสะเทินบก” คือมีเรือนจำนวนมากตั้งอยู่ในน้ำหน้าตลิ่งเป็นแถวแรก แล้วต่อด้วยกลุ่มเรือนที่ตั้งอยู่บนตลิ่งหรือหลังตลิ่งขึ้นไปอีกหนึ่งหรือสองแถว สุดแต่แต่อายุและความแออัดของชุมชน แต่ในฤดูฝนที่น้ำนองตลิ่ง บ้านเรือนทั้งที่อยู่ในน้ำและอยู่บนตลิ่งจะมีสภาพเหมือนกัน คือถูกน้ำท่วมทั้งสิ้น ลักษณะการตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่สะเทินน้ำสะเทินบกเช่นนี้ นับเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมโดยอาศัยภูมิปัญญาที่ฉลาดมาก” โดยลักษณะของความสะเทินน้ำสะเทินบกนี้ได้ปรากฏอยู่ในสภาพแวดล้อมและสถาปัตยกรรม ดังที่ สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา (2539) ได้อธิบายลักษณะของสถาปัตยกรรมสะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibious Architecture) ได้ถูกกล่าวถึงในหนังสือ “น้ำ บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย” ว่าการที่ บ้านเรือนมีลักษณะการใช้สอยคล่องตัวหรือเคลื่อนย้ายไปมาได้สะดวก ไม่ว่าจะ เป็นเรือนแพที่ลอยไปตามกระแสน้ำหรือบ้านแบบสะเทินน้ำสะเทินบก กล่าวคือเรือนใต้ถุนโล่ง จำเป็นที่จะต้องจัดให้เสื่อกระต๊ากอีกทั้งยังกล่าวถึงการแปรสภาพจากการอยู่อาศัยในน้ำมาเป็นการอยู่อาศัยแบบสะเทินน้ำสะเทินบก โดยกล่าวยกตัวอย่างของเรือนแพที่ถูกยกมาวางบนเสา และหมู่บ้านที่ตำบลบางลี่ ในจังหวัดสุพรรณบุรี ว่าในเวลาหน้าน้ำชุมชนจะกลายเป็นชุมชนน้ำไปทั้งหมด

ลักษณะทางภูมิประเทศของที่ราบลุ่มภาคกลางมีระดับสูงกว่าระดับน้ำทะเลเพียงประมาณสองเมตร ด้านในเป็นแผ่นดินที่แผ่ไปด้วยโครงข่ายแม่น้ำลำคลองคลุมบริเวณทั้งหมดอยู่ เมื่อเข้าสู่ฤดูมรสุมในหน้าฝนตั้งแต่ปลายเดือนพฤษภาคม (เดือนหก) ไปจนถึงเดือนพฤศจิกายน (เดือนสิบสอง) น้ำเหนือจะลงมาหลากท่วมเอ่อทั่วไปหมดและน้ำทะเลหนุนขึ้นสูงในเวลาเดียวกัน บริเวณที่ราบลุ่มนี้จะมีลักษณะเป็นทะเลสาบตื้น ๆ อยู่เป็นเวลาหลายเดือน (สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา, 2539) เพื่อให้บริบทของการศึกษานี้มีความชัดเจนมากขึ้น ขอบเขตในการศึกษาจะอธิบายวิเคราะห์ถึงลักษณะของชุมชนสะเทินน้ำสะเทินบกที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มเจ้าพระยา (Chao Phraya Delta) โดยในสังคมที่ราบลุ่มเจ้าพระยา เนื่องจากเป็นบริเวณส่วนกลางของที่ราบลุ่มภาคกลางและมีความสัมพันธ์ของลักษณะของกลุ่มน้ำและระบบนิเวศแบบสองฤดูที่ได้รับอิทธิพลจากแม่น้ำเจ้าพระยาและโครงข่ายลำน้ำที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดลักษณะของการอยู่อาศัยที่มีรากเหง้าความเป็นมาตั้งแต่อดีต โดย Tanabe (1977: 1) ได้เปรียบเทียบที่ราบลุ่มเจ้าพระยาทั้งหมดเป็นเสมือนพื้นที่อยู่อาศัยทางภูมิศาสตร์ หรือ ถิ่นที่ หรือ Lebensraum ในภาษาเยอรมัน ประกอบไปด้วยพื้นที่แบนราบ ครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่แม่น้ำแม่กลอง ท่าจีน เจ้าพระยา และบางปะกง โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นศูนย์กลางในสังคมที่พึ่งพากับการเพาะปลูกข้าว ศรีสัคร วัลลโภทม (2543) ได้กล่าวไว้ว่า . . . ชุมชนถูกตั้งขึ้นจากภูมิประเทศที่สัมพันธ์กับฤดูกาลและสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนตามช่วงเวลาต่าง ๆ Redmond (1998: 26) ได้ตั้งข้อสังเกตลักษณะของคนไทยในการเรียกฤดูกาลต่าง ๆ ว่า “หน้า” และชี้แจงว่าการอยู่กับปัจจุบันคือการอยู่ร่วมกันกับอดีตกับอนาคตในวงจรของเวลา สอดคล้องกับรูปแบบวิถีชีวิตสังคมแบบเกษตรกรรมของไทยในการเรียกฤดูกาลต่าง ๆ เช่น หน้าร้อน หน้าแล้ง หน้าฝน หน้าหนาว ในนัยยะคือ การเผชิญต่อการผันเปลี่ยนของฤดูกาลที่ผูกพันกับวิถีชีวิต วิธีการที่ผู้คนจะอาศัยอยู่ได้คือการสร้างบ้านเรือนที่มีลักษณะยกพื้นเสาสูง (Takaya, 1978) ชุมชนสะเทินน้ำสะเทินบกจึงเป็นภาพสะท้อนและตัวแทนของการตั้งถิ่นฐานลักษณะดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

Takaya และ Tanabe ยังจำแนกให้เห็นว่าในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางยังมีพื้นที่ที่มีลักษณะแตกต่างกันไปตามระดับความสูงของพื้นที่และมีพื้นที่ที่มีความลุ่มต่ำที่สุดซึ่งถูกเรียกว่า Arms of the Delta เป็นพื้นที่ที่หนองน้ำไว้นานที่สุดเนื่องจากความสามารถที่น้ำจะไหลออกไปได้ต่ำ ความจริงด้วยลักษณะทางภูมิประเทศเช่นนี้เป็นอุปสรรคต่อการอยู่อาศัย แต่เมื่อผู้คนสามารถเรียนรู้ที่จะอยู่กับสภาพแวดล้อมและหาวิธีในการเพาะปลูกที่สอดคล้องกับลักษณะดังกล่าวคือการคัดสรรพันธุ์ข้าวขึ้นน้ำหรือข้าวฟางลอย ที่สามารถโตสูงขึ้นตามระดับของน้ำที่หลากท่วมทุ่ง ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นของการอยู่อาศัย การทำมาหากิน และสภาพแวดล้อมจึงก่อเกิดขึ้น ชุมชนก่อร่างสร้างถิ่นฐานเป็นกลุ่มของเครือญาติไปตามลำน้ำบนแนวตลิ่งลำน้ำ (Natural Levees) ซึ่งจะมีระดับความสูงที่มากกว่าบริเวณอื่น ๆ ในภูมินิเวศลุ่มเจ้าพระยาและด้วยเงื่อนไขทางสภาพแวดล้อมซึ่งต้องยอมรับให้มีน้ำท่วมหลากเข้ามาในชุมชนและพื้นที่ทุ่งและหลากออกไปได้ (ด้วยลักษณะสะเทินน้ำสะเทินบก) ทำให้การอยู่อาศัยในที่ราบลุ่มเจ้าพระยานี้เป็นความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่าง ลักษณะภูมิประเทศ (Landform) สภาวะของน้ำ

(Water Condition) การเจริญเติบโตของข้าว (Natural Growth of Rice) และที่อยู่อาศัยของผู้คน (People's Living Space)

2) ภาคตะวันออก

พื้นที่บริเวณภาคตะวันออกนั้น กวี วรกวิน (2545) ได้อธิบายไว้ว่า ในอดีต ดินแดนภาคตะวันออกเคยเป็นเส้นทางการค้า และติดต่อกับต่างประเทศมาช้านาน ตั้งแต่ก่อนสุโขทัยหรือสมัยทวารวดี เมืองศรีมโหสถ ในเขตจังหวัดปราจีนบุรี เมืองพระรถ ในเขตจังหวัดชลบุรี และเมืองเพ็ญิต ในเขตจังหวัดจันทบุรี เคยอยู่ใกล้ชายฝั่งทะเลเก่ามาก่อน และเป็นเมืองท่าติดต่อกับชายฝั่งกับดินแดนอื่นมาก่อน ในสมัยอยุธยาใช้ชายฝั่งภาคตะวันออกเป็นเส้นทางสำคัญ มีเมืองท่าแวะพักหลายจุด เช่น บางปะกง บางปลาสร้อย บางละมุง ระยอง จันทบุรี ตราด นอกจากเป็นเส้นทางแวะพักระหว่างอยุธยา กรุงเทพฯ กับดินแดนที่ติดต่อกับชายฝั่งแล้ว เมืองเหล่านี้ยังเป็นเมืองท่าสำคัญในการระบายสินค้าภายในภาคตะวันออกเองด้วย เช่น เครื่องเทศจากจันทบุรี ตราด อ้อย ยาสูบ ไม้ จากชลบุรี มีหลักฐานทางโบราณคดีในท้องทะเลชายฝั่งตะวันออกมากมายที่แสดงว่าเส้นทางการค้าในอดีตใช้เส้นทางเลียบชายฝั่งตะวันออก เช่น ซากเรือสมัยอยุธยาจมอยู่ที่ใกล้เกาะศรีราชา ซากเรือสินค้าระหว่างเกาะล้านกับพัทยา ซากเรือปากอ่าวแหลมสิงห์และท่าใหม่ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ความสำคัญดังกล่าวข้างต้นยังคงดำรงสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน อาทิ กิจกรรมการค้าทางชีวิต การประกอบอาชีพ ซึ่งเกิดขึ้นได้ด้วยลักษณะทางภูมิประเทศอันหลากหลายในภาคตะวันออกโดยเอื้อให้เกิดการตั้งถิ่นฐานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวขึ้น จากพื้นที่ชายฝั่งทะเลไปจนถึงแนวเขาสอยดาวไปจนถึงเขาบรรทัด ซึ่งมีแนวลำน้ำสั้นๆลงสู่ชายฝั่งทะเลแทรกตัวอยู่ ถัดจากแนวเทือกเขานี้เป็นที่ราบ และมีลุ่มแม่น้ำบางปะกงเป็นแนวขวางและออกสู่ทะเลก่อนช่วงตัวเมืองชลบุรี ที่ราบด้านในนี้แผ่จนไปบรรจบกับแนวเทือกเขาสันกำแพง ซึ่งถือเป็นแนวเขตของภาคตะวันออกก่อนจะเข้าไปสู่ภาคอีสาน ทั้งนี้ สามารถอธิบายรูปแบบการตั้งถิ่นฐานได้เป็น 2 ลักษณะกว้างๆ คือ

- **การตั้งถิ่นฐาน “ทะเล”**

ในพื้นที่ตลอดระยะความยาว 500 กิโลเมตรของภูมิภาคชายฝั่งภาคตะวันออก มีฝั่งและหาดเป็นแกนกลาง มีที่ราบริมฝั่งและทะเลต้นประกบอยู่ทั้งสองข้าง พื้นที่ดังกล่าวมีประชากรและบ้านเรือนอาศัยอยู่ก่อนข้างหนาแน่นกว่าส่วนอื่นจึงทำให้มีกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมประเพณีมากมายเรียงรายอยู่แถบชายฝั่ง รวมทั้งการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนที่มีคุณลักษณะพิเศษอยู่ด้วย นอกจากนี้ นอกชายฝั่งทะเลยังมีพื้นที่เกาะแก่งที่สำคัญและมีการตั้งถิ่นฐานเฉพาะถิ่นมีความสัมพันธ์กับนิเวศวัฒนธรรมและภูมิวัฒนธรรมของภาคตะวันออก ถิ่นฐาน “ทะเล” ที่กล่าวมานี้ สามารถจำแนกมีลักษณะที่แตกต่างกัน 4 ลักษณะ คือ

- (1) ชายฝั่งนับจากชลบุรีถึงสัตหีบ ยาวประมาณ 140 กิโลเมตร มีภูมิประเทศเป็นแหลมสลับาอ่าว มีแหลมหรือมุขที่ยื่นออกไปในทะเล ได้แก่แหลมแท่น เขาสามมุข แหลมฉบบัง เขาพระ พัทยาและแหลมเทียน ที่สัตหีบ และบริเวณหาดทราย

ระหว่างแหลมเหล่านั้นก็เป็นหาดทราย น้ำทะเลใส ได้แก่บริเวณ แหลมแท่น บางแสน ศรีราชา พัทยา บางเสร่

- (2) ชายฝั่งจากสัตหีบถึงแหลมแม่พิมพ์ เขตอำเภอแกลงจังหวัดระยอง ยาวประมาณ 120 กิโลเมตร เป็นชายฝั่งที่มีลักษณะค่อนข้างลาดชัน มีช่วงน้ำลึกสลับกับหาดทราย เช่น อุตะภา มาบตาพุด บ้านฉาง ระยองไปถึงอำเภอแกลง จะมีลักษณะคล้ายกับสวน เป็นคลอง หรือโคลนตม ซึ่งเป็นเงื่อนไขของโครงการทำเรื่อน้ำลึกมาบตาพุดในเขตอุตสาหกรรม บริเวณนี้มีลักษณะเป็นชายฝั่งซึ่งลึกลงไปเป็นหน้าผาชัน
- (3) เป็นชายฝั่งนับจากเขตอำเภอแกลงไปตลอดจังหวัดจันทบุรีและตราด เป็นชายฝั่งเว้า ๆ แหว่ง ๆ สะสมด้วยตะกอนโคลนตม มีร่องน้ำปากน้ำมากมาย เช่น แม่น้ำระยอง แม่น้ำประแสร์ แม่น้ำจันทบุรี แม่น้ำเมืองตราด อุดมด้วยพืชพันธุ์ ป่าชายเลน เป็นที่ตั้งของชุมชนประมงชายฝั่งและนอกฝั่ง นอกจากนี้ในบริเวณส่วนแผ่นดินของแถบนี้เป็นเนื้อที่ของเขาสอยดาว เขาชะเมา และเขาสระบาป เมื่อเกิดฝนตกชุก สายน้ำต่างๆ จะพัดพาโคลนตมออกมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นอาหารให้กับสิ่งมีชีวิตขนาดเล็ก มีสัตว์จำพวกปลาชุกชุม รวมทั้งมีเกาะแก่งต่างๆ เป็นเงื่อนไขทำให้เกิดวิถีชีวิตประมงในบริเวณตั้งแต่อำเภอแกลง คลองใหญ่แหลมสิงห์ ลุ่มน้ำประแส ลักษณะของภูมิวิเวศนี้เป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดวิถีชีวิตแบบชาวประมงและชาวสวน
- (4) เกาะแก่งนอกชายฝั่งทะเล มีสองกลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มเกาะนอกฝั่งชลบุรีถึงสัตหีบ และกลุ่มเกาะช้าง

• **การตั้งถิ่นฐาน “บก”**

รอยต่อที่ถัดเข้ามาจากบริเวณถิ่นฐานทะเลไปจนถึงแนวสันเขาเทือกเขาสูงรวมไปถึงลุ่มน้ำสำคัญทางด้านในของภาคตะวันออก ยังเป็นพื้นที่ภูมิวิเวศการตั้งถิ่นฐานที่สำคัญ ตั้งแต่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ไปจนถึงตลอดจังหวัดจันทบุรีและตราด ลักษณะเป็นภูมิประเทศดินตะกอนที่เป็นลูกเนินและที่ลาดเชิงเขาด้านรับลมของเทือกเขาสอยดาว ภูมิอากาศจะมีฝนมากกว่า 7 เดือน มีความชื้นสูง การประกอบอาชีพจะมีสวนผลไม้สลับสวนยางพารา และไร่พริกไทย เป็นพื้นที่ถัดไปจากเมืองท่าชายฝั่ง

ในบริเวณพื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคตะวันออก เป็นพื้นที่ราบแต่ไม่ลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นที่ดอนและเนินอยู่ในภูมิอากาศที่อับฝน มีช่วงฤดูแล้งที่ยาวนาน พืชผลจึงเป็นพืชไร่ ตั้งแต่อำเภอตาพระยา อำเภออรัญประเทศ อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว และบางส่วนของจันทบุรี บริเวณอำเภอโป่งน้ำร้อน เขาสอยดาว จะพบว่าเบื้องหลังนั้นมีความแห้งแล้งมากกว่าเบื้องหน้า เนื่องจากด้านหน้ามีฝนตกชุก ส่วนในบริเวณลุ่มบางปะกงเป็นที่ราบลุ่มสองฝั่งแม่น้ำบางปะกง อ้อมมาทางปราจีนบุรี โครกปับและกบินทร์บุรี เป็นดินตะกอนน้ำพาภูมิอากาศแห้งแล้งยาว เหมาะแก่การทำนาเพาะปลูก มีคลองปลง

คลองโทรใหญ่ โทรน้อย อีกทั้งยังมีภูมิประเทศแบบเทือกเขาสูง เป็นป่าดิบแล้งบนสันเขา ป่าดิบชื้นในร่องหุบเขา มีสัตว์ป่าและของป่าเป็นผลผลิต

ลักษณะของภูมิประเทศดังกล่าวก่อให้เกิดลักษณะการตั้งถิ่นฐาน “บก” ที่สัมพันธ์กับพื้นที่ราบ พื้นที่เขา และลุ่มน้ำด้านในของภาคตะวันออก รวมไปถึงลุ่มน้ำสำคัญอย่างแม่น้ำบางปะกง แม่น้ำปราจีนบุรี แม่น้ำนครนายก ทำให้เกิดรูปแบบชุมชนการตั้งถิ่นฐานที่มีความหลากหลาย ลักษณะเฉพาะของกลุ่มที่มีความสำคัญที่เป็นอาชีพหลักที่สร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ คือ ชุมชนชาวสวนบริเวณต่อเนื่องกับชายฝั่งทะเลต่อเนื่องกับเขาสอยดาว คือ บริเวณจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด การทำสวนผลไม้ เช่น เงาะ มังคุด ลางสาด ลองกอง ทุเรียน ระกำ สละ ได้ทำสืบทอดกันมาเป็นเวลานานหลายชั่วคนแล้ว และสืบทอดภูมิปัญญาด้านที่อยู่อาศัยแบบเรือนชาวสวนที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์การตั้งถิ่นฐานดังกล่าว

3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สภาพภูมิณีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เรียกกันว่า ภาคอีสาน ย้อนเวลากลับไปนับร้อยล้านปีที่แล้ว แผ่นดินอีสานเคยเป็นทะเลมาก่อน และต่อมาแผ่นเปลือกโลกยกตัวกลายเป็นแนวเทือกเขาและแอ่งแผ่นดินจนต่อมาน้ำกลายเป็นน้ำจืดและชั้นดินที่มากไปด้วยชั้นเกลือที่สะสมมาเป็นเวลาหลายล้านปี ผลจากการยกตัวทำให้เกิดแอ่งพื้นที่สองแอ่งได้แก่ **แอ่งสกลนคร** และ **แอ่งโคราช** โดยทางด้านตะวันตกจะขนาบด้วยเทือกเขาเพชรบูรณ์ ทอดตัวลงใต้ต่อเนื่องกับเทือกเขาตงพญาเย็น สันกำแพงและพนมดงรัก ส่วนทางตอนบนและทิศตะวันออกถูกขนาบด้วยแม่น้ำนานาชาติแม่น้ำโขงที่ไหลมาจากตอนบน

แอ่งสกลนคร คือพื้นที่ ทางด้านตอนบนจากแนวเทือกเขาภูพานจรดแม่น้ำโขง โดยสองแอ่งถูกกั้นด้วยแนวเทือกเขาภูพาน มีแม่น้ำสำคัญคือแม่น้ำสงครามและลำน้ำสาขาอีกมากมาย ประกอบด้วยภูมิประเทศที่หลากหลาย ได้แก่ จากภูพาน ดง โคก ทุ่ง ทม ทาม บึง หาด และแม่น้ำ โดยจะมีป่าตามพื้นที่ต่างๆ และชุมชนกระจายตัวตามสันเนินดินธรรมชาติ และบริเวณปากน้ำต่างๆ

แอ่งโคราช คือพื้นที่ ทางด้านล่างจากเทือกเขาภูพาน ทางด้านทิศตะวันตกขนาบด้วยเทือกเขาเพชรบูรณ์ ที่เป็นต้นน้ำของแม่น้ำชี ลำน้ำพรม ลำน้ำเชิญ และต่อเนื่องด้วยทิวเขาสันกำแพงตงพญาเย็นและต่อเนื่องไปทางทิศใต้จะเป็นเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำมูลและลำน้ำสาขาต่างๆมากมาย โดยแอ่งโคราชจะเป็นพื้นที่ใหญ่ครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัดหากจะเทียบกับแอ่งสกลนคร โดยพื้นที่ทั้งสองแอ่งนี้จะมากไปด้วยชั้นเกลือและแร่โพแทสเซียมเนื่องมาจากเหตุผลทางธรณีวิทยา จึงทำให้เกิดลักษณะเฉพาะของดิน ป่าและน้ำในทั้งสองแอ่งที่ส่งผลสู่พัฒนาการการตั้งบ้านเรือน ชุมชนเพื่ออยู่อาศัยและเกิดเป็นนครรัฐแลกเปลี่ยนสินค้ามาแต่ครั้งอดีต

ลักษณะเด่นในพื้นที่อีกส่วนหนึ่งในแอ่งโคราชนั้นคือ บริเวณ **ทุ่งกุลารั้ว** ที่มีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นแบบสะวันนา ในอดีตสันนิษฐานกันว่า คงมีสภาพไม่ต่างจากหนองหานสกลนครแล้วน้ำค่อยๆตื้นเขิน จนเป็นทุ่งหญ้ากว้างใหญ่ ซึ่งเหลือหลักฐานในรูปของ ฟอสซิลหอยน้ำจืดให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน จึงทำให้เกิดเป็นพื้นที่ทุ่งที่เป็นแอ่งที่มีสายน้ำหล่อเลี้ยง ในช่วงบน ได้แก่ ลำน้ำเสียว

น้อย เสียวใหญ่และลำเตา และทางตอนกลางได้แก่ ลำพั้งชู ส่วนทางตอนล่างได้แก่ แม่น้ำมูน โดยลำน้ำทั้งหมดจะไหลไปรวมกันกับแม่น้ำชีจึงทำให้เกิดลักษณะเฉพาะของพื้นที่คือ ยามฤดูแล้งลำน้ำจะแห้งขอดและมีการต็มเกลืออย่างกว้างขวาง ส่วนยามฤดูฝนน้ำจะท่วมขังเป็นพื้นที่กว้าง จะมีการทำประมงลักษณะที่เป็นทุ่งกุลานี้กว้างใหญ่ครอบคลุมถึง 5 จังหวัด ได้แก่ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด สุรินทร์ ยโสธร และศรีสะเกษ พบหลักฐานทางวัตถุและร่องรอยชุมชนต่างๆสืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จนมาถึงปัจจุบัน ในความเป็นแอ่งของพื้นที่ทั้งสองแอ่งนี้สามารถจำแนกภูมิประเทศออกเป็น 2 ลักษณะคือ ภูมิประเทศแบบโคกสลับแอ่งน้ำ และภูมิประเทศแบบที่ราบลุ่มแม่น้ำ

พื้นที่ของแอ่งสกลนครและแอ่งโคราชที่ถูกกั้นด้วยด้วยเทือกเขาภูพาน ต่อเนื่องด้วยทิวเขาสันกำแพง ดงพญาเย็น ทางด้านตะวันตกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และต่อเนื่องไปทางทิศใต้จะเป็นเทือกเขาพนมดงรักซึ่งกั้นระหว่างตอนใต้ของภาคอีสานกับประเทศกัมพูชา โดยอิทธิพลทางสภาพภูมิศาสตร์เหล่านี้เป็นปัจจัยในภาพกว้างในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตั้งแต่อดีตมาจนกระทั่งปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่บริเวณช่องเขาที่ถูกใช้เป็นเส้นทางคมนาคมและการค้าของอดีต เช่น จังหวัดขอนแก่น อุดรธานี ชัยภูมิ บุรีรัมย์ ซึ่งเป็นช่วงรอยต่อจากช่องเขาต่างๆเข้ามาสู่พื้นที่ในระดับภูมิภาคเปรียบได้ดังประตูภาคตะวันออกเฉียงเหนือในอดีตที่ต้องพึ่งพาการเดินทางทางบก

พื้นที่ของแอ่งสกลนครและแอ่งโคราชที่ถูกกั้นด้วยด้วยเทือกเขาภูพาน และอาณาบริเวณของเทือกเขาต่างๆที่เป็นแหล่งต้นของลำน้ำสำคัญๆในพื้นที่ โดยแม่น้ำที่สำคัญของภาคคือ แม่น้ำชี มูน สงคราม และโขง นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยที่สัมพันธ์ไปกับระบบภูมินิเวศย่อยๆที่เป็นปัจจัยในการตั้งถิ่นฐานของย่านชุมชนเก่า ทั้งระบบโคก ทาม ดง ป่า ต่างๆ โดยปัจจัยของน้ำเป็นมูลเหตุที่สำคัญมากของภาค เพราะความแปรปรวนของธรรมชาติในพื้นที่สร้างความแตกต่างอย่างมากในแต่ละช่วงฤดูกาลและช่วงปี เช่น ฤดูแล้งที่แห้งแล้งในบางปี แต่กลับมีน้ำท่วมในช่วงฤดูฝน และหนาวจัดในช่วงฤดูหนาว เป็นต้น ดังนั้นการจัดการน้ำกับการตั้งถิ่นฐานจึงเป็นปัจจัยอันดับต้นๆของการตั้งถิ่นฐานในย่านชุมชนเก่า นอกเหนือไปจากนี้ผู้คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังใช้เส้นทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งและการค้ามาแต่อดีต แต่กระนั้นก็ตาม การตั้งถิ่นฐานประชิดติดริมแม่น้ำโดยตรงมักไม่ปรากฏ เนื่องจากพื้นที่ริมแม่น้ำมักเป็นพื้นที่น้ำท่วม (Wet Land) ดังนั้นชุมชนส่วนใหญ่จึงตั้งถิ่นฐานอยู่ถัดออกไปจากแม่น้ำในที่แบบโนนหรือโคกเป็นส่วนใหญ่

4) ภาคเหนือ

ในเขตจังหวัดภาคเหนือมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มและหุบเขา และที่ดอนบนเทือกเขาสูงทั้งหมด มีความสูงจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 1,500-3,000 เมตร ลักษณะทิวเขาภาคเหนือเป็นแนวยาวขนานกันเป็นส่วนใหญ่ ในทิศเหนือ-ใต้ ได้แก่ ทิวเขาแดนลาวอยู่ทางเหนือสุด ทิวเขาถนนธงชัยทางตะวันตก ทิวเขาผีปันน้ำตอนกลาง และทิวเขาหลวงพระบางทางตะวันออก ที่ราบในภาคเหนือมีลักษณะแคบและยาวในแนวเหนือ-ใต้ เป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญ คือ ปิง วัง ยม น่าน ไหลลงทางใต้ แม่น้ำปาย ยวม เมย ไหลลงทางทิศตะวันตกสู่แม่น้ำสาละวิน และแม่น้ำอิง กก ผาง ลาว ไหลลงสู่แม่น้ำโขง บริเวณส่วนสำคัญของล้านนา คือ ที่ราบ ซึ่งมีลักษณะเป็นแอ่งลึกลงไป แล้วล้อมรอบด้วยภูเขา ขนาบ

ของพื้นที่ราบจะสัมพันธ์กับขนาดของเมือง ดินแดนในล้านนาแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ล้านนาตะวันตก ได้แก่ เมืองเชียงใหม่ ลำพูน บนแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน เมืองเชียงราย พะเยา บนแอ่งเชียงราย และเมืองลำปางบนแอ่งลำปาง ส่วนล้านนาตะวันออกมี 2 แอ่ง คือ น่าน และแพร่

การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มเมืองในภาคเหนือจะกระจายตัวตามแอ่งหรือที่ราบลุ่มแม่น้ำ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานจะยาวตามลำน้ำ ตามที่ราบจะมีชุมชนหนาแน่น ส่วนบนที่สูงที่มีประชากรเบาบางเป็นที่อยู่ของชาวลัวะและยาง วิธีการเลือกทำเลที่ตั้งเมืองจะพิจารณา 3 อย่าง ตามลำดับความสำคัญคือ

- มีแม่น้ำ ที่ให้น้ำอุดมสมบูรณ์เพียงพอ
- มีที่ราบ เพื่อตั้งบ้านเมืองและทำนาในที่ลุ่ม
- ภูเขา มีความเชื่อสืบต่อกันมาว่าภูเขาควรอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองจึงเป็นมงคล

การตั้งถิ่นฐานในสังคมชุมชนระดับหมู่บ้าน ซึ่งรศ.อนุวิทย์ เจริญศุภกุล วิเคราะห์ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเก่าในภาคเหนือว่า มีตั้งแต่เรือนหลังเดียวในเนื้อที่หุบเขา จนถึงระดับหมู่บ้านและเมืองเมืองและชุมชนใหญ่ๆ เกิดจากการก่อรูปขึ้นมาจากหมู่บ้านหลายๆ หมู่บ้านเป็นหลัก ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะหมู่บ้านเป็น 3 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

- (1) หมู่บ้านป่าหรือชนบท หมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลจากทางสัญจรหลัก การติดต่อกับภายนอกมักจะติดต่อกันระดับเมืองตลาด หรือตลาดท้องถิ่นที่ตั้งติดกับส่วนปกครองท้องถิ่นในระดับตำบล อำเภอ หมู่บ้านลักษณะนี้จะมีลักษณะการใช้ทรัพยากรจากภายในชุมชนเป็นหลัก
- (2) หมู่บ้านภายในและรอบเมืองตลาด ตลาดในภาคเหนือมักจะเกิดขึ้นเป็นแนวยาวระหว่างทางสัญจรหลัก และติดกับศูนย์กลางปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแหล่งตัวกลางที่มีการแลกเปลี่ยนค้าขายระหว่างเมืองใหญ่กับชนบท หรือในระหว่างชุมชนของเมืองตลาดเอง หมู่บ้านในลักษณะนี้จึงได้รับค่านิยม เทคนิควิทยาจากเมืองใหญ่ๆ เข้าไปใช้ด้วย
- (3) หมู่บ้านในเขตเมือง หมายถึง เมืองใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางหลักของจังหวัดหรือภูมิภาค อาจอยู่ในเขตย่านพาณิชย์กรรมในตัวเมือง หรือรอบนอกในลักษณะชานเมืองชื่อของหมู่บ้านต่างๆ นั้นมักขึ้นอยู่กับที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เช่น “ปง” หมายถึงบริเวณที่มีน้ำซับ “สัน” บริเวณสันเนินหรือมีดอน “หนอง” หมายถึงบึงกว้าง และ “แม่” ที่ตั้งที่มีลำธารไหลผ่าน

5) ภาคใต้

ลักษณะภูมิประเทศของภาคใต้เป็นเทือกเขาสูงยาวขนานไปกับฝั่งทะเล พื้นที่ร้อยละ 40 เป็นบริเวณภูเขา-เนินเขา เทือกเขาสำคัญ ได้แก่ เทือกเขาภูเก็ตทางตะวันตก เทือกเขานครศรีธรรมราชทางตะวันออกและมีเทือกเขาสันกาลาคีรี ซึ่งทอดตัวตามแนวตะวันออกตะวันตก จากการที่ภาคใต้มี

เทือกเขาเป็นสันกลางจึงมีการแบ่งบริเวณคาบสมุทรภาคใต้ออกเป็น 2 ด้าน คือ ฝั่งทะเลตะวันตก (อันดามัน) และฝั่งทะเลตะวันออก (อ่าวไทย) และสามารถแบ่งลักษณะทางภูมิประเทศของภาคใต้เป็น 3 ส่วนหลักๆ คือ บริเวณที่เป็นทิวเขา ที่ราบชายฝั่งอ่าวไทย และที่ราบชายฝั่งทะเลอันดามัน

ที่ราบชายฝั่งอ่าวไทย(ฝั่งตะวันออก) มีลักษณะราบเรียบ แคนและยาว ตั้งแต่จังหวัดชุมพร จนถึงนราธิวาส เคยเป็นทะเลริมฝั่งที่เปลี่ยนเป็นพื้นดินมีการทับถมของโคลนตมจากแม่น้ำและกระแสน้ำพัดพามาจนเกิดเป็นที่ราบกว้าง และบางส่วนเกิดจากการสลายตัวของหินแกรนิตเกิดเป็นหาดทรายและมีสันทรายปรากฏ ทั้งบนหาดและพื้นที่นอกสันทรายที่ยื่นไปในทะเลเป็นสันดอนที่มีขนาดใหญ่ สันทรายที่งอกยื่นยาวจนปิดกั้นบริเวณอ่าวเกิดเป็นผืนน้ำภายในแผ่นดิน ได้แก่ ทะเลสาบสงขลา และทะเลน้อยในเขตต่อแดนระหว่างจังหวัดพัทลุงและนครศรีธรรมราช นอกจากนี้ยังเป็นบริเวณที่มีทั้งแม่น้ำและอ่าวสำคัญมากมายที่ราบชายฝั่งอันดามัน (ฝั่งตะวันตก) ส่วนใหญ่ด้านนี้เป็นแผ่นดินยุบตัว ทำให้ปากแม่น้ำสายต่างๆมีความกว้างมากกว่าปกติที่เรียกว่า “ชะวากทะเล” จากการยุบตัวทำให้บริเวณชายฝั่งด้านนี้มีพื้นที่บางแห่งน้ำทะเลไหลท่วมเข้ามาจนกลายเป็นพื้นที่ที่น้ำตื้น ได้แก่ พื้นที่อ่าวพังงา และอ่าวกระบุรี ลักษณะของชายฝั่งแคบเว้าแหว่งมาก บางแห่งภูเขาริมฝั่งทะเลลาดลึกออกไปอย่างรวดเร็วทำให้มีอ่าวใหญ่น้อย และเกาะแก่งจำนวนมาก

ลักษณะของที่ราบทั้งฝั่งตะวันออกและตะวันตกนี้และเครือข่ายของลำน้ำสายต่างๆ ที่ไหลออกสู่ทะเล มีความสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานของคนในดินแดนแถบนี้เป็นอย่างมาก ทั้งในวิถีเกษตรกรรมที่ต้องการพื้นที่ที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพ คือ เกษตรกรรม ประมง และด้านเศรษฐกิจค้าขายลักษณะเส้นทางการค้าข้ามคาบสมุทร (Tran-peninsula route) อาศัยลำน้ำภายในและเส้นทางบกเชื่อมต่อระหว่างสองฝั่งทะเล ทำให้บริเวณหลายแห่งที่ตั้งอยู่บนเส้นทางข้ามคาบสมุทร ทั้งส่วนที่เป็นชายฝั่งทะเลและส่วนที่ลึกเข้าไปในแผ่นดินซึ่งเกิดมีความสำคัญและพัฒนาเป็นแหล่งชุมชน โดยเส้นทางข้ามคาบสมุทรที่สำคัญบริเวณภาคใต้ ได้แก่

- (1) แม่น้ำตะนาวศรี จากเมืองมะริดและตะนาวศรี ไปออกอ่าวไทยที่อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- (2) คอคอดกระ เริ่มจากปากแม่น้ำกระบือ (ปากจั่น) ออกอ่าวไทยที่ปากน้ำชุมพร
- (3) แม่น้ำตะกั่วป่า ในเขตอำเภอตะกั่วป่า-กระบือ จังหวัดพังงา ผ่านช่องเขาสะแก ไปลงแม่น้ำพุมดวง และแม่น้ำตาปี ออกอ่าวไทยที่บ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- (4) ปากแม่น้ำตรัง ข้ามช่องเขานครศรีธรรมราชไปลงทะเลอ่าวไทยที่อ่าวปากพูนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
- (5) แม่น้ำไทรบุรี ลงที่ปากน้ำปัตตานี จังหวัดปัตตานี
- (6) แม่น้ำเปรัก ไหลไปลงแม่น้ำโก-ลก อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

หากประเทศไทยสามารถพัฒนากรอบแนวคิดการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าได้อย่างเป็นองค์รวม จะเกิดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่สามารถขับเคลื่อนทั้งระบบ โดยมีธรรมชาติและระบบนิเวศที่ดี

เป็นสิ่งท้าทายปกป้องเชิงบูรณาภาพให้แก่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้ในเวลาเดียวกัน โดยขณะนี้แนวคิดนี้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในระดับสากล

2.3 แนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า

องค์ประกอบในการจัดทำยุทธศาสตร์จะต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision Statement) โดยมีความมุ่งหวังให้ทิศทางการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าของชาติจะเป็นอย่างไร จากนั้นต้องมีการกำหนดพันธกิจ (Mission Statement) ในที่นี้คือพันธกิจหลักของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในด้านการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าในการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนในระดับต่างๆ และผลักดันไปสู่นโยบายและการเชื่อมโยงภาคส่วนต่างๆ เข้าด้วยกันในฐานะที่เป็นหน่วยงานในการวางนโยบายและแผนของชาติ พร้อมกันนี้ต้องมีการกำหนดแก่นคุณค่าหรือเป้าประสงค์ (Core Values) อันเป็นความเชื่อมั่นและมุ่งหวังให้การอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าของชาติจะประสบความสำเร็จได้ในอนาคต ถัดมาในการจัดทำยุทธศาสตร์ จะต้องมีการประเมินสถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) ซึ่งประกอบไปด้วยจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม ของสถานการณ์การอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเครื่องมือหรือวิธีการในการวิเคราะห์สถานะแวดล้อมได้ยกระดับความรู้ไปมาก แนวทางในการดำเนินโครงการนี้สามารถใช้เครื่องมือและวิธีการใหม่ๆ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ PEST Analysis ซึ่งเริ่มเป็นวิธีการที่แพร่หลาย มีความเฉพาะเจาะจงไปถึงกลไกที่เกี่ยวข้องในการจัดทำยุทธศาสตร์ ได้แก่ ปัจจัยทางการเมือง (Political Factors) ปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ (Economical Factors) ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural Factors) และปัจจัยทางเทคโนโลยี (Technological Factors) ทั้งนี้ยังสามารถวิเคราะห์เพิ่มเติมปัจจัยทางกฎหมาย (Legal Factors) และ ปัจจัยทางจริยธรรม (Ethical Factors) ร่วมในกระบวนการวิเคราะห์ได้

การจัดทำยุทธศาสตร์ สามารถมียุทธศาสตร์หลายยุทธศาสตร์ เพื่อใช้ในการกำหนดเป้าหมายในระยะยาว โดยในแต่ละยุทธศาสตร์และเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ สามารถทำแผนกลยุทธ์เป็นข้อๆ เพื่อกำหนดแผนแม่บทและแผนงานในด้านต่างๆ ตามช่วงระยะเวลา ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวที่มีความสอดคล้องกันและมีกลไกในการขับเคลื่อนและแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ (Implementation) ทั้งนี้ในการโครงการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติจะผลักดันประเด็นที่มีความสำคัญในระดับพื้นที่หรือในระดับประเด็นซึ่งควรดำเนินการมีความสำคัญเร่งด่วนและสามารถผลักดันไปสู่ระดับนโยบาย จะถูกนำมาวิเคราะห์และนำเสนอเป็นข้อเสนอโครงการเร่งด่วน (Flagship Projects) ภายในระยะเวลา 1 ปี และมีการกำหนดการติดตามประเมินผลตลอดช่วงเวลาที่กำหนดในแผนที่นำทาง (Road Map) เพื่อกลับมาปรับปรุงแผนการดำเนินงานทั้งหมดและให้วงจรของระบบยุทธศาสตร์มีวัฏจักรการจัดการที่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนได้ (Adaptive Management Cycle) ดังรูปที่ 2.4 และรูปที่ 2.5

หัวใจหลักสำคัญของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ต้องเข้าใจการเปลี่ยนแปลง และนำพาไปสู่ความคาดหวัง อนาคตที่มุ่งหวังได้จริง มีเป้าหมายที่ชัดเจน โดยต้องเห็นแนวทางและทิศทางในการปฏิบัติที่สอดคล้องกับระยะเวลา โดยแปลงจากยุทธศาสตร์ เพื่อให้เห็นภาพรวมและสร้างความเข้าใจถึงอนาคตของการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าของประเทศไทย โดยปกติมักจะเป็นช่วงเวลาระยะยาวที่เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงที่จะขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายในอนาคต สอดคล้องกับระยะเวลา 20 ปี ของโครงการนี้ โดยมีแผนระยะกลาง โดยประกอบไปด้วยแผนในช่วงระยะ 5 ปี โดยสามารถมีการติดตามประเมินผล และย้อนกลับไปทำการปรับปรุงแก้ไขเพื่อปรับทิศทางในการสัมฤทธิ์ผลสู่เป้าหมาย แผนที่น่าทางนี้ควรมีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อน ทำให้กลไกในการปฏิบัติเกิดขึ้นได้จริงและสื่อสารได้อย่างชัดเจน และเห็นตัวผู้ปฏิบัติในส่วนต่างๆในโครงสร้างกลไกการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าได้อย่างเป็นระบบ กำกับกับการขับเคลื่อนแผนในระดับต่างๆและหมุดหมายหลักที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ตามช่วงเวลาและผลผลิตที่จะเกิดขึ้นได้ รวมไปถึงการประเมินความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น รวมไปถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ (รูปที่ 2.6)

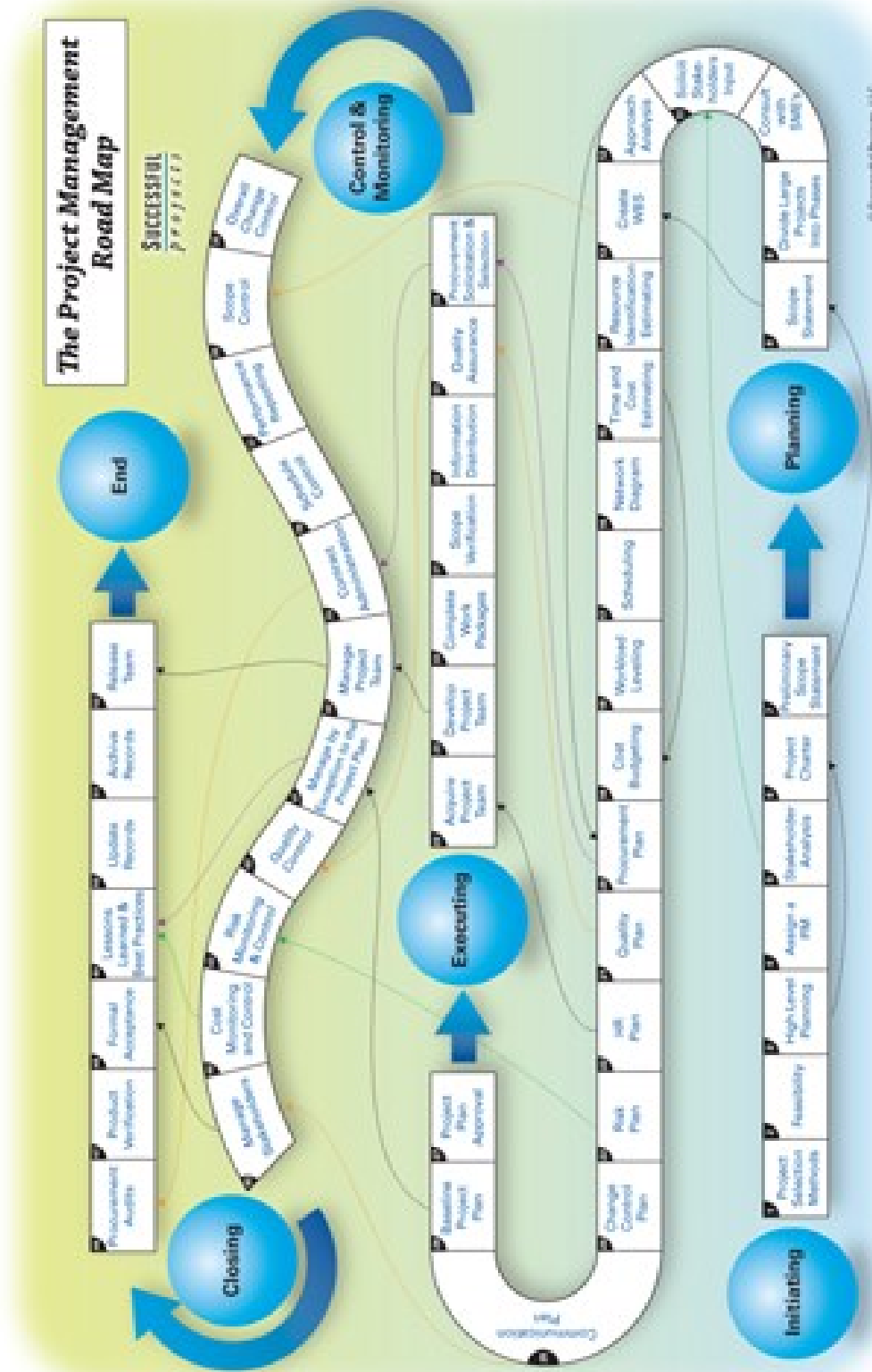

รูปที่ 2.4 ตัวอย่างลักษณะของแผนยุทธศาสตร์ที่มี Adaptive Management Cycle
ของ Natural Heritage Strategy for Tasmania 2013-2030

รูปที่ 2.5 ตัวอย่างการจัดทำ Strategic Plan ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของ Ministry of the Environment ประเทศ Finland

รูปที่ 2.6 ตัวอย่างแนวคิดในการจัดทำแผนที่นำทางหรือ Road Map ในการบริหารจัดการโครงการ

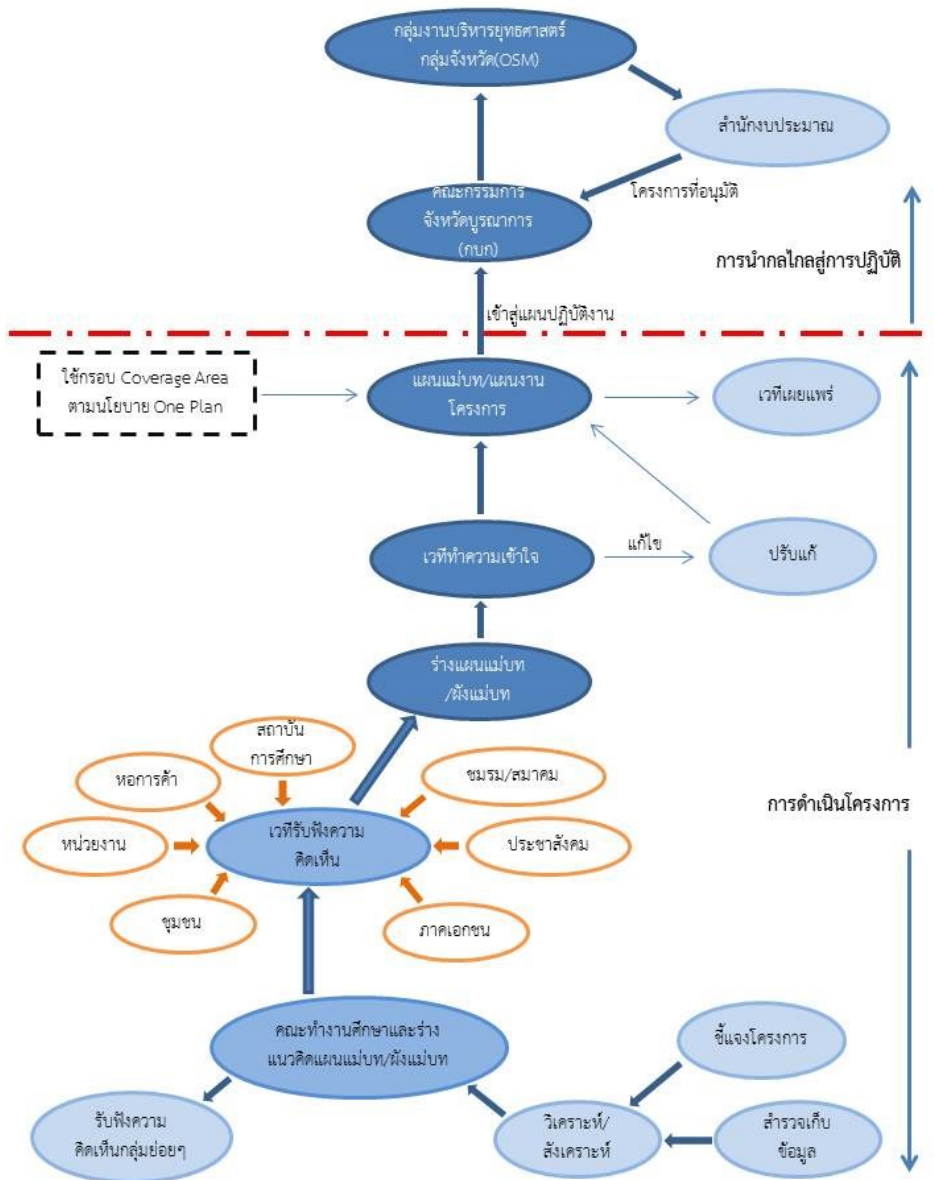

การดำเนินงานได้อาศัยโครงการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่าเป็นกระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการไปพร้อมกัน โดยมีเป้าหมายให้เกิดผลลัพธ์ในทางปฏิบัติ และเกิดการมีส่วนร่วม ยอมรับของทุกภาคส่วน ซึ่งมีขั้นตอนคือ

- 1) ใช้หลักวิชาการกำหนดวิสัยทัศน์ แนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่า
- 2) นำวิสัยทัศน์ แนวคิด ไปทดสอบผ่านการแลกเปลี่ยนในเวทีกลุ่มย่อย
- 3) ทำงานด้านสังคม ประสานพูดคุย รับฟังความคิดเห็นกับภาคีประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยเครือข่ายแกนประสานที่มีอยู่ในพื้นที่
- 4) จัดเวทีรับฟังความคิดเห็น และจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อระดมสมองในแนวทางของกระบวนการสมัชชา
- 5) สรุปผลลัพธ์ แผนแม่บท แผนงาน โครงการ
- 6) เชื่อมโยงแผนและโครงการต่างๆ กับ แผนแม่บทการพัฒนาประเทศ 20 ปี เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในทางปฏิบัติ

การอธิบายขั้นตอนและประเด็นการดำเนินโครงการ สามารถสรุปได้ดังรูปที่ 2.7

รูปที่ 2.7 ขั้นตอนการดำเนินงานที่เชื่อมโยงโครงการฯ สู่นโยบายการจัดทำแผนให้เชื่อมโยงและสอดคล้องกันในทุกๆระดับเป็นแผนเดียวกัน (One Plan)

2.4 ข้อเสนอที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงาน

เพื่อที่จะทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงาน คณะที่ปรึกษาได้กำหนดกรอบทิศทางที่สนับสนุนความสำเร็จในระยะต่างๆของแผนที่นำทาง และแผนในระดับต่างๆ โดยสามารถจัดกลุ่มข้อเสนอที่มีความเป็นไปได้เบื้องต้น ดังนี้

1) การสร้างความเข้มแข็งของกลไกและระบบในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า

ตลอดช่วงระยะเวลาการศึกษา จะมีเป้าหมายสำคัญไปที่การเชื่อมโยงให้กลไกเดิมของหน่วยงาน ได้แก่ หน่วยงานอนุรักษ์ท้องถิ่น และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดยกระดับความรู้ความเข้าใจและมีเครื่องมือที่มีความชัดเจนขึ้นในการปฏิบัติงานและการทำงานร่วมกับภาคี ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในเชิงระบบ

2) การใช้วิถีคิดทางเศรษฐศาสตร์และความร่วมมือแบบประชารัฐ

ปัญหาในปัจจุบันในการอนุรักษ์ในภาพรวม ยังไม่สามารถผลักดันให้เกิดรูปแบบกองทุนในการอนุรักษ์อย่างเป็นรูปธรรมที่ยกระดับวิธีการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าได้ทั้งระบบ ข้อเสนอในโครงการจะ มีการผลักดันแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์และความร่วมมือกันของภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาคชุมชน ภาคท้องถิ่น และภาครัฐส่วนกลาง ให้เกิดรูปแบบการสนับสนุนทางเศรษฐศาสตร์ที่มีความยั่งยืน ยังผลกลับไปถึงความยั่งยืนของการอนุรักษ์ เช่น การศึกษาโอกาสการใช้กองทุนสิ่งแวดล้อม แนวคิดองค์การอนุรักษ์แห่งชาติ (National Trust) และผู้ประกอบการเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

3) สร้างเครือข่ายคนรุ่นใหม่ที่จะอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมในอนาคตในเชิงการสร้าง ความผูกพัน (Engagement)

ในปัจจุบันมีกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่มากมายที่เข้ามาขับเคลื่อนด้านการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า และเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก หากสามารถมีการพัฒนาพื้นที่รองรับในการเข้ามามีส่วนร่วม และการสร้างสรรค์สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน ผู้ซึ่งจะเป็นผู้รับสืบทอดมรดกในอีก 20 ปีข้างหน้า เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนของพลังใหม่ในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า ยกย่องระดับเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมของยุคสมัย

บทที่ 3

สถานภาพการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า

การดำเนินการในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์แนวคิด สถานภาพของการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าเบื้องต้น ในกรอบบทบาทหน้าที่ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยวิธีการเชื่อมโยงกับการคาดการณ์การแนวโน้มเปลี่ยนแปลงในอนาคต สถานภาพทางการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องเบื้องต้น กฎหมาย นโยบาย และมาตรการในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าในบริบทปัจจุบัน ซึ่งเนื้อหาประกอบด้วย 1) สาระสำคัญของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เกี่ยวกับย่านชุมชนเก่า 2) สถานภาพการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าในปัจจุบัน 3) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต 4) กฎหมายและกลไกเชิงสถาบันในการสนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปกรรม และ 5) มาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 สาระสำคัญของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เกี่ยวกับย่านชุมชนเก่า

ส่วนที่ 3 เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

มาตรา 42 การคุ้มครองและจัดการพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ให้เป็นไปตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมตาม มาตรา 35 และตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา 43 ในกรณีที่ปรากฏว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร หรือมีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นโดยทั่วไป หรือมีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลายหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจาก กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ได้โดยง่ายหรือเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติ หรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์และพื้นที่นั้นยังมิได้ถูกประกาศกำหนดให้ เป็นเขตอนุรักษ์ ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวง กำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

มาตรา 44 ในการออกกฎกระทรวงตาม มาตรา 43 ให้กำหนดมาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้ไว้ในกฎกระทรวงด้วย

- (1) กำหนดการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือมีให้กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

- (2) ห้ามการกระทำหรือกิจกรรมใด ๆ ที่อาจเป็นอันตรายหรือก่อให้เกิดผลกระทบในทางเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศของพื้นที่นั้นจากลักษณะตามธรรมชาติหรือเกิดผลกระทบต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
- (3) กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่จะทำการก่อสร้างหรือดำเนินการในพื้นที่นั้น ให้มีหน้าที่ต้องเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- (4) กำหนดวิธีจัดการโดยเฉพาะสำหรับพื้นที่นั้นรวมทั้งการกำหนด ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการร่วมมือและประสานงานให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพื่อรักษา สภาพธรรมชาติหรือระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่นั้น
- (5) กำหนดมาตรการคุ้มครองอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสม แก่สภาพของพื้นที่นั้น

มาตรา 45 ในพื้นที่ใดที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ เขตผังเมืองรวม เขตผังเมืองเฉพาะ เขตควบคุมอาคาร เขตนิคมอุตสาหกรรม ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น หรือเขตควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัตินี้ไว้แล้ว แต่ปรากฏว่ามีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรงเข้าขั้นวิกฤตซึ่งจำเป็น จะต้องได้รับการแก้ไขโดยทันทีและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมายหรือไม่สามารถที่จะทำการแก้ไขปัญหาได้ ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเสนอต่อคณะรัฐมนตรีขออนุมัติเข้า ดำเนินการเพื่อใช้มาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตาม มาตรา 44 ตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้นได้ เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดเขตพื้นที่ รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองและกำหนดระยะเวลาที่จะใช้มาตรการคุ้มครองดังกล่าวในพื้นที่นั้น การขยายระยะเวลาตามประกาศในวรรคสองให้กระทำได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี โดยทำเป็นประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ปัจจุบันนั้น ในพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมแต่ละพื้นที่นั้น มีย่านชุมชนเก่าจำนวนหนึ่งได้รับการคุ้มครองในฐานะพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลให้เกิดกลไกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอีกทางหนึ่ง ได้แก่ พื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมจังหวัดภูเก็ต ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ภูมิโนเวศในย่านชุมชนเก่าภูเก็ต และป้องกันไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพสัณฐานของพื้นที่ พื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมจังหวัดพังงา ช่วยอนุรักษ์ภูมิโนเวศฯ ย่านชุมชนเก่าประเพณีชุมชนชาวประมง ชาติพันธุ์ และรักษานิเวศของเกาะ เป็น

ต้น หรือพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์ เป็นกลไกหนึ่งในการรักษาวิถีชีวิต ประมงพื้นที่บ้านที่สอดคล้องกับการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในละแวกนี้ เป็นต้น

3.2 สถานภาพการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าในปัจจุบัน

จากแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560-2564 ได้นำเสนอว่า การขยายความเป็นเมือง ได้กระจายไปหลายพื้นที่ตามบทบาทและความสำคัญของเมืองโดยเฉพาะเมืองที่มีการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจสูงจะเป็นปัจจัยดึงดูดให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานของประชากรหลังไหลเข้ามาอาศัยอยู่ในเขต เมืองมากขึ้น เพื่อการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ โดยในปี พ.ศ.2558 พบว่าประชากรเมืองมีจำนวน 22.42 ล้านคน หรือร้อยละ 34.11 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ ซึ่งมีผลให้ความต้องการที่พักอาศัย เพิ่มขึ้นด้วย โดยในกรุงเทพมหานคร สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยเฉพาะพื้นที่ที่ใช้ปลูกสร้างเพื่อ การอยู่อาศัย ในปี พ.ศ. 2558 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 71.19 จากเดิมร้อยละ 63.94 ในปี พ.ศ. 2554 ถ้าหาก ไม่มีการวางแผนควบคุมเมืองที่ดี จะทำให้การขยายตัวของเมืองเป็นไปอย่างไร้ทิศทาง ขณะที่การบริการ ด้านระบบสาธารณสุข ปลอดภัย สาธารณูปการยังรองรับไม่ทันกับการกระจายตัวของประชากร ซึ่งจะ ก่อให้เกิดปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสม และปัญหาอื่นๆตามมา โดยเฉพาะประชากรจะ เลือกลงที่อาศัยในบริเวณใจกลางเมืองแทน จนทำให้เกิดความหนาแน่นเพิ่มขึ้นและมีสภาพเป็นชุมชน แออัด ที่มีสภาพแวดล้อมไม่ถูกสุขลักษณะและเสื่อมโทรม ซึ่งเป็นการทำลายภูมิทัศน์ของเมือง นอกจากนี้ พฤติกรรมของประชากรจะมีการบริโภคทรัพยากรเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาทั้งด้านขยะ มูลฝอย น้ำเสียชุมชน มลพิษทางอากาศ และอื่น ๆ รวมทั้งปัญหาการขาดแคลนพื้นที่สีเขียวและพื้นที่ เพื่อการนันทนาการ เช่น สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น สนามกีฬา ฯลฯ ซึ่งไม่เพียงพอกับจำนวน ประชากรที่เพิ่มขึ้น และสอดคล้องตามเกณฑ์ขององค์การอนามัยโลก (WHO) ที่กำหนดว่า พื้นที่สีเขียว ในเขตเมืองควรมีไม่ต่ำกว่า 9 ตารางเมตรต่อคน ขณะที่กรุงเทพมหานครมีเฉลี่ยเพียง 4.47 ตารางเมตร ต่อคนในปี พ.ศ. 2554

ปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของย่านชุมชนเก่า คือ อิทธิพลของการ เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ได้แก่ สภาพอากาศที่รุนแรง การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล และน้ำฝน ที่ส่งผลให้คุณสมบัติของย่านชุมชนเก่า สัดส่วนและองค์ประกอบของโครงสร้างทางสังคม การให้บริการ และสถานะของระบบนิเวศ และการถูกรบกวน รวมถึงผลจากภัยธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แผ่นดินไหว ดังเช่นกรณีการเกิดแผ่นดินไหวที่เกิดจากรอยเลื่อนพะเยา เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2557 ขนาด 6.2 แมกนิจูด จุดศูนย์กลางแผ่นดินไหวอยู่ที่อำเภอแม่ลาวจังหวัดเชียงราย ที่ความลึกประมาณ 6 กิโลเมตร ทำให้เกิดความเสียหายมีพื้นที่ประสบภัย 7 อำเภอ 47 ตำบล 478 หมู่บ้าน และบ้านเรือน เสียหายมากกว่า 9,000 หลัง

การดำเนินงานบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ที่สำคัญ ได้แก่ มีการกำหนดนโยบาย แผน และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของหน่วยงานทุกระดับ การสร้างจิตสำนึกให้แก่ภาคส่วนต่างๆ ได้มีความตระหนัก

ต่อการรักษาสีงแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม การขึ้นทะเบียนและประกาศเขตคุ้มครองของแหล่งธรรมชาติ โบราณสถานและศิลปกรรม และอุทยานธรณีโลก เพื่อให้มีศักยภาพในการสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้อย่างยั่งยืน และเป็นมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมของชาติ

สำหรับแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ได้มีการศึกษาการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศ อีกทั้งยังได้มาซึ่งทะเบียนย่านชุมชนเก่าเบื้องต้น อันเป็นฐานสำคัญในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในอนาคต นอกจากนี้ยังมีการศึกษาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ โดยมีการจัดประเภทแหล่งศิลปกรรม ได้แก่ 1) อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน สถาน และหลักเมือง 2) วัด วัดร้าง ศาสนสถาน 3) พิพิธภัณฑสถาน 4) แหล่งโบราณคดีทั้งที่ขุดค้นแล้วและยังไม่ได้ขุดค้น โบราณวัตถุ เตาเผาโบราณ 5) ชุมชนโบราณ เมืองโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์ 6) เมืองเก่า เมืองประวัติศาสตร์ และ 7) ย่านชุมชนเก่า

สำหรับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่าจากระบบฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่า¹ พบว่าในปัจจุบันมีรายการอยู่ในทะเบียนถึง 613 แห่ง จากการศึกษาของคณะที่ปรึกษาท่อนหน้าพบว่าย่านชุมชนเก่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพต่อการฟื้นฟูพัฒนาชุมชน วิถีชีวิต และเศรษฐกิจชุมชน ด้วยวิธีการในรูปแบบใหม่ๆ ในปัจจุบัน ขณะนี้ได้มีข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ประกอบไปด้วยข้อเสนอด้านนโยบาย (ระยะเร่งด่วน) ข้อเสนอด้านโครงสร้าง ข้อเสนอด้านการขับเคลื่อน (ระยะกลาง) และข้อเสนอด้านเครื่องมือ/กลไก (ระยะยาว) กำลังเข้าสู่การขับเคลื่อนในทางปฏิบัติ สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

ทั้งนี้ ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าทั่วประเทศโดยมีหลักคิดพื้นฐานที่ว่าในมิติด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ซึ่งพื้นที่ย่านชุมชนเก่าถือได้ว่าเป็นแหล่งศิลปกรรมที่แวดล้อมด้วยบริบทของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ภูมิโนเวศ ระบบนิเวศ เป็นรากฐานของประวัติศาสตร์เมืองที่ต่อเนื่องและมีชีวิตอาคารบ้านเรือนที่ยังคงอยู่มีคุณค่าต่อการปรับปรุงพัฒนามากกว่าการรื้อถอนสร้างใหม่เปรียบเสมือนแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต โดยข้อเสนอเชิงนโยบายนี้มีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ด้วยการมีนโยบายที่ชัดเจนเป็นกรอบการดำเนินงานในภาพรวมของประเทศ มีหน่วยงานหลักรองรับการดำเนินงาน และกลไกการประสานงานบูรณาการให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนเป็นแกนหลักในการดำเนินการ มีกลไกทางกฎหมายในการคุ้มครองและส่งเสริม จูงใจ การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ตลอดจนมีกลไกทางการเงินสนับสนุนการขับเคลื่อนให้เกิดความยั่งยืนได้ด้วยตนเอง ซึ่งมีข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

1 ระบบฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่าสามารถเข้าถึงได้จาก <http://ocd.onep.go.th>

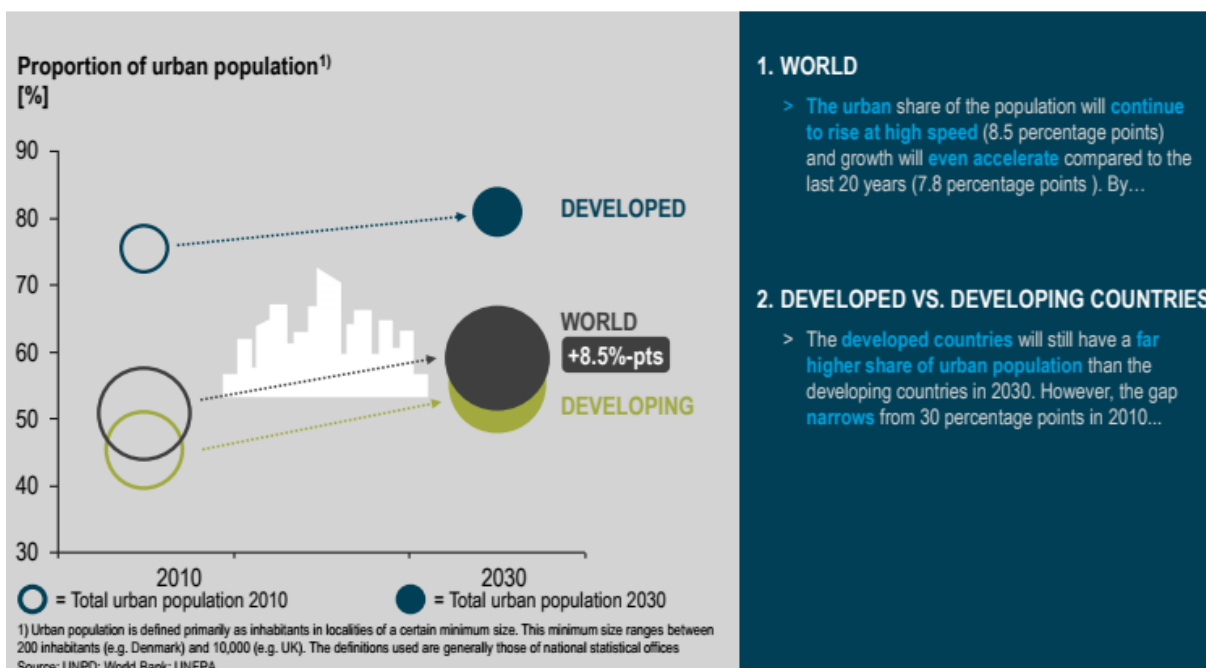

3.3 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

การคาดการณ์อนาคตสามารถทำได้จากการประเมินสภาพปัจจุบัน ผนวกกับแรงผลักดันในการเปลี่ยนแปลง (Backcasting) และปรากฏการณ์ความเชื่อมโยงกันทั้งในบริบทโลก ภูมิภาคเอเชีย/เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และลักษณะเฉพาะของประเทศไทย จากการศึกษาของ Roland Berger Strategy Consultants ได้คาดการณ์ถึงการเปลี่ยนแปลงของโลกในปี ค.ศ. 2030 โดยออกเอกสาร Trend Compendium 2030 ได้อธิบายถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ (Megatrends) ที่จะเปลี่ยนโฉมของอนาคตโลกในปี ค.ศ. 2030 ว่ามี 7 แนวโน้มสำคัญ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร โดยประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นอย่างมาก สังคมจะเป็นสังคมสูงอายุ และความเป็นเมืองจะเพิ่มและหนาแน่นมากขึ้นจากสัดส่วนประชากรถึงร้อยละ 59 ที่จะเข้ามาอยู่ในเขตเมือง 2) โลกาภิวัตน์ยังคงดำเนินต่อไปและเชื่อมตลาดโลกเข้าหากัน ขับเคลื่อนโดยกลุ่มประเทศที่มีการเติบโตของ GDP สูง 3) พลวัตด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว 4) ลักษณะของพหุสังคมที่มีการแบ่งปันกันมากขึ้น นานาชาติร่วมกันรับผิดชอบต่อประเด็นร่วมสากลมากขึ้น ภาคประชาสังคมจะยกระดับในการขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลง และเกิดสังคมแห่งการบริจาคม

T1.3 URBANIZATION

As urbanization continues, 80% of people in developed countries and 55% in developing ones will live in cities

รูปที่ 3.1 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรในเขตเมือง

ในประเด็นของการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า พบว่าจะเกิดการขยายตัวของความเป็นเมืองที่จะมีผลกระทบต่อง่ายชุมชนเก่าในเขตเมือง ชานเมือง ชนบท และพื้นที่ธรรมชาติ สอดคล้องกับการศึกษาและกำหนดใน (ร่าง) ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (2560-2579) ที่ปรากฏในแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560-2564 กล่าวคือ

1) สภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่มีความเปราะบาง

จากการที่เศรษฐกิจของประเทศยังคงต้องพึ่งพิงการส่งสินค้าออกไปยังต่างประเทศและอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลักสำคัญ ขณะที่ภาวะเศรษฐกิจโลกถดถอย IMF ได้ประมาณการว่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (Gross Domestic Product: GDP) โลก ในปี พ.ศ. 2559 จะเหลือเพียงร้อยละ 2.4 ซึ่งส่งผลกระทบต่อการส่งออกและการท่องเที่ยวของประเทศไทยด้วย ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรกระตุ้นอุปสงค์ภายในประเทศเพื่อให้การลงทุนของภาครัฐและเอกชนฟื้นตัว และสนับสนุนการลงทุนเพื่อพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่งขนาดใหญ่ แม้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะต่อไปจะเป็นไปอย่างช้าๆ อันเป็นผลจากการชะลอตัวของอุปสงค์ต่างประเทศ ซึ่งส่งผลให้ภาคเอกชนไทยมีการผลิตสินค้าและบริการในอัตราต่ำ ถึงกระนั้น ทรัพยากรธรรมชาติก็ยังคงจำเป็นต้องถูกนำมาใช้เพื่อการผลิตอย่างต่อเนื่องลงทุนในการปรับเปลี่ยนเครื่องจักร และพัฒนาฝีมือแรงงาน ซึ่งหากสภาวะเศรษฐกิจของประเทศยังคงถดถอยเช่นนี้ต่อไป จะทำให้รายได้ของประชากรลดลง และส่งผลให้มีการบุกรุกและฉกฉวยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น

2) การเร่งลงทุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมีส่วนสำคัญ นอกจากช่วยเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าของประเทศแล้ว ยังช่วยให้ประชาชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี เนื่องจากความเจริญได้กระจายไปยังภูมิภาค และช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว แต่ต้องใช้งบประมาณในการลงทุนสูง ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยกำลังเร่งลงทุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ภายในประเทศทั้งด้านการขนส่งมวลชน (Mass Transit) และการขนส่งสินค้าและบริการให้เป็นระบบทางรถไฟในอาเซียนเพื่อเชื่อมต่อกับประเทศต่างๆ ในอาเซียนได้ แต่ขณะเดียวกันอาจจะส่งผลกระทบต่อตามมาคือ พื้นที่ที่เส้นทางคมนาคมตัดผ่านจะทำให้ราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้น ประชาชนต้องถูกย้ายถิ่นฐานไปตั้งถิ่นฐานที่แห่งใหม่เนื่องจากการเวนคืนหรือซื้อ - ขายที่ดิน และมีผลกระทบให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลงด้วย รวมถึงความเป็นเมืองจะขยายเพิ่มตามพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขนาดใหญ่ในหลายพื้นที่ ตลอดจนการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่ออยู่อาศัยของชาวต่างชาติเพิ่มขึ้น และการละทิ้งแรงงานของวัยหนุ่มสาวภาคการเกษตรเพื่อไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยที่ยังขาดทักษะ ฝีมือและความรู้ ดังนั้น รัฐบาลจะต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่ดี มีการวางแผนจัดการครอบคลุมทุกด้านที่การพัฒนาอาจจะ

ส่งผลกระทบได้ รวมถึงต้องเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงานทั้งก่อนและหลัง และการติดตามประเมินผล

3) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศยังคงมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง

ทรัพยากรธรรมชาติมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลงทั้งด้านคุณภาพและปริมาณในทุกสาขาอันเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ทำให้ความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการดำเนินงานของภาครัฐทั้งด้านการบริหารจัดการ และการบังคับใช้กฎหมายยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงทำให้ปริมาณการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมีมากจนเกินศักยภาพในการรองรับของธรรมชาติ และส่งผลให้ทั้งระบบนิเวศเสียสมดุล และผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ดังที่พบเห็นได้ชัดเจนคือการส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยวบนพื้นที่สูงบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ โดยการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้เพื่อการเพาะปลูกทางการเกษตร การให้กลุ่มนายทุนเข้าพื้นที่ปลูกกล้วยหอมในพื้นที่ภาคเหนือเพื่อส่งขายไปยังประเทศจีน ที่ทำให้เกิดการแย่งชิงการใช้น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ไม่ถูกวิธีเพื่อเร่งผลผลิต และเพื่อกำจัดแมลงและศัตรูพืชที่แนวโน้มมีปริมาณการใช้สูงขึ้นเรื่อยๆ ขณะที่การจัดการบรรจุภัณฑ์สารเคมียังไม่ถูกต้องและเหมาะสม ทำให้สารเคมีตกค้างทั้งในแหล่งน้ำ ดิน อากาศและสินค้าการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค ส่วนด้านสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลงทั้งด้านคุณภาพและปริมาณเช่นเดียวกัน เนื่องจากการปล่อยทิ้งของเสียสู่สิ่งแวดล้อม ส่งผลให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมลง และเป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น เช่น การลักลอบทิ้งของเสียอุตสาหกรรมปะปนกับขยะมูลฝอยชุมชน การจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกหลักวิชาการ หรือสภาพขยะล้น และเกิดไฟไหม้บ่อยครั้ง และคุณภาพน้ำในแม่น้ำที่ยังคงมีสภาพเสื่อมโทรมในทุกภูมิภาค รวมทั้งสถานการณ์หมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ซึ่งปี พ.ศ. 2558 มีสภาพรุนแรงกว่าทุกปีที่ผ่านมา

4) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ

การที่อุณหภูมิโลกเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้เกิดความแห้งแล้งยาวนาน ฝนตกทิ้งช่วง และฤดูกาลเปลี่ยนแปลง ซึ่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ การเกิดดินถล่ม และชายฝั่งถูกกัดเซาะอย่างรุนแรงในหลายจังหวัด ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียของความหลากหลายทางชีวภาพ การลดลงหรือไม่มีผลผลิตทางการเกษตร การเกิดโรคระบาดในพืชและสัตว์ที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์ ดังกรณีการเกิดโรคระบาดชนิดสายพันธุ์ใหม่ ซึ่งหากไม่มีการเตรียมความพร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพแล้ว จะทำให้ประเทศต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าการเฝ้าระวังและป้องกันแผน

3.4 กฎหมายและกลไกเชิงสถาบันในการสนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปกรรม

ในบริบทของประเทศไทยนั้น กฎหมายและกลไกในการอนุรักษ์ศิลปกรรมมีด้วยกันหลายระดับ ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าในส่วน

ของมาตรการและปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์ศิลปกรรม โดยมากเป็นวิธีการควบคุม (Command and Control) ผ่านการตราและบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษามรดกทางศิลปกรรม คณะผู้วิจัยไม่พบกลไกในการส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปกรรมในทุกระดับแต่อย่างใด

ในส่วนของเครื่องมือในการควบคุมเพื่อรักษามรดกทางศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้ปรากฏในตัวบทกฎหมายหลายฉบับ ซึ่งสามารถจำแนกตามระดับของส่วนการปกครองได้ดังนี้

3.4.1 กฎหมายและกลไกการอนุรักษ์ในระดับชาติ

ในส่วนของกลไกควบคุมสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พบว่ามีปรากฏอยู่ในกฎหมายระดับชาติ คือ พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง 3 ฉบับ ประกอบด้วย 1) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 2) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 2) และ 3) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

สาระสำคัญในพระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลเอื้อให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม มีด้วยกัน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และ 2) การวางแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ก. เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ปรากฏในส่วนที่ 3 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ดังนี้

ส่วนที่ 3 เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

มาตรา 42 การคุ้มครองและจัดการพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ให้เป็นไปตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมตาม มาตรา 35 และตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา 43 ในกรณี que ปรากฏว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร หรือมีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นโดยทั่วไป หรือมีระบบ นิเวศน์ตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลาย หรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจาก กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ได้โดยง่ายหรือเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติ หรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์และพื้นที่นั้นยังมีได้ถูกประกาศกำหนดให้ เป็นเขตอนุรักษ์ ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

มาตรา 44 ในการออกกฎกระทรวงตาม มาตรา 43 ให้กำหนดมาตรการ คุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้ไว้ในกฎกระทรวงด้วย

(1) กำหนดการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือมิให้กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

(2) ห้ามการกระทำหรือกิจกรรมใด ๆ ที่อาจเป็นอันตรายหรือ ก่อให้เกิดผลกระทบ

ในทางเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน์ของพื้นที่นั้นจากลักษณะ ตามธรรมชาติหรือเกิดผลกระทบต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

- (3) กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วน ราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่จะทำการก่อสร้างหรือดำเนินการในพื้นที่นั้น ให้มีหน้าที่ต้องเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- (4) กำหนดวิธีจัดการโดยเฉพาะสำหรับพื้นที่นั้นรวมทั้งการกำหนด ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ ในการร่วมมือและประสานงานให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพื่อรักษา สภาพธรรมชาติหรือระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมในพื้นที่นั้น
- (5) กำหนดมาตรการคุ้มครองอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสม แก่สภาพของพื้นที่นั้น

มาตรา 45 ในพื้นที่ใดที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ เขตผังเมืองรวม เขตผังเมืองเฉพาะ เขตควบคุมอาคาร เขตนิคมอุตสาหกรรม ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น หรือเขตควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัตินี้ไว้แล้ว แต่ปรากฏว่ามีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรงเข้าขั้นวิกฤตซึ่งจำเป็น จะต้องได้รับการแก้ไขโดยทันทีและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตาม กฎหมายหรือไม่สามารถที่จะทำการแก้ไขปัญหาได้ ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบ ของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเสนอต่อคณะรัฐมนตรีขออนุมัติเข้า ดำเนินการเพื่อใช้มาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตาม มาตรา 44 ตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้นได้เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้รัฐมนตรี ประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดเขตพื้นที่ รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการ คุ้มครองและกำหนดระยะเวลาที่จะใช้มาตรการคุ้มครองดังกล่าวในพื้นที่นั้น การขยายระยะเวลาตามประกาศในวรรคสองให้กระทำได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี โดยทำ เป็นประกาศในราชกิจจานุเบกษา

- ข. การวางแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ปรากฏในส่วนที่ 2 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ พ.ศ. 2535 ดังนี้

ส่วนที่ 2 การวางแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม

มาตรา 35 ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติจัดทำแผนปฏิบัติการเรียกว่า "แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม" เพื่อปฏิบัติตามนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งกำหนดขึ้นตาม มาตรา 13 (1)

แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามวรรคหนึ่ง ให้ประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา

ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม และเพื่อให้การ ดำเนินการเป็นไปโดยบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด ให้กระทรวง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่ให้คำแนะนำแก่ส่วนราชการ และรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแผนงานหรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมนั้น

มาตรา 36 แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมตาม มาตรา 35 อาจจัดทำ เป็นแผนระยะสั้น ระยะกลาง หรือระยะยาวได้ตามความเหมาะสม และควร จะต้องประกอบด้วยแผนงานและแนวทางการดำเนินงานในเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) การจัดการคุณภาพอากาศ น้ำ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมใน เรื่องอื่น ๆ
- (2) การควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด
- (3) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติทรัพยากรธรรมชาติ หรือ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
- (4) การประมาณการเงินงบประมาณแผ่นดินและเงินกองทุนที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานตามแผน
- (5) การจัดองค์กรและระเบียบการบริหารงานเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและระหว่าง ส่วนราชการกับเอกชน รวมทั้งการกำหนดอัตราค่าจ้างพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ จำเป็นสำหรับการดำเนินงานตามแผน
- (6) การตรากฎหมายและออกกฎข้อบังคับ ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ คำสั่งและประกาศที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานตามแผน
- (7) การตรวจสอบ ติดตาม และวิเคราะห์คุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์ในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนและการบังคับใช้ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 37 เมื่อได้ประกาศใช้แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมใน ราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในท้องที่เขตพื้นที่คุ้มครอง สิ่งแวดล้อมตาม มาตรา 43 หรือเขตควบคุมมลพิษตาม มาตรา 59 มีหน้าที่จัดทำ แผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัดเสนอขอ ความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้แจ้งให้จังหวัดนั้นจัดทำแผน ปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด แต่ถ้ามิเหตุอัน สมควร คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอาจขยายระยะเวลาดังกล่าวออกไปได้อีกตามความเหมาะสม

การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับ จังหวัดสำหรับเขตควบคุมมลพิษตาม มาตรา 59 ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนำแผน ปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษซึ่งเจ้าพนักงานท้องถิ่น จัดทำขึ้นตาม มาตรา 60 มารวมเป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการ คุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัดด้วย

“ในกรณีที่จังหวัดใดไม่อยู่ในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตาม มาตรา 43 หรือเขตควบคุมมลพิษตาม มาตรา 59 แต่ประสงค์จะดำเนินการส่งเสริมและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเขตจังหวัดของตน ผู้ว่าราชการจังหวัดของจังหวัดนั้น อาจจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัดให้ สอดคล้องกับแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อเสนอขอความเห็นชอบต่อ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติก็ได้”

มาตรา 38 แผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับ จังหวัดที่จะเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จะต้องเป็นแผนปฏิบัติการ ที่เสนอระบบการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนจัดการ คุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงสภาพความรุนแรงของปัญหาและเงื่อนไขต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของจังหวัดนั้น และควรจะต้องมีสาระ สำคัญในเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) แผนการควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด
- (2) แผนการจัดการและให้ได้มาซึ่งที่ดิน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ และ เครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับการก่อสร้าง ติดตั้ง ปรับปรุง ดัดแปลง ซ่อมแซม บำรุงรักษาและดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสียรวม หรือระบบกำจัดของเสียรวม ของส่วนราชการหรือราชการส่วนท้องถิ่น
- (3) แผนการจัดเก็บภาษีอากรและค่าบริการเพื่อการค้าดำเนินการ และบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบการกำจัดของเสียรวมตาม (2)
- (4) แผนการตรวจสอบ ติดตาม และควบคุมการปล่อยทิ้งน้ำเสียและ ของเสียอย่างอื่นจากแหล่งกำเนิดมลพิษ
- (5) แผนการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามการละเมิด และฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษ การอนุรักษ์ธรรมชาติ ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้แก่ ในกรณีที่พื้นที่ใดมีองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์ทั้งทางธรรมชาติและศิลปกรรม (Integrity) จะเข้าข่ายในส่วนที่ 3 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอำนาจในการประกาศเขตพื้นที่เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรมได้ โดยการออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดวิธีการจัดการและมาตรการคุ้มครองอื่นๆ เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรมได้ หรือหากเป็นกรณีการอนุรักษ์ศิลปกรรมเฉพาะส่วน/ประเด็น ก็จะเข้าข่ายของส่วนที่ 2 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดของจังหวัดนั้น อาจจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัดให้ สอดคล้องกับแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อเสนอขอความเห็นชอบต่อ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติก็ได้

2) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 2)

พระราชบัญญัติฉบับนี้มีสาระสำคัญ ในการปกป้องรักษาโบราณสถานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม โดยเนื้อหาหลักที่เกี่ยวข้อง อยู่ในส่วนหมวด 1 โบราณสถาน

มาตรา 7 เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถาน ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณสถานใดๆ ตามที่อธิบดีเห็นสมควรได้ และให้มีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถาน โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วยก็ได้ ประกาศดังกล่าวนี้ อธิบดีจะเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมก็ได้ กระทำโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การขึ้นทะเบียนโบราณสถานตามความในวรรคก่อน ถ้าโบราณสถานนั้น มีเจ้าของหรือมีผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ให้อธิบดีแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของ หรือผู้ครอบครองทราบ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่พอใจ ก็ให้มีสิทธิร้องต่อศาล ภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่อธิบดีแจ้งให้ทราบ ขอให้ศาลมีคำสั่งให้อธิบดี ระงับการขึ้นทะเบียนและหรือการกำหนดเขตที่ดินให้เป็นโบราณสถานแล้วแต่ กรณีได้ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอต่อศาล หรือศาลมีคำสั่งคดี ถึงที่สุดให้ยกคำร้องขอของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง ให้อธิบดีดำเนินการ ขึ้นทะเบียนได้

มาตรา 7 ทวิ* ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วย การควบคุมการก่อสร้างอาคาร ภายในเขตของโบราณสถาน ซึ่งอธิบดีได้ประกาศ ขึ้นทะเบียน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี ในกรณีที่มีการปลูกสร้างอาคารโดยมิได้รับอนุญาต ให้อธิบดีมีอำนาจ สั่งระงับการก่อสร้างและให้รื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นภายในกำหนด หกสิบวันนับแต่วันได้รับคำสั่งผู้ใดขัดขืนไม่ระงับการก่อสร้างหรือรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคาร ตามคำสั่งอธิบดี มีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน และให้อธิบดีดำเนินการ รื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นได้ โดยเจ้าของผู้ครอบครองหรือผู้ปลูกสร้าง ไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือดำเนินคดีแก่ผู้รื้อถอนไม่ว่าด้วยประการใด ทั้งสิ้น สัมภาระที่รื้อถอนถ้าเจ้าของไม่ขนย้ายออกไปจากเขตโบราณสถาน ภายในกำหนดสิบห้าวัน นับแต่วันรื้อถอนเสร็จ ให้อธิบดีจัดการขายทอดตลาดสัมภาระนั้น เงินที่ได้จากการขายเมื่อหักค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนและการขายแล้วเหลือเท่าใด ให้คืนให้เจ้าของสัมภาระนั้น * [มาตรา 7 ทวิ เพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 308 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515]

มาตรา 8 บรรดาโบราณสถานซึ่งอธิบดีกรมศิลปากรได้จัดทำบัญชี และประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าเป็นโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

3) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 คือ การนำระบบการผังเมืองมาใช้เป็นกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาพื้นที่และนำไปสู่การปฏิบัติในรูปแบบของผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งมีลักษณะเป็นแนวทางและแผนงานการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดเพื่อการพัฒนาทางด้านกายภาพและการดำรงรักษาเมือง ซึ่งประเภทของผังเมืองได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม 5 ประเภท ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผังนโยบายการใช้ประโยชน์พื้นที่ คือ การกำหนดกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศในด้านการใช้พื้นที่เพื่อให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการ (ใช้บังคับเฉพาะหน่วยงานของรัฐ) แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

- (1) ผังนโยบายระดับประเทศ เป็นกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศในด้านการใช้พื้นที่ การพัฒนาเมือง บริเวณที่เกี่ยวข้อง และชนบท โครงสร้างพื้นฐานหลัก การพัฒนาพื้นที่พิเศษ การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการอื่น ๆ ที่จำเป็น
- (2) ผังนโยบายระดับภาค เป็นแนวทางในการพัฒนาและการดำรงรักษาพื้นที่ที่มีขอบเขตเกินหนึ่งจังหวัดในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน การพัฒนาเมืองและชนบท การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการ และบริการสาธารณะ รวมทั้งการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (3) ผังนโยบายระดับจังหวัด เป็นแนวทางในการพัฒนาและการดำรงรักษาพื้นที่ระดับจังหวัดในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน การพัฒนาเมืองและชนบท การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการ และบริการสาธารณะ รวมทั้งการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กลุ่มที่ 2 ผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน คือ การกำหนดกรอบแนวทางและแผนงานการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดเพื่อการพัฒนาเมืองและการดำรงรักษาเมือง บริเวณที่เกี่ยวข้อง และชนบท (ใช้บังคับทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

- (1) ผังเมืองรวม เป็นแผนผัง นโยบาย และโครงการ รวมทั้งมาตรการควบคุม โดยทั่วไปในพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองและการดำรงรักษาเมือง บริเวณที่เกี่ยวข้อง หรือชนบท ในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการ บริการสาธารณะ และสภาพแวดล้อม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการผังเมือง
- (2) ผังเมืองเฉพาะ เป็นแผนผังและโครงการดำเนินการเพื่อพัฒนาหรือดำรงรักษาบริเวณเฉพาะแห่งหรือกิจการที่เกี่ยวข้องในเมือง บริเวณที่เกี่ยวข้อง หรือชนบท เพื่อประโยชน์ในการสร้างเมืองใหม่ การพัฒนาเมือง การอนุรักษ์เมือง หรือการฟื้นฟูเมือง

เมื่อพิจารณาถึงความเชื่อมโยงพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 มาสู่การใช้ควบคุมสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจะเห็นได้ว่าการบัญญัติถึงอำนาจหน้าที่และวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และรักษาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการวางและจัดทำผังเมือง (มาตรา 6) และจำเป็นต้องมีการทบทวนผังนโยบายการใช้ประโยชน์พื้นที่ทุก 5 ปี เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (มาตรา 10) และจัดทำรายงานการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมการใช้บังคับผังเมืองรวม (มาตรา 34) ซึ่งการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าสามารถนำระบบการผังเมืองมาใช้เป็นอีกหนึ่งกลไกสำหรับควบคุมบรรยากาศของสภาพแวดล้อมทางศิลปกรรมที่ดี และประกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในการเสื่อมสลายของคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม จากกิจกรรมเมืองต่าง ๆ อาทิ การเกิดผลกระทบจากการคมนาคม การเกิดมลพิษ การเสื่อมสภาพจากสารเคมีและแรงสั่นสะเทือนจากกิจกรรมเมือง เป็นต้น โดยใช้วิธีการควบคุมพื้นที่โดยรอบอาคาร กลุ่มอาคาร หรือย่านที่ต้องการรักษาสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรม ทั้งนี้ กลไกการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าโดยอาศัยระบบผังเมืองจะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการวางและจัดทำผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ทั้งในส่วนของผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ ดังนี้

- ผังเมืองรวม: มีรูปแบบการประกาศใช้บังคับโดยประกาศกระทรวงมหาดไทย ซึ่งข้อกำหนดในผังเมืองรวมมีลักษณะเป็นการกำหนดเขตอนุรักษ์เพื่อคุ้มครองพื้นที่ที่มีความเก่าแก่ หรือพื้นที่ที่มีสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถเห็นได้ชัดเจนทางกายภาพ รวมถึงการออกข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินที่จะให้ปฏิบัติหรือไม่ให้ปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผังเมืองรวม ได้แก่ 1) ประเภทและขนาดกิจการ 2) ประเภท ชนิด ขนาด ความสูง และลักษณะของอาคาร 3) อัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมกันทุกชั้นของอาคารทุกหลังต่อพื้นที่แปลงที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งอาคาร 4) อัตราส่วนพื้นที่อาคารปกคลุมดินต่อพื้นที่แปลงที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งอาคาร หรืออัตราส่วนพื้นที่ว่างอันปราศจากสิ่งปกคลุมดินของแปลงที่ดินที่อาคารตั้งอยู่ต่อพื้นที่ใช้สอยรวมของอาคาร 5) ระยะถอยร่นจากแนวธรรมชาติ ถนน แนวเขตที่ดิน อาคาร แหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะ และสถานที่อื่น ๆ ที่จำเป็นรวมทั้งพื้นที่แนวกันชน และ 6) ขนาดของแปลงที่ดินที่จะอนุญาตให้ก่อสร้างอาคาร

- ผังเมืองเฉพาะ: รูปแบบการประกาศใช้บังคับโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาแล้วแต่กรณี ซึ่งผังเมืองเฉพาะมีลักษณะเป็นแผนผังและโครงการอย่างละเอียดที่จะควบคุมเฉพาะบริเวณ ดังนั้นผังเมืองเฉพาะมีแนวโน้มในการนำมาใช้เป็นข้อกำหนดเพื่อการควบคุมการคุ้มครองการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและพื้นที่บริเวณโดยรอบแหล่งศิลปกรรมได้ แต่จำเป็นต้องมีการศึกษาข้อมูลของพื้นที่อย่างละเอียดและคำนึงถึงปัจจัยในหลายมิติ เพื่อให้พระราชบัญญัติผังเมืองเฉพาะนั้นเหมาะสมและสามารถออกเป็นข้อกำหนดได้จริง แต่อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติค่อนข้างเป็นไปได้ยากเนื่องจากจำเป็นต้องจัดทำแผนผังที่สามารถบูรณาการข้อมูลด้านต่าง ๆ ในเชิงพื้นที่ โดยแสดงตำแหน่งและรายการพัฒนาต่าง ๆ อย่างละเอียดถูกต้องตามมาตราส่วน สามารถวัดและกำหนดพื้นที่ที่จะต้องเวนคืนหรือกันเขตเพื่อกำหนดแนวเขตก่อสร้างให้แน่ชัด

มาตรา 6 บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้มุ่งหมายเพื่อกำหนดรูปแบบการวางและจัดทำผังเมืองทุกระดับ พร้อมทั้งบริหารจัดการผังเมืองให้มีรูปแบบการดำเนินการและการบริหารจัดการที่เหมาะสม สอดคล้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐ ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ สภาพเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการวางกรอบและนโยบายด้านการพัฒนาพื้นที่และการใช้ประโยชน์ที่ดินระดับประเทศ ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับเมือง และระดับชนบท ตลอดจนกระจายอำนาจในการวางและจัดทำผังเมืองให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาของพื้นที่ ทั้งนี้ ภายใต้วัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

- (1) วางและจัดทำผังเมืองในแต่ละระดับให้สอดคล้องกัน
- (2) วางกรอบและนโยบายการพัฒนาเมือง บริเวณที่เกี่ยวข้อง และชนบทอย่างสมดุลและยั่งยืน
- (3) วางกรอบและนโยบายด้านการพัฒนา และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (4) วางกรอบในการอนุรักษ์และรักษาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม
- (5) วางแนวทางเพื่อให้หน่วยงานของรัฐนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและโครงการพัฒนาภายใต้หน้าที่และอำนาจของตนให้สอดคล้องกับผังเมืองแต่ละระดับ

มาตรา 10 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการผังเมือง ให้กรมโยธาธิการและผังเมือง จัดให้มีการทบทวนผังนโยบายการใช้ประโยชน์พื้นที่ทุกห้าปี หรือในกรณีที่มีความจำเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐ ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ สภาพเศรษฐกิจและสังคม หรือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปจะจัดให้มีการทบทวนผังนโยบายการใช้ประโยชน์พื้นที่ก่อนระยะเวลาดังกล่าวก็ได้ ให้กรมโยธาธิการและผังเมืองจัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ของปีงบประมาณที่ผ่านมาเสนอต่อคณะกรรมการนโยบายการผังเมืองแห่งชาติ เพื่อให้ความเห็นชอบภายในเก้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีงบประมาณ โดยอย่างน้อยต้องสรุปผลการดำเนินการวางและจัดทำผังเมืองตามมาตรา 8 และผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคด้วย

มาตรา 34 ให้กรมโยธาธิการและผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่น แล้วแต่กรณี จัดทำรายงานการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมการใช้บังคับผังเมืองรวมตามระยะเวลาที่คณะกรรมการผังเมืองหรือคณะกรรมการผังเมืองจังหวัดกำหนด แล้วแต่

กรณี แต่ไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ประกาศกระทรวงมหาดไทยหรือข้อบัญญัติท้องถิ่นให้ใช้บังคับผังเมืองรวมใช้บังคับ หรือนับแต่วันที่คณะกรรมการผังเมืองหรือคณะกรรมการผังเมืองจังหวัดพิจารณารายงานการประเมินผลครั้งที่ผ่านมาเสร็จสิ้นแล้วเสนอคณะกรรมการผังเมืองหรือคณะกรรมการผังเมืองจังหวัดพิจารณา....

4) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติควบคุมอาคารมสาระสำคัญเพื่อควบคุมอาคารให้อยู่ในลักษณะที่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย โดยเป็นการวางแนวทางในการกำหนดลักษณะ แบบรูปทรง สัดส่วน เนื้อที่ ที่ตั้งอาคาร การรับน้ำหนัก คุณสมบัติของวัสดุที่ใช้ ระบบการติดตั้งระบบการประปา ไฟฟ้า ก๊าซ และการป้องกันอัคคีภัย รวมทั้งระยะหรือระดับระหว่างอาคารกับอาคาร หรือเขตที่ดินของผู้อื่น หรือระหว่างอาคารกับถนน ตรอก ซอย ทางเท้า หรือที่สาธารณะ และหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคาร สำหรับการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการควบคุมสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้ในส่วนที่เป็นคุณลักษณะของสิ่งปลูกสร้าง เพื่อให้เป็นการรบกวนสภาพภูมิทัศน์เมืองที่สำคัญ ภายใต้กฎกระทรวง ฉบับที่ 55 (พ.ศ. 2543) โดยมีผลบังคับใช้กับลักษณะอาคาร ส่วนต่างๆ ของอาคาร ที่ว่างภายนอก แนวอาคารและระยะต่างๆ ของอาคาร ได้แก่ การควบคุมความสูงของอาคาร และระยะถอยร่นแนวอาคารกับพื้นที่สาธารณะ เป็นต้น

หมวด 1

ลักษณะของอาคาร

ในกรณีที่ความลึกของอาคารเกิน 16 เมตร ต้องจัดให้มีที่ว่างอันปราศจากสิ่งปกคลุมขึ้นบริเวณหนึ่งที่ระยะระหว่าง 12 เมตร ถึง 16 เมตร โดยให้มีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 10 ใน 100 ของพื้นที่ชั้นล่างของอาคารนั้น

ห้องแถวหรือตึกแถวที่สร้างอยู่ริมถนนสาธารณะต้องให้ระดับพื้นชั้นล่างของห้องแถวหรือตึกแถวมีความสูง 10 เซนติเมตรจากระดับทางเท้าหน้าอาคาร หรือมีความสูง 25 เซนติเมตร จากระดับกึ่งกลางถนนสาธารณะหน้าอาคาร แล้วแต่กรณี

ข้อ 3 บ้านแถวแต่ละคูหาต้องมีความกว้างโดยวัดระยะตั้งฉากจากแนวศูนย์กลางของเสาด้านหนึ่งไปยังแนวศูนย์กลางของเสาอีกด้านหนึ่งไม่น้อยกว่า 4 เมตร มีความลึกของอาคารโดยวัดระยะตั้งฉากกับแนวผนังด้านหน้าชั้นล่างไม่น้อยกว่า 4 เมตร และไม่เกิน 24 เมตร และมีพื้นที่ชั้นล่างแต่ละคูหาไม่น้อยกว่า 24 ตารางเมตร

ในกรณีที่ความลึกของอาคารเกิน 16 เมตร ต้องจัดให้มีที่ว่างอันปราศจากสิ่งปกคลุมขึ้นบริเวณหนึ่งที่ระยะระหว่าง 12 เมตรถึง 16 เมตร โดยให้มีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 20 ใน 100 ของพื้นที่ชั้นล่างของ

อาคารนั้น

ข้อ 4 ห้องแถว ตึกแถว หรือบ้านแถวจะสร้างต่อเนื่องกันได้ไม่เกินสิบคูหา และมีความยาวของอาคารแถวหนึ่ง ๆ รวมกันไม่เกิน 40 เมตร โดยวัดระหว่างจุดศูนย์กลางของเสาแรกถึงจุดศูนย์กลางของเสาสุดท้าย ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของเดียวกันและใช้โครงสร้างเดียวกันหรือแยกกันก็ตาม

ข้อ 5 รั้วหรือกำแพงกันเขตที่อยู่มุลถนนสาธารณะที่มีความกว้างตั้งแต่ 3 เมตรขึ้นไปและมีมุมหักน้อยกว่า 135 องศา ต้องปาดมุขรั้วหรือกำแพงกันเขตนั้น โดยให้ส่วนที่ปาดมุขมีระยะไม่น้อยกว่า 4 เมตร และทำมุมกับแนวถนนสาธารณะเป็นมุมเท่า ๆ กัน

ข้อ 6 สะพานส่วนบุคคลสำหรับรถยนต์ ต้องมีทางเดินรถกว้างไม่น้อยกว่า 3.50 เมตร และมีส่วนลาดชันไม่เกิน 10 ใน 100

สะพานที่ใช้เป็นทางสาธารณะสำหรับรถยนต์ ต้องมีทางเดินรถกว้างไม่น้อยกว่า 6 เมตร มีส่วนลาดชันไม่เกิน 8 ใน 100 มีทางเท้าสองข้างกว้างข้างละไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร เว้นแต่สะพานที่สร้างสำหรับรถยนต์โดยเฉพาะจะไม่มีทางเท้าก็ได้ และมีราวสะพานที่มั่นคงแข็งแรงยาวตลอดตัวสะพานสองข้างด้วย

ข้อ 7 ป้ายหรือสิ่งที่สร้างขึ้นสำหรับติดหรือตั้งป้ายที่อาคารต้องไม่บังช่องระบายอากาศ หน้าต่าง ประตู หรือทางหนีไฟ

ข้อ 8 ป้ายหรือสิ่งที่สร้างขึ้นสำหรับติดหรือตั้งป้ายบนหลังคาหรือดาดฟ้าของอาคารต้องไม่ล้ำออกนอกแนวผนังรอบนอกของอาคาร และส่วนบนสุดของป้ายหรือสิ่งที่สร้างขึ้นสำหรับติดหรือตั้งป้ายต้องสูงไม่เกิน 6 เมตรจากส่วนสูงสุดของหลังคาหรือดาดฟ้าของอาคารที่ติดตั้งป้ายนั้น

ข้อ 9 ป้ายที่ยื่นจากผนังอาคารให้ยื่นได้ไม่เกินแนวกันสาด และให้สูงได้ไม่เกิน 60 เซนติเมตร หรือมีพื้นที่ป้ายไม่เกิน 2 ตารางเมตร

ข้อ 10 ป้ายที่ติดตั้งเหนือกันสาดและไม่ได้ยื่นจากผนังอาคาร ให้ติดตั้งได้โดยมีความสูงของป้ายไม่เกิน 60 เซนติเมตรวัดจากขอบบนของปลายกันสาดนั้น หรือมีพื้นที่ป้ายไม่เกิน 2 ตารางเมตร

ข้อ 11 ป้ายที่ติดตั้งใต้กันสาดให้ติดตั้งแนบผนังอาคาร และต้องสูงจากพื้นทางเท่านั้นไม่น้อยกว่า 2.50 เมตร

ข้อ 12 ป้ายโฆษณาสำหรับโรงมหรสพให้ติดตั้งขนานกับผนังอาคารโรงมหรสพ แต่จะยื่นห่างจากผนังได้ไม่เกิน 50 เซนติเมตร หรือหากติดตั้งป้ายบนกันสาดจะต้องไม่ยื่นล้ำแนวปลายกันสาดนั้น และความสูงของป้ายทั้งสองกรณีต้องไม่เกินความสูงของอาคาร

ข้อ 13 ป้ายที่ติดตั้งอยู่บนพื้นดินโดยตรง ต้องมีความสูงไม่เกินระยะที่วัดจากจุดที่ติดตั้งป้ายไปจนถึงกึ่งกลางถนนสาธารณะที่อยู่ใกล้ป้ายนั้นที่สุด และมีความยาวของป้ายไม่เกิน 32 เมตร

หมวด 4

แนวอาคารและระยะต่าง ๆ ของอาคาร

ข้อ 40 การก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารหรือส่วนของอาคารจะต้องไม่ล้ำเข้าไปในที่สาธารณะ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่สาธารณะนั้น

ข้อ 41 อาคารที่ก่อสร้างหรือดัดแปลงใกล้ถนนสาธารณะที่มีความกว้างน้อยกว่า 6 เมตร ให้ร่นแนวอาคารห่างจากกึ่งกลางถนนสาธารณะอย่างน้อย 3 เมตร

อาคารที่สูงเกินสองชั้นหรือเกิน 8 เมตร ห้องแถว ตึกแถว บ้านแถว อาคารพาณิชย์ โรงงาน อาคารสาธารณะ ป้ายหรือสิ่งก่อสร้างขึ้นสำหรับติดหรือตั้งป้ายหรือคลังสินค้า ที่ก่อสร้างหรือดัดแปลงใกล้ถนนสาธารณะ

(1) ถ้าถนนสาธารณะนั้นมีความกว้างน้อยกว่า 10 เมตร ให้ร่นแนวอาคารห่างจากกึ่งกลางถนนสาธารณะอย่างน้อย 6 เมตร

(2) ถ้าถนนสาธารณะนั้นมีความกว้างตั้งแต่ 10 เมตรขึ้นไป แต่ไม่เกิน 20 เมตร ให้ร่นแนวอาคารห่างจากเขตถนนสาธารณะอย่างน้อย 1 ใน 10 ของความกว้างของถนนสาธารณะ

(3) ถ้าถนนสาธารณะนั้นมีความกว้างเกิน 20 เมตรขึ้นไป ให้ร่นแนวอาคารห่างจากเขตถนนสาธารณะอย่างน้อย 2 เมตร

ข้อ 42 อาคารที่ก่อสร้างหรือดัดแปลงใกล้แหล่งน้ำสาธารณะ เช่น แม่น้ำ คู คลอง ลำรางหรือลำกระโดง ถ้าแหล่งน้ำสาธารณะนั้นมีความกว้างน้อยกว่า 10 เมตร ต้องร่นแนวอาคารให้ห่างจากเขตแหล่งน้ำสาธารณะนั้นไม่น้อยกว่า 3 เมตร แต่ถ้าแหล่งน้ำสาธารณะนั้นมีความกว้างตั้งแต่ 10 เมตรขึ้นไป ต้องร่นแนวอาคารให้ห่างจากเขตแหล่งน้ำสาธารณะนั้นไม่น้อยกว่า 6 เมตร

สำหรับอาคารที่ก่อสร้างหรือดัดแปลงใกล้แหล่งน้ำสาธารณะขนาดใหญ่ เช่น บึง ทะเลสาบ หรือทะเล ต้องร่นแนวอาคารให้ห่างจากเขตแหล่งน้ำสาธารณะนั้นไม่น้อยกว่า 12 เมตร

ทั้งนี้ เว้นแต่ สะพาน เขื่อน รั้ว ท่อระบายน้ำ ท่าเรือ ป้าย อุโมงค์ คานเรือ หรือที่วางที่ใช้เป็นที่จอดรถไม่ต้องร่นแนวอาคาร

ข้อ 43 ให้อาคารที่สร้างตามข้อ 41 และข้อ 42 ต้องมีส่วนต่ำสุดของกันสาดหรือส่วนยื่นสถาปัตยกรรมสูงจากระดับทางเท้าไม่น้อยกว่า 3.25 เมตร ทั้งนี้ ไม่นับส่วนตบแต่งที่ยื่นจากผนังไม่เกิน 50 เซนติเมตร และต้องมีท่อรับน้ำจากกันสาดหรือหลังคาต่อแนบหรือฝังในผนังหรือเสาอาคารลงสู่ท่อสาธารณะหรือบ่อพัก

ข้อ 44 ความสูงของอาคารไม่ว่าจากจุดหนึ่งจุดใด ต้องไม่เกินสองเท่าของระยะราบ วัดจากจุดนั้นไปตั้งฉากกับแนวเขตด้านตรงข้ามของถนนสาธารณะที่อยู่ใกล้อาคารนั้นที่สุด

ความสูงของอาคารให้วัดแนวตั้งจากระดับถนนหรือระดับพื้นดินที่ก่อสร้างขึ้นไปถึงส่วนของอาคารที่สูงที่สุด สำหรับอาคารทรงจั่วหรือปั้นหยาให้วัดถึงยอดผนังของชั้นสูงสุด

ข้อ 45 อาคารหลังเดียวกันซึ่งมีถนนสาธารณะสองสายขนาดไม่เท่ากันขนานอยู่เมื่อระยะระหว่างถนนสาธารณะสองสายนั้นไม่เกิน 60 เมตร และส่วนกว้างของอาคารตามแนวถนนสาธารณะที่

กว้างกว่าไม่เกิน 60 เมตร ความสูงของอาคาร ณ จุดใดต้องไม่เกินสองเท่าของระยะราบที่ใกล้ที่สุดจากจุดนั้นไปตั้งฉากกับแนวเขตถนนสาธารณะด้านตรงข้ามของสายที่กว้างกว่า

ข้อ 46 อาคารหลังเดียวกันซึ่งอยู่ที่มุมถนนสาธารณะสองสายขนาดไม่เท่ากัน ความสูงของอาคาร ณ จุดใดต้องไม่เกินสองเท่าของระยะราบที่ใกล้ที่สุด จากจุดนั้นไปตั้งฉากกับแนวเขตถนนสาธารณะด้านตรงข้ามของสายที่กว้างกว่า และความยาวของอาคารตามแนวถนนสาธารณะที่แคบกว่าต้องไม่เกิน 60 เมตร

สำหรับอาคารซึ่งเป็นห้องแถวหรือตึกแถว ความยาวของอาคารตามแนวถนนสาธารณะที่แคบกว่าต้องไม่เกิน 15 เมตร

ข้อ 47 รั้วหรือกำแพงที่สร้างขึ้นติดต่อหรือห่างจากถนนสาธารณะน้อยกว่าความสูงของรั้วให้ก่อสร้างได้สูงไม่เกิน 3 เมตร เหนือระดับทางเท้าหรือถนนสาธารณะ

ข้อ 48 การก่อสร้างอาคารใกล้อาคารอื่นในที่ดินเจ้าของเดียวกัน พื้นหรือผนังของอาคารสูงไม่เกิน 9 เมตร ต้องห่างอาคารอื่นไม่น้อยกว่า 4 เมตร และสำหรับอาคารที่สูงเกิน 9 เมตร แต่ไม่ถึง 23 เมตร ต้องห่างอาคารอื่นไม่น้อยกว่า 6 เมตร

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่ที่ว่างที่ใช้เป็นที่จอดรถ

ข้อ 49 การก่อสร้างอาคารในบริเวณด้านข้างของห้องแถวหรือตึกแถว

(1) ถ้าห้องแถวหรือตึกแถวนั้นมีจำนวนรวมกันได้ตั้งแต่สี่คูหา หรือมีความยาวรวมกันได้ตั้งแต่ 40 เมตรขึ้นไป และอาคารที่จะสร้างขึ้นเป็นห้องแถวหรือตึกแถว ห้องแถวหรือตึกแถวที่จะสร้างขึ้นต้องห่างจากผนังด้านข้างของห้องแถวหรือตึกแถวเดิมไม่น้อยกว่า 4 เมตร แต่ถ้าเป็นอาคารอื่นต้องห่างจากผนังด้านข้างของห้องแถวหรือตึกแถวเดิมไม่น้อยกว่า 2 เมตร

(2) ถ้าห้องแถวหรือตึกแถวนั้นมีจำนวนไม่ถึงสี่คูหาและมีความยาวรวมกันไม่ถึง 40 เมตร อาคารที่สร้างขึ้นจะต้องห่างจากผนังด้านข้างของห้องแถวหรือตึกแถวเดิมไม่น้อยกว่า 2 เมตร เว้นแต่การก่อสร้างห้องแถวหรือตึกแถวต่อจากห้องแถวหรือตึกแถวเดิมตามข้อ 4

ข้อ 50 ผนังของอาคารที่มีหน้าตา ประตู ช่องระบายอากาศหรือช่องแสงหรือระเบียงของอาคารต้องมีระยะห่างจากแนวเขตที่ดินดังนี้

(1) อาคารที่มีความสูงไม่เกิน 9 เมตร ผนังหรือระเบียงต้องอยู่ห่างเขตที่ดินไม่น้อยกว่า 2 เมตร

(2) อาคารที่มีความสูงเกิน 9 เมตร แต่ไม่ถึง 23 เมตร ผนังหรือระเบียงต้องอยู่ห่างเขตที่ดินไม่น้อยกว่า 3 เมตร

ผนังของอาคารที่อยู่ห่างเขตที่ดินน้อยกว่าตามที่กำหนดไว้ใน (1) หรือ (2) ต้องอยู่ห่างจากเขตที่ดินไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร เว้นแต่จะก่อสร้างชิดเขตที่ดินและอาคารดังกล่าวจะก่อสร้างได้สูงไม่เกิน 15 เมตร ผนังของอาคารที่อยู่ชิดเขตที่ดินหรือห่างจากเขตที่ดินน้อยกว่าที่ระบุไว้ใน (1) หรือ (2) ต้องก่อสร้างเป็นผนังทึบ และคาดฟ้าของอาคารด้านนั้นให้ทำผนังทึบสูงจากคาดฟ้าไม่น้อยกว่า 1.80

เมตร ในกรณีก่อสร้างเขตที่ดินต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของที่ดินข้างเคียงด้านนั้นด้วย

จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติควบคุมอาคารเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการก่อสร้างอาคารเป็นหลัก โดยมีกฎกระทรวงแยกย่อยเพื่อบังคับใช้เฉพาะเรื่อง เช่น โครงสร้างที่จอดรถ ระบายน้ำ งานระบบ การป้องกันแผ่นดินไหว และการป้องกันอัคคีภัย ฯลฯ ซึ่งจะมุ่งเน้นการควบคุมมาตรฐานของการก่อสร้างและการออกแบบตัวอาคารเพื่อประโยชน์ใช้สอย และความปลอดภัย แต่อาจไม่ได้กล่าวถึงการควบคุมที่สัมพันธ์กับบริบทภายนอกพื้นที่ตั้งโครงการและ/หรือตัวอาคารมากนัก ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบริบทภายนอกและมีผลชัดเจนต่อการคุ้มครองหรืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมมี 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ระบายน้ำจากถนนสาธารณะและแหล่งน้ำทางธรรมชาติ (2) ข้อจำกัดความสูงของอาคารในบางพื้นที่ และ (3) การกำหนดรูปแบบและลักษณะของสถาปัตยกรรม

ทั้งนี้ ในบางพื้นที่กฎหมายควบคุมอาคารนั้นจะมีพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 เป็นตัวควบคุมข้อกำหนดโดยภาพรวมของกฎหมายควบคุมอาคาร และมีกฎกระทรวงอีกหลายฉบับที่ออกตามความในพระราชบัญญัติเพื่อบังคับใช้เฉพาะเรื่อง ยกตัวอย่างเช่น ข้อกำหนดเกี่ยวกับลักษณะของสถาปัตยกรรมไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 59 เพื่อให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นข้อ 2/1 แห่งกฎกระทรวงฉบับที่ 22 (พ.ศ. 2532) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 “ข้อ 2/1 ภายในบริเวณพื้นที่ที่กำหนดตามข้อ 2 ห้ามมิให้ก่อสร้างอาคารที่มีลักษณะของหลังคาเป็นรูปทรงอื่น ที่มีใช้อาคารที่มีหลังคาลาดชันตามแบบสถาปัตยกรรมไทย สถาปัตยกรรมเมืองร้อนชื้น หรือสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของเกาะสมุย ทั้งนี้พื้นที่หลังคาลาดชันดังกล่าว จะต้องมียอดพื้นที่ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของพื้นที่อาคารที่ปกคลุมดิน และมีสีกลมกลืนธรรมชาติ เช่น สีอิฐ สีดินเผา สีน้ำตาล สีเทา สีเขียวใบไม้ เป็นต้น”

อย่างไรก็ตาม ข้อกำหนดนี้อาจจะไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม แต่มีส่วนช่วยควบคุมให้อาคารสร้างใหม่ มีความเหมาะสมกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่ได้ โดยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการช่วยควบคุมความสูงของอาคารสร้างใหม่ ไม่ให้สูงมากเกินไป จนบดบังทัศนียภาพที่สวยงามของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่ ตลอดจนมีข้อกำหนดเรื่องรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ละเอียดชัดเจน และสามารถกลมกลืนเข้ากับโบราณสถาน ศาสนสถาน หรือสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมดั้งเดิมในพื้นที่ จึงช่วยควบคุมไม่ให้อาคารสร้างใหม่ขัดแย้ง และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้ในระดับหนึ่ง

3.4.2 กฎหมายและกลไกการอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่น

คณะผู้วิจัยเสนอกฎหมายและกลไกการอนุรักษ์ศิลปกรรมในระดับท้องถิ่น ได้แก่ เทศบัญญัติ และข้อบังคับท้องถิ่น (Local Ordinance) ซึ่งออกได้โดยหน่วยงานท้องถิ่น แต่ต้องไม่ขัดแย้งกับพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง โดยในที่นี้ ผู้วิจัยพบทวนกฎหมายที่เกิดจากกลไกท้องถิ่นที่มีเนื้อหาภารกิจ

และเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมศิลปกรรมอยู่ด้วย ได้แก่ **เทศบัญญัติเทศบาลตำบลเชียงคาน จังหวัดเลย** โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เมืองเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นเมืองหนึ่งที่กำลังประสบปัญหาการสูญเสียอัตลักษณ์ และคุณค่าทางศิลปกรรมอันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วจากปัจจัยภายนอกพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม บรรยากาศ และวิถีชีวิตของชุมชนอย่างถอนรากถอนโคน

กรมโยธาธิการและผังเมือง² (2557) เสนอแนะให้มีการกำหนดย่านการใช้ที่ดินที่ชัดเจน (Zoning) และใช้มาตรการในการกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารด้วยข้อบัญญัติท้องถิ่น (Local Ordinance) ควบคู่กับสร้างมาตรการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจเชิงเศรษฐกิจด้วยโครงการต่าง ๆ (Projects) รวมถึงการวางแผนพัฒนาเมืองและการจัดให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ในหลายระดับ ตั้งแต่การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) การรับฟังความคิดเห็น (Consult) การให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Involve) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการปรับปรุงกระบวนการจัดทำโครงการพัฒนาเมือง ที่เน้นการดำเนินโครงการด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันในการจัดทำโครงการเพื่อการพัฒนาและดำรงรักษาเมือง รวมทั้งการสร้างความตระหนักถึงความจำเป็นในการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบนเงื่อนไขของระยะเวลาที่ต้องรวดเร็ว เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่อย่างยั่งยืนท่ามกลางกระแสการพัฒนาที่กำลังถาโถมเข้าสู่พื้นที่เชียงคาน

ทิศทางการพัฒนาเมืองเชียงคานและสิ่งที่เชียงคานต้องดำเนินการเพื่อไปสู่วิสัยทัศน์ “เมืองงาม ในความทรงจำ” โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ (Planning Process) แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1: มีเป้าหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งนโยบายการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ (Policy) พร้อมทั้งโครงการเพื่อการพัฒนาพื้นที่ (Projects) ตามนโยบายที่ได้จัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนและกำหนดผู้รับผิดชอบ สรุปเป็นผังพัฒนาเมืองเชียงคาน (Chiang Khan Development Plan) ก่อนนำไปสู่การดำเนินการต่อในรายละเอียดเพื่อนำผังไปสู่การปฏิบัติการพัฒนาแต่ละพื้นที่อย่างประสานสอดคล้องกันทุกภาคส่วนในระยะที่ 2 ต่อไปดังนั้นในแต่ละขั้นตอนของระยะที่ 1 จะมีกิจกรรมและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและทุกภาคส่วน ในแต่ละขั้นตอนย่อยซึ่งท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญในการดำเนินการ โดยจัดหาเจ้าภาพร่วมในการดำเนินโครงการ คือสำนักงานจังหวัดเลย อำเภอเชียงคาน พัฒนาชุมชนจังหวัดเลย การเคหะแห่งชาติ และสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดเลย เพื่อให้ได้มาซึ่งแผนพัฒนาเมืองในภาพรวมอันเป็นฉันทามติที่คนส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกัน

ระยะที่ 2: เมื่อได้ผังพัฒนาเมืองและทราบถึงโครงการเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการแล้ว กรอบแนวคิดสำหรับการดำเนินการในระยะที่ 2 คือเพื่อให้เกิดการปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาเมืองที่เห็น

2 กรมโยธาธิการและผังเมือง. 2557. โครงการพัฒนาเมืองเชียงคาน “เมืองงาม ในความทรงจำ”. วารสารกรมโยธาธิการและผังเมือง, ฉบับที่ 44 : หน้า 31-38.

ผลเป็นรูปธรรมและนำไปสู่วิสัยทัศน์ของผังพัฒนาเมืองเชียงคานอย่างรวดเร็วและตอบสนองกับการแก้ปัญหาของเมืองในปัจจุบันโดยใช้การจัดทำผังปฏิบัติการรายพื้นที่ (Action Area Plan) เพื่อลงมือปฏิบัติการพัฒนาเมืองเชียงคานในแต่ละโครงการย่อยการขับเคลื่อนผังพัฒนาเมืองเชียงคานไปสู่การปฏิบัตินั้น เป้าหมายในการดำเนินการ อันจะส่งผลให้งานอนุรักษ์และพัฒนาเมืองไม่ถูกจำกัดอยู่แต่ในกรอบพื้นที่ของโครงการใดโครงการหนึ่ง หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นการเฉพาะ หากแต่ได้ขยายขอบเขตไปสู่พื้นที่สภาพแวดล้อมโดยรอบ และความรับผิดชอบร่วมกันของคนในสังคม กรมโยธาธิการและผังเมืองจึงจัดทำโครงการนำร่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ 3 โครงการ ได้แก่ โครงการจัดทำเทศบัญญัติเทศบาลตำบลเชียงคาน (Local Ordinance) เรื่อง กำหนดประเภทลักษณะรูปแบบ ระยะหรือระดับของอาคารและบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในท้องที่เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พ.ศ. 2553 (ประกาศ ณ วันที่ 28 ตุลาคม 2553) ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 128 ตอนพิเศษ 51 ง และเริ่มใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 4 พฤษภาคม 2554 โครงการจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ในเขตพื้นที่บ้านไม้เก่าเนื่องจากเป็นโครงการที่สามารถดำเนินการได้ทันที

ทั้งนี้ เทศบาลตำบลเชียงคาน ในฐานะหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อควบคุมลักษณะทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม โดยมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

“กำหนดห้ามสร้างอาคารสูงเกินสองชั้นหรือความสูงไม่เกิน 10 เมตร พื้นที่ไม่เกิน 200 ตารางเมตร ห้ามสร้างโรงงาน โรงมหรสพ โกดังสินค้า อาคาร เลี้ยงสัตว์ อนุสาวรีย์ หรือพุ่มไม้ นอกจากนี้ยังกำหนดวัสดุที่จะใช้มาทำอาคารด้านนอก จะต้องเป็นไม้ หรือวัสดุทดแทนไม้ หรือวัสดุอื่นที่กลมกลืน ส่วนสีหลังคา กำหนดให้ใช้ได้ 3 สีคือ สีน้ำตาล สีเทา และสีขาว เท่านั้น”

ทั้งนี้ หากสรุปในภาพรวมแล้ว กฎหมายและกลไกที่เกี่ยวข้องในภาพรวม เป็นแนวทางที่ใช้เพื่อการควบคุม มากกว่าที่จะเป็นการสนับสนุน นอกจากนี้ การควบคุมในเชิงกฎหมายยังเป็นท่าทีที่มุ่งเน้นการรักษาศิลปกรรมและสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพียงอย่างเดียว โดยไม่ปรากฏการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางศิลปกรรมที่ไม่ใช่กายภาพแต่ประการใด อาทิ วัฒนธรรม วิถีชีวิต หรือ คติความเชื่อ และประเพณี

3.5 มาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ได้จัดการสัมมนาระดมสมองของผู้เชี่ยวชาญเพื่อกำหนดแนวทางการสร้างมาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการดูแลรักษาอาคาร และบริเวณที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ มีเครื่องมือและกลยุทธ์ ดังนี้

1) มาตรการทางการเงิน (Financial Instruments)

มาตรการทางการเงิน หมายถึง แรงจูงใจทางเศรษฐกิจที่หน่วยงานภาครัฐระดับชาติ ระดับภูมิภาค หรือระดับท้องถิ่น นำมาใช้ในการสร้างแรงจูงใจแก่เจ้าของอาคารในการเข้ามามีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ในรูปแบบต่างๆ คือ 1. เงินช่วยเหลือ และเงินให้ยืม 2. ระบบภาษี 3. การโอนสิทธิ์ในการ พัฒนาที่ดินและอาคาร

2) การยกย่องและการให้รางวัล

แรงจูงใจในลักษณะนี้ โดยทั่วไปแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ การให้รางวัลยกย่องตัว บุคคล คือการยกย่องหรือแสดงการยอมรับผู้เชี่ยวชาญ หรือประชาชนในพื้นที่ ซึ่งดำเนินกิจกรรมในการ อนุรักษ์และพัฒนาอาคารเก่า หรือบริเวณซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อเป็น แบบอย่างแก่บุคคลหรือชุมชนอื่น และการให้รางวัลสถานที่ ซึ่งหมายถึงการแสดงการยอมรับและ ประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนได้รับรู้

3) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ หรือพัฒนาพื้นที่อาคารที่มีคุณค่าทาง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอาจทำได้หลายวิธี เช่น การปรึกษาสาธารณะ และกลไกระดับรากหญ้า

4) การฝึกอบรม (Training Programmers)

การให้การฝึกอบรมและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นมาตรการสร้างแรงจูงใจ ที่สำคัญ และเป็นที่ยอมรับมากอีกมาตรการหนึ่ง เนื่องจากมาตรการนี้เป็นกิจกรรมที่จะส่งผลทางเศรษฐกิจ ต่อชุมชน และท้องถิ่นโดยตรงในลักษณะการสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่น การให้ความช่วยเหลือทางด้าน เทคนิค ความรู้ ความเชี่ยวชาญตลอดจนทักษะเฉพาะด้านให้แก่กลุ่มคน จะทำให้กิจกรรมการอนุรักษ์ที่ ต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเกิดขึ้นได้จริง สามารถลบล้างแนวความคิดที่ว่า “งานด้านการ อนุรักษ์มีต้นทุนและค่าใช้จ่ายสูงเกินไป” หรือ “ในปัจจุบันจะหาคนทำงานด้านนี้ได้น้อยเต็มที” ซึ่ง บ่อยครั้งเป็นสาเหตุให้ไม่สามารถผลักดันด้านการอนุรักษ์ให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมได้

5) การส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์และให้การศึกษาแก่ชุมชน (Promotion and Public Education)

การส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์และให้การศึกษาแก่ชุมชนมีเป้าหมายหลักเพื่อสร้าง ความสนใจ และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องการอนุรักษ์มากกว่าการดำเนิน กิจกรรมการอนุรักษ์โดยตรง แรงจูงใจประเภทนี้จัดเป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการสร้างพื้นฐาน และทัศนคติตลอดจนมุมมองที่ด้านการอนุรักษ์ให้แก่ประชาชนในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

- การทำป้ายอนุสรณ์ (Commemoration) หมายถึงการนำเสนอข้อมูลจำเพาะ พื้นฐานเกี่ยวกับสถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เพื่อเป็น การให้ความสำคัญแสดงการระลึกถึงสถานที่ รวมทั้งเป็นการให้ข้อมูลพื้นฐานแก่ผู้ มาเยือนด้วย
- การนำเสนอและการแปลความหมาย (Presentation and Interpretation) เทคนิคนี้นิยมนำมาใช้กับอาคารทั่วไป ที่ไม่มีความโดดเด่นมากแต่ก็จัดอยู่ในเขตที่

ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เพื่อดึงความสนใจของผู้คนโดยการนำเสนอวิวัฒนาการ
ความเป็นมา ความสำคัญในอดีต และการใช้งานในปัจจุบัน รวมทั้งระบุถึง
หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล

- การให้การศึกษาแก่ชุมชน (Public Education) จัดเป็นแนวทางที่จะทำให้
กระบวนการอนุรักษ์บรรลุผลสำเร็จในระยะยาว เนื่องจากหากชุมชนมีประชาชน
หรือกลุ่มบุคคลที่สนใจ และมีความตั้งใจจริงที่จะดำเนินการอนุรักษ์ เมื่อมีการ
ริเริ่มโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ชุมชนที่เข้มแข็งจะมีความตั้งใจและมุ่งมั่นให้
โครงการนั้นๆ เกิดผลในทางปฏิบัติได้จริง

บทที่ 4

นโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า

การศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า โดยการค้นคว้า รวบรวมและทบทวนนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาในระดับต่าง ๆ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 แผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พ.ศ. 2527 แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 - 2564 และข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า โดยมีรายละเอียดของการค้นคว้า รวบรวมและทบทวนนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

4.1 ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580)

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หมวด 65 บัญญัติให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว รวมถึงภายใต้ยุทธศาสตร์แต่ละด้านจะมีแผนแม่บทสำหรับประเด็นการพัฒนา/ประเด็นปฏิรูปสำคัญ เพื่อเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ และเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทในบางประเด็นอาจมีความจำเป็นต้องดำเนินการเปลี่ยนแปลงสำคัญในเชิงโครงสร้างกลไกและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงจะสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาในประเด็นนั้น ๆ ได้ สมฤทธิ์ผลเป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาประเทศวางไว้ ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพของประเทศในทุกภาคส่วนและนำพาประเทศให้หลุดพ้นหรือบรรเทาของสภาพปัญหาสังคม เศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำ ปัญหาทุจริตและความขัดแย้ง รวมถึงสามารถรับมือกับภัยคุกคามและบริหารจัดการความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สามารถเปลี่ยนผ่านประเทศไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ใหม่ของโลกได้ ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยยังคงรักษาบทบาทสำคัญในเวทีระหว่างประเทศ สามารถดำรงรักษาความเป็นชาติที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน และคนไทยในประเทศให้มีความอยู่ดีมีสุขอย่างถ้วนหน้า

วิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) คือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยที่ความมั่นคงเป็นรากฐานที่จะทำให้เกิดความมั่งคั่งและยั่งยืนได้

- ความมั่นคง หมายถึง การมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศในทุกระดับ ทั้งระดับประเทศ สังคม ชุมชน ครัวเรือน และปัจเจก

บุคคล และมีความมั่นคงในทุกมิติ ทั้งมิติทางการทหาร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง ยกตัวอย่าง สังคมมีความปรองดองและความสามัคคี สามารถผนึกกำลังเพื่อพัฒนาประเทศ ชุมชนมีความเข้มแข็ง ครอบครัวมีความอบอุ่นประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้ที่มั่นคงพอเพียงกับการดำรงชีวิต ความมั่นคงของอาหารพลังงาน และน้ำ มีที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน มีการออมสำหรับวัยเกษียณ

- ความมั่งคั่ง หมายถึง ประเทศไทยมีการขยายตัวของเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีความยั่งยืนจนเข้าสู่กลุ่มประเทศรายได้สูง ความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาลดลง ประชากรมีความอยู่ดีมีสุขได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น และมีการพัฒนาอย่างทั่วถึงทุกภาคส่วน (Inclusive Growth) มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ ไม่มีประชาชนที่อยู่ใต้เส้นความยากจน นอกจากนี้ยังมีความสมบูรณ์ในทุนที่จะสามารถสร้างการพัฒนาต่อเนื่องไปได้ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางปัญญา ทุนทางการเงิน ทุนกายภาพที่เป็นเครื่องมือเครื่องจักร ทุนสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ความยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญให้ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals : SDGs) มากกว่านั้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้ออาทร เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาลมีนโยบายที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะทุกภาคส่วนในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาในระดับอย่างสมดุล มีเสถียรภาพ และยั่งยืน

การบรรลุวิสัยทัศน์และพัฒนาประเทศไปสู่อนาคตที่พึงประสงค์จำเป็นจะต้องมีการวางแผน และกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาในระยะยาว ซึ่งประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

- ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง
- ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน
- ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
- ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
- ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

ยุทธศาสตร์ชาติมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่า ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมมีประเด็นการสนับสนุนการพัฒนาย่านชุมชนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีประเด็นการสงวนรักษา อนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางสถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตพื้นถิ่นบนฐานธรรมชาติ และฐานวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

4.2 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

ในปัจจุบันแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ. กลุ่มงาน ปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง [กลุ่มงาน ป.ย.ป.], 2561) อยู่ระหว่างดำเนินการจัดทำรายละเอียดโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในฐานะสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติและคณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งกำลังดำเนินการปรับร่างแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ จำนวน 23 ฉบับ ให้มีความสมบูรณ์และครอบคลุม โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดของร่างแผนแม่บทฯ (รวมทั้งแผนย่อย) แนวทางการพัฒนา และแผนงาน/โครงการที่สามารถสะท้อนผลลัพธ์ของแผนแม่บทฯ และเป้าหมายการพัฒนาของยุทธศาสตร์ชาติได้อย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาความครอบคลุมของร่างแผนแม่บทฯ ในเบื้องต้นร่างแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่เห็นชอบในหลักการ มี จำนวน 23 ฉบับ ประกอบด้วย 1) ความมั่นคง 2) การต่างประเทศ 3) การพัฒนาการเกษตร 4) อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต 5) การท่องเที่ยว 6) การพัฒนาพื้นที่และเมืองนำอยู่อัจฉริยะ 7) โครงสร้างพื้นฐาน ระบบโลจิสติกส์ และดิจิทัล 8) การพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม 9) เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 10) การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม 11) การพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต 12) การพัฒนาการเรียนรู้ 13) การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี 14) ศักยภาพการกีฬา 15) การเสริมสร้างพลังทางสังคม 16) การพัฒนาความเสมอภาคและส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก 17) การสร้างหลักประกันทางสังคม 18) การสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืน 19) การบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ 20) การพัฒนาบริการประชาชน และการพัฒนาประสิทธิภาพภาครัฐ 21) การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ 22) การพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และ 23) การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่า ได้แก่ แผนการพัฒนาพื้นที่และเมืองนำอยู่อัจฉริยะ แผนการเสริมสร้างพลังทางสังคม แผนการพัฒนาความเสมอภาคและส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก และแผนการสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืน

4.3 แผนปฏิรูปประเทศ

แผนการปฏิรูปประเทศที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ ซึ่งกำหนดให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ให้เกิดผลตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูป โดยแผนการปฏิรูปประเทศ ทั้ง 11 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการเมือง ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ด้านกฎหมาย ด้านกระบวนการยุติธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข ด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านสังคม ด้านพลังงาน และด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ทั้งนี้ แผนการปฏิรูปประเทศที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่า ได้แก่ แผนปฏิรูป

ประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแผนปฏิรูปประเทศด้านสังคม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

4.3.1 แผนปฏิรูปประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แผนปฏิรูปประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีวัตถุประสงค์ให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการรักษา พื้นฟูและยั่งยืนเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศ สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ทั้งทรัพยากรทางบก (ป่าไม้และสัตว์ป่า ดิน แร่) ทางน้ำ ทางทะเลและชายฝั่ง ความหลากหลายทางชีวภาพ และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การปฏิรูปด้านระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงแผนปฏิรูปประเทศ 5 ปี มี 8 ประเด็นปฏิรูป ดังนี้

- (1) การปฏิรูประบบและโครงสร้างการจัดทำรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EIA และ EHIA)
- (2) การปฏิรูประบบการประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาย่างยั่งยืน (Strategic Environmental Assessment: SEA)
- (3) การปฏิรูปการบริหารจัดการเขตควบคุมมลพิษ
- (4) การปฏิรูปการผังเมือง
- (5) การปฏิรูปเครื่องมือเศรษฐศาสตร์เพื่อสิ่งแวดล้อม
- (6) การปฏิรูปองค์กร ระบบแผน ระบบงบประมาณ และเครื่องมือบริหารจัดการ
- (7) การปฏิรูประบบยุติธรรมสิ่งแวดล้อม
- (8) การปฏิรูปกฎหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ แผนปฏิรูปประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีประเด็นปฏิรูปที่เกี่ยวข้องคือ ประเด็นการปฏิรูปที่ 4 ปฏิรูปการผังเมือง ประเด็นย่อยที่ 4.3 การปฏิรูปมาตรการทางผังเมืองเพื่อกำกับ การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารในการพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวและพื้นที่รองรับน้ำด้วยระบบการโอนสิทธิ การพัฒนาพื้นที่ (Transfer of Development Rights: TDR) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการผังเมือง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 มีเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ โดยที่บทบัญญัติในกฎหมายว่าด้วยการผังเมืองซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายเพียงพอที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการผังเมืองได้ ดังนั้น จึงแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการผังเมืองฉบับนี้ เช่น มาตรา 17 (5) (ค) อัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมกันทุกชั้นของอาคารทุกหลังต่อพื้นที่แปลงที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งอาคาร (Floor Area Ratio: FAR) มาตรา 17 (5) (ง) อัตราส่วนพื้นที่อาคารปกคลุมดินต่อพื้นที่แปลงที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งอาคาร (Building Coverage Ratio: BCR) มาตรา 17 (5) (จ) อัตราส่วนพื้นที่ว่างอันปราศจากสิ่งปกคลุมของแปลงที่ดินที่อาคารตั้งอยู่ต่อพื้นที่ใช้สอยรวมของอาคาร (Open Space Ratio: OSR) ทั้งนี้ ข้อกำหนดที่จะให้ปฏิบัติ

หรือไม่ให้ปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผังเมืองรวมทุกประการ ตามมาตรา 17 (5) ที่กล่าวถึงข้างต้นนี้สามารถพัฒนาเป็น “เครื่องมือผังเมืองทางบก” หรือมาตรการส่งเสริมการพัฒนาตามผังเมืองได้ โดยนำแนวคิด การโอนสิทธิการพัฒนาพื้นที่ หรือ Transfer of Development Rights (TDR) เพื่อจะช่วยรักษาพื้นที่ที่ต้องการอนุรักษ์และสามารถพัฒนาพื้นที่ที่ต้องการ มาประยุกต์ใช้ กับการวางและจัดทำผังเมืองรวมตาม พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการผังเมือง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 ซึ่งผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครฉบับล่าสุดก็มีการเสนอให้ใช้ TDR รองรับการพัฒนาระบบขนส่งทางราง

- แนวคิด TDR นี้ คือการซื้อขาย “สิทธิ” ในด้านพัฒนาบนที่ดิน ระหว่างพื้นที่ที่ต้องการจะควบคุมการพัฒนาหรืออนุรักษ์ (Sending Areas) และ พื้นที่ที่มีการเจริญเติบโตและได้รับการสนับสนุนการพัฒนา (Receiving Areas) โดย TDR ที่ได้รับ จะเป็นในรูปแบบของการพัฒนาอาคาร ที่สามารถเพิ่มขึ้นความสูงอาคาร จำนวนอาคาร และความหนาแน่นของอาคารได้มากขึ้น โดยเจ้าของสิทธิหรือ Sending Areas ก็จะสามารถได้ประโยชน์ในด้านการควบคุมความหนาแน่นในพื้นที่ให้ลดลง เพื่อการอนุรักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม รักษาพื้นที่เกษตรกรรม และรักษาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ หรือพื้นที่รองรับน้ำได้ โดยมีข้อจำกัดคือ ถึงแม้จะมีการซื้อขายหรือโอนสิทธิในการพัฒนา แต่โฉนดยังคงเป็นของเจ้าของที่ดินหรือเจ้าของ Sending Areas

- การอนุรักษ์พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ มีเป้าหมายในการรักษาอาคาร สิ่งปลูกสร้าง และสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่า โดยกำหนดให้สามารถทำการโอนสิทธิการพัฒนาดังกล่าวได้โดยใช้ อัตราส่วนของพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดิน (Floor Area Ratio: FAR) มักมีค่า FAR น้อยกว่าพื้นที่พัฒนาหรือศูนย์กลางธุรกิจ ยกตัวอย่างเช่น ที่ดินสองแปลงอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีค่า FAR เท่ากับ 10 : 1 โดยที่ดินแปลงแรกพื้นที่อนุรักษ์ที่ใช้ประโยชน์ที่ดินเพียง 1 เท่า จะสามารถขายสิทธิการพัฒนาอีก 9 เท่า ให้กับที่ดินอีกแปลงได้ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม พื้นที่ส่งและรับสิทธิ ไม่เกินกว่าค่าเฉลี่ยรวมของ FAR ที่กำหนดไว้ในข้อกำหนด (10 : 1) เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการกระจุกตัวของอาคารที่หนาแน่น

- การอนุรักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม มีการกำหนดเป้าหมาย ได้แก่ 1) พื้นที่สีเขียวและพื้นที่รองรับน้ำทั้งในอาคารและที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 30 ของพื้นที่สีเขียวและพื้นที่รองรับน้ำรวมทั้งหมดตามที่กำหนดในผังเมืองรวมแต่ละเมือง 2) ลดพื้นที่การขยายตัวเมืองรुकล้ำพื้นที่เกษตรกรรมชานเมืองอย่างน้อยร้อยละ 10 ในแต่ละปี และ 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำมาตราการผังเมืองทางบกมาใช้กับพื้นที่ที่ต้องการเพิ่มความหนาแน่นในการพัฒนาได้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และผังเมืองรวมที่กำหนด โดยมีพื้นที่ดำเนินการเริ่มต้นจากเมืองขนาดใหญ่ในภูมิภาค ที่ดำเนินการวางและจัดทำตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2558 ได้แก่ เมืองภูเก็ต เมืองขอนแก่น

- แนวทางการดำเนินงานในการวางและจัดทำผังเมืองรวมตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2558 โดย การโอนสิทธิการพัฒนาพื้นที่ (TDR) จะต้องครอบคลุมการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้ 1) การกำหนดย่าน (โซน) พื้นที่ที่ต้องการเพิ่มพื้นที่สีเขียวและพื้นที่รองรับน้ำ (Sending Areas) 2) การกำหนดย่าน (โซน) พื้นที่ที่ส่งเสริมการพัฒนาและ/หรือเพิ่มความหนาแน่น (Receiving Area) 3) การกำหนดตลาดการซื้อขายการพัฒนาตามสิทธิ (a market for development rights) และ 4) การกำหนดขั้นตอนและอัตราส่วนการโอนสิทธิ (Procedures and Transfer Ratio) รวมถึงการกำหนดสิทธิทั้งที่เป็นตัวเงินและที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น

จำนวนพื้นที่ (ไร่) ที่ต้องการรักษาเป็นพื้นที่สีเขียว ราคาที่ดิน โดยกำหนดถึง หน่วยที่ผู้พัฒนาจะได้รับต่อหน่วยเครดิต (additional units a developer will receive per credit) รวมถึงกำหนดให้มีตัวชี้วัด ได้แก่ 1) มีหลักเกณฑ์และแนวทางโอนสิทธิการพัฒนาพื้นที่ 2) มีสถาบันการโอนสิทธิการพัฒนาพื้นที่ และ 3) ดำเนินการโอนสิทธิการพัฒนาพื้นที่ในพื้นที่นำร่อง 2 แห่ง

4.3.2 แผนปฏิรูปประเทศด้านสังคม

แผนปฏิรูปประเทศด้านสังคมมีวัตถุประสงค์ให้คนไทยมีหลักประกันทางรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่การมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น สังคมแห่งโอกาสและไม่แบ่งแยก ภาครัฐมีข้อมูลและสารสนเทศด้านสังคมที่บูรณาการ และให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการชุมชนได้ด้วยตนเอง

ทั้งนี้ แผนปฏิรูปประเทศด้านสังคมมีประเด็นปฏิรูปที่เกี่ยวข้อง คือ ประเด็นการปฏิรูปที่ 4 ระบบสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- ชุมชนถือเป็นรากฐานสำคัญที่จะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาประเทศ ทั้งในเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ระบบการเมืองที่เข้มแข็ง ระดับศีลธรรมในสังคม รวมถึงระบบสวัสดิการสำหรับคนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง ดังนั้น หากชุมชนมีความเข้มแข็ง จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่นำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าชุมชนจะถูกให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะภายหลังปี 2540 เป็นต้นมา แต่ชุมชนยังต้องเผชิญกับอุปสรรคในเชิงโครงสร้างหลายประการ อาทิ ข้อจำกัดในการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชน การขาดความต่อเนื่องในเรื่องการจัดระบบสวัสดิการชุมชน การขาดบูรณาการในการทำงานของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในงานพัฒนาชุมชน ส่งผลให้มีชุมชนจำนวนไม่มากนักที่สามารถพัฒนาเป็นชุมชนที่เข้มแข็งบนฐานของการจัดการตนเองได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปเพื่อจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งการปรับกระบวนการทัศน วิถีคิด และรูปแบบการทำงานให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม ภายใต้ 3 เงื่อนไขสำคัญ ได้แก่ 1) การเพิ่มสิทธิ หน้าที่ อำนาจ ทรัพยากร 2) การขจัดอุปสรรค ปกป้อง ค้ำครอง และ 3) การเพิ่มพลังความสามารถ โดยพัฒนาเครื่องมือสำคัญในเรื่องการจตุลไกการจัดการแบบมีส่วนร่วมและมาตรการทางกฎหมาย

- เรื่องสำคัญที่ต้องดำเนินการ 2 ส่วน ได้แก่ การปฏิรูปเชิงระบบและกลไก และการปฏิรูปเชิงพื้นที่ โดยการปฏิรูปเชิงระบบและกลไกนั้นแบ่งออกเป็น 4 หมวดหลัก ได้แก่ 1) สิทธิและบทบาทของชุมชน 2) ทรัพยากรและทุนชุมชน 3) สวัสดิการชุมชน และ 4) เศรษฐกิจชุมชน และในส่วนของปฏิรูปเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย การทำงานแบบรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับประโยชน์เพื่อการพัฒนาในพื้นที่ โดยคนในชุมชนร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งทั่วทั้งประเทศ

- มีการกำหนดเป้าหมาย ได้แก่ 1) ชุมชนสามารถจัดการตนเองได้อย่างมีคุณภาพ (ชุมชนร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ จัดการข้อมูล แผน บริหารจัดการ กลไกขับเคลื่อน และทุนทางสังคม) 2) ชุมชนมีเศรษฐกิจดี มั่นคง ยั่งยืน และ 3) ชุมชนมีภูมิทัศน์ด้านทานต่อปัจจัยกระทบต่าง ๆ รวมถึงกำหนดให้มีตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ตำบลและจังหวัดมีกลไก/พื้นที่ที่กลางในการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างทั่วถึง 2)

ชุมชนได้รับการรับรองสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญปี 2560 3) มีกลไกให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรและ
ทุนชุมชนโดยชุมชน 4) ระบบสวัสดิการชุมชนได้รับการรองรับสถานะทางกฎหมาย และ 5) มีกลไกในการ
เสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

4.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) (สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของร่างยุทธศาสตร์ 20
ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals:
SDGs) ตลอดจนยึดหลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญคือ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่
ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” รวมถึงยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความ
เหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและ
นวัตกรรม สำหรับวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนา ฉบับที่ 12 ยึดวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่ว่า
“ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง” โดยเป้าหมายรวมการพัฒนาของแผนพัฒนา ฉบับที่ 12 ประกอบด้วย

- คนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ มีวินัย มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัด
ฐานที่ดีของสังคม มีความเป็นพลเมืองตื่นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ มี
ความรับผิดชอบและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีความเจริญงอกงามทางจิต
วิญญาณ มีวิถีชีวิตที่พอเพียง และมีความเป็นไทย

- ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และความยากจนลดลง เศรษฐกิจฐานรากมีความ
เข้มแข็ง ประชาชนทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร การประกอบอาชีพ และบริการทางสังคมที่มี
คุณภาพอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม กลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ 40 มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 15

- ระบบเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ โครงสร้างเศรษฐกิจปรับสู่เศรษฐกิจฐาน
บริการและดิจิทัล มีผู้ประกอบการรุ่นใหม่และเป็นสังคมผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการขนาดกลางและ
ขนาดเล็กที่เข้มแข็งสามารถใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างสรรค์คุณค่าสินค้าและบริการ มี
ระบบการผลิตและให้บริการจากฐานรายได้เดิมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น และมีการลงทุนในการผลิตและบริการ
ฐานความรู้ขั้นสูงใหม่ๆ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและชุมชน รวมทั้งกระจายฐานการผลิตและการให้บริการ
สู่ภูมิภาคเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ โดยเศรษฐกิจไทยมีเสถียรภาพและมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5 ต่อ
ปี และมีปัจจัยสนับสนุน อาทิ ระบบโลจิสติกส์ พลังงาน และการลงทุนวิจัยและพัฒนาที่เอื้อต่อการ
ขยายตัวของภาคการผลิตและบริการ

- ทุนทางธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมสามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับ
สิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงทางอาหาร พลังงาน และน้ำ โดยเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ร้อยละ 40 ของพื้นที่
ประเทศเพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคพลังงานและขนส่งไม่
น้อยกว่าร้อยละ 7 ภายในปี 2563 เทียบกับการปล่อยในกรณีปกติ มีปริมาณหรือสัดส่วนของขยะมูล

ผอยที่ได้รับการจัดการอย่างถูกหลักสุขภาพเพิ่มขึ้น และรักษาคุณภาพน้ำและคุณภาพอากาศในพื้นที่
วิกฤตให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน

- มีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย สังคมปลอดภัย สามัคคี สร้างภาพลักษณ์ดี
และเพิ่มความเชื่อมั่นของนานาชาติต่อประเทศไทย ความขัดแย้งทางอุดมการณ์และความคิดในสังคม
ลดลง ปัญหาอาชญากรรมลดลง ปริมาณความสูญเสียจากภัยโจรสลัดและการลักลอบขนส่งสินค้าและ
ค้ำมนุษย์ลดลง มีความพร้อมที่ปกป้องประชาชนจากการก่อการร้ายและภัยพิบัติทางธรรมชาติ ประเทศไทย
ไทยมีส่วนร่วมในการกำหนดบรรทัดฐานระหว่างประเทศ เกิดความเชื่อมโยงการขนส่ง โลจิสติกส์ ห่วงโซ่
มูลค่า เป็นหุ้นส่วนการพัฒนาที่สำคัญในอนุภูมิภาค ภูมิภาค และโลก และอัตราการเติบโตของมูลค่า
การลงทุนและการส่งออกของไทยในอนุภูมิภาค ภูมิภาค และอาเซียนสูงขึ้น

- มีระบบบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ทันสมัย โปร่งใส ตรวจสอบได้
กระจายอำนาจและมีส่วนร่วมจากประชาชน บทบาทภาครัฐในการให้บริการซึ่งภาคเอกชนดำเนินการ
แทนได้ดีกว่าลดลง เพิ่มการใช้ระบบดิจิทัลในการให้บริการ ปัญหาคอร์รัปชันลดลง และการบริหาร
จัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระมากขึ้น โดยอันดับประสิทธิภาพภาครัฐที่จัดทำโดย
สถาบันการพัฒนานานาชาติและอันดับความยากง่ายในการดำเนินธุรกิจในประเทศดีขึ้น การใช้จ่าย
ภาครัฐและระบบงบประมาณมีประสิทธิภาพสูง ฐานภาษีกว้างขึ้น และดัชนีการรับรู้การทุจริตดีขึ้น
รวมถึงมีบุคลากรภาครัฐที่มีความรู้ความสามารถและปรับตัวได้ทันกับยุคดิจิทัลเพิ่มขึ้น

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ทั้งหมด 10 ยุทธศาสตร์ โดยมี 6 ยุทธศาสตร์
ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และอีก 4 ยุทธศาสตร์ที่เป็นปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ (1) การเสริมสร้าง
และพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ (2) การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม (3) การ
สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (4) การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อ
การพัฒนาอย่างยั่งยืน (5) การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและ
ยั่งยืน (6) การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและธรรมาภิบาลใน
สังคมไทย (7) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ (8) การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี
วิจัย และนวัตกรรม (9) การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ และ (10) ความร่วมมือระหว่าง
ประเทศเพื่อการพัฒนา

ทั้งนี้ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่า ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 9
การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ ซึ่งมีประเด็นพัฒนาเมืองศูนย์กลางของจังหวัดให้เป็นเมืองน่า
อยู่สำหรับคนทุกกลุ่มในสังคม โดยมีความปลอดภัย สิ่งแวดล้อมดี เศรษฐกิจดี เดินทางสะดวก ระบบ
สาธารณสุขปลอดภัย สาธารณูปการมีคุณภาพและทั่วถึง และเน้นความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความ
หลากหลาย และศักยภาพของเมือง บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม

4.5 นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579

นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 จัดทำขึ้นเพื่อเป็นกรอบทิศทางในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สมดุลและยั่งยืนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ที่มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน กรอบแนวคิดสำคัญของแผนคือการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการวางแผนบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล การปรับกระบวนทัศน์ใหม่เพื่อการพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนฐานการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพ และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย (Decoupling Conceptual Framework) โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

วิสัยทัศน์ของนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 คือ “ประเทศไทยมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่สมดุลและยั่งยืน และเป็นสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม”

รวมถึงมีแนวนโยบายที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญเรื่อง การอนุรักษ์ ป่าไม้ และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม และมีการจัดการที่สมดุลเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร น้ำ และพลังงาน สำหรับเป็นต้นทุนของภาคการผลิตและบริการในการดำเนินธุรกิจและการดำรงชีพ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ภาคเศรษฐกิจและสังคมคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและลดการเกิดของเสียให้น้อยที่สุด สร้างระบบหมุนเวียนวัสดุเพื่อให้การจัดการสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ รวมทั้งคำนึงถึงการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามลักษณะของพื้นที่ที่มีความเหมาะสมและยั่งยืน ตลอดจนสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ขณะเดียวกันให้ความสำคัญต่อการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเชิงรุก มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่งขึ้น โดยยกระดับเครื่องมือและกลไกทั้งด้านกฎหมาย เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ ฐานข้อมูลและองค์ความรู้ การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม และการสร้างความเป็นหุ้นส่วนของทุกภาคส่วนในการร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ระดับประเทศ ภูมิภาค และโลก โดยได้กำหนดเป็น 4 นโยบายหลัก และมี 12 นโยบายย่อย แสดงดังรูปที่ 4.1

นโยบาย	<p>๑. จัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างมั่นคงเพื่อความสมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน</p>	<p>๒. สร้างการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อความมั่งคั่งและยั่งยืน</p>	<p>๓. ยกระดับมาตรการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p>	<p>๔. สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p>
เป้าประสงค์	<p>มีทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ และเป็นฐานในการรักษาความมั่นคงทางอาหาร น้ำ และพลังงาน</p>	<p>ประชาชนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพ และมีความปลอดภัยต่อสุขภาพพื้นฐาน การเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม</p>	<p>มีเครื่องมือและกลไกที่เพิ่มสมรรถนะให้การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพเป็นเชิงรุก และสนับสนุนการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศให้มีการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม</p>	<p>ทุกภาคส่วนมีบทบาทในการร่วมดูแลรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ในลักษณะความเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน</p>
นโยบายย่อย	<p>๑.๑ อนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ฐานทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล ยั่งยืนและเป็นธรรม</p> <p>๑.๑.๑ การจัดการทรัพยากรป่าไม้ ด้วยการจัดทำแนวเขตป่า การปกป้องคุ้มครองและรักษาพื้นที่ป่า การเชื่อมป่าเป็นผืนใหญ่ การจัดตั้งป่าชุมชนยั่งยืน และการพัฒนาอุตสาหกรรมไม้</p> <p>๑.๑.๒ การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ ด้วยการอนุรักษ์และคุ้มครองพื้นที่และพันธุกรรมพืชและสัตว์ แบ่งปันการใช้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม และการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจฐานทรัพยากรชีวภาพ</p> <p>๑.๑.๓ การจัดการทรัพยากรดิน และที่ดิน ด้วยการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพดิน การวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสม การบังคับใช้กฎหมายผังเมืองทุกระดับ และการพัฒนาเทคโนโลยีเครื่องมือการบริหารจัดการที่ดิน</p> <p>๑.๑.๔ การจัดการทรัพยากรน้ำและน้ำบาดาล ด้วยการพัฒนาระบบจัดการน้ำอุปโภคบริโภค การจัดการน้ำท่วมน้ำแล้ง การพัฒนาระบบอาคารอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ สร้างความเข้มแข็งแก่ทุกภาคส่วนในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรน้ำ และพัฒนาโครงสร้างและองค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ</p> <p>๑.๑.๕ การจัดการทรัพยากรธรณี ด้วยการกำหนดพื้นที่หรือชนิดแร่ที่สมควรสงวน กำหนดเขตแร่เพื่อการทำเหมือง จัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ศักยภาพแร่ของประเทศ ควบคุม และกำกับดูแลการบริหารจัดการเหมืองแร่ และพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ธรณีวิทยาและซากดึกดำบรรพ์</p> <p>๑.๑.๖ การจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ด้วยการพัฒนาพื้นที่ทางทะเลและชายฝั่งให้เกิดความยั่งยืน อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพิ่มประสิทธิภาพระบบการเฝ้าระวัง ติดตาม และตรวจสอบทางทะเล ส่งเสริมการทำประมงที่คำนึงถึงความสมดุล และเพิ่มประสิทธิภาพใช้มาตรการทางกฎหมาย</p> <p>๑.๒ จัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความมั่นคงทางอาหาร น้ำ และพลังงาน</p> <p>๑.๒.๑ การจัดทำอาหาร น้ำ และพลังงานอย่างเพียงพอ ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตการสูญเสียและการจัดการอย่างเป็นระบบและเป็นองค์รวม สร้างความสมดุลของน้ำภาคการผลิตที่คำนึงถึงผลกระทบด้านการใช้พลังงานและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน จัดสรรพื้นที่สำหรับพืชอาหารและพืชพลังงานอย่างเหมาะสม เพิ่มศักยภาพการจัดการพลังงานรวมทั้งกำกับกิจการพลังงานอย่างมีธรรมาภิบาล</p> <p>๑.๒.๒ การเข้าถึงอาหาร น้ำ และพลังงานอย่างเป็นธรรม ด้วยการพัฒนาระบบกระจายอาหาร น้ำ และพลังงานให้ทั่วถึงในราคาที่เหมาะสม และพัฒนาเทคโนโลยีเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงอาหาร น้ำ และพลังงาน</p> <p>๑.๒.๓ การรักษาเสถียรภาพทางอาหาร น้ำ และพลังงาน ด้วยการสนับสนุนการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ ป่าชุมชน และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ลดความเปราะบางต่อปัจจัยเสี่ยงจากภูมิอากาศและความผันผวนของตลาด พร้อมทั้งสร้างกลไกสนับสนุนเงินทุนและทรัพยากร พัฒนาระบบสวัสดิการและตาข่ายรองรับทางสังคมเมื่อเกิดวิกฤตด้านอาหาร ส่งเสริมการวิจัยเทคโนโลยีพลังงานทางเลือกและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน ส่งเสริมให้มีระบบการตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพอาหารและน้ำครอบคลุมทุกพื้นที่ พัฒนาระบบข้อมูลเพื่อจัดทำดัชนีความมั่นคงทางอาหาร น้ำ และพลังงาน และส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาแนวทางป้องกันและลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อภาคการเกษตร ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน</p>	<p>๒.๑ สร้างระบบเศรษฐกิจที่เกื้อกูลและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม</p> <p>๒.๑.๑ การจัดการวัสดุและขยะ ด้วยการพัฒนาการออกแบบและเลือกใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ลดปริมาณการเกิดขยะจากกระบวนการผลิตและบริโภค ส่งเสริมการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ ส่งเสริมการจัดขยะและของเสียอันตรายที่มีประสิทธิภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพการกำกับดูแล</p> <p>๒.๑.๒ การจัดการคุณภาพน้ำ ด้วยการรักษาวงจรของน้ำให้สามารถบำบัดด้วยตัวเองได้ตามธรรมชาติ ลดความเข้มข้นของมลสารในน้ำจากการดำเนินกิจกรรม ส่งเสริมให้มีการบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ ดูแลรักษาคุณภาพน้ำทะเล สร้างระบบติดตามคุณภาพน้ำที่มีประสิทธิภาพ</p> <p>๒.๑.๓ การจัดการคุณภาพอากาศ ด้วยการพัฒนามาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศและแหล่งกำเนิด ลดปริมาณการปล่อยมลพิษอากาศจากภาคการผลิตและการคมนาคม สร้างความเข้มแข็งของความร่วมมือระหว่างประเทศด้านมลพิษข้ามแดน</p> <p>๒.๑.๔ การจัดการความเสี่ยงจากสารเคมี ด้วยการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารเคมีเพื่อควบคุมสารเคมีตลอดวงจรชีวิต ส่งเสริมการใช้สารเคมีที่ปลอดภัยและปลอดภัย รวมทั้งลดและเลิกการใช้สารเคมีที่มีความเสี่ยงสูง เพิ่มประสิทธิภาพการกำกับดูแลสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัยต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการจัดตั้งห้องปฏิบัติการที่ทันสมัยและเป็นมาตรฐานสากล</p> <p>๒.๒ ยกระดับการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามลักษณะพื้นที่</p> <p>๒.๒.๑ การจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง ด้วยการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินและการขยายตัวของเมือง พัฒนาเมืองในรูปแบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้รองรับการดำเนินชีวิตและสังคมผู้สูงอายุ เพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมือง และพัฒนามาตรฐานและรูปแบบของเมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม</p> <p>๒.๒.๒ การจัดการสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สนับสนุนผู้ประกอบการและชุมชนในพื้นที่บริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน</p> <p>๒.๒.๓ การจัดการสิ่งแวดล้อมพื้นที่อุตสาหกรรม ด้วยการกำหนดเขตและควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน พัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมที่มีกระบวนการผลิตที่เชื่อมต่อกัน สร้างระบบกลไกและเครือข่ายการตรวจสอบที่เข้มแข็ง สร้างระบบควบคุมความเสี่ยงและระบบเหตุฉุกเฉินในระดับพื้นที่ และสนับสนุนการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ</p> <p>๒.๒.๔ การจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ด้วยการฟื้นฟูและอนุรักษ์ รวมถึงกำกับการใช้ที่ดินโดยรอบ บริหารจัดการตามมาตรฐาน เร่งจัดทำทะเบียนแหล่งมรดกทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมของชาติ สร้างกลไกการมีส่วนร่วม และยกระดับการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม</p> <p>๒.๓ สร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และส่งเสริมการพัฒนาแบบคาร์บอนต่ำ</p> <p>๒.๓.๑ การปรับตัวเพื่อสร้างความพร้อมในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ ด้วยการยกระดับฐานความตระหนักและความเข้าใจ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและฐานข้อมูลกลาง ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และพัฒนาระบบและกลไกการติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน</p> <p>๒.๓.๒ การลดก๊าซเรือนกระจกและส่งเสริมการเติบโตที่ปล่อยคาร์บอนต่ำ ด้วยการขับเคลื่อนการดำเนินงานลดก๊าซเรือนกระจก สร้างความตระหนักและพัฒนาศักยภาพ เพิ่มประสิทธิภาพการใช้เครื่องมือและกลไก พัฒนาระบบการตรวจวัด การรายงาน และการทวนสอบ</p>	<p>๓.๑ พัฒนาและปรับปรุงกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม</p> <p>๓.๑.๑ ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p> <p>๓.๑.๒ พัฒนากฎหมายให้มีความเหมาะสมและทันสมัย</p> <p>๓.๑.๓ พัฒนาระบบการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม</p> <p>๓.๒ ส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p> <p>๓.๒.๑ ส่งเสริมการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อสิ่งแวดล้อมและนวัตกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม</p> <p>๓.๒.๒ ผลักดันการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์แบบผสมผสาน</p> <p>๓.๒.๓ ผลักดันให้มีการใช้เครื่องมือเชิงนโยบายเพื่อการตัดสินใจในการพัฒนาพื้นที่ขนาดใหญ่</p> <p>๓.๒.๔ ปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p> <p>๓.๒.๕ ปรับปรุงกฎระเบียบในการกำกับดูแลของภาคการเงิน</p> <p>๓.๓ พัฒนาระบบฐานข้อมูลและตัวชี้วัด</p> <p>๓.๓.๑ สร้างระบบข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ</p> <p>๓.๓.๒ ส่งเสริมให้มีหน่วยงานคลังสมอง (Think Tank) ด้านสิ่งแวดล้อม</p> <p>๓.๓.๓ เร่งจัดทำบัญชีผลกระทบสิ่งแวดล้อมผลิตภัณฑ์และบริการ</p> <p>๓.๓.๔ พัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลงบประมาณของภาครัฐในการดำเนินงานเพื่อสิ่งแวดล้อม</p> <p>๓.๓.๕ พัฒนาตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อมที่แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างมิติสิ่งแวดล้อมกับมิติเศรษฐกิจและมิติสังคม</p> <p>๓.๓.๖ ส่งเสริมการสร้างข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อรายงานอย่างเป็นระบบ</p> <p>๓.๔ วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม</p> <p>๓.๔.๑ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างมียุทธศาสตร์</p> <p>๓.๔.๒ สนับสนุนการลงทุนและเพิ่มระดับการอุดหนุนด้านการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม</p> <p>๓.๔.๓ สร้างความเชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทานการวิจัยและพัฒนาในภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคมให้เกิดการทำงานร่วมกัน</p> <p>๓.๔.๔ ส่งเสริมให้เกิดสภาพแวดล้อมในการแข่งขันทางการค้าอย่างเป็นธรรม</p> <p>๓.๔.๕ พัฒนาศักยภาพของประเทศให้เป็นผู้ส่งออกสินค้าและเทคโนโลยี</p>	<p>๔.๑ พัฒนาศักยภาพและกิจกรรมเพื่อสร้างสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม</p> <p>๔.๑.๑ สร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมและการเป็นพลเมืองโลกกับทุกภาคส่วน</p> <p>๔.๑.๒ ส่งเสริมให้มีการจัดการด้านการศึกษาสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ</p> <p>๔.๑.๓ สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เชื่อมต่อการศึกษาระดับกับการเรียนรู้ทางสังคมให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต</p> <p>๔.๑.๔ พัฒนารูปแบบการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงรุก และสร้างผู้นำสิ่งแวดล้อมรุ่นใหม่ในทุกภาคส่วน</p> <p>๔.๑.๕ ผนวกรวมและส่งเสริมการตลาดเพื่อสังคมอย่างมีคุณค่า</p> <p>๔.๑.๖ ผลักดันการสร้างสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในระดับนโยบาย</p> <p>๔.๒ เสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมให้กับทุกภาคส่วนอย่างบูรณาการ</p> <p>๔.๒.๑ พัฒนาระบบงบประมาณของภาครัฐ ในการจัดสรรงบประมาณให้กับโครงการที่เป็นประโยชน์และเกิดผลลัพธ์ในหลายมิติโดยเฉพาะมิติด้านสิ่งแวดล้อมที่คาบเกี่ยวกับมิติอื่นๆ</p> <p>๔.๒.๒ สนับสนุนการจัดซื้อจัดจ้างสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม</p> <p>๔.๒.๓ ส่งเสริมการจ้างงานสีเขียวในภาคธุรกิจเอกชน</p> <p>๔.๒.๔ ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างควมรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจ</p> <p>๔.๒.๕ เสริมสร้างความเข้มแข็งและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของทุกภาคส่วน</p> <p>๔.๓ เพิ่มขีดความสามารถพัฒนาความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศเชิงรุก</p> <p>๔.๓.๑ การสร้างความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาและต่อต่อความร่วมมือในอนุภูมิภาค ภูมิภาค และนานาชาติ</p> <p>๔.๓.๒ เสริมสร้างศักยภาพของประเทศด้านพันธกรณีระหว่างประเทศ</p> <p>๔.๓.๓ เสริมสร้างบทบาทความร่วมมือในระดับภูมิภาค เพื่อร่วมกันป้องกัน และแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมข้ามแดน</p> <p>๔.๓.๔ พัฒนาศักยภาพด้านความตกลงระหว่างประเทศ ด้วยการสนับสนุนการศึกษาวิจัยและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมกับความตกลงการค้าที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม</p>

ที่มา: ดัดแปลงจาก นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579, 2561: 91.

รูปที่ 4.1 นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579

ทั้งนี้ นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่า ได้แก่ นโยบายที่ 2 สร้างการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อความมั่นคงและยั่งยืน นโยบายที่ 2.2 ยุกระดับการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามลักษณะพื้นที่ ซึ่งมีประเด็นการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ด้วยการฟื้นฟูและอนุรักษ์ รวมถึงกำกับการใช้ที่ดินโดยรอบ บริหารจัดการตามมาตรฐาน เร่งจัดทำทะเบียนแหล่งมรดกทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมของชาติ สร้างกลไกการมีส่วนร่วมและยกระดับการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- ฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยกำหนดและวางผังสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม รวมถึงกำกับการใช้ที่ดินโดยรอบให้เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพการรองรับของพื้นที่เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- กำกับดูแลแหล่งมรดกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมของประเทศ และของโลก รวมถึงพื้นที่แนวกันชนให้ได้รับการบริหารจัดการเป็นไปตามมาตรฐานและยั่งยืน โดยมีกลไกการจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเร่งจัดทำทะเบียนแหล่งมรดกทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมของชาติ เพื่อพัฒนาให้ได้มาตรฐานและยั่งยืน และเป็นการควบคุมและป้องกันการถูกบุกรุกและทำลาย
- สร้างกลไกการมีส่วนร่วม โดยสนับสนุนบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการร่วมอนุรักษ์ ฟื้นฟู บำรุงรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม แหล่งธรณีวิทยา และแหล่งมรดกทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมของประเทศและของโลก รวมทั้งสนับสนุนบทบาทของประชาชน เยาวชน และสถานศึกษาในท้องถิ่นในการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ในรูปแบบที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และคำนึงถึงการรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
- สร้างเครื่องมือเพื่อยกระดับการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยผลักดันให้มีการออกกฎหมาย และกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และกำหนดมาตรการจูงใจให้แก่หน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน ชุมชน และประชาชนที่มีการดูแลและจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ดี เช่น การจัดทำทะเบียนนาม การมอบรางวัลหรือประกาศนียบัตร เป็นต้น

4.6 แผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

แผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พ.ศ. 2527 (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. 2527 อ้างถึงใน สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560ก: 10-11) มีหลักการมุ่งหมายให้ท้องถิ่นตระหนักและทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในหน้าที่รับผิดชอบดูแลในการอนุรักษ์ รักษา ปกป้อง คุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องจากความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับตัวแหล่งศิลปกรรมนั้น มีทั้งที่เสื่อมโทรมตามกาลเวลา

และตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นสาเหตุของการทำลายอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่ความเสื่อมโทรมอันเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ เป็นสาเหตุของการทำลายที่มีความรุนแรง รวดเร็วและเกิดขึ้นตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ การอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่ผ่านมาจึงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้ เป็นเพราะขาดการคำนึงถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบ และขาดความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นอย่างจริงจัง ดังนั้น เจตนารมณ์ของแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม คือ การพัฒนาวิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมให้เป็นระบบ โดยมีการดำเนินการดังนี้

- 1) ให้มีหน่วยงานดูแลและตรวจสอบ เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาคุกคามเกินกว่าจะแก้ไขได้ โดยกำหนดให้มีการจัดตั้งหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น 76 จังหวัด (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) เพื่อดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในระดับท้องถิ่นทั่วประเทศ
- 2) ให้มีมาตรการควบคุมการใช้พื้นที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องเหมาะสม และประสานประโยชน์แก่ท้องถิ่น และประเทศชาติโดยส่วนรวม โดยการประกาศเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
- 3) ให้การศึกษาอบรมและประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจ เพื่อเป็นการป้องกันที่ต้นเหตุ
- 4) ให้มีการบันทึก จัดเก็บข้อมูล โดยการจัดตั้งศูนย์รวมข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและแหล่งชุมชนโบราณ

สาระสำคัญแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมมีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนทุกระดับในท้องถิ่นตระหนัก การให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของท้องถิ่น และมีความเข้าใจถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่อยู่โดยรอบแหล่งศิลปกรรม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาวิธีการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

การดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมและต่อเนื่องคือ การจัดตั้งหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น 76 จังหวัด และแต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด ด้วยเห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมมิได้มีเพียงปัญหาเรื่องอากาศ น้ำ เสียง ขยะเท่านั้น สิ่งที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตอีกทางหนึ่งคือ การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนออกมาในลักษณะที่เห็นชัดทางกายภาพ ซึ่งหมายรวมถึง ลักษณะทางธรรมชาติตามภูมิประเทศนั้น ๆ และพิจารณาดำเนินการอย่างเป็นองค์รวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมสนับสนุนให้ท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยการจัดให้มีหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น 76 จังหวัด และหน่วยงานในระดับจังหวัด

4.7 แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 - 2564

แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 - 2564 (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560ข) ได้น้อมนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเกิดความตระหนักต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรอบคอบ เป็นไปตามหลักวิชาการ มีเหตุผล มีความพอประมาณ มีความถูกต้อง เหมาะสมและเป็นธรรม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ฐานทรัพยากรธรรมชาติและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งถึงประโยชน์แท้จริงต่อประเทศชาติทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งยังใช้เป็นแนวทางในการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบการตัดสินใจ และมีการบูรณาการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ผสมผสานกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ

รวมถึงได้นำร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี และยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) มาใช้เป็นแนวของแผนฯ ด้วย

วิสัยทัศน์ของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 – 2564 คือ “อนุรักษ์ ปั่นฟู และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและเป็นธรรม มีสิ่งแวดล้อมที่ดี และมุ่งสู่การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม”

รวมถึงมีพันธกิจคือ ประเทศไทยมีการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า สมดุล และเป็นธรรม รวมทั้งสิ่งแวดล้อมได้รับการจัดการให้มีคุณภาพที่ดีบนพื้นฐานการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2560-2564 ประกอบด้วยยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4 ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและเป็นธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้รับการป้องกัน บำบัด และฟื้นฟู

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่า และยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างศักยภาพเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ และส่งเสริมความร่วมมือกับต่างประเทศ

ทั้งนี้ แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 – 2564 ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้รับการป้องกัน บำบัด และฟื้นฟู กลยุทธ์ที่ 2.3 การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมชุมชน และสิ่งแวดล้อมอื่น ประกอบด้วย แผนงานการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน และแผนงานการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยมีตัวชี้วัดคือ จำนวนพื้นที่สีเขียวในเมือง ไม่น้อยกว่า 10 ตารางเมตรต่อคน และมาตรฐานคุณภาพของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้รับการพัฒนา

4.8 ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2560) เป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากการศึกษาเรื่องการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าทั่วประเทศโดยมีหลักคิดพื้นฐานที่ว่าในมิติด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พื้นที่ย่านชุมชนเก่าถือได้ว่าเป็นแหล่งศิลปกรรมที่แวดล้อมด้วยบริบทของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ภูมินิเวศ ระบบนิเวศ เป็นรากฐานของประวัติศาสตร์เมืองที่ต่อเนื่องและมีชีวิต อาคารบ้านเรือนที่ยังคงอยู่มีคุณค่าต่อการปรับปรุงพัฒนามากกว่าการรื้อถอนสร้างใหม่ เป็นเสมือนแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต และยังเป็นพื้นที่ที่แสดงออกถึงการอยู่ร่วมกัน พื้นที่พบปะรูปแบบประชาสังคมต่าง ๆ จึงควรค่าแก่การดูแลรักษาเพื่อเชื่อมอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต นอกจากนี้จะได้ประโยชน์ด้านการรักษาคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมแล้ว ยังเป็นการยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นปัจจัยต่อเนื่องถึงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน รวมถึงเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับย่านชุมชนเก่า อันเป็นการส่งเสริมฐานเศรษฐกิจชุมชนในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถพึ่งพาตนเองและทำรายได้ให้กับประเทศ

ข้อเสนอเชิงนโยบายนี้มีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ด้วยการมีนโยบายที่ชัดเจนเป็นกรอบการดำเนินงานในภาพรวมของประเทศ มีหน่วยงานหลักรองรับการดำเนินงาน และกลไกการประสานงานบูรณาการให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนเป็นแกนหลักในการดำเนินการ มีกลไกทางกฎหมายในการคุ้มครองและส่งเสริมจูงใจ การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ตลอดจนมีกลไกทางการเงินสนับสนุนการขับเคลื่อนให้เกิดความยั่งยืนได้ด้วยตนเอง ซึ่งมีข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

ทั้งนี้ รายละเอียดของข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ประกอบด้วยข้อเสนอด้านนโยบายในการผลักดัน ข้อเสนอด้านโครงสร้างโดยสรรหาหน่วยงานเจ้าภาพ ข้อเสนอด้านการขับเคลื่อนโดยเน้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการหาพันธมิตรรวมถึงการสร้างความตระหนักให้ประชาชนทั่วไป และข้อเสนอด้านเครื่องมือ/กลไกในด้านกฎหมาย งบประมาณ และมาตรการจูงใจด้วยเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งมีรายละเอียดแสดงดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

ข้อเสนอเชิงนโยบาย	รายละเอียด	หน่วยงาน
ข้อเสนอเร่งด่วน		
<p>1. ข้อเสนอด้านนโยบาย</p> <p>ผลักดันให้เรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเป็นนโยบายแห่งชาติ พร้อมทั้งให้ย่านชุมชนเก่า 613 แห่งทั่วประเทศตามทะเบียนย่านชุมชนเก่าของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งศิลปกรรม อัครอนุรักษ์</p>	<p>ให้การอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าเป็นงานยุทธศาสตร์ที่รัฐต้องเร่งให้มีนโยบายระดับประเทศที่ชัดเจนและถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติในทุกกระดับ โดยเสนอคณะรัฐมนตรีให้ย่านชุมชนเก่า 613 แห่งทั่วประเทศ ตามทะเบียนย่านชุมชนเก่าของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งศิลปกรรม อัครอนุรักษ์ และให้มีการจัดทำนโยบายการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบาย และแผน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม) ● กระทรวงมหาดไทย (กรมโยธาธิการ และผังเมือง กรมส่งเสริม การปกครอง ท้องถิ่น) ● กระทรวงวัฒนธรรม (กรม ศิลปากร กรมส่งเสริม วัฒนธรรม) ● กระทรวงพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์ (การเคหะ แห่งชาติ สถาบัน พัฒนาองค์กร ชุมชน) ● กระทรวงการคลัง (กรมธนา รัักษ์ สำนักงบประมาณ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง) ● กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ● กระทรวงสาธารณสุข (สำนักงานคณะกรรมการ สุขภาพแห่งชาติ) ● สำนักนายกรัฐมนตรี (องค์กร พัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อ การ พัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน) ● กรุงเทพมหานคร ● การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ● สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย ● สภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระ

ตารางที่ 4.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า (ต่อ)

ข้อเสนอเชิงนโยบาย	รายละเอียด	หน่วยงาน
<p>2. ข้อเสนอด้านโครงสร้าง</p> <p>2.1 ระยะสั้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ให้มีการพิจารณาทบทวนบทบาทองค์กรของรัฐและในกำกับของรัฐที่มีอยู่ที่เกี่ยวข้องในระดับส่วนกลาง เพื่อสรรหาหน่วยงานหลักในการจัดทำนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า แห่งชาติ - ให้พิจารณารูปแบบการประสานงานแบบบูรณาการให้ครบทุกภาคส่วน ในรูปคณะกรรมการระดับนโยบาย เพื่อพิจารณาภาพรวมระดับประเทศ และระดับท้องถิ่นเพื่อประสานขับเคลื่อนและบูรณาการ การ 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่จัดทำนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟู ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ - ให้คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ทำหน้าที่เป็น คณะกรรมการในระดับนโยบาย พิจารณาแผนและยุทธศาสตร์ การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า แห่งชาติ - ให้คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ประจำจังหวัดเป็น คณะกรรมการ 	<ul style="list-style-type: none"> ● สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)
<p>2.2 ระยะยาว</p> <ul style="list-style-type: none"> - พิจารณาทบทวนบทบาทองค์กรของรัฐและในกำกับของรัฐที่เกี่ยวข้องในระดับส่วนกลาง เพื่อสรรหาหน่วยงานหลัก ในการรับผิดชอบภารกิจด้านการ อนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า 	<ul style="list-style-type: none"> - พิจารณานำภารกิจด้านการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า ผนวกเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจของหน่วยงานที่ รับผิดชอบด้านการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> ● กระทรวงมหาดไทย (กรมโยธาธิการและผังเมือง) เป็นหน่วยงานหลัก ● กระทรวงวัฒนธรรม (กรมศิลปากร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม) ● กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ (สถาบันพัฒนาองค์กร ชุมชน) ● กระทรวงการคลัง (กรมธนารักษ์ สำนักงานงบประมาณ) ● กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ● สำนักนายกรัฐมนตรี (องค์กรพัฒนา พื้นที่พิเศษเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน) ● กรุงเทพมหานคร ● สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่พิเศษ

ตารางที่ 4.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า (ต่อ)

ข้อเสนอเชิงนโยบาย	รายละเอียด	หน่วยงาน
ข้อเสนอระยะกลาง		
3. ข้อเสนอด้านการขับเคลื่อน		
3.1 ผลักดันให้การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าตามนโยบายการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติเป็นวาระจังหวัดและบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์จังหวัด	- ให้จังหวัดจัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัดโดยให้เรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเป็นวาระที่ต้องได้รับการบรรจุไว้ในประเด็นยุทธศาสตร์จังหวัดที่เชื่อมโยงกับด้านสิ่งแวดล้อม สังคม คุณภาพชีวิตและการท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> ● จังหวัด
3.2 ผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแกนหลักในระดับพื้นที่ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า	- ให้ อปท. เพิ่มการจัดทำแผนระดับท้องถิ่นด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู ย่านชุมชนเก่าไว้ในแผนพัฒนาของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระยะ 3 ปี ทุกรอบเวลาในฐานะที่อยู่อาศัยอัน เป็นมรดกของท้องถิ่นเพื่อสุขภาวะ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> ● กระทรวงมหาดไทย (กรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่น) ● อปท. ● กรุงเทพมหานคร
3.3 ส่งเสริมสนับสนุนการขับเคลื่อน และดำเนินงานแบบหุ้นส่วน (partnership) เน้นการดำเนินงานที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นฐานหลักร่วมกับชุมชน	- การดำเนินงานในระดับพื้นที่ตามแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการดำเนินงานในรูปแบบหุ้นส่วนกับชุมชนในระดับร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือ ปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ	<ul style="list-style-type: none"> ● อปท. ● กรุงเทพมหานคร
3.4 ส่งเสริมสนับสนุนการหาพันธมิตรในการร่วมพันธกิจการอนุรักษ์ ย่านชุมชนเก่า	- ภาครัฐต้องสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับภายนอก เปิดโอกาสให้ภาคเอกชน องค์กรเอกชน และวิชาการ เข้าร่วมด้วย	<ul style="list-style-type: none"> ● ทุกภาคส่วน

ตารางที่ 4.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า (ต่อ)

ข้อเสนอเชิงนโยบาย	รายละเอียด	หน่วยงาน
<p>3.5 ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึก ความตระหนัก ความเข้าใจใน คุณค่า ความสำคัญของย่านชุมชนเก่า ให้แก่ประชาชนทั่วไป</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ในระดับการศึกษาภาคบังคับ กำหนดให้มีการแทรกเรื่องย่านชุมชนเก่าไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นศึกษา - ในระดับการศึกษามหาวิทยาลัย กำหนดให้ภาควิชาที่เกี่ยวข้องมี การเรียนการสอนแบบวิจัยเชิง - ให้มีการจัดสัมมนาวิชาการระดับประเทศเป็นประจำทุกปี ปีละ 1 ครั้ง - กำหนดให้เป็นวาระของหน่วยงาน ส่วนท้องถิ่นในการประชาคมสร้างองค์ความรู้และความตระหนัก ถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ ย่านชุมชนเก่าในฐานะที่อยู่อาศัย อันเป็นมรดกของท้องถิ่น เพื่อสุขภาวะ สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต และแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนเชิงวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> ● กระทรวงศึกษาธิการ ● มหาวิทยาลัย ● สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ● อปท. / กทม.
<p>3.6 ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า และเผยแพร่ให้เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวาง ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ให้รัฐมนตรีนโยบายที่ชัดเจนในการเสริมสมรรถนะองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า โดยจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพ จัดทำหลักสูตรระยะสั้นและจัดอบรมให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นประจำทุกปี 	<ul style="list-style-type: none"> ● กระทรวงมหาดไทย (กรมโยธาธิการและผังเมือง) เป็นหน่วยงานหลัก ร่วมกับ ภาควิชาการ / มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า (ต่อ)

ข้อเสนอเชิงนโยบาย	รายละเอียด	หน่วยงาน
ข้อเสนอระยะยาว		
<p>4. ข้อเสนอด้านเครื่องมือ/กลไก</p> <p>4.1 กฎหมาย</p> <p>ระยะยาว</p> <p>เร่งรัดผลักดันให้มีการตรากฎหมาย ในการกำกับดูแลย่านเก่า โดยเฉพาะ ตามความเหมาะสม</p>	<p>- พิจารณาตราเป็นกฎหมายเฉพาะโดย ออกเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติตามที่ กรม .มีมติรับทราบ ข้อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุง กฎหมายเรื่อง ย่านเก่ากับการปกป้องคุ้มครอง ด้านสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2558 และ 31 มกราคม 2560 หรือพิจารณา ออกกฎระเบียบเพื่อกำกับดูแล ย่านเก่าเป็นการเฉพาะ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● กระทรวงวัฒนธรรม (ข้อเสนอของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน)
<p>ระยะสั้น</p> <p>ระหว่างที่ยังไม่มีกฎหมายโดยเฉพาะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำพระราชบัญญัติการผังเมือง และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร มาบังคับใช้ในการดำเนินการ อนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า</p>	<p>- ใช้ผังเมืองรวมเป็นเครื่องมือในการกำหนดเขตอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า และจัดทำข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องหรือกำหนดข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเฉพาะบริเวณย่านชุมชนเก่า และพื้นที่ข้างเคียงให้สอดคล้องเหมาะสมกับการอนุรักษ์และพัฒนา ย่านชุมชนเก่าหรือจัดทำผังพื้นที่เฉพาะบริเวณเขตย่านชุมชน เก่า</p> <p>- ให้ใช้พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร โดยออกข้อบัญญัติเทศบัญญัติ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาใน พื้นที่ ย่านชุมชนเก่า โดยการมีส่วนร่วม</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● กระทรวงมหาดไทย (กรมโยธาธิการและผังเมือง /องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) ● กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 4.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า (ต่อ)

ข้อเสนอเชิงนโยบาย	รายละเอียด	หน่วยงาน
<p>4.2 งบประมาณ</p> <p>1) เร่งรัดให้มีการศึกษาระบบการคลัง เพื่อวางระบบและรูปแบบงบประมาณ สำหรับการดำเนินงานอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า ให้สอดคล้องกับนโยบายการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ และกลไกการขับเคลื่อนในระดับท้องถิ่น และบรรจุไว้ในกฎหมาย เฉพาะที่จะดำเนินการบัญญัติขึ้นใหม่</p> <p>2) ให้มีการศึกษาพิจารณาช่องทาง การจัดเก็บรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเพิ่มช่องทางหารายได้ หรือนำรายได้ที่มีอยู่สมทบสำหรับเป็นงบประมาณเพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงาน ตามแผนงานการอนุรักษ์</p>	<p>ต้องมีการวางระบบ และรูปแบบ ของงบประมาณสำหรับการขับเคลื่อน และปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - งบประมาณจากภาครัฐ (สำหรับ การศึกษาวิจัย การซ่อมแซมอาคาร ขึ้นทะเบียน ฯ) - งบประมาณในรูปเงินกองทุน (สำหรับการซ่อมแซมอาคารของเอกชน) - งบประมาณจากหน่วยงานส่วน ท้องถิ่น (สำหรับขับเคลื่อนการอนุรักษ์ และพัฒนาย่านชุมชนเก่า) 	<ul style="list-style-type: none"> ● กระทรวงการคลัง ● กรุงเทพมหานคร ● กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น) ● กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)
<p>4.3 มาตรการจูงใจ</p> <p>1) ให้มีการศึกษารูปแบบความเหมาะสม และวิธีการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อนำมาใช้เป็นมาตรการจูงใจและกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือทั้งจากชุมชนและภาคเอกชนได้จริงในทางปฏิบัติ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - มาตรการทางภาษี ได้แก่ การลดหย่อนภาษี ยกเว้นภาษีมรดก ลดภาษีอสังหาริมทรัพย์ (การนำค่าฟื้นฟูมาหักภาษี สำหรับการครอบครองอาคารเก่าอันควร อนุรักษ์ในย่านชุมชนเก่าและการนำค่าใช้จ่ายในการร่วมโครงการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่ามาหักลดหย่อนภาษี) การเก็บ ภาษีพัฒนาที่ดินในย่านชุมชนเก่า - การตั้ง National Trust - การให้เงินช่วยเหลือจากรัฐบาล ในรูปแบบเงินสมทบ สำหรับการอนุรักษ์อาคารเก่าในเขตย่านชุมชนเก่า - การจัดให้มีบริการเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำในธนาคารของรัฐ เพื่อนำมาซ่อมแซม 	<ul style="list-style-type: none"> ● กระทรวงการคลัง ● กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) ● กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น)

4.9 สรุปประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องย่านชุมชนเก่าจากการทบทวนนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนา

การศึกษาค้นคว้า รวบรวม และทบทวนนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาต่าง ๆ สามารถสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่าได้ตามตารางที่ 4.2 จะเห็นว่ามีการถ่ายประเด็นสำคัญด้านการเสริมสร้างทุนทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมกับการพัฒนาพื้นที่และเมือง การผังเมือง สิทธิและบทบาทของชุมชนและการโอนสิทธิพัฒนาพื้นที่ การยกระดับการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม นำมาสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ทั้งนี้ประเด็นสำคัญเหล่านี้สามารถใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความเชื่อมโยงซึ่งนำไปสู่ทิศทาง/แนวทางการอนุรักษ์ ย่านชุมชนเก่า ที่มีความสอดคล้องกับนโยบายและแผนในแต่ละระดับได้

ตารางที่ 4.2 นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาในระดับต่างๆ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่า

นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนา	ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่า
ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580)	<p><u>ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● การเสริมสร้างพลังทางสังคม โดยการสนับสนุนการพัฒนาทุนทางสังคมและวัฒนธรรม <p><u>ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● พัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ มุ่งเน้นความเป็นเมืองที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง โดย (1) จัดทำแผนผังภูมินิเวศเพื่อการพัฒนาเมือง ชนบท พื้นที่เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม รวมถึงพื้นที่อนุรักษ์ตามศักยภาพและความเหมาะสมทางภูมินิเวศอย่างเป็นเอกภาพ (2) พัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ที่มีการบริหารจัดการตามแผนผังภูมินิเวศอย่างยั่งยืน (3) ส่งเสริมรักษาอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางสถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตพื้นถิ่นบนฐานธรรมชาติ และฐานวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และ (4) พัฒนาเครือข่ายองค์กรพัฒนาเมืองและชุมชน รวมทั้งกลุ่มอาสาสมัคร ด้วยกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในท้องถิ่น
แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ	<p>แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ จำนวน 23 ฉบับ จะมีแผนที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> ● แผนการพัฒนาพื้นที่และเมืองนำอยู่อัจฉริยะ ● แผนการเสริมสร้างพลังทางสังคม ● แผนการพัฒนาความเสมอภาคและส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก

ตารางที่ 4.2 นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาในระดับต่างๆ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ
ย่านชุมชนเก่า (ต่อ)

นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนา	ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่า
<p>แผนปฏิรูปประเทศ แผนปฏิรูปประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติ</p>	<p><u>เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ 4 ปฏิรูปการเมือง</u> <u>ประเด็นย่อยที่ 4.3 การปฏิรูปมาตรการทางผังเมืองเพื่อกำกับการใช้</u> <u>ประโยชน์ที่ดินและอาคารในการพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวและพื้นที่รองรับ</u> <u>น้ำด้วยระบบการโอนสิทธิการพัฒนาพื้นที่ (Transfer of</u> <u>Development Rights :TDR)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● การโอนสิทธิการพัฒนาพื้นที่ หรือ Transfer of Development Rights (TDR) เพื่อจะช่วยรักษาพื้นที่ที่ต้องการอนุรักษ์และสามารถพัฒนาพื้นที่ที่ต้องการ
<p>แผนปฏิรูปประเทศด้านสังคม</p>	<p><u>เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ 4 การพัฒนาระบบสร้างเสริมชุมชน</u> <u>เข้มแข็ง</u></p> <p>การพัฒนาในระดับชุมชนมีการฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องแต่ยังมีข้อจำกัดเชิงระบบในหลายส่วนที่ทำให้ชุมชนจำนวนมากยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้น การปฏิรูปเพื่อจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งการปรับกระบวนการทัศน์ วิธีคิด และรูปแบบการทำงาน โดยพัฒนาเครื่องมือสำคัญในเรื่องการจัดการจัดการแบบมีส่วนร่วมและมาตรการทางกฎหมาย ซึ่งมีเรื่องสำคัญที่ต้องดำเนินการ 2 ส่วน ได้แก่ การปฏิรูปเชิงระบบและกลไก และการปฏิรูปเชิงพื้นที่</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การปฏิรูปเชิงระบบและกลไกนั้นแบ่งออกเป็น 4 หมวดหลัก ได้แก่ 1) สิทธิและบทบาทของชุมชน 2) ทรัพยากรและทุนชุมชน 3) สวัสดิการชุมชน และ 4) เศรษฐกิจชุมชน ● การปฏิรูปเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย การทำงานแบบรวมตัวร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับประโยชน์เพื่อการพัฒนาในพื้นที่ โดยคนในชุมชนร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งทั่วทั้งประเทศ
<p>แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)</p>	<p><u>ยุทธศาสตร์ที่ 9 การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● พัฒนาเมืองศูนย์กลางของจังหวัดให้เป็นเมืองน่าอยู่สำหรับคนทุกกลุ่มในสังคม โดยมีความปลอดภัย สิ่งแวดล้อมดี เศรษฐกิจดี เดินทางสะดวก ระบบสาธารณสุขภาคสาธารณสุขการมีคุณภาพและทั่วถึง และเน้นความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความหลากหลาย และศักยภาพของเมือง บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม

ตารางที่ 4.2 นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาในระดับต่างๆ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ
ย่านชุมชนเก่า (ต่อ)

นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนา	ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่า
<p>นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579</p>	<p><u>นโยบายที่ 2</u> สร้างการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อความมั่นคง และยั่งยืน</p> <p><u>นโยบายที่ 2.2</u> ยกระดับการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามลักษณะ พื้นที่</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ด้วย การฟื้นฟูและอนุรักษ์ รวมถึงกำกับการใช้ที่ดินโดยรอบ บริหาร จัดการตามมาตรฐาน เร่งจัดทำทะเบียนแหล่งมรดกทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรมของชาติ สร้างกลไกการมีส่วนร่วมและยกระดับ การจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
<p>แผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พ.ศ. 2527</p>	<p>เจตนารมณ์ของแผนพัฒนานี้คือ การพัฒนาวิธีการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมให้เป็นระบบ สำคัญคือให้ประชาชนทุก ระดับในท้องถิ่นตระหนัก การให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของท้องถิ่น และมีความเข้าใจถึงความสำคัญของ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่อยู่โดยรอบแหล่งศิลปกรรม โดยดำเนินการดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การจัดให้มีหน่วยงานดูแลและตรวจสอบ โดยกำหนดให้มีการ จัดตั้งหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น 76 จังหวัด (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) ● การจัดให้มีมาตรการควบคุมการใช้พื้นที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องเหมาะสม และ ประสานประโยชน์แก่ท้องถิ่น และประเทศชาติโดยส่วนรวม โดย การประกาศเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ● การให้การศึกษอบรมและประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ เพื่อเป็นการป้องกันที่ต้นเหตุ ● การให้มีการบันทึก จัดเก็บข้อมูล โดยการจัดตั้งศูนย์รวมข้อมูลเพื่อ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและแหล่งชุมชนโบราณ
<p>แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 – 2564</p>	<p><u>ยุทธศาสตร์ที่ 2</u> การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้รับการป้องกัน บำบัด และฟื้นฟู</p> <p><u>กลยุทธ์ที่ 2.3</u> การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมชุมชน และสิ่งแวดล้อมอื่น ประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> ● แผนงานการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ● แผนงานการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม

ตารางที่ 4.2 นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาในระดับต่างๆ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ
ย่านชุมชนเก่า (ต่อ)

นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนา	ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่า
ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	<ul style="list-style-type: none"> ● ข้อเสนอด้านนโยบายในการผลักดันให้เรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเป็นนโยบายแห่งชาติ ● ข้อเสนอด้านโครงสร้างโดยสรรหาหน่วยงานหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบภารกิจด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ● ข้อเสนอด้านการขับเคลื่อนโดยเน้นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและการหาพันธมิตร รวมถึงการสร้างความตระหนักให้ประชาชนทั่วไป ● ข้อเสนอด้านเครื่องมือ/กลไกในด้านกฎหมาย งบประมาณ และมาตรการจูงใจด้วยเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์

บทที่ 5

กรณีศึกษาการจัดการพื้นที่ย่านชุมชนเก่าในต่างประเทศ

5.1 กรณีศึกษาพื้นที่ย่านชุมชนเก่าในต่างประเทศ

คณะศึกษาฯ ได้ทบทวนวรรณกรรมและศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีในการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าจากประเทศที่มีบริบทใกล้เคียงกับประเทศไทย โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาประกอบด้วย

- 1) บริบทการเมือง การปกครอง ที่มีความสอดคล้องกับบริบทประเทศไทย
- 2) การให้ความสำคัญกับกลไกท้องถิ่น
- 3) การเป็นตัวแทนของความแตกต่างหลากหลายของเครื่องมือที่ใช้ในการอนุรักษ์ และ
- 4) มีบริบททางสังคม-วัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกับบริบทประเทศไทย โดยพบว่ามีกรณีศึกษาจำนวน 4 แห่ง อันควรหยิบยกมาอภิปราย โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 เมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

(1) จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเมืองหลวงพระบางสู่เมืองมรดกโลก

เมืองหลวงพระบาง ตั้งอยู่ในภาคเหนือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว บริเวณพื้นที่เป็นที่ราบขนาดเล็กกว้างตัวอยู่ในแอ่งเทือกเขา มีแม่น้ำสายหลัก ได้แก่ แม่น้ำโขงที่พาดผ่านทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ แม่น้ำคานและแม่น้ำดงที่ไหลผ่านพื้นที่หลวงพระบางตอนบนและตอนล่างของเมืองตามลำดับ ซึ่งแนวการไหลของแม่น้ำทำให้เกิดเป็นแหลมยื่นยาว ส่งผลต่อการแบ่งพื้นที่เป็นเขตชุมชนเมือง นอกจากนี้ลักษณะทางกายภาพและที่ตั้งของหลวงพระบางยังเอื้อต่อการเชื่อมต่อในระดับภูมิภาคและระดับสากล โดยมีจุดเชื่อมต่อระหว่างเวียดนามทางตอนเหนือและฝั่งทะเลอันดามัน ทำให้หลวงพระบางเป็นศูนย์กลางการค้าในภาคพื้นทวีปมาตั้งแต่อดีต

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบประชาธิปไตยไปสู่ระบอบสังคมนิยมในปี พ.ศ.2518 ได้มีนัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่มีผลต่อเมืองหลวงพระบางผ่านการปรับเปลี่ยนบริบททางสังคมใหม่ รัฐบาลก็ได้มีนโยบายเปิดรับความเป็นโลกาภิวัตน์สู่เมืองหลวงพระบางมากขึ้น โดยการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การระหว่างประเทศหลายองค์การ เช่น สมาชิกกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) สมาชิกธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) และสมาชิกอาเซียน (ASEAN) เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศเสียใหม่ โดยปรับเปลี่ยนจากการเป็น "Land Lock" สู่ "Land Link" และการเป็นศูนย์กลางด้านต่างๆ โดยเฉพาะการเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

จนกระทั่งวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2538 หลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโก (UNESCO) และกำหนดให้เป็นมรดกโลกของมวลมนุษยชาติ ตามเกณฑ์การพิจารณาของยูเนสโกที่จะต้องผ่านเกณฑ์การประเมินอย่างน้อย 1 ข้อจากเกณฑ์ทั้งสิ้น 6 ข้อ ซึ่งเมืองหลวงพระบางนั้นผ่านเกณฑ์การพิจารณาถึง 3 ข้อ คือ

- หลวงพระบางเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของอาณาจักรล้านช้าง อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมลาวมาตั้งแต่อดีต
- ภูมิศาสตร์ของเมืองมีความโดดเด่นและการวางผังเมืองมีเอกลักษณ์ สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาในการตั้งถิ่นฐานและสะท้อนการจัดสรรทรัพยากร
- หลวงพระบางมีความโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรม ซึ่งยังคงสภาพค่อนข้างสมบูรณ์

จะเห็นได้ว่า มีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อเมืองหลวงพระบาง โดยความเป็นโลกาภิวัตน์นั้นเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลอย่างมากต่อความเป็นหลวงพระบางเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการเป็นหลวงพระบางเมืองมรดกโลก ขณะที่ปัจจัยภายในหลวงพระบางนอกจากจะเป็นเรื่องการเมืองการปกครองแล้วยังมีลักษณะเฉพาะของเมืองหลวงพระบางที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบชาวพุทธที่สัมพันธ์กับภูมิประเทศและศิลปวัฒนธรรมแบบลาวและแบบอาณานิคม อีกทั้งยังสามารถรักษาสมดุลของวัฒนธรรมไว้ได้

(2) กลไกในการบริหารจัดการเมืองหลวงพระบาง

ภายหลังจากที่เมืองหลวงพระบางได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลกแล้ว ทำให้การบริหารจัดการเมืองหลวงพระบางจะต้องมีการกำหนดกลไกสำคัญในการบริหารจัดการเมืองหลวงพระบางให้ประสบผลสำเร็จ อีกทั้งจะต้องกำหนดปัจจัยที่ส่งเสริมให้เมืองหลวงพระบางสามารถยกระดับเมืองเก่าสู่เมืองมรดกโลก โดยมีกลไกหลายประการ ดังนี้

มาตรการด้านผังเมือง : เป็นมาตรการสำคัญในการบริหารจัดการเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ซึ่งกระบวนการในการวางผังเมืองหลวงพระบางประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) การวางนโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมเมืองหลวงพระบาง 2) การวางโครงสร้างในการบริหารจัดการผังเมือง และ 3) การวางผังกายภาพ นอกจากนี้เมืองหลวงพระบางยังได้มีกลไกการกำกับควบคุมผังเมืองหลายระดับตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับพื้นที่ ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงคมนาคม มีการดำเนินงานที่สอดคล้องตามทิศทางและนโยบายของชาติ

นโยบายของเมือง : การพัฒนาเมืองเก่าจะต้องมีการวางทิศทางและนโยบายของเมืองให้สอดคล้องกับมาตรการผังเมือง เนื่องจากการส่งเสริมหรือพัฒนาเมืองที่ไม่สอดคล้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิต อาจส่งผลต่อคุณค่าและความยั่งยืนของเมือง โดยรัฐบาลลาวได้มียุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาหลวงพระบาง ดังนี้

- การพัฒนาหลวงพระบางให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของประเทศ ทั้งในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์
- การส่งเสริมให้หลวงพระบางเป็นพื้นที่แวะพักทางภาคเหนือของลาว เนื่องจากสิ่งอำนวยความสะดวกและมีสภาพแวดล้อมที่ดีเหมาะแก่การพักผ่อน
- การสนับสนุนให้หลวงพระบางเป็นศูนย์กลางด้านศาสนา การศึกษา และสาธารณสุขในภาคเหนือของลาว

- การพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อยกระดับการคมนาคมขนส่ง เป็นต้น

บุคลากร : หัวใจของการบริหารจัดการเมืองเก่าให้เป็นเมืองมรดกโลกจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์เมืองและศิลปวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ตลอดจนความมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อประโยชน์ของเมือง ซึ่งการทำงานด้านการจัดการเมืองหลวงพระบางได้อาศัยผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขาอาชีพ เช่น การบำรุงรักษาอาคารจะต้องอาศัยช่างฝีมือที่มีความรู้ความชำนาญในการบูรณะและซ่อมแซมให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์เมืองหลวงพระบาง และสามารถรักษามาตรฐานเดิมของความเป็นเมืองเก่าไว้ได้

สถานภาพทางการเงิน : ความยั่งยืนของการรักษาเมืองมรดกโลกให้คงอยู่จำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก จึงต้องมีการวางแผนด้านการจัดสรรงบประมาณและการจัดหารายได้จากหน่วยงานรัฐ ตลอดจนมีการสนับสนุนงบประมาณจากภาคีด้านการพัฒนาเมือง ซึ่งเมืองหลวงพระบางได้มีหน่วยงานภาครัฐและภาคีต่างๆ ให้การสนับสนุนงบประมาณด้านการพัฒนาเมืองเก่า

การกำหนดคุณภาพนักท่องเที่ยว : การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมืองหลวงพระบางหลังจากการถูกประกาศเป็นเมืองมรดกโลกแล้วได้ส่งผลให้เมืองหลวงพระบางเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ดังนั้นการพัฒนาเมืองหลวงพระบางจึงได้กำหนดคุณภาพนักท่องเที่ยวที่พร้อมจะซึมซับบรรยากาศของเมือง ไม่เรียกร้องสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสิ่งที่จะส่งผลให้เมืองเกิดการเปลี่ยนแปลงมากนัก

5.1.2 เมืองจอร์จทาวน์ ปีนัง ประเทศมาเลเซีย

(1) จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเมืองปีนังสู่เมืองมรดกโลก

มาเลเซียสถาปนาเป็นรัฐเอกราชจากอังกฤษเมื่อปี ค.ศ.1957 ปัจจุบันเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทางเศรษฐกิจจนก้าวขึ้นเป็นหนึ่งในประเทศกำลังพัฒนาที่พร้อมจะเป็นประเทศพัฒนาในอนาคตอันใกล้ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้มาเลเซียกลายเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จดังเช่นทุกวันนี้ คือ การบริหารและจัดการความแตกต่างทางชาติพันธุ์ภายในประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย ชาวมาเลย์ ชาวจีน และชาวอินเดีย มาเลเซียจึงตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติที่มีเชื้อชาติที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนนโยบายสาธารณะทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมให้มีความเท่าเทียม และลดช่องว่างระหว่างเชื้อชาติต่างๆ จนสามารถลดความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้น และกลายเป็นพลังสำคัญที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของมาเลเซียให้เติบโตจนถึงปัจจุบัน ขณะเดียวกันลักษณะโครงสร้างทางการเมืองและแนวนโยบายของท้องถิ่นได้อาศัยแนวทางเชิงศาสนามาปรับใช้เพื่อการอยู่ร่วมกันของชาติพันธุ์ต่างๆ ได้อย่างประสบความสำเร็จ

ปีนัง ตั้งอยู่ห่างจากแผ่นดินใหญ่ทางชายฝั่งตะวันตกของประเทศ และเป็นที่ตั้งของจอร์จทาวน์ซึ่งเป็นเมืองหลวงของรัฐปีนัง ในอดีตปีนังได้รับการพัฒนาเป็นเมืองท่าสมัยใหม่ประมาณปี ค.ศ. 1786 มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนที่สอดคล้องกับนโยบายการแบ่งเชื้อชาติ เช่น คนจีนและทมิฬทำงานในศูนย์กลางการค้าใกล้ท่าเรือ คนยุโรปอาศัยอยู่บริเวณทางตะวันตกเฉียงเหนือและทางเหนือ ส่วนคนมาเลย์อยู่ทางตอนใต้ของเมือง โดยมีคนจีนบาบ๋าและเปอกันเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าอาณานิคมและคนท้องถิ่น จนกระทั่งปี ค.ศ.1840 ได้มีการขุดพบแร่ดีบุกที่จอร์จทาวน์ในปีนัง ส่งผลให้เมืองปีนังกลายเป็นประตูสู่คาบสมุทรมลายู เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจีนและเกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจจำนวนมาก รัฐบาลกลางเริ่มเข้ามาควบคุมเมืองต่างๆ ทั้งทางด้านการสื่อสาร คมนาคม การศึกษา และสาธารณสุข ทำให้เมืองปีนังต้องเข้าร่วมแผนพัฒนาเศรษฐกิจจนกลายเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของเมืองปีนังอย่างรวดเร็วได้ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมตามมา เช่น คนจนเพิ่มขึ้น ธุรกิจค้าบริการทางเพศเพิ่มขึ้นมาก เป็นต้น จนในที่สุดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลให้คนในพื้นที่เริ่มกลับมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาศูนย์กลางจอร์จทาวน์ และในปี ค.ศ.1986 เกิดการรวมกลุ่มเครือข่ายนักประวัติศาสตร์ นักวิชาการ สถาปนิก และกลุ่มภาคประชาสังคม โดยจัดตั้งเป็นสมาคมมรดกปีนัง หรือ Badan Warisan Pulau Pinang ซึ่งการบริหารจัดการของสมาคมได้ครอบคลุมไปถึงภูมิทัศน์เมือง การแสดงและศิลปหัตถกรรม นอกจากนี้ยังเกิดกลุ่มและเครือข่ายอีกจำนวนมากที่ทำงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการและการอนุรักษ์เมืองปีนัง

(2) กลไกในการบริหารจัดการเมืองปีนัง

การบริหารจัดการเมืองปีนังมีกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญที่ส่งผลให้เมืองปีนังประสบผลสำเร็จ อีกทั้งยังเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เมืองปีนังสามารถยกระดับเมืองเก่าสู่เมืองมรดกโลกได้นั้น มีดังนี้

รัฐบาลท้องถิ่น : จุดเด่นของการบริหารจัดการเมืองปีนังคือ มีกลไกรัฐบาลท้องถิ่นและสภาปีนังที่ตระหนักถึงนโยบายอนุรักษ์อาคารสำคัญของเมือง โดยเริ่มจากการสำรวจเมืองและจัดทำทะเบียนอาคารสำคัญ รวมถึงการออกกฎหมายยกเลิกการเช่าที่เอื้อประโยชน์ให้กับนายทุน นอกจากนี้ นโยบายดังกล่าวยังมุ่งเน้นการเชิญชวนภาคเอกชนให้เข้ามาปรับปรุงอาคาร

รัฐบาลกลาง : ภายหลังจากมาเลเซียประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ รัฐบาลมาเลเซียได้หันมามุ่งเน้นนโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่มรดกโลกปีนัง เพื่อตอบโจทย์การท่องเที่ยวนานาชาติ อีกทั้งยังเจรจาให้ยกเว้นภาษีสำหรับโครงการลงทุนปรับปรุงอาคารมรดกหรืออาคารเก่าเพื่อส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยว

องค์กร George Town World Heritage Incorporated (GTWHI) : เป็นหน่วยงานภาครัฐ ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์ การจัดการเมือง การให้การศึกษา การสร้างสรรค์กิจกรรม และการประชาสัมพันธ์เมืองมรดกโลกปีนัง โดยโครงสร้างองค์กรมีลักษณะการทำงานคล้ายรูปแบบเอกชน มีการรวมตัวกันของภาคส่วนต่างๆ และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ปัจจุบันบทบาทในการขับเคลื่อนการทำงานของ GTWHI คือ

การให้คำแนะนำด้านการอนุรักษ์อาคาร การก่อสร้างและซ่อมแซมอาคารในพื้นที่เมืองเก่า รวมไปถึงการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ เช่น George Town Heritage Celebration เป็นกิจกรรมใหญ่ที่จัดเป็นประจำทุกปี

การจัดตั้งกองทุน Heritage Habitat Seed Fund : เป็นกองทุนที่แก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมที่ประสบปัญหาค่าครองชีพสูง เนื่องจากบ้านเรือนดั้งเดิมอยู่ในบริเวณพื้นที่มรดกจนทำให้ผู้อยู่อาศัยต้องย้ายไปอยู่ที่อื่นหรือต้องเปลี่ยนอาชีพไปทำธุรกิจอื่น ซึ่งการทำงานเกิดจากการประสานความร่วมมือกัน 2 ฝ่าย คือ เจ้าของอาคารและผู้เช่าอาคาร โดยหน่วยงานจะจัดสรรงบประมาณให้กับชาวบ้านที่อยู่อาศัยในอาคารเก่าและทำงานร่วมกับ GTWHI ในการซ่อมแซมอาคารเก่า ขณะเดียวกันก็มีการทำงานร่วมกับเจ้าของอาคารให้ปล่อยเช่าในราคาที่เหมาะสม ผลโดยสิ่งนี้เจ้าของอาคารจะได้รับคืออาคาร/ที่อยู่อาศัยที่ยังคงได้รับการอนุรักษ์อย่างสวยงามและถูกหลักวิธี อีกทั้งยังสร้างบรรยากาศการอนุรักษ์วิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมไว้ด้วย

5.1.3 เมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม

(1) จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเมืองฮอยอันสู่เมืองมรดกโลก

ฮอยอันเป็นท่าเรือการค้าอดีตในจังหวัด Quang Nam ประมาณ 30 กิโลเมตรทางตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองดานังซึ่งเป็นเมืองหลวงของจังหวัด ฮอยอันก่อตั้งขึ้นเมื่อปลายศตวรรษที่ 16 เพื่อเป็นที่ตั้งของชุมชนพ่อค้าชาวเวียดนาม ชาวญี่ปุ่น และชาวจีน โดยสอดคล้องกับนโยบายการให้ชุมชนชาวต่างชาติที่มาทำมาค้าขายอยู่ห่างจากศูนย์บริหารของรัฐ โดยพ่อค้าชาวยุโรปเข้ามาในพื้นที่ร่วมกันตั้งแต่นั้น เมืองฮอยอันรุ่งเรืองอย่างมากในศตวรรษที่ 17 และ 18 ด้วยเศรษฐกิจการเป็นเมืองท่าและการค้า และมาเริ่มซบเซาในศตวรรษที่ 19 เมื่อรูปแบบการค้าเปลี่ยนไป ในช่วงสงครามฝรั่งเศสเมืองฮอยอันถูกทิ้งระเบิดและได้รับความเสียหาย แต่ในระหว่างสงครามอเมริกาเมืองฮอยอันรอดพ้นจากความเสียหายจากสงคราม

ฮอยอันได้รับการยอมรับและจัดให้เป็นมรดกของชาติในปี ค.ศ.1985 ต่อมาในปี ค.ศ. 1986 มีการจัดตั้งสำนักงานการจัดการเพื่อการอนุรักษ์เมืองเก่าฮอยอัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการเริ่มต้นในการอนุรักษ์เมืองเก่าฮอยอัน โดยในปัจจุบันมีประชากร 31,200 คน เมืองมีขนาดไม่ใหญ่นัก และการขยายตัวของชุมชนมีลักษณะกระจายออกไปจากศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ซึ่งประกอบไปด้วยระบบทางสัญจรแนวยาวกว่าสามเส้นที่วิ่งขนานไปกับแม่น้ำ Thu Bon

โดยลักษณะทางกายภาพของย่านชุมชนเก่าอันเป็นองค์ประกอบทางวัฒนธรรมสำคัญของเมืองฮอยอัน ได้แก่ ภูมิทัศน์และลักษณะภูมิประเทศของชุมชนเมืองท่าชายฝั่งทะเล โดยการเชื่อมต่อเข้ามาสู่ภายในโดยแม่น้ำ Thu Bon ประกอบไปด้วยกลุ่มอาคารที่มีลักษณะเป็นร้านค้าและบ้านพักในหลังเดียวกัน (Shop Houses) และศาสนสถาน วัด ศาลเจ้า โดยมีลักษณะของความเป็นย่านชุมชนเก่าตามลักษณะของกลุ่มผู้คนทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ได้แก่ ย่าน Japanese Quarter ย่าน Chinese Quarter และย่าน French Quarter โดยย่านต่างๆ เรียงตัวอยู่ตามแนวนอนประกอบไปด้วย

อาคารบ้านเรือนหลังคามุงกระเบื้อง ทั้งแบบชั้นเดียวและสองชั้น ลักษณะทางสถาปัตยกรรมในแต่ละย่านเป็นการผสมผสานของรูปแบบสถาปัตยกรรมของเอเชียและยุโรปที่มีความหลากหลาย เมืองเก่าฮอยอันถูกจัดแบ่งเขตการปกครองเป็น 3 เขต โดยแต่ละเขตมีคณะกรรมการชุมชนย่อย 6 ชุมชน โดยแต่ละชุมชนมีประชากรประมาณ 1,000 คน นอกจากนี้ยังมี "ผู้นำของย่านถนน" สำหรับทุกๆ 40-50 กลุ่มผู้ประกอบการ

หลังจากที่มีการเสนอให้เมืองฮอยอันเป็นมรดกของชาติ เมืองฮอยอันได้รับความช่วยเหลือด้านเทคนิคจากองค์การ UNESCO จนกระทั่งฮอยอันถูกเสนอให้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมในปี ค.ศ.1999 โดยคณะกรรมการมรดกโลกได้รองรับคุณค่าอันโดดเด่นเป็นสากลของเมืองฮอยอันและได้ให้ข้อเสนอไว้ว่า เมืองโบราณฮอยอันเป็นตัวอย่างที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดีของภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ เป็นท่าเรือการค้าแห่งเอเชียที่มีอายุตั้งแต่ 15 ถึงศตวรรษที่ 19 ลักษณะของย่านชุมชนเก่า อาคารและถนน มีแบบแผนที่สะท้อนถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศที่รวมเข้าด้วยกันสร้างให้เกิดการหลอมรวมเป็นมรดกที่เป็นเอกลักษณ์นี้ การพิจารณาการเป็นมรดกโลกของเมืองฮอยอันเข้าเงื่อนไขเกณฑ์ของมรดกโลกทางวัฒนธรรมถึง 2 เกณฑ์ ได้แก่

- เกณฑ์ (ii): เมืองฮอยอันเป็นการรวมตัวกันขององค์ประกอบที่โดดเด่นของการหลอมรวมของวัฒนธรรมตามช่วงเวลาต่างๆ จากปัจจัยการเป็นเมืองท่าการค้าระหว่างประเทศ
- เกณฑ์ (v): เมืองฮอยอันเป็นตัวอย่างของเมืองท่าดั้งเดิมของภูมิภาคเอเชียที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี

(2) กลไกในการบริหารจัดการเมืองฮอยอัน

การบริหารจัดการเมืองฮอยอันมีกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญที่ส่งผลให้เมืองฮอยอันประสบความสำเร็จ อีกทั้งยังเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เมืองฮอยอันสามารถยกระดับให้เกิดกลไกในการฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า สอดคล้องกับการอนุรักษ์เมืองเก่าสู่เมืองมรดกโลกได้นั้น มีดังนี้

การกำหนดและบังคับใช้มาตรฐานในการอนุรักษ์ โดยมีการตั้งสำนักงานการจัดการสำหรับเมืองเก่าซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1986 จากการกลไกการขึ้นเป็นมรดกของชาติ เพื่อการอนุรักษ์เมืองเก่าแห่งชาติ โดยมีการบริหารจัดการควบคุมจำนวนรถยนต์ที่ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปในเมืองเก่า และจำกัดการใช้งานของรถจักรยานยนต์ต่อสัปดาห์ อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการด้วยวิธีการดังกล่าวส่งผลต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของประชาชนในแต่ละย่าน

ความช่วยเหลือทางการเงิน มาตรการด้านภาษี และแรงจูงใจในการอนุรักษ์ โดยเมืองฮอยอันได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากญี่ปุ่นเป็นปัจจัยการสนับสนุนตั้งต้นเมื่อเมืองฮอยอันได้รับการเสนอให้อยู่ในบัญชีเป็นมรดกโลกในปี ค.ศ.1999 เงินทุนส่วนหนึ่งได้รับจากเงินบริจาคและอีกส่วนหนึ่งมาจากเงินกองทุนในท้องถิ่น (จากค่าตั๋วนักท่องเที่ยวและรูปแบบภาษีต่างๆ) สำนักงานการจัดการอนุรักษ์เมืองเก่าในปัจจุบันมีส่วนร่วมในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและมโนโยบายการอุดหนุน

การซ่อมแซมบ้าน โดยรัฐบาลสนับสนุนงบประมาณให้ร้อยละ 80 ของค่าใช้จ่ายสำหรับการซ่อมแซมอาคารประวัติศาสตร์ในเมืองเก่า ซึ่งในเวลานั้นงานซ่อมแซมดังกล่าวดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญในการบูรณะในการดูแลของของรัฐบาล โดยกองทุนการอนุรักษ์ที่จัดตั้งเป็นกองทุนหมุนเวียนซึ่งได้จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ไม่สามารถจ่ายเงินบริจาคหรืองบประมาณในการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัย แต่ในภายหลังรูปแบบการสนับสนุนโครงการได้เปลี่ยนไปโดยขึ้นอยู่กับคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของอาคาร ซึ่งมีเงินอุดหนุนจากรัฐบาลอยู่ระหว่างร้อยละ 20 ถึงร้อยละ 55 เท่านั้น จากการบริหารจัดการเมืองเก่าและการสร้างรายได้ที่อยู่อาศัยสามารถดำเนินการซ่อมแซมด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามหากมีการขายกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นอาคารที่ได้รับการสนับสนุนในภายหลังเงินช่วยเหลือที่เคยได้รับจะต้องจ่ายคืนให้กับรัฐบาลจากเงินที่ได้จากการขายทรัพย์สินนั้น

การจัดทำแผนการจัดการการท่องเที่ยว โดยรัฐบาลได้มีการจำกัดในการเปิดร้านค้าและการบริการนักท่องเที่ยวมากขึ้น เนื่องจากในพื้นที่ย่านชุมชนเก่าแต่ละย่านในเมืองเก่าฮอยอัน เกิดปรากฏการณ์ของรูปแบบการค้าขายในสินค้าแบบเดียวกัน โดยเฉพาะร้านขายของที่ระลึก เช่น โคมกระดาษ ทำให้เกิดการแข่งขันและขาดความชัดเจนในเรื่องอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์ต่างๆ อีกทั้งการปรับปรุงอาคารบ้านเรือนเป็นที่พัก โรงแรมสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความจำเป็นจะต้องควบคุมคุณภาพ

5.1.4 เมืองอาห์เมดาบัด ประเทศอินเดีย

(1) จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเมืองอาห์เมดาบัดสู่เมืองมรดกโลก

เมืองอาห์เมดาบัด (Ahmadabad) มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 10 โดยเริ่มต้นเป็นเมืองที่รู้จักกันในนาม Ashaval และมีพัฒนาการเรื่อยมาจนกลายเป็นเมืองที่มีกำแพงล้อมปราการที่มีหลักฐานมาจนถึงปัจจุบันนั้นถูกสร้างขึ้นในสมัยสุลต่านอาห์เหม็ดชาฮี ในศตวรรษ 15 โดยมีการสร้างวังและป้อมใหม่ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าของเมือง โดยในช่วงศตวรรษที่ 17 และ 18 เมืองอาห์เมดาบัดได้มีการขยายออกไปด้านนอกป้อมปราการ จนกระทั่งในศตวรรษที่ 18 เกิดความซบเซาลงของเมืองและชานเมืองหลายแห่งและบางส่วนของเมืองชั้นในก็ถูกทิ้งร้างและถูกทำลาย ในช่วงการปกครองของอังกฤษเนื่องจากเสถียรภาพทางการเมืองและการเปิดตัวโรงงานสิ่งทอส่งผลให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจและความเจริญ ศูนย์กลางการทหารและการบริหารฐานทัพ และโบสถ์ รวมถึงการพัฒนาด้านการขนส่งทางรถไฟ อาคารบริหารและที่อยู่อาศัยก็จัดตั้งขึ้นในช่วงระยะเวลาที่รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจของเมืองที่เปลี่ยนไป การพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์และที่พักของคณงานในเขตชานเมืองทางตะวันออก การสร้างสะพาน อาคารที่อยู่อาศัยและสถาบันการศึกษา ทำให้กำแพงเมืองเดิมส่วนใหญ่ถูกทำลายลงในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 กิจกรรมทางเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดความแออัดและความเสื่อมโทรมของย่านชุมชนเก่าภายในเมืองอาห์เมดาบัด

มรดกทางสถาปัตยกรรมสมัยสุลต่านแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานที่เป็นเอกลักษณ์ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเมืองประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้เกี่ยวข้องกับความ

เชื่อที่รวมอยู่ในอาคารทางศาสนาอื่นๆ หลายศาสนา (เช่น ศาสนาฮินดู ศาสนาอิสลาม ศาสนาพุทธ ศาสนาเชน ศาสนาคริสต์ ศาสนาโซโรอัสเตอร์ และยูดา) และสถาปัตยกรรมไม้ในประเทศที่เก่าแก่มา ลักษณะความเป็นย่านชุมชนเก่าซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยที่มีอัตลักษณ์ในรูปแบบที่เรียกว่า "Pols" (ถนนสายหลักที่อยู่อาศัย) และ Khadkis (ทางเข้าด้านในของ Pols) เป็นองค์ประกอบหลัก โดยองค์ประกอบเหล่านี้เป็นรูปแบบของเครือข่ายทางสังคมวัฒนธรรมในลักษณะเฉพาะของชุมชนและวิถีชีวิตครอบครัวที่เป็นส่วนสำคัญของมรดก เกิดเป็นองค์กรชุมชนเนื่องจากผู้คนและวัฒนธรรมยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองอาห์เมดาบัด โดยเมืองอาห์เมดาบัดถูกเสนอให้อยู่ในบัญชีมรดกโลกทางวัฒนธรรมในเดือนมีนาคม ค.ศ.2016 โดยมีคำแถลงคุณค่าความสำคัญที่อยู่ในเกณฑ์มรดกโลกทางวัฒนธรรม 2 เกณฑ์ ได้แก่

- เกณฑ์ (ii): สถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ของเมืองแห่งยุคสุลต่านศตวรรษที่ 15 แสดงการแลกเปลี่ยนที่สำคัญของคุณค่าของมนุษย์ในช่วงเวลาที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชุมชนผู้อพยพอย่างแท้จริง การวางแผนการตั้งถิ่นฐานขึ้นอยู่กับหลักการของคุณค่าของมนุษย์และบรรทัดฐานที่ยอมรับร่วมกันของการใช้ชีวิตและการแบ่งปันของชุมชน อาคารตัวแทนที่โดดเด่นของปรัชญาทางศาสนาเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดของงานฝีมือและเทคโนโลยีที่เห็นการเติบโตของการแสดงออกทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญในภูมิภาคสุลต่านที่ไม่มีใครเทียบได้ในอินเดีย
- เกณฑ์ (v): การวางแผนการตั้งถิ่นฐานของเมืองอาห์เมดาบัดในลำดับขั้นของสภาพแวดล้อมโดยมีถนนเป็นช่องว่างของชุมชนเป็นตัวแทนของภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้สึกผูกพันกับชุมชนที่เข้มแข็ง บ้านเรือนต่างๆ เป็นหน่วยที่อยู่อาศัยที่พอเพียงและมีข้อกำหนดเกี่ยวกับน้ำสุขาภิบาลและการควบคุมสภาพอากาศของตัวเอง ภาพและแนวคิดเกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางศาสนาที่แสดงออกผ่านการแกะสลักไม้ เป็นตัวอย่างที่อยู่อาศัยที่แยบยล สิ่งนี้เมื่อนำมาใช้โดยการยอมรับของชุมชนได้สร้างรูปแบบการตั้งถิ่นฐานทั้งหมดที่มีความต้องการของชุมชนที่แสดงในพื้นที่สาธารณะในระดับการตั้งถิ่นฐานในรูปแบบ "Pol" ซึ่งเป็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของเมืองอาห์เมดาบัดจึงเป็นตัวอย่างที่ดีของการอยู่อาศัยของมนุษย์

(2) กลไกในการบริหารจัดการเมืองอาห์เมดาบัด

การบริหารจัดการเมืองอาห์เมดาบัดมีกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญที่ส่งผลให้เมืองอาห์เมดาบัดประสบความสำเร็จ อีกทั้งยังเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เมืองอาห์เมดาบัดสามารถยกระดับให้เกิดกลไกในการฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า สอดคล้องกับการอนุรักษ์เมืองเก่าสู่เมืองมรดกโลกได้นั้น มีดังนี้

การกำหนดและบังคับใช้มาตรฐานในการอนุรักษ์ ในระหว่างการปกครองของอังกฤษมีข้อเสนอสำหรับการขยายถนนในเมือง โดยขอบเขตถนนถูกกำหนดเขตการก่อสร้างใหม่ทั้งหมด โดยควบคุมไม่ให้เกินแนวควบคุม สิ่งนี้สร้างทัศนคติเชิงลบในชุมชน ผลที่ตามมาคือส่วนหน้าของอาคารที่ยื่นออกมาตามแนวถนนตามลักษณะของ Pols ดั้งเดิมถูกละเลยส่งผลให้อาคารอาคารที่มีค่าเสื่อมสภาพเป็น

จำนวนมาก โดยเมืองอาห์เมดาบัดมีโบราณสถาน 28 แห่งที่ระบุโดยการสำรวจทางสำนักโบราณคดีของอินเดีย (ASI) โบราณสถานหนึ่งรายการที่จัดทำโดยกระทรวงโบราณคดีของรัฐ (SDA) และอาคารที่สำคัญ 2,696 แห่งได้รับการคุ้มครองโดยสำนักการจัดการมรดกที่ Ahmadabad Municipal Corporation (AMC) โดยส่วนหนึ่งของกลไกมาตรฐานด้านการควบคุมการก่อสร้างโดย AMC คือ การกำหนดดัชนีพื้นที่ชั้น (Floor Space Index: FSI) ที่อนุญาตให้ทำได้คือ 3.0 แต่ชุมชนดั้งเดิมย่านดั้งเดิมมักจะน้อยกว่ามาก ทำให้มีมาตรการด้าน FSI เพิ่มเติมใช้สำหรับการสร้างอาคารหลายชั้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว สิ่งนี้เคยเป็นตัวทำลายลักษณะเฉพาะของพื้นที่ โดยในปัจจุบันสัดส่วน FSI ที่ใช้ตอนนี้ลดลงเหลือ 2.0 เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของย่านชุมชนเก่าเอาไว้

องค์กรที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์เมือง โดยโบราณสถานที่ถูกระบุโดยสำนักโบราณคดีของอินเดีย (ASI) ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายในระดับชาติผ่านพระราชบัญญัติโบราณวัตถุและสมบัติทางศิลปะปี ค.ศ.1972 และพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุและโบราณวัตถุและโบราณสถาน พ.ศ. 2501 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมและการตรวจสอบความถูกต้อง ค.ศ.2010 (AMASR) ในระดับภูมิภาคโดย SDA มีความสำคัญในชั้นทะเบียนโบราณสถานในระดับภูมิภาคและได้รับการคุ้มครองโดย AMASR โดยสำนักการจัดการมรดกของเมือง ตั้งขึ้นโดย Ahmadabad Municipal Corporation (AMC) ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญในการจัดการมรดกในเมืองอาห์เมดาบัด มีบทบาทนำในการจัดทำแผนการจัดการมรดกของเมือง ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารที่เกี่ยวข้องทั้งหมดใน AMC รวมถึงหน่วยงาน เช่น AUDA รวมถึง ASI Gujarat SDA และ National Monuments Authority โดยสำนักการจัดการมรดกของ AMC มีแผนการสร้างขีดความสามารถและความสามารถด้านเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตความรับผิดชอบของการจัดทำเอกสารการอนุรักษ์และการตรวจสอบของเมือง

แผนการบริหารจัดการเมือง อาคารและแหล่งมรดกที่ถูกระบุโดย AMC (ส่วนประกอบของเมืองประวัติศาสตร์ที่มีกำแพงล้อมรอบ) ได้รับการคุ้มครองเป็นเขตที่มีกฎระเบียบพิเศษโดยแผนการพัฒนาของ Ahmadabad Urban Development Authority (AUDA) แผนการจัดการมรดกที่เสนอเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการอนุรักษ์และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองอย่างยั่งยืน เป้าหมายของแผนการจัดการคือเพื่อให้แน่ใจถึงการป้องกันและการเพิ่มคุณค่าของคุณค่าสากลอันโดดเด่นของเมืองประวัติศาสตร์อาห์เมดาบัด ขณะที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยใช้แนวทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ มันมีจุดมุ่งหมายที่จะบูรณาการการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนของพื้นที่ประวัติศาสตร์เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการตัดสินใจทั้งหมดในเมืองการรวมตัวกันและในระดับที่กว้างขึ้น

5.2 สรุปแนวทางการจัดการพื้นที่ย่านชุมชนเก่าในต่างประเทศ

จากการวิเคราะห์การบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าเมืองเก่าทั้ง 4 เมืองจากกรณีศึกษาต่างประเทศ ได้แก่ เมืองหลวงพระบาง เมืองจอร์จทาวน์ เมืองฮอยอัน และเมืองอาห์เมดาบัด สามารถ

สรุปแนวทางการจัดการพื้นที่ย่านชุมชนเก่าที่สามารถนำไปพัฒนายุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าในประเทศไทย ได้ดังตาราง 5.1

ตารางที่ 5.1 สรุปแนวทางการจัดการพื้นที่ย่านชุมชนเก่าในต่างประเทศ

กรณีศึกษา	จุดเปลี่ยนของการพัฒนา	แนวทางการบริหารจัดการ
เมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	<ul style="list-style-type: none"> - การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศปรับเปลี่ยนจากการเป็น “Land Lock” ไปสู่การเป็น “Land Link” โดยเฉพาะการเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ - หลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก 	<p>มาตรการด้านผังเมือง: มีการดำเนินการสำคัญได้แก่ 1) การวางนโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมเมืองหลวงพระบาง 2) การวางโครงสร้างในการบริหารจัดการผังเมือง และ 3) การผังกายภาพ</p> <p>นโยบายการพัฒนาของเมือง: ยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาหลวงพระบาง ประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาหลวงพระบางให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของประเทศ ทั้งในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ - ส่งเสริมให้หลวงพระบางเป็นพื้นที่แวะพักทางภาคเหนือ - สนับสนุนให้หลวงพระบางเป็นศูนย์กลางด้านศาสนา การศึกษา และสาธารณสุข - พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน <p>บุคลากร: ต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์เมืองและศิลปวัฒนธรรม</p> <p>สถานภาพทางการเงิน: หน่วยงานภาครัฐและภาคีต่างๆ ให้การสนับสนุนงบประมาณ</p> <p>การกำหนดคุณภาพนักท่องเที่ยว: กำหนดคุณภาพนักท่องเที่ยวที่พร้อมจะซึมซับบรรยากาศของเมือง ไม่เรียกร้องสิ่งอำนวยความสะดวก</p>
เมืองจอร์จทาวน์ ปีนัง ประเทศมาเลเซีย	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของเมืองปีนังอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลมาเลเซีย ทำให้คนในพื้นที่เริ่มกลับมาให้ความสำคัญกับการพัฒนา 	<p>รัฐบาลกลาง: มีการดำเนินการสำคัญเกี่ยวกับการจัดการย่านชุมชนเก่า ได้แก่ 1) ออกนโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่มรดกโลกปีนัง และ 2) ยกเว้นภาษีสำหรับโครงการลงทุนปรับปรุงอาคารมรดก</p> <p>รัฐบาลท้องถิ่น: รัฐบาลท้องถิ่นและสภาปีนังตระหนักถึงนโยบายอนุรักษ์ โดยมีการดำเนินการสำคัญ ได้แก่ 1) การสำรวจเมืองและจัดทำทะเบียนอาคาร 2) การออก</p>

กรณีศึกษา	จุดเปลี่ยนของการพัฒนา	แนวทางการบริหารจัดการ
	<p>ศูนย์กลางจอร์จทาวน์</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งเป็นสมาคม Badan Warisan Pulau Pinang - เกิดเครือข่ายภาคประชาสังคม 	<p>กฎหมายยกเลิกการเช่า และ 3) การเชิญชวนภาคเอกชนให้เข้ามาปรับปรุงอาคาร</p> <p>องค์กร GTWHI: เป็นหน่วยงานภาครัฐซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์</p> <p>จัดตั้งกองทุน: กองทุนแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ตั้งเดิมที่ประสบปัญหาค่าครองชีพสูง</p>

ตารางที่ 5.1 สรุปแนวทางการจัดการพื้นที่ย่านชุมชนเก่าในต่างประเทศ (ต่อ)

กรณีศึกษา	จุดเปลี่ยนของการพัฒนา	แนวทางการบริหารจัดการ
เมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม	<ul style="list-style-type: none"> - เมืองซบเซาลงในศตวรรษที่ 19 เมื่อรูปแบบการค้าเปลี่ยนไปในช่วงสงคราม - ฝรั่งเศสเมืองถูกทิ้งระเบิดและได้รับความเสียหาย - ฮอยอันได้รับการยอมรับว่าเป็นมรดกของชาติในปี ค.ศ. 1985 และในปี ค.ศ.1986 มีการจัดตั้งสำนักงานการจัดการเพื่อการอนุรักษ์เมืองเก่า - ขึ้นทะเบียนมรดกโลกในปี ค.ศ.1999 	<p>รัฐบาลกลาง: ออกกฎหมายคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมในปี ค.ศ.2001 และออกกฎหมายเฉพาะเพื่อการอนุรักษ์เมืองเก่าฮอยอัน (Statute on Managing, Preserving and Utilizing the Hoi An Ancient Town 2006)</p> <p>รัฐบาลท้องถิ่น: มีกลไกหน่วยงานเพื่อการอนุรักษ์ระดับจังหวัด (Quang Nam) และส่วนท้องถิ่นฮอยอันมีหน่วยงานตามโครงสร้างที่ชัดเจน ได้แก่ Hoi An Department of Culture and Information/ Hoi An Center for Monuments Management and Preservation/ Hoi An Department of Town Management</p> <p>การกำหนดและบังคับใช้มาตรฐานในการอนุรักษ์:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ตั้งสำนักงานการจัดการสำหรับเมืองเก่าก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1986 เพื่อการอนุรักษ์เมืองเก่า เมื่อฮอยอันกลายเป็นมรดกแห่งชาติ - รถยนต์ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปในเมืองเก่าและจำกัดการใช้งานของรถจักรยานยนต์ต่อสัปดาห์ <p>มาตรการด้านภาษีและแรงจูงใจ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - เงินทุนส่วนหนึ่งได้รับจากเงินบริจาคและอีกส่วนหนึ่งมาจากเงินทุนในท้องถิ่น (ค่าตัวนักท่องเที่ยวและภาษี) - กองทุนจากการบริจาคของญี่ปุ่น รัฐบาลให้ร้อยละ 80 ของค่าใช้จ่ายสำหรับการซ่อมแซมอาคารประวัติศาสตร์ในเมืองเก่า - เงินอุดหนุนจากรัฐบาลอยู่ระหว่างร้อยละ 20-55 ผู้อยู่

		อาศัยสามารถดำเนินการซ่อมแซมด้วยตนเอง หากขายบ้านในภายหลังจะต้องจ่ายเงินช่วยเหลือให้รัฐบาล การจัดทำแผนการจัดการการท่องเที่ยว: รัฐบาลได้ จำกัด การเปิดร้านค้าและบริการนักท่องเที่ยวมากขึ้นในเมืองเก่า เนื่องจากปรากฏการณ์ที่ร้านค้าที่ขายของเหมือนกัน
เมืองอาห์เมดาบัด ประเทศอินเดีย	<ul style="list-style-type: none"> - บางส่วนของเมืองชั้นในก็ถูกทิ้งร้างและถูกทำลาย ในช่วงการปกครองของอังกฤษ เนื่องจากเสถียรภาพทางการเมืองและการเปิดตัวโรงงานสิ่งทอส่งผลให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจและความเจริญ - ขึ้นทะเบียนมรดกโลกในปี พ.ศ.2016 	<p>รัฐบาลกลาง: สำนักโบราณคดีของอินเดีย (ASI) ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายในระดับชาติผ่านพระราชบัญญัติโบราณ วัตถุและสมบัติทางศิลปะปี ค.ศ.1972 และพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุและโบราณวัตถุและโบราณสถาน พ.ศ. 2501 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมและการตรวจสอบความถูกต้อง ค.ศ.2010 (AMASR) ในระดับภูมิภาคโดย SDA มีความสำคัญในขึ้นทะเบียนโบราณสถานในระดับภูมิภาคและได้รับการคุ้มครองโดย AMASR</p> <p>รัฐบาลท้องถิ่น: สำนักการจัดการมรดกของเมือง ตั้งขึ้นโดย Ahmadabad Municipal Corporation (AMC) ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญในการจัดการมรดกใน Ahmadabad มีบทบาทนำในการจัดทำแผนการจัดการมรดกของเมือง</p>

ตารางที่ 5.1 สรุปแนวทางการจัดการพื้นที่ย่านชุมชนเก่าในต่างประเทศ (ต่อ)

กรณีศึกษา	จุดเปลี่ยนของการพัฒนา	แนวทางการบริหารจัดการ
		<p>การกำหนดและบังคับใช้มาตรฐานในการอนุรักษ์:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ในระหว่างการปกครองของอังกฤษ มีกฎหมายบังคับในเรื่องระยะถอยร่น ผลที่ตามมาคือส่วนหน้าของอาคาร Poles ที่อยู่ตามแนวถนนถูกละเลย ส่งผลให้อาคารที่มีคุณค่าถูกทำลายเป็นจำนวนมากจำนวนมาก - มีมาตรการด้านดัชนีพื้นที่ชั้น (Floor Space Index: FSI) เพิ่มเติมใช้สำหรับการสร้างอาคารหลายชั้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว สิ่งนี้เคยเป็นตัวทำลายลักษณะเฉพาะของพื้นที่ โดยในปัจจุบันสัดส่วน FSI ที่ใช้ตอนนี้ลดลงเหลือ 2.0 เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของย่านชุมชนเก่าเอาไว้ <p>มาตรการด้านภาษีและแรงจูงใจ: โครงสร้างภาษีไม่เอื้อต่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในย่านชุมชนเก่า ตัวอย่างเช่นอาคารพาณิชย์บางส่วนมีการเก็บภาษีในอัตราดังกล่าว ในทำนองเดียวกันอาคารที่ว่างจะถูกหักภาษีด้วยนำไปสู่อาคารที่มีคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมถูกทิ้งและไม่ได้ใช้งานรวมทั้งถูกทำลายทิ้ง</p>

บทที่ 6

การสังเคราะห์ประเด็นเชิงยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

จากการทบทวนปรากฏการณ์ภาพรวมของการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าที่ผ่านมา คณะผู้ศึกษาสามารถประมวลและลำดับประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องต่อการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ เพื่อให้เห็นภาพรวมของปัญหาการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า คณะผู้ศึกษาจึงสรุปลำดับพัฒนาการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าไว้ดังนี้

➤ **ช่วงที่ 1: พ.ศ. 2504** มีการออกพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ให้อำนาจรัฐในการขึ้นทะเบียนอาคารที่มีคุณค่า

➤ **ช่วงที่ 2: ปี พ.ศ. 2518** พระราชบัญญัติการผังเมือง กำหนดสาระสำคัญของการผังเมืองที่ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของเมืองไว้ใน มาตรา 4 ว่า “...เพื่อดำรงรักษา หรือ บูรณะสถานที่และวัตถุที่มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี หรือ เพื่อบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศที่งดงามหรือมีคุณค่าทางธรรมชาติ ทั้งนี้ เพื่อให้มีการพัฒนาเมืองให้ถูกสุขลักษณะมีความสะดวกสบายและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย” ถือเป็นความพยายามแรกๆ ในการผนวกเอามรดกวัฒนธรรมเข้าไปอยู่ในการวางแผนพัฒนาเมือง โดยยึดเอาข้อมูลการขึ้นทะเบียนโบราณสถานเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี ตามระบุใน พรบ.นี้

➤ **ช่วงที่ 3: ปี พ.ศ. 2525** งานสมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ทำให้เกิดกระแสในการอนุรักษ์โบราณสถาน เมืองเก่า ชุมชนเก่าครั้งใหญ่ ก่อนหน้านั้นเล็กน้อยมีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นดูแลการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งได้พัฒนาการดำเนินงานมาจนถึงปัจจุบัน ภายใต้ชื่อ *คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า* ผลลัพธ์สำคัญของงานฯ และการดำเนินงานของคณะกรรมการฯ ดังกล่าว ทำให้สังคมไทยมีมุมมองต่อโบราณสถาน ย่านเก่า เมืองเก่าเปลี่ยนไป กล่าวคือมองเห็นประโยชน์ทั้งในด้านที่เป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้คนในสังคม และประโยชน์ในด้านที่เป็นทรัพยากรในการท่องเที่ยว

➤ **ช่วงที่ 4: ปี พ.ศ. 2535** มีการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กำหนดให้ท้องถิ่นสามารถเสนอพื้นที่ควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ให้อำนาจท้องถิ่นประกาศเขตควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมซึ่งรวมถึงสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ซึ่งการตีความนี้ น่าจะเกิดขึ้นจากการยอมรับมรดกวัฒนธรรมในต่างประเทศว่าเป็นสิ่งแวดล้อมชนิดหนึ่งที่เรียกว่า สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง (Built Environment) ทำให้สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมกลายเป็นเครื่องมือที่เป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์ชุมชนเก่า เพราะสามารถประกาศขอบเขตได้ครอบคลุมกว่าพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ

ขณะเดียวกันมีพื้นที่พิเศษที่เรียกว่า อุทยานประวัติศาสตร์ ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อรองรับการขึ้นทะเบียนมรดกโลกของเมืองเก่าอยุธยา และเมืองเก่าสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร อุทยานประวัติศาสตร์มีผลในทางปฏิบัติและการรับรู้ของสังคมที่ชัดเจนอาจเพราะหลายสาเหตุ ทั้งจากการเป็นที่รู้จักในฐานะทรัพยากรในการท่องเที่ยวของมรดกโลก และจากความเข้มงวดในการควบคุมความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่

ในช่วงนี้งานด้านการวางผังเมืองเริ่มมีการพิจารณามรดกวัฒนธรรม ทั้งที่ได้ขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ดังกล่าวข้างต้น เข้าเป็นข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินที่นำไปใช้ในการวางผังเมืองรวม ตามพระราชบัญญัติการผังเมือง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 ที่ได้ปรับแก้จากพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 และ พ.ศ.2525 โดยได้เพิ่มบทบัญญัติให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นและสำนักผังเมืองสามารถแก้ไขปรับปรุงและขยายระยะเวลาการใช้บังคับผังเมืองรวม กับเพิ่มจำนวนและหน้าที่ของคณะที่ปรึกษาผังเมืองรวมให้มากขึ้น รวมทั้งแก้ไขบทบัญญัติเพื่อให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นสามารถใช้ดุลพินิจในการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะได้อย่างเหมาะสม

➤ **ช่วงที่ 5: ปี พ.ศ. 2545-2548** โครงการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (Thailand Cultural Environment Project: TCEP) ด้วยทุนสนับสนุนจากรัฐบาลประเทศเดนมาร์ก ได้นำแนวคิดในการอนุรักษ์จากประเทศเดนมาร์กมาพัฒนาและใช้ในประเทศไทย ในโครงการนี้ได้ระบุพื้นที่ที่มีคุณค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ ครอบคลุมพื้นที่ ดังนี้ “ 1) แหล่งศิลปกรรมและสภาพแวดล้อมที่อยู่โดยรอบ 2) พื้นที่ที่มีการดำรงอยู่ของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage) และ 3) พื้นที่ที่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่มีได้มีคุณค่าสูง เมื่อพิจารณาใดๆ แต่มีคุณค่าสูงเมื่อรวมตัวกัน (Collective Value) เช่น ชุมชนริมน้ำ ชุมชนชนบทอื่นๆ” แม้ว่าโครงการนี้จะได้ถูกนำไปขยายผลเท่าที่ควรจากสาเหตุหลายประการ แต่ก็ถือได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ช่วยขยายขอบเขตในการระบุพื้นที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติที่แต่เดิมเคยจำกัดอยู่เพียงพื้นที่โดยรอบโบราณสถานเท่านั้น

➤ **ช่วงที่ 6: ปี พ.ศ. 2552** ยงฉนิศร์ พิมลเสถียร (2556) ได้ศึกษาประเด็นวิกฤติเรื่องการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ในเมืองสำหรับประเทศไทย¹ โดยใช้กรณีศึกษาชุมชนเก่า 140 แห่ง ที่อยู่ใน 54 จังหวัด มีการแบ่งกลุ่มชุมชนออกตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานเป็น 5 กลุ่ม คือ เรือนแพ ชุมชนริมน้ำ ย่านถนนการค้า ย่านชุมชนหมู่บ้าน และย่านตลาด โดยสิ่งสำคัญที่ได้จากการศึกษา คือ ประเด็นวิกฤติในการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ของไทย 3 ด้าน มีสาระโดยสังเขป ดังนี้

- 1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน เมื่อนำมาใช้กับชุมชนเก่า ทำให้เกิดการรอนสิทธิ โดยขาดมาตรการในการชดเชยหรือสร้างแรงจูงใจ

1 ยงฉนิศร์ พิมลเสถียร. (2556). ประเด็นวิกฤติเรื่องการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ในเมือง สำหรับประเทศไทย. หน้าจั่ว ว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมไทย. ฉบับที่ 9 (กันยายน 2555-สิงหาคม 2556): 101-119.

- 2) การผนวกการอนุรักษ์ชุมชนเข้ากับแผนพัฒนาเมืองและผังเมือง มีประเด็นย่อยคือ ขนาดพื้นที่ในผังเมืองรวมมีขนาดใหญ่กว่าขนาดชุมชนทำให้ขาดรายละเอียด ท้องถิ่นขาดอำนาจในการออกผังเมืองรวมอย่างแท้จริง แผนพัฒนาของท้องถิ่นเองมีส่วนทำลายชุมชนเก่า
- 3) ขาดระบบการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐศาสตร์

➤ **ช่วงที่ 7: ปี พ.ศ. 2554-2560** กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ได้ศึกษาโครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า ผลที่ได้คือ

- 1) ทะเบียนย่านชุมชนเก่าทั่วประเทศจำนวน 613 แห่ง
- 2) มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า
- 3) โครงการต้นแบบการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า

นอกจากนี้ มีประเด็นปัญหาสำคัญที่ค้นพบ ได้แก่

- 1) ผลกระทบจากการขยายตัวของเมือง ทำให้ชุมชนเก่าถูกตัดขาดจากโครงข่ายทางกายภาพและทางสังคมเดิม เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน การย้ายถิ่นฐานของคนนอกเขตเมืองเก่าเข้ามาแทนที่ และปัญหาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง
- 2) หน่วยงานรัฐและภาคประชาชนไม่ตระหนักถึงความสำคัญของชุมชนเก่า
- 3) ความเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศและปัญหาภัยธรรมชาติ
- 4) กรรมสิทธิ์และการรื้อถอนพื้นที่โบราณสถาน

6.1 แนวทางการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

6.1.1 การกำหนดเป้าหมายในการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

อาจกล่าวได้ว่าความพยายามในการผนวกมรดกวัฒนธรรมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเมือง (Integrated Conservation) ปรากฏให้เห็นเป็นรูปเป็นร่างอย่างน้อยตั้งแต่หลังจากสงครามไทยมีความเข้าใจคุณค่าของเมืองเก่าและย่านชุมชนเก่าช่วงหลังปี พ.ศ.2525 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินที่นำมาสู่การกำหนดเป็นพื้นที่อนุรักษ์ในผังเมืองรวมส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่เพียงข้อมูลอาคารขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ซึ่งไม่ครอบคลุมย่านชุมชนเก่า

ส่วนแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมตามนิยามของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ก็ยังติดขัดปัญหาเรื่องการตีความที่แตกต่างกัน และปัญหาสำคัญคือ ต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการประกาศเขตอนุรักษ์ฯ ซึ่งทาง

ปฏิบัติเป็นไปได้ยาก ทำให้ความพยายามในการผนวกเอาย่านชุมชนเก่าเข้าไว้ในแผนพัฒนาเมือง (ผังเมืองรวมและแผนที่เกี่ยวข้อง) ยังไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

หากพิจารณาตัวอย่างในประเทศอังกฤษซึ่งเป็นต้นแบบของการผนวกมรดกวัฒนธรรมเข้าไปในแผนพัฒนาเมืองแห่งหนึ่งของโลก ความก้าวหน้าของการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมรวมทั้งย่านชุมชนเก่าเกิดขึ้นได้จากการเกิดจุดเปลี่ยนที่สำคัญอย่างน้อยสองอย่าง คือ การขึ้นทะเบียนอาคารตามกฎหมายเพื่อปกป้องโบราณสถานเมื่อปี ค.ศ.1882 (เรียก Ancient Monument Protection Act 1882) และการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ในปี ค.ศ.1967 ซึ่งนำมาสู่มาตรการอื่นๆที่ตามมา เช่น การตั้งองค์กรทำหน้าที่ดูแลมรดกวัฒนธรรมที่เรียกว่า English Heritage ตั้งกองทุนจากการจำหน่ายสลากที่ปัจจุบันเรียกว่า National Lottery Heritage Fund มาตรการยกเว้นหรือลดหย่อนภาษี เป็นต้น

คำถามที่สำคัญสำหรับโครงการศึกษาจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ คือ อะไรที่จะเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของประเทศไทยที่จะทำให้การผนวกการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเข้าไว้ในแผนพัฒนาเมืองมีประสิทธิภาพมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

6.1.2 ปัญหาที่จะนำมาประกอบการพิจารณาในการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

จากประสบการณ์ของคณะทำงานในการทำงานร่วมกับชุมชนเก่าตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาพบว่า สภาพปัญหาของชุมชนเก่ายังมีรายละเอียดของปัญหาในเชิงนโยบายบางประการที่ยังไม่ได้ถูกกล่าวถึง ซึ่งอาจสรุปประเด็นปัญหาที่จะนำมาใช้ในการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติในครั้งนี้ได้ ดังนี้

- 1) การกำหนดและบังคับใช้มาตรฐานในการอนุรักษ์ (Standard) เช่น การกำหนดนิยาม ขั้นตอนการอนุรักษ์และบุคลากรที่จำเป็น รวมถึงระดับความเข้มงวดของการใช้มาตรฐานดังกล่าว (เช่น มรดกโลก โบราณสถาน อาคารที่มีคุณค่า ควรมีระดับความเข้มงวดต่างกัน)
- 2) การเงิน (Funding) หมายถึงงบประมาณที่จำเป็นต้องใช้ในการอนุรักษ์ ซ่อมแซมอาคาร หรือทำกิจกรรมด้านการฟื้นฟูชุมชนเก่า
- 3) มาตรการด้านภาษีและแรงจูงใจ (Tax & Incentive) รวมไปถึงการชดเชยสิทธิของเจ้าของอาคารที่ได้รับการขึ้นทะเบียน
- 4) การสร้างสำนึกสาธารณะ (Public Awareness) ทั้งในส่วนของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เอกชน และประชาชน

- 5) การมีส่วนร่วมและการเข้าถึงของสาธารณะ (Participation & Accessibility) รวมถึงการมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายท้องถิ่น การวางผังเมืองรวม ผังเมืองเฉพาะ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ และการมีส่วนร่วมในโครงการอนุรักษ์ต่างๆ
- 6) การจัดทำแผนการจัดการการท่องเที่ยว (Tourism Management Plan) เช่น แผนการจัดการผู้มาเยี่ยมชม (Visitor Management) การประเมินความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity)
- 7) การสื่อความหมายคุณค่าชุมชนเก่า (Heritage Interpretation) ทั้งในด้านการกำหนดข้อมูล และรูปแบบในการสื่อความหมาย
- 8) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ (Climate Change & Natural Disaster)
- 9) การออกกฎหมายท้องถิ่น การประกาศเขตควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- 10) โครงสร้างทางการเมืองการปกครอง

ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนเก่าที่เป็นชุมชนริมน้ำ ย่านถนนการค้า หรือย่านชุมชนหมู่บ้าน อาจไม่ได้มีผลกระทบต่อระดับความรุนแรงของปัญหาผลกระทบจากการขยายตัวของเมือง มากเท่ากับขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ชุมชนนั้นตั้งอยู่ หากเป็นเมืองใหญ่ที่มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงก็ย่อมมีระดับความรุนแรงของปัญหามากกว่า

ดังนั้น แนวทางการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ จึงจะมุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นปัญหาของชุมชนเก่า และขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบันแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล

6.1.3 สาระสำคัญของกฎหมายและกลไกที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

เมื่อพิจารณาในส่วนของเครื่องมือทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า พบว่า การดำเนินการเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่ามีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่หลายฉบับ โดยได้กำหนดอำนาจหน้าที่ตามภารกิจและเป้าหมายในการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานที่แตกต่างกันออกไปตามเจตนารมณ์ในการคุ้มครอง สงวน และรักษาย่านชุมชนเก่า (ดังตารางที่ 6.1) ได้แก่

- พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 กำหนดให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวง โดยกำหนดให้สามารถประกาศเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และให้ผู้ว่าราชการจังหวัด มีหน้าที่จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด

- พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 2) มอบอำนาจให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน เพื่อควบคุมการปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคารภายในเขตของโบราณสถาน
- พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2562 มอบอำนาจให้กรมโยธาธิการและผังเมือง เป็นผู้ดำเนินการจัดทำผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะ เพื่อควบคุมไม่ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินผิดไปจากที่ได้กำหนดไว้ในผังเมืองรวม หรือปฏิบัติการใดๆ ซึ่งขัดกับข้อกำหนดของผังเมืองรวมนั้น
- พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 เปิดโอกาสให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ สำหรับใช้ควบคุมสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในส่วนที่เป็นคุณลักษณะของสิ่งปลูกสร้าง เพื่อไม่ให้เป็นการรบกวนสภาพภูมิทัศน์เมืองที่สำคัญ

จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันยังคงมีความจำเป็นต้องใช้กฎหมายหลายฉบับประกอบกันเพื่อการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า อย่างไรก็ตามหากสามารถผลักดันและนำกฎหมายแต่ละฉบับไปใช้เป็นเครื่องมือได้อย่างเต็มศักยภาพและเป็นไปตามลำดับขั้นที่เหมาะสม รวมถึงการประสานการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานได้ ย่อมมีแนวโน้มทำให้การขับเคลื่อนการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าไปสู่การปฏิบัติได้รูปธรรมมากขึ้น

นอกจากนี้ ในส่วนของโครงสร้างและกลไกการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่ายังคงมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มหลัก คือ 1) หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการควบคุมและกำกับดูแล และ 2) หน่วยงานที่มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งทั้งสองกลุ่มมีกลไกและกระบวนการทำงานที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งหน่วยงานในระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ดังนั้น การสนับสนุนให้เกิดกระบวนการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน จำเป็นต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการประสานการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน และมุ่งเน้นให้เกิดการขับเคลื่อนในระดับท้องถิ่น (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) ซึ่งมีความใกล้ชิดกับย่านชุมชนเก่ามากที่สุด โดยต้องเสนอเครื่องมือให้สามารถดำเนินการได้โดยไม่ขัดแย้งกับบทบาทหน้าที่และพันธกิจที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย และนำไปสู่การขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ (ดังรูปที่ 6.1)

6.1.4 ความเชื่อมโยงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่าจากการวิเคราะห์นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนา นำมาสู่ประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ของย่านชุมชนเก่า

จากการวิเคราะห์นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์ชาติ (2) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (3) แผนปฏิรูปประเทศ (4) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (5) นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 (6) แผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พ.ศ.

2527 และ (7) แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2560-2564 เพื่อเชื่อมโยงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่า ซึ่งสามารถสังเคราะห์ประเด็นยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าได้ 6 ประเด็น (รูปที่ 6.2) ดังนี้

- การพัฒนาสังคมบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม
- การพัฒนาเมืองตามศักยภาพโดยการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมรวมทั้งย่านชุมชนเก่า
- การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
- การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น
- การกำหนดกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อกำหนด มาตรการ และเครื่องมือเพื่อการบริหารจัดการที่ดี
- การสร้างองค์ความรู้ให้แก่คนในพื้นที่เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าและความเป็นเจ้าของย่านชุมชนเก่า

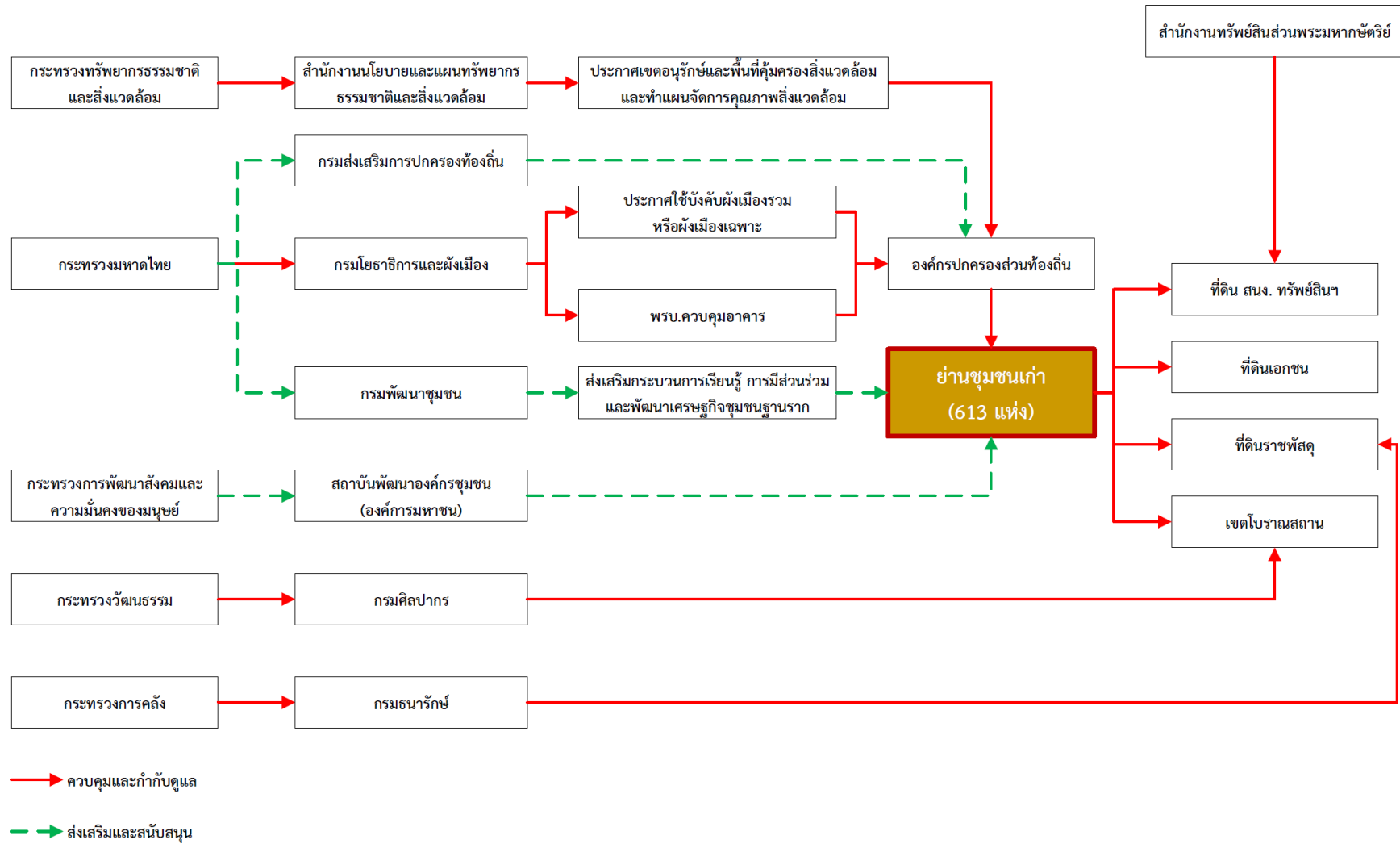

ตารางที่ 6.1 สารสำคัญของกฎหมายเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า

กฎหมาย	สารสำคัญของกฎหมายเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า			
	ขอบเขตเชิงพื้นที่	การดำเนินการ	ผู้กำกับดูแล	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535	<ul style="list-style-type: none"> การประกาศเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมและศิลปกรรม ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> ให้จัดทำแผนปฏิบัติการเรียกว่า "แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม" ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด มีหน้าที่จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด 	<ul style="list-style-type: none"> คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ รัฐมนตรีว่าการฯ ผู้ว่าราชการจังหวัด 	<ul style="list-style-type: none"> กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการให้เป็นไปตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม
พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 2)	<ul style="list-style-type: none"> การประกาศเขตโบราณสถาน ให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณสถาน 	<ul style="list-style-type: none"> ควบคุมการปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคารภายในเขตของโบราณสถาน 	<ul style="list-style-type: none"> อธิบดีมีอำนาจในการดำเนินการ 	<ul style="list-style-type: none"> กระทรวงวัฒนธรรม กรมศิลปากร
พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562	<ul style="list-style-type: none"> การประกาศเขตผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะ โดยทั่วไปกรมโยธาธิการและผังเมืองเป็นผู้ดำเนินการ ในกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะวางและจัดทำผังเมืองเองต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการผังเมืองก่อน 	<ul style="list-style-type: none"> การใช้บังคับผังเมืองรวมให้กระทำโดยกฎกระทรวง โดยห้ามบุคคลใดใช้ประโยชน์ที่ดินผิดไปจากที่ได้กำหนดไว้ในผังเมืองรวม หรือปฏิบัติการใดๆ ซึ่งขัดกับข้อกำหนดของผังเมืองรวมนั้น ผังเมืองเฉพาะจะใช้ในท้องที่ใดให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ โดยห้ามบุคคลใดใช้ประโยชน์ที่ดินหรือแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงอสังหาริมทรัพย์ให้ผิดไปจากที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ 	<ul style="list-style-type: none"> คณะกรรมการผังเมือง คณะกรรมการบริหารการผังเมืองส่วนท้องถิ่น (เฉพาะในท้องที่ที่ใช้บังคับพระราชบัญญัติให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะ) 	<ul style="list-style-type: none"> กระทรวงมหาดไทย กรมโยธาธิการและผังเมือง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522	<ul style="list-style-type: none"> การใช้บังคับในท้องที่ใด มีบริเวณเพียงใด ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา สำหรับเขตท้องที่ที่ได้รับการประกาศให้ใช้บังคับผังเมืองรวม ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้บังคับตามเขตของผัง 	<ul style="list-style-type: none"> ใช้ควบคุมสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้ในส่วนที่เป็นคุณลักษณะของสิ่งปลูกสร้าง เพื่อไม่ให้อาคารสภาพภูมิทัศน์เมืองที่สำคัญ มีผลบังคับใช้กับลักษณะอาคาร ส่วนต่างๆ ของอาคาร ที่วางภายนอก แนวอาคารและระยะต่างๆ ของอาคาร ได้แก่ การควบคุมความสูงของอาคาร และระยะถอยร่นแนวอาคารกับ 	<ul style="list-style-type: none"> คณะกรรมการควบคุมอาคาร ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง (ที่เกี่ยวข้องกับ 	<ul style="list-style-type: none"> กระทรวงมหาดไทย กรมโยธาธิการและผังเมือง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

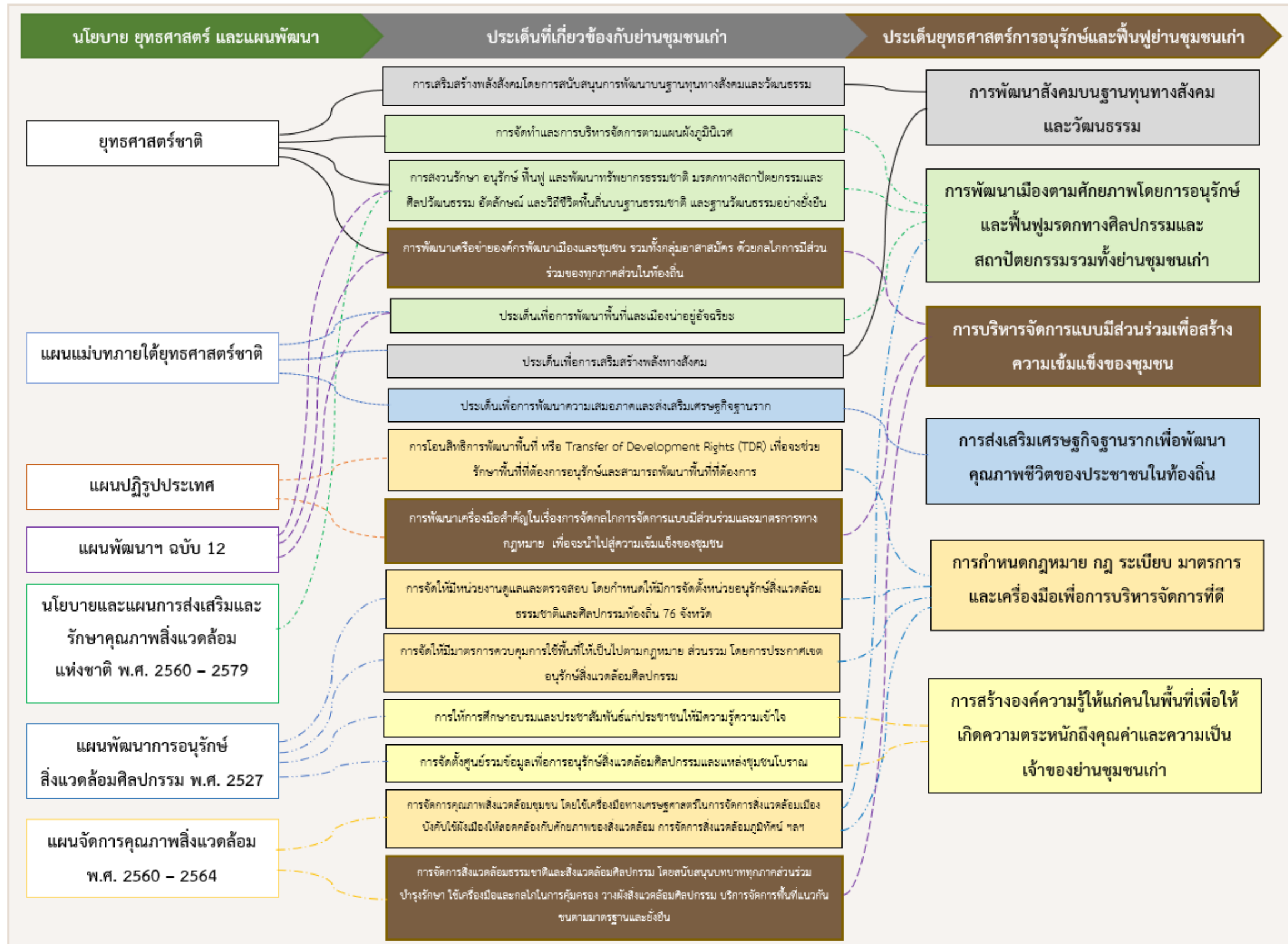

กฎหมาย	สาระสำคัญเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า			
	ขอบเขตเชิงพื้นที่	การดำเนินการ	ผู้กำกับดูแล	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
	เมืองรวมนั้นโดยไม่ต้องตราเป็นพระราชกฤษฎีกา	พื้นที่สาธารณะ • ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อบัญญัติท้องถิ่น (มีผลใช้บังคับได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการควบคุมอาคารและได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรี)	การควบคุมอาคาร)	

รูปที่ 6.1 หน่วยงานและกลไกที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า

รูปที่ 6.2 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนา นำมาสู่ประเด็นยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

6.2 การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

คณะทำงานได้วิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมของการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ โดยรวบรวมประเด็นที่สำคัญทั้งศักยภาพ ข้อจำกัด จากการวิเคราะห์นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง การทบทวนผลการศึกษาย่านชุมชนเก่าที่ผ่านมา รวมถึงข้อเสนอแนะจากการประชุมผู้เชี่ยวชาญระดับประเทศ ทั้งนี้ ประเด็นที่ได้จากการรวบรวมข้างต้นนำมาวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นศักยภาพและข้อจำกัด (Enabling Factor) และวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (Strength, Weakness, Opportunity and Threat Analysis: SWOT Analysis) ที่สังเคราะห์ภายใต้มิติด้านนโยบาย ด้านโครงสร้าง ด้านการขับเคลื่อน และด้านเครื่องมือและกลไก ซึ่งสามารถนำมาสู่การกำหนดทิศทางและข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติได้ สำหรับเนื้อหาการวิเคราะห์และสังเคราะห์มีรายละเอียดดังนี้

6.2.1 การวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นศักยภาพและข้อจำกัด

การวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นศักยภาพและข้อจำกัด และการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะประกอบด้วยด้านนโยบาย ด้านโครงสร้าง ด้านการขับเคลื่อน และด้านเครื่องมือและกลไก (ดังตารางที่ 6.2) โดยมีรายละเอียดดังนี้

6.2.1.1 ด้านนโยบาย

ศักยภาพด้านนโยบายที่สนับสนุนนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า คือ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่า ได้แก่ แผนแม่บทที่ 5 ประเด็นท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเครื่องมือในการขึ้นทะเบียน) แผนแม่บทที่ 6 ประเด็นการพัฒนาพื้นที่และเมืองน่าอยู่อัจฉริยะ แผนแม่บทที่ 10 ประเด็นการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม แผนแม่บทที่ 15 ประเด็นการเสริมสร้างพลังทางสังคม (วิสาหกิจชุมชน สถาบันการศึกษา บริษัทประชารัฐสามัคคี และการท่องเที่ยวชุมชน) และแผนแม่บทที่ 16 ประเด็นการพัฒนาความเสมอภาคและส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก (การพัฒนาองค์ความรู้และการตระหนักถึงภูมิปัญญา การเข้าถึงแหล่งทุนและกลไกการใช้ประโยชน์ที่ดิน) ซึ่งทำให้นโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่ามีจุดยึดโยงกับแผนชาติในระดับต่างๆ

ดังนั้น ข้อเสนอแนะด้านนโยบายมีดังนี้ 1) นโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ของเมืองเก่าและย่านชุมชนเก่าของหน่วยงานต่างๆ ต้องมีความสอดคล้องกันเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สับสนในการนำไปปฏิบัติ 2) การจัดลำดับความสำคัญของย่านชุมชนเก่าโดยอาศัยคณะกรรมการเมืองเก่าและย่านชุมชนเก่าเพื่อนำไปสู่กลไกในการจัดการได้อย่างเหมาะสม เช่น ย่านชุมชนเก่าสำคัญระดับชาติ ระดับภาค จังหวัด และท้องถิ่น 3) ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าต้องมีทิศทางชัดเจน และคำนึงถึงประเด็นการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น การเข้ามาของทุนและการไล่รื้อ การย้ายเข้ามาของคนภายนอกที่มีปัจจัยทางเศรษฐกิจดีกว่าคนที่อยู่ในพื้นที่ปัจจุบัน(Gentrification)

และ 4) ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าต้องสอดคล้องกับภูมิสังคมและภูมินิเวศ ซึ่งแต่ละพื้นที่มีความต้องการแตกต่างกันและขาดในสิ่งไม่เหมือนกัน เช่น ขาดช่างซ่อมช่างานูการ

ในส่วนข้อจำกัดหรือข้อพึงระวังด้านนโยบายคือ การพัฒนาเศรษฐกิจโดยเน้นการท่องเที่ยวและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจมีส่วนทำให้วิถีชุมชนดั้งเดิมหายไป เนื่องจากรัฐให้งบประมาณในการพัฒนาโดยขาดความเข้าใจในอัตลักษณ์ และกลไกการควบคุม ประกอบกับประชาชนและบุคลากรขาดความตระหนักคุณค่าของชุมชนยังมีส่วนทำให้วิถีชุมชนดั้งเดิมเสื่อมสลาย

ดังนั้น ข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางปรับปรุงด้านนโยบาย มีดังนี้ 1) การสร้างความรู้ความเข้าใจและให้ท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ 2) การถอดบทเรียนจากโครงการประรัฐสามัคคี เพื่อให้เห็นแนวทางในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าผ่านการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก และการท่องเที่ยว และ 3) การพิจารณาให้ครอบคลุมครบทุกมิติของย่านชุมชนเก่าทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม ภูมิปัญญา และวัฒนธรรม รวมถึงสุขภาพ

6.2.1.2 ด้านโครงสร้าง

ศักยภาพด้านโครงสร้างที่เอื้อต่อการดำเนินการ คือ มีหน่วยงานและกลไกการดำเนินงานอยู่แล้วซึ่งมีหน้าที่ทั้งการควบคุมและกำกับดูแล และส่งเสริมและสนับสนุน หน่วยงานที่มีหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแล เช่น สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกรมโยธาธิการและผังเมือง เป็นต้น และหน่วยงานที่มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุน เช่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น และกรมพัฒนาชุมชน เป็นต้น ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีการทำงานตามบทบาทหน้าที่ทำให้ขาดการบูรณาการการทำงาน และแต่ละหน่วยงานไม่ได้คำนึงถึงงานที่ต้องส่งต่อและงานที่ซ้อนทับกัน

ดังนั้น ข้อเสนอแนะด้านโครงสร้าง คือ การดำเนินงานควรเริ่มต้นจากท้องถิ่นร่วมทำงานร่วมกับย่านชุมชนเก่า โดยมีคณะกรรมการระดับชาติเป็นหลัก รวมถึงควรเพิ่มบทบาทหน้าที่ให้กับท้องถิ่น และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อที่จะเข้ามาร่วมทำงานกับย่านชุมชนเก่าในการส่งเสริมสนับสนุน และดูแลการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าให้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่นและไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย ยกตัวอย่าง การอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าที่มีคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าเป็นหลักในการดำเนินการ ซึ่งมีหน้าที่ อาทิ สนับสนุนให้ประชาชนและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานให้ดำเนินการเป็นเรื่อง ๆ ไป

6.2.1.3 ด้านการขับเคลื่อน

ศักยภาพด้านการขับเคลื่อน คือ ชุมชนและท้องถิ่นเป็นผู้ขับเคลื่อนการอนุรักษ์และฟื้นฟูโดยการทำงานร่วมกันของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ตามมาตรา 43 (1) บัญญัติไว้ว่า “บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ” รวมถึงข้อความในมาตราดังกล่าวกำหนดถึงสิทธิในการเสนอแนะ

ต่อหน่วยงานภาครัฐให้ดำเนินการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และประชาชนมีสิทธิดูแลชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐ

ดังนั้น ข้อเสนอแนะด้านการขับเคลื่อน คือ ชุมชนเก่าและท้องถิ่นทำงานร่วมกันโดยสร้างระบบการติดตามประเมินผลแบบวงจรการบริหารงานคุณภาพ (Plan-Do-Check-Act: PDCA) หากพบปัญหาที่ของหน่วยงานท้องถิ่นไม่ชัดเจนอาจมีการกำหนดกฎ ระเบียบ หรือกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกในการขับเคลื่อน

ในส่วนของข้อจำกัดของการขับเคลื่อน คือ หลายชุมชนไม่พบคนเก่า (Insider) ที่เป็นของแท้และดั้งเดิม เพราะคนในชุมชนเก่าที่อยู่สืบต่อมาหลายรุ่นจะมีความรักความผูกพันกับพื้นที่ซึ่งจะทำให้ง่ายต่อการสร้างความเข้าใจในคุณค่าของชุมชน จึงทำให้บางชุมชนเป็นย่านเก่าที่เหลือแต่เปลือก (สภาพทางกายภาพ)

ดังนั้น ข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางปรับปรุงด้านการขับเคลื่อน คือ การวิเคราะห์ความต้องการของแต่ละชุมชน (Community Sprit Assessment) ต่อมาเป็นการเลือกวิธีการ กลไก และเครื่องมือเข้ามาจัดการ รวมถึงการสนับสนุนทางวิชาการ ทั้งนี้ การทำความเข้าใจความต้องการของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าไม่เข้าใจชุมชนจะเลือกวิธีการ และลำดับไม่ถูกต้อง ยกตัวอย่าง พื้นที่สี่เหลี่ยมคางหมูบางกระเจ้าซึ่งมีเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งอยู่แล้ว เพียงแต่ต้องดึงให้ชุมชนเห็นคุณค่าและมีความภาคภูมิใจ จากนั้นจึงใช้เครื่องมือและมาตรการในการดูแลชุมชน และสนับสนุนทางการเงินในภายหลัง นอกจากนี้ ชุมชนแต่ละพื้นที่มีบริบทที่แตกต่างกัน จึงต้องการวิธีการและลำดับความสำคัญที่ต่างกัน ตามความต้องการและความพร้อมของแต่ละชุมชน มากกว่านั้นควรมีการประเมินความเสี่ยง เช่น ย่านชุมชนเก่ามุ่งเน้นการท่องเที่ยวและมูลค่าทางเศรษฐกิจต้องประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นเพื่อหาทางป้องกันชุมชนเสื่อมสลาย

6.2.1.4 ด้านเครื่องมือและกลไก

ศักยภาพด้านเครื่องมือและกลไก คือ การออกกฎหมายด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าสามารถกระทำได้ เนื่องจากมีหลายหน่วยงานที่เสนอกฎหมายอยู่แล้ว ซึ่งสามารถนำมาประกอบยื่นเสนอต่อคณะรัฐมนตรีได้ แต่หน่วยงานขาดการประสานการทำงานร่วมกัน รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่ามักถูกจัดลำดับความเร่งด่วนไว้เป็นลำดับท้าย ๆ

ดังนั้น ข้อเสนอแนะด้านกฎหมายมีดังนี้ 1) การออกกฎหมายด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ต้องพิจารณาถึงลำดับศัภย์ของกฎหมายที่จะนำมาใช้ เช่น หากไม่สามารถแก้ไขประมวลรัษฎากรเรื่องการเก็บภาษีซึ่งเป็นกฎหมายใหญ่ได้ ก็ให้กลับมาทำที่ท้องถิ่น หรือการลำดับอาจทำเป็นกรณีไป เช่น การออกกฎหมายให้กรมศิลปากรจ่ายค่าชดเชยให้ชุมชนในเขตอนุรักษ์ได้ 2) การออกข้อบัญญัติการควบคุมอาคารและการใช้อาคาร โดยต้องออกพร้อมกัน/ควบคู่ไปกับกฎหมายผังเมืองและออกเทศบัญญัติ ในระหว่างยังไม่มีกฎหมายด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และ 3) ควรมีคณะทำงานที่เป็นตัวเชื่อมให้เกิดการทำงานด้านผังเมืองและกฎหมายที่ดินเข้าด้วยกัน

โดยทั่วไปการดำเนินการอนุรักษ์มักเริ่มจากความต้องการของชุมชนและการศึกษาข้อมูลทางวิชาการ ดังนั้นระบบฐานข้อมูลจึงมีความจำเป็นสำหรับการรับรองสถานะและขึ้นทะเบียนย่านชุมชนเก่า แม้ว่าในปัจจุบันมีบัญชีพื้นที่ย่านชุมชนเก่า 613 แห่ง มีการทำบัญชีอาคารอนุรักษ์ และมีข้อมูลมรดกวัฒนธรรม แต่ยังคงพบว่ามีข้อจำกัด คือ ในหลายพื้นที่ขาดความถูกต้องของฐานข้อมูลท้องถิ่นและข้อมูลในฐานไม่ตรงกับภูมิปัญญาที่แท้จริง ซึ่งเกิดจากการเก็บข้อมูลจากชาวบ้านที่มีความเข้าใจผิด รวมถึงขาดการทำข้อมูลและเนื้อหาของย่านชุมชนเก่าและมรดกวัฒนธรรม (Content) ให้เข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย (User Friendly)

ดังนั้น ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงระบบฐานข้อมูลมีดังนี้ 1) การจัดทำฐานข้อมูลการตั้งถิ่นฐานซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการทำให้ท้องถิ่นเข้าใจคุณค่าของท้องถิ่น 2) การหาหลักฐานและการสืบค้นข้อมูลเพื่อยืนยันความถูกต้อง โดยศึกษาพัฒนาการของชุมชนจากหลักฐาน และ 3) การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในด้านดิจิทัล (Digital Approach) เช่น การทำดิจิทัลคอนเทนต์ (Digital Content) ในลักษณะของแอปพลิเคชัน (Application) ที่สามารถสร้างมูลค่าได้ (Commercial)

ข้อจำกัดด้านเครื่องมือและกลไกทางการเงิน คือ การขาดเงินลงทุนในการซ่อมและปรับปรุงสภาพอาคารเก่า เพราะต้องใช้เงินลงทุนอนุรักษ์จำนวนมากหากเจ้าของลงทุนเองจะไม่คุ้มทุน เนื่องจากค่าเช่าอาคารที่เจ้าของได้รับน้อยกว่าจำนวนเงินลงทุน (อาคารในย่านชุมชนเก่ามักถูกปล่อยให้เช่า) การขาดความชัดเจนในการใช้เครื่องมือทางภาษี เช่น การยกเว้นภาษีที่ดิน (Property Tax) ภาษีเงินได้ (Income Tax) เป็นต้น และการขาดเครื่องมือทางการเงินสำหรับการอนุรักษ์ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) แต่มีการสนับสนุนทางการเงินสำหรับการพัฒนา เช่น สิทธิประโยชน์สำหรับการส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรม เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ในอนาคต ประกอบกับการจับกระแสโลก (Disruptive World) ให้เป็นโอกาสโดยเฉพาะเรื่องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น การประกาศเขตเพื่อการโอนสิทธิ และการลงทุนอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่าระหว่างรัฐบาลและกองทุนต่างประเทศ (Matching Fund) รวมถึงการอนุรักษ์ตามกระแสโลกและ UNESCO

ดังนั้น ข้อเสนอแนะเครื่องมือทางการเงินเพื่อการจัดหาแหล่งทุนสำหรับการอนุรักษ์และฟื้นฟู มีดังนี้ 1) การจัดตั้งกองทุนย่านชุมชนเก่าซึ่งต้องเริ่มจากหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงการใช้กองทุนส่งเสริมการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ ตามหมวด 8 ของพระราชบัญญัติการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2556 ² 2) การยกเว้นภาษีโดยออกเทศบัญญัติเพื่อให้เกิดข้อกฎหมายที่เฉพาะเจาะจงและเป็นแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ย่านชุมชนเก่า ซึ่งจะเป็ต้นแบบสำหรับใช้

2 กองทุนย่านชุมชนเก่าที่อาจใช้กองทุนส่งเสริมการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ ตามหมวด 8 ของพระราชบัญญัติการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2556 นั้นมาใช้ในการอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่า อย่างไรก็ตาม กองทุนนี้ใช้เพื่อสนับสนุนหน่วยงานของรัฐในการเสนอโครงการที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ ซึ่งได้มีการกำหนดกิจการที่เหมาะสมให้เอกชนร่วมลงทุนไว้แล้วเป็นราย 5 ปี เช่น แผนยุทธศาสตร์การให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2560-2564 มีกิจการที่สมควรให้เอกชนมีส่วนร่วมในการลงทุนจำนวน 9 กิจการ และกิจการที่รัฐส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนร่วมในการลงทุนจำนวน 19 กิจการ ซึ่งในรายละเอียดไม่มีกิจการเกี่ยวกับอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ทั้งนี้ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวในครั้งต่อไปหากมีการกำหนดกิจการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าก็สามารถใช้กองทุนนี้ได้

กับพื้นที่อื่น ๆ 3) การโอนสิทธิการพัฒนาพื้นที่ (Transfer of Development Rights: TDR) เพื่อจะ
ช่วยรักษาพื้นที่ที่ต้องการอนุรักษ์และสามารถพัฒนาพื้นที่ที่ต้องการ ควรนำมาใช้และต้องมีระบบ
ฐานข้อมูล (เช่น การสลักลงหลังโฉนด) โดยต้องเปิดช่องให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ 4) การเก็บภาษี
ท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้อนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ และ 5) การ
ใช้เครื่องมือทางการเงินใหม่ ๆ ที่เอื้อให้ชุมชนรวมตัวกัน เช่น การตั้งวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
(Small and Medium Enterprises: SMEs) และการตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise: SE)
เป็นต้น

ตารางที่ 6.2 ปัจจัยที่เป็นศักยภาพและข้อจำกัดในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

มิติ	ศักยภาพ	ข้อจำกัด	ข้อเสนอแนะ
1. ด้านนโยบาย	<ul style="list-style-type: none">● แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่าได้แก่<ul style="list-style-type: none">- แผนแม่บทที่ 5 : ประเด็นท่องเที่ยว- แผนแม่บทที่ 6 : ประเด็นการพัฒนาพื้นที่และเมืองนำอยู่อัจฉริยะ- แผนแม่บทที่ 10 : ประเด็นการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม- แผนแม่บทที่ 15 : ประเด็นการเสริมสร้างพลังทางสังคม- และแผนแม่บทที่ 16 : ประเด็นการพัฒนาความเสมอภาคและส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก	<ul style="list-style-type: none">● ขาดทิศทางนโยบาย และเป้าหมายของการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	<ul style="list-style-type: none">● การจัดลำดับความสำคัญของย่านชุมชนเก่าโดยอาศัยคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นประจำจังหวัดเพื่อนำไปสู่กลไกในการจัดการได้อย่างเหมาะสม เช่น ย่านชุมชนเก่าสำคัญระดับชาติ ระดับภาค จังหวัด และท้องถิ่น● ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าต้องมีทิศทางชัดเจน และคำนึงถึงประเด็นการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น การเข้ามาของทุนและโลรีอ การย้ายเข้ามาของคนภายนอกแทนคนที่อยู่ในพื้นที่ปัจจุบัน (Gentrification)● ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าต้องสอดคล้องกับภูมิสังคมและภูมินิเวศ ซึ่งแต่ละพื้นที่มีความต้องการแตกต่างกัน ขาดในสิ่งไม่เหมือนกัน
		<ul style="list-style-type: none">● นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเน้นการท่องเที่ยวและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจมีส่วนทำให้วิถีชุมชนดั้งเดิมหายไป (รัฐให้งบประมาณในการพัฒนาโดยขาดความเข้าใจในอัตลักษณ์และกลไกการควบคุม)● ขาดความตระหนักรู้คุณค่าของชุมชน	<ul style="list-style-type: none">● การสร้างความรู้ความเข้าใจและท้องถิ่นเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการ● ควรพิจารณาให้ครอบคลุมครบทุกมิติของย่านชุมชนเก่าทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม ภูมิปัญญา และวัฒนธรรม รวมถึงสุขภาวะ● ถอดบทเรียนจากโครงการประชารัฐสามัคคี เพื่อให้เห็น

มิติ	ศักยภาพ	ข้อจำกัด	ข้อเสนอแนะ
			แนวทางในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าผ่านการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก และการท่องเที่ยว

ตารางที่ 6.2 ปัจจัยที่เป็นศักยภาพและข้อจำกัดในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า (ต่อ)

มิติ	ศักยภาพ	ข้อจำกัด	ข้อเสนอแนะ
2. ด้านโครงสร้าง	<ul style="list-style-type: none">มีกลไกในการดำเนินการอยู่แล้ว ทั้งในเชิงยุทธศาสตร์และกฎหมาย แต่ต้องนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น	<ul style="list-style-type: none">มีหลายหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกันและซ้อนทับกัน แต่วิธีการทำงานเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ขาดการบูรณาการร่วมกัน	<ul style="list-style-type: none">กลไกการดำเนินงานเริ่มต้นได้จากท้องถิ่น (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับย่านชุมชนเก่ามากที่สุด โดยต้องเสนอเครื่องมือให้สามารถดำเนินการได้โดยไม่ขัดแย้งกับบทบาทหน้าที่ (เพิ่มบทบาทหน้าที่)กลไกการดำเนินการในพื้นที่ โดยดึงหน่วยงานมาร่วมทำงานกับชุมชน แทนที่จะดึงชุมชนไปร่วมกับหน่วยงานการดำเนินการในพื้นที่ ต้องเอื้อให้แต่ละหน่วยงานสามารถทำงานร่วมกันได้ (บูรณาการกันอย่างแท้จริง)
3. ด้านการขับเคลื่อน	<ul style="list-style-type: none">ประชาชนมีสิทธิในการดูแลชุมชนร่วมกับท้องถิ่นและรัฐ (ตามรัฐธรรมนูญ)		<ul style="list-style-type: none">การประสานทำงานร่วมกันของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐการสร้างระบบการติดตามประเมินผลอาจมีการออกกฎหมายลูกในการขับเคลื่อน
	<ul style="list-style-type: none">ความเป็นของแท้และดั้งเดิมของชุมชน	<ul style="list-style-type: none">หลายชุมชนไม่พบคนเก่า (Insider) ที่เป็นของแท้และดั้งเดิมบางชุมชนเป็นย่านเก่าที่เหลือแต่เปลือก	<ul style="list-style-type: none">การวิเคราะห์ความต้องการของแต่ละชุมชน (Community Spirit Assessment) ต่อจากนั้นจึงกำหนดวิธีการ กลไก และเครื่องมือเข้ามาจัดการ รวมถึงการสนับสนุนทางวิชาการ

ตารางที่ 6.2 ปัจจัยที่เป็นศักยภาพและข้อจำกัดในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า (ต่อ)

มิติ	ศักยภาพ	ข้อจำกัด	ข้อเสนอแนะ
		<p>(สภาพทางกายภาพ) มีคนใหม่เข้ามาทดแทน และไม่หลงเหลือวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะเฉพาะ</p> <ul style="list-style-type: none"> ชุมชนแต่ละพื้นที่มีบริบทที่แตกต่างกัน 	<p>(ถ้าไม่เข้าใจชุมชนจะเลือกวิธีการและลำดับไม่ถูกต้อง)</p> <ul style="list-style-type: none"> การหาวิธีการและลำดับความสำคัญ ขึ้นอยู่กับความต้องการและความพร้อมซึ่งแต่ละชุมชนซึ่งอาจจะต้องทำแบบเฉพาะหรือแบบสั่งตัด (Tailor Made) การประเมินความเสี่ยงเพื่อหาทางป้องกันชุมชนเสื่อมสลาย เช่น ชุมชนที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวต้องประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นตามมา
4. ด้านเครื่องมือและกลไก	<p>เครื่องมือทางการเงิน (เช่น กองทุน ภาษี)</p> <ul style="list-style-type: none"> พระราชบัญญัติการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2556 มีหมวดที่เกี่ยวข้องกับการตั้งกองทุน ซึ่งอาจนำมาใช้ได้ในการร่วมลงทุนและอนุรักษ์ในย่านเก่า 	<ul style="list-style-type: none"> ขาดเงินลงทุนในการซ่อมและปรับปรุงสภาพอาคารเก่า ขาดความชัดเจนในการใช้เครื่องมือทางภาษี เช่น การยกเว้นภาษีที่ดิน (Property Tax) และภาษีเงินได้ (Income Tax) ไม่มีเครื่องมือทางการเงินสำหรับการอนุรักษ์ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) มีแต่สิทธิประโยชน์สำหรับการส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรม ซึ่งจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ในอนาคต 	<ul style="list-style-type: none"> การตั้งกองทุนย่านชุมชนเก่าซึ่งต้องเริ่มจากหน่วยงานภาครัฐ การยกเว้นภาษีโดยออกเทศบัญญัติเพื่อให้เกิดข้อกฎหมายที่เฉพาะเจาะจง ควบคู่กับการออกข้อบัญญัติการใช้ประโยชน์และควบคุมอาคาร ซึ่งจะเป็นต้นแบบสำหรับใช้กับพื้นที่อื่นๆ การโอนสิทธิการพัฒนาพื้นที่ (Transfer of Development Rights :TDR) และต้องมีระบบฐานข้อมูล (สลักลงหลังโฉนด) โดยต้องเปิดช่องให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ เครื่องมือการเงินใหม่ๆ ที่เอื้อให้ชุมชนรวมตัวกัน เช่น การตั้งวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises: SMEs) และการตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise: SE) เป็นต้น

ตารางที่ 6.2 ปัจจัยที่เป็นศักยภาพและข้อจำกัดในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า (ต่อ)

มิติ	ศักยภาพ	ข้อจำกัด	ข้อเสนอแนะ
	เครื่องมือทางกฎหมาย		
	<ul style="list-style-type: none"> มีหลายหน่วยงานที่เสนอแนวทางอยู่แล้ว ซึ่งสามารถนำมาประกอบยื่นเสนอต่อกรม. ได้ เช่น มาตรการการสนับสนุนทางภาษี และมาตรการโอนสิทธิการพัฒนา (Transfer of Development Right) 	<ul style="list-style-type: none"> ขาดการประสานการทำงานร่วมกัน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่ามักถูกจัดลำดับความเร่งด่วนไว้เป็นลำดับท้ายๆ 	<ul style="list-style-type: none"> การออกกฎหมายด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ต้องพิจารณาถึงลำดับศักยภาพของกฎหมายที่จะนำมาใช้ (การจัดลำดับ) หรืออาจทำเป็นกรณีไป (Case by Case) เช่น การออกกฎหมายให้กรมศิลปากรจ่ายค่าชดเชยได้ การออกข้อบัญญัติการควบคุมอาคารและการใช้อาคาร โดยต้องออกพร้อมกัน/ควบคู่ไปกับกฎหมายผังเมืองและออกเทศบัญญัติ ในระหว่างยังไม่มีกฎหมายด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ควรมีคณะทำงานที่เป็นตัวเชื่อมให้เกิดการทำงานด้านผังเมืองและกฎหมายที่ดินเข้าด้วยกัน
	ระบบฐานข้อมูล		
	<ul style="list-style-type: none"> มีบัญชีพื้นที่ย่านชุมชนเก่า 613 แห่ง มีการทำบัญชีอาคารอนุรักษ์ ซึ่งส่วนใหญ่การอนุรักษ์มักเริ่มจากความต้องการของชุมชนและการศึกษาทางวิชาการ เช่น ชุมชนรักษ์คลองบางพระ อำเภอมืองจังหวัดตราด มีข้อมูลมรดกวัฒนธรรมอยู่หลายที่ เช่น กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> ในหลายพื้นที่ยังขาดฐานข้อมูลที่แท้จริงของท้องถิ่น และไม่ตรงกับภูมิปัญญาที่แท้จริง ขาดการทำข้อมูลและเนื้อหาย่านชุมชนเก่าและมรดกวัฒนธรรม (Content) ให้เข้าใจง่าย (User Friendly) และสามารถเข้าถึงง่าย 	<ul style="list-style-type: none"> การจัดทำฐานข้อมูลการตั้งถิ่นฐาน การหาหลักฐานและการสืบค้นข้อมูลเพื่อยืนยันความถูกต้อง โดยศึกษาพัฒนาการของชุมชนจากหลักฐาน เช่น การจัดเก็บข้อมูลในระบบสารานุกรม ชุมชนโบราณในเมืองไทย จากหลักฐานภาพถ่ายทางอากาศ (โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ) การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในด้านดิจิทัล (Digital Approach) เช่น การทำดิจิทัลคอนเทนต์ (Digital

ตารางที่ 6.2 ปัจจัยที่เป็นศักยภาพและข้อจำกัดในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า (ต่อ)

มิติ	ศักยภาพ	ข้อจำกัด	ข้อเสนอแนะ
	<ul style="list-style-type: none">● การจับกระแสโลก (Disruptive World) ให้เป็นโอกาสโดยเฉพาะเรื่องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น การประกาศเขตเพื่อการอนุรักษ์ และการลงทุนอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่า (Matching Fund)		Content) ในลักษณะของแอปพลิเคชัน (Application) ที่สามารถสร้างมูลค่าได้ (Commercial) และการสร้างภาพเสมือนจริง (Augmented Reality: AR) เพื่อจำลองบรรยากาศในอดีตซ้อนเข้ากับภาพจริงในปัจจุบัน

6.2.2 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (Strength, Weakness, Opportunity and Threat Analysis: SWOT Analysis) หรือการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมและศักยภาพ เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน (Internal Factors) และโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก (External Factors) การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมและศักยภาพทำให้มองเห็นผลประโยชน์ (Advantage) ต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า แม้ว่าที่ผ่านมาจะมีการดำเนินการด้านการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่ามาแล้ว แต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากจากขาดทิศทางที่ชัดเจน ดังนั้น การกำหนดเป้าหมายของการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่ามีความสำคัญ จุดเปลี่ยนสำคัญของการดำเนินยุทธศาสตร์นี้คือ การผลักดันการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเมืองและผังเมือง และสร้างคุณค่าของย่านชุมชนเก่า ซึ่งสามารถวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และสรุปประเด็นทิศทางและข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

6.2.2.1 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (Strength, Weakness, Opportunity and Threat Analysis: SWOT Analysis) ที่สังเคราะห์ภายใต้มิติด้านนโยบาย ด้านโครงสร้าง ด้านการขับเคลื่อน และด้านเครื่องมือและกลไก แสดงดังตารางที่ 6.3

ตารางที่ 6.3 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
S1 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติมีประเด็นที่ยึดโยงกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ได้แก่ การเสริมสร้างพลังทางสังคม การพัฒนาความเสมอภาค และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่และเมืองน่าอยู่อัจฉริยะ และมีความสอดคล้องกับแผนทุกระดับ (ด้านนโยบาย)	W1 นโยบายและเป้าหมายของการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่ายังขาดทิศทางที่ชัดเจน(ด้านนโยบาย) W2 ไม่มีหน่วยงานบูรณาการของหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง (ด้านโครงสร้าง) W3 คนในชุมชนขาดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของย่านชุมชนเก่า (ด้านการขับเคลื่อน)
S2 มีกลไกในการดำเนินการอยู่แล้ว ทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแล และหน่วยงานส่งเสริมและสนับสนุน (ด้านโครงสร้าง)	W4 หลายชุมชนไม่พบคนเก่า (Insider) ที่เป็นของแท้และดั้งเดิม มีคนใหม่เข้ามาทดแทน ซึ่งทำให้ไม่มีความเข้าใจในความต้องการชุมชน รวมถึงความต้องการในแต่ละชุมชนไม่เหมือนกัน (ด้านการขับเคลื่อน)
S3 ประชาชนมีสิทธิในการดูแลชุมชนร่วมกับท้องถิ่นและรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ตามมาตรา 43 (1) (ด้านการขับเคลื่อน)	W5 การออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่ามักถูกจัดลำดับความเร่งด่วนไว้เป็นลำดับท้าย ๆ (ด้านการขับเคลื่อน)
S4 การของบประมาณพัฒนาย่านชุมชนเก่าเป็นไปตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 36 38 และ 44 ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (ด้านการขับเคลื่อน)	W6 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟู เมื่อนำมาใช้กับชุมชนเก่า ทำให้เกิดการรอนสิทธิ โดยขาดมาตรการในการชดเชยหรือสร้างแรงจูงใจ(ด้านการขับเคลื่อน)
S5 มีความเป็นของแท้และดั้งเดิมของชุมชน ที่สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน (ด้านการขับเคลื่อน)	W7 ขาดเงินลงทุนในการซ่อมและปรับปรุงสภาพอาคารเก่า (ด้านเครื่องมือและกลไก)
S6 มีบัญชีพื้นที่ย่านชุมชนเก่า 613 แห่ง และมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า (ด้านเครื่องมือและกลไก)	W8 ขาดเครื่องมือทางการเงิน/ทางเศรษฐศาสตร์เพื่อจูงใจในการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า (ด้านเครื่องมือและกลไก) W9 ขาดบุคลากรด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู เช่น สถาปนิก วิศวกร และภูมิสถาปนิก เป็นต้น (ด้านเครื่องมือและกลไก)
	W10 ในหลายพื้นที่ขาดความถูกต้องของฐานข้อมูลท้องถิ่นและข้อมูลในฐานไม่ตรงกับภูมิปัญญาที่แท้จริง (ด้านเครื่องมือและกลไก)
	W11 ขาดการทำข้อมูลและเนื้อหาชุมชนเก่า (Content) ให้เข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย (User Friendly) (ด้านเครื่องมือและกลไก)
	W12 ไม่สามารถชี้ให้เห็นถึงโอกาสทางเศรษฐกิจจากการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

ตารางที่ 6.3 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า
(ต่อ)

โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
O1 การขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลก ทำให้ย่านชุมชนเก่า จะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายตามอนุสัญญา คุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (ด้านนโยบาย)	T1 นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเน้นการท่องเที่ยว และสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจมีส่วนทำให้วิถี ชุมชนดั้งเดิมหายไป (ด้านนโยบาย)
O2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับชุมชน เก่ามากเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการประสานงาน ทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน (ด้าน โครงสร้าง)	T2 ผลกระทบจากการขยายตัวของเมือง ทำให้ชุมชน เก่าถูกตัดขาดจากโครงข่ายทางกายภาพและทาง สังคมเดิม (ด้านนโยบาย)
O3 การออกกฎหมายท้องถิ่นและการประกาศเขต ควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญ (ด้านการ ขับเคลื่อน)	T3 ความเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศและปัญหาภัย ธรรมชาติ ส่งผลต่อการเสื่อมโทรมของโครงสร้าง อาคารและสถาปัตยกรรม (ด้านนโยบาย)
O4 มีข้อมูลอาคารขึ้นทะเบียนโบราณสถาน เป็นตาม ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินที่นำมาสู่การกำหนดเป็น พื้นที่อนุรักษ์ในผังเมืองรวม (ด้านเครื่องมือและ กลไก)	T4 ขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ ทำให้ประเด็นปัญหาการอนุรักษ์ชุมชนเก่ามีความ รุนแรงมากกว่า อปท. ขนาดเล็ก เช่น ปัญหา ผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองใหญ่ (ด้าน โครงสร้าง)
O5 การใช้กฎหมายผังเมืองเฉพาะเพื่อรักษาพื้นที่ อนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า ซึ่งเป็นการผนวกเข้ากับ แผนพัฒนาเมืองและผังเมือง (ด้านเครื่องมือและ กลไก)	T5 หน่วยงานรัฐและประชาชนทั่วไปไม่ตระหนักถึง ความสำคัญของชุมชนเก่า (ด้านการขับเคลื่อน)
O6 พระราชบัญญัติการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการ ของรัฐ พ.ศ. 2556 มีหมวดที่เกี่ยวข้องกับการตั้ง กองทุน ซึ่งอาจนำมาใช้ในการร่วมลงทุนและ อนุรักษ์ในย่านเก่า (ด้านเครื่องมือและกลไก)	T6 นักลงทุนจากภายนอกชุมชนไล่ซื้อและรื้อชุมชนเก่า ออกไปโดยเฉพาะพื้นที่ทำเลสวยอยู่ริมน้ำ ซึ่งไม่เพียง เป็นกระแสของประเทศไทยเท่านั้น แต่เป็นกระแส ความเคลื่อนไหวระดับโลกด้วย (ด้านเครื่องมือและ กลไก)
O7 กระแสโลก (Disruptive World) เรื่องกระจาย อำนาจให้ท้องถิ่น การประกาศเขตเพื่อการโอนสิทธิ และการลงทุนอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่า (Matching Fund) (ด้านเครื่องมือและกลไก)	

6.2.2.2 ทิศทางและข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

ในการสังเคราะห์ทิศทางและข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ คณะทำงานได้นำข้อมูลการวิเคราะห์ SWOT Analysis มาทำการสังเคราะห์ TOWS Matrix ซึ่งเป็นวิธีการปิดจุดอ่อนเสริมจุดแข็งของสภาพแวดล้อมภายในด้วยสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อกำหนดกรอบทิศทางและข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์เชิงรุก (SO) เชิงหลีกเลี่ยง (ST) เชิงแก้ไข (WO) และเชิงรับ (WT) จากผลการวิเคราะห์ TOWS Matrix แสดงประเด็นยุทธศาสตร์ได้ดังตารางที่ 6.4 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) สภาวะแวดล้อมและศักยภาพที่เป็นผลประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และเป็นแนวทางดำเนินการเชิงรุก ดังนี้

- การผลักดันการขึ้นทะเบียนและประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า รวมถึงการผนวกพื้นที่อนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าเข้ากับแผนพัฒนาเมืองและผังเมืองโดยใช้กฎหมายผังเมืองเฉพาะเพื่อรักษาพื้นที่อนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า เพราะมีบัญชีพื้นที่ย่านชุมชนเก่าอยู่แล้ว (SO1)

- การผลักดันนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าลงสู่พื้นที่โดยเฉพาะการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลก โดยให้ชุมชนร่วมทำงานกับท้องถิ่น ประกอบกับกระแสโลกเรื่องการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกและกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น (SO2)

- การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่ายึดโยงกับแผนในทุกระดับของชาติ และสามารถของบประมาณพัฒนาย่านชุมชนเก่าตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 36 38 และ 44 โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนที่สำคัญ (SO3)

- การให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแลและหน่วยงานส่งเสริมและสนับสนุน ทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนเก่าเป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมกัน (SO4)

2) สภาวะแวดล้อมและศักยภาพที่เป็นผลประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และเป็นแนวทางดำเนินการเชิงหลีกเลี่ยง (ST) ดังนี้

- การศึกษาความต้องการของชุมชนโดยประชาชนมีสิทธิในการดูแลชุมชนร่วมกับท้องถิ่นเพื่อนำมาสู่แนวทางการพัฒนาชุมชนเก่าแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นภูมิทัศน์ด้านทานการพัฒนาที่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ (ST1)

- การสร้างเสริมความเป็นของแท้และดั้งเดิมของชุมชน ที่สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน จะหลีกเลี่ยงไล่ซื้อและรื้อชุมชนเก่า (ST2)

- การกำหนดและบังคับใช้มาตรฐานในการอนุรักษ์ เช่น การกำหนดคำนิยามขั้นตอนการอนุรักษ์ และบุคคลที่จำเป็น รวมถึงระดับความเข้มงวดของการใช้มาตรฐานผังเมือง (ST3)

3) สภาพแวดล้อมที่ควรปรับปรุงศักยภาพให้เหมาะสมกับโอกาสในการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า มีแนวทางดำเนินการเชิงแก้ไข (WO) ดังนี้

- การทำงานแบบบูรณาการต้องมีข้อมูลในภาพรวมของการดำเนินการตามความรับผิดชอบของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงาน จึงควรจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการขับเคลื่อนและการติดตามและประเมินผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (WO1)

- การใช้เงินกองทุน ตามพระราชบัญญัติการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2556 เป็นแหล่งเงินลงทุนในการซ่อมและปรับปรุงสภาพอาคารเก่า อย่างไรก็ตามจะต้องดำเนินการปรับแผนยุทธศาสตร์การให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐราย 5 ปี ให้มีการกำหนดกิจการที่เกี่ยวกับการพัฒนาย่านชุมชนเก่าเพื่อให้เอกชนร่วมลงทุน สำหรับในครั้งถัดไปจะเป็นแผนยุทธศาสตร์การให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2565-2569 (WO2)

- การผนวกการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่ากับกฎหมายผังเมืองเฉพาะ เพื่อรักษารายละเอียดของย่านชุมชนเก่า (WO3)

4) สภาพแวดล้อมที่ควรปรับปรุงให้เอื้อต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า มีแนวทางดำเนินการเชิงรับโดยป้องกันไว้ก่อน (WT) ดังนี้

- การสร้างจิตสำนึกสาธารณะและความตระหนักรู้ถึงคุณค่าและร่วมรักษาย่านชุมชนเก่า (Engagement) ให้คนในชุมชน ภาครัฐและประชาชนทั่วไป (WT1)

- สร้างบุคลากรด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู เช่น สถาปนิก วิศวกร และภูมิสถาปนิก เป็นต้น (WT2)

- ความต้องการของแต่ละชุมชนและขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นการออกกฎหมายหรือมาตรการของท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูควรเป็นแบบที่ปรับให้เหมาะสมกับความต้องการ (Tailor-made Measures) (WT3)

- การสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และพัฒนาโดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อจูงใจในการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า (WT4)

ตารางที่ 6.4 การวิเคราะห์ TOWS Matrix ของการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

SO	WO
<p>SO1 การผลักดันการขึ้นทะเบียนและประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า รวมถึงการผนวกพื้นที่อนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าเข้ากับแผนพัฒนาเมืองและผังเมือง เพราะมีบัญชีพื้นที่ย่านชุมชนเก่าอยู่แล้ว (S6, O1, O5)</p> <p>SO2 การผลักดันนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าลงสู่พื้นที่โดยเฉพาะการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลก (S1, O1, O2, O7)</p> <p>SO3 การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่ายึดโยงกับแผนในทุกระดับของชาติ และสามารถของบประมาณพัฒนาย่านชุมชนเก่าตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 36 38 และ 44 โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนที่สำคัญ (S1, S4, O3)</p> <p>SO4 การให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแล และหน่วยงานส่งเสริมและสนับสนุน ทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนเก่าเป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมกัน (S2, O2)</p>	<p>WO1 การทำงานแบบบูรณาการต้องมีข้อมูลในภาพรวมของการดำเนินการตามความรับผิดชอบของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงาน จึงควรจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการขับเคลื่อนและการติดตามและประเมินผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (W10, O2, O3)</p> <p>WO2 การใช้เงินกองทุน ตามพระราชบัญญัติการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2556 เป็นแหล่งเงินลงทุนในการซ่อมและปรับปรุงสภาพอาคารเก่า อย่างไรก็ตามจะต้องดำเนินการปรับแผนยุทธศาสตร์การให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐราย 5 ปี ให้มีการกำหนดกิจการที่เกี่ยวกับการพัฒนาย่านชุมชนเก่าเพื่อให้เอกชนร่วมลงทุน (W7, W8, O6)</p> <p>WO3 การผนวกการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่ากับกฎหมายผังเมืองเฉพาะ เพื่อรักษารายละเอียดของย่านชุมชนเก่า (W12, O5)</p>
ST	WT
<p>ST1 การศึกษาความต้องการของชุมชนโดยประชาชนมีสิทธิในการดูแลชุมชนร่วมกับท้องถิ่นเพื่อนำมาสู่แนวทางการพัฒนาชุมชนเก่าแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นภูมิทัศน์การพัฒนาที่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ (S3, T1)</p> <p>ST2 การสร้างเสริมความเป็นของแท้และดั้งเดิมของชุมชนที่สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน จะหลีกเลี่ยงไล่ซื้อและรี้อชุมชนเก่า (S5, T6)</p> <p>ST3 การกำหนดและบังคับใช้มาตรฐานในการอนุรักษ์ เช่น การกำหนดค่านิยม ขั้นตอนการอนุรักษ์ และบุคคลที่จำเป็น รวมถึงระดับความเข้มงวดของการใช้มาตรฐานผังเมือง (S6, T4)</p>	<p>WT1 การสร้างจิตสำนึกสาธารณะและความตระหนักถึงถึงคุณค่าและร่วมรักษาย่านชุมชนเก่า (Engagement) ให้คนในชุมชน ภาครัฐและประชาชนทั่วไป (W4, T5)</p> <p>WT2 สร้างบุคลากรด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู เช่น สถาปนิก วิศวกร และภูมิสถาปนิก (W9, T3)</p> <p>WT3 ความต้องการของแต่ละชุมชนและขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นการออกกฎหมายหรือมาตรการของท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูควรเป็นแบบที่ปรับให้เหมาะสมกับความต้องการ (Tailor-made Measures) (W6, T4)</p> <p>WT4 การสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และพัฒนาโดยการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อจูงใจในการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า (W8, Y1, T2)</p>

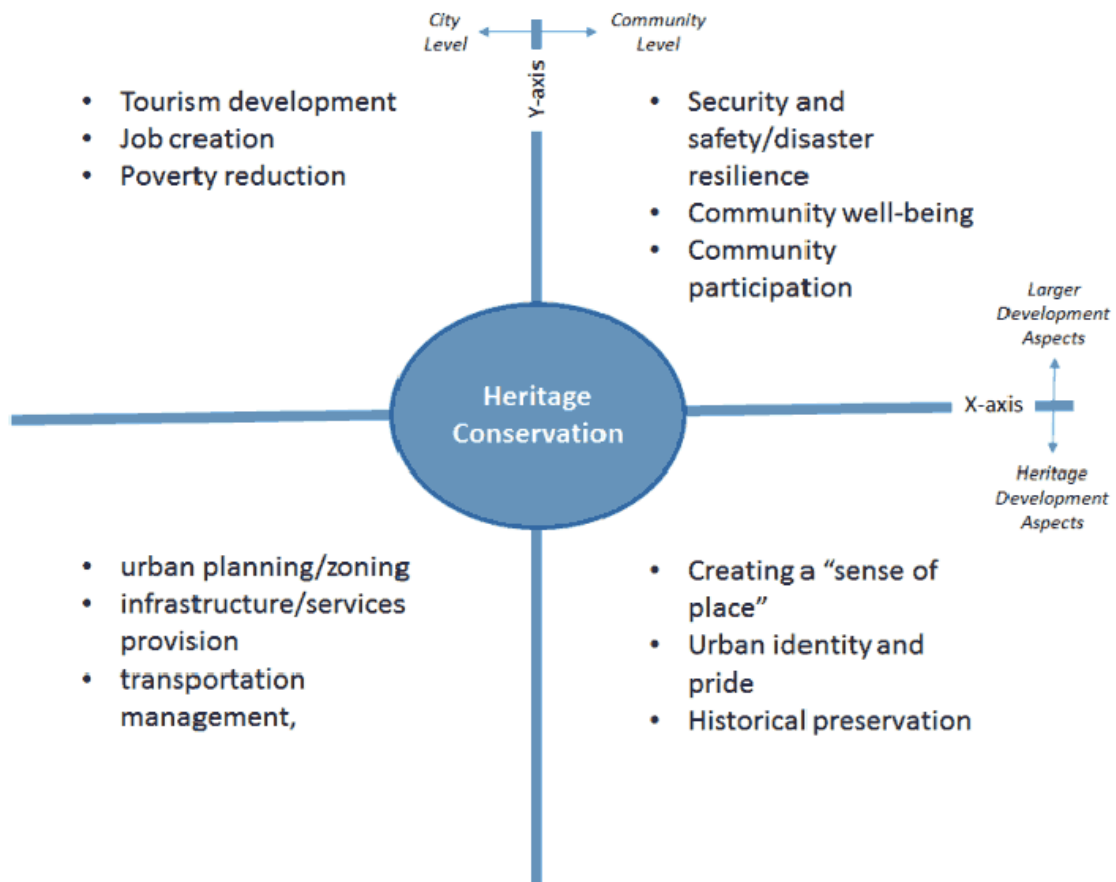

6.3 กรอบนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

นโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ ถือเป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า (Heritage Conservation) ให้มีประสิทธิผลซึ่งมีแนวคิดในการรักษาและป้องกันย่านชุมชนเก่า (Preserving and Safeguarding the Heritage Resources) และฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่น (Revitalizing Local Economies) มุ่งเป้าให้การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเมืองและผังเมือง และให้เห็นถึงคุณค่าของย่านชุมชนเก่าที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้

นอกจากนี้ นโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่ามีส่วนช่วยพัฒนาย่านชุมชนเก่าและการพัฒนาในภาพรวม รวมถึงมีประเด็นการพัฒนาทั้งในระดับชุมชนและระดับเมือง/จังหวัด (ดังแสดงตามรูปที่ 6.3) โดยประเด็นสำคัญของการพัฒนาย่านชุมชนเก่าในการระดับชุมชน เช่น การสร้างคุณค่าและความหมายของพื้นที่ อัตลักษณ์ของชุมชนเก่า และการรักษาชุมชนเก่า ซึ่งมีเป้าหมายหลักคือสร้างความปลอดภัย ความอยู่ดีกินดี และการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนประเด็นในระดับเมือง/จังหวัด เช่น การวางผังเมือง การจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดการขนส่ง ซึ่งมีเป้าหมายหลักคือการพัฒนาการท่องเที่ยว การสร้างงาน และลดความยากจน

ที่มา: Hari Srinivas. 2015.

รูปที่ 6.3 ประเด็นนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าในมิติต่าง ๆ

ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติเป็นแผนระดับที่ 3 ที่มีความสอดคล้องและสนับสนุนการดำเนินงานของแผนระดับที่ 1 คือยุทธศาสตร์ชาติ และแผนระดับที่ 2 คือ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปประเด็นสำคัญของการพัฒนาย่านชุมชนเก่าที่ยึดโยงกับแผนในระดับต่าง ๆ ได้ดังรูปที่ 6.4

รูปที่ 6.4 ระดับของแผนและการถ่ายทอดสู่ประเด็นยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

จากการทบทวนสภาพปัญหาย่านชุมชนเก่าจากการศึกษาที่ผ่านมา รวมถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า สามารถสรุปเป็นปัจจัยแวดล้อมในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าทั้งในด้านนโยบาย ด้านโครงสร้าง ด้านการขับเคลื่อน และด้านเครื่องมือและกลไก ซึ่งได้ถูกนำมาใช้ในการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ ทั้งนี้ การวางยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าอยู่บนแนวคิดการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าที่กล่าวมาข้างต้นและคำนึงถึงความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติระยะ 20 ปี สามารถสังเคราะห์และจัดทำเป็นกรอบยุทธศาสตร์ใน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) การประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า 2) พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าอย่างบูรณาการ 3) อนุรักษ์ฟื้นฟูคุ้มครองย่านชุมชนเก่า 4) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ องค์กรความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายดังนี้

1) การประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า: มีเป้าหมายคือ การกำหนดแนวทางการจัดการที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า รวมถึงสนับสนุนให้พื้นที่การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเมือง เมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะ

2) พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าอย่างบูรณาการ: มีเป้าหมายคือ การสร้างกลไกในการบริหารจัดการกระจายสู่หน่วยงานในระดับภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น โดยมีการดำเนินงานโดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากพื้นที่ รวมถึงมีกลไกในการตรวจสอบเฝ้าระวังที่มีประสิทธิภาพ

3) อนุรักษ์ฟื้นฟูคุ้มครองย่านชุมชนเก่า: มีเป้าหมายคือ การมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตสิ่งแวดล้อม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก รวมถึงย่านชุมชนเก่ามีสภาพทางกายภาพที่ดีตามมาตรฐานและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

4) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ องค์กรความรู้ และกระบวนการเรียนรู้: มีเป้าหมายคือ การสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการอนุรักษ์ และย่านชุมชนเก่าได้รับการให้ความสำคัญ รวมถึงมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อชุมชน

บทที่ 7

นโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

7.1 ความสำคัญ

คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2560 รับทราบข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และเตรียมความพร้อมดำเนินงานตามกรอบข้อเสนอฯ ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในอนาคต โดยข้อเสนอเชิงนโยบายเรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอแนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าในภาพรวมของประเทศ ให้สามารถดำรงรักษาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนเก่า ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมให้เกิดความสมดุลอย่างยั่งยืนเพื่อเป็นฐานขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ โดยมีข้อเสนอ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านนโยบาย เป็นข้อเสนอระยะเร่งด่วน เสนอให้ย่านชุมชนเก่า 613 แห่ง ตามทะเบียนย่านชุมชนเก่าของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ และจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงาน 2) ด้านโครงสร้าง เสนอให้มีหน่วยงานหลักรองรับการดำเนินงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว¹ 3) ด้านการขับเคลื่อน เป็นข้อเสนอระยะกลาง ให้หน่วยงานส่วนภูมิภาคมีบทบาทเป็นแกนกลางในการประสานขับเคลื่อนนโยบายจากส่วนกลาง และให้หน่วยงานส่วนท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการดำเนินการ โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ และ 4) ด้านเครื่องมือ กลไก เป็นข้อเสนอระยะยาว ปรับระบบให้มีมาตรการควบคุมและมาตรการส่งเสริมจูงใจ ควบคู่กัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีกลไกทางกฎหมายในการคุ้มครองและส่งเสริม จูงใจ ตลอดจนมีกลไกทางการเงินสนับสนุนการขับเคลื่อนให้เกิดความยั่งยืนได้ด้วยตนเอง

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทพื้นที่ย่านชุมชนเก่าซึ่งถือได้ว่าเป็นรากฐานของประวัติศาสตร์เมืองที่ต่อเนื่องและมีชีวิต หากมีการบริหารจัดการที่เหมาะสมจะเป็นการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าซึ่งสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนประเทศเพื่อบรรลุยุทธศาสตร์ชาติสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนได้อีกทางหนึ่ง สอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (The Sustainable Development Goals: SDGs) ที่จะทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ปลอดภัยและมีความยั่งยืน

¹ หน่วยงานหลักที่รองรับการดำเนินงานมีดังนี้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบาย และแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) กระทรวงมหาดไทย (กรมโยธาธิการ และผังเมือง กรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่น) กระทรวงวัฒนธรรม (กรมศิลปากร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (การเคหะแห่งชาติ สถาบัน พัฒนาการชุมชน) กระทรวงการคลัง (กรมธนารักษ์ สำนักงานประมาณ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงสาธารณสุข (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ) สำนักนายกรัฐมนตรี (องค์กรพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อ การพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน) กรุงเทพมหานคร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ และสมาคมอิโคโมสไทยและภาควิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าจะต้องมีแนวทางดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาเชิงระบบ และโครงสร้าง เพิ่มบทบาทภาคประชาชนในการบริหารจัดการและฟื้นฟูชุมชนตนเอง ให้ชุมชนโดยองค์กรชุมชนระดับพื้นที่มีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจและบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าร่วมกับรัฐและท้องถิ่น มีกระบวนการปฏิรูปที่เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนโดยมีองค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก จึงนำมาสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์ ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าโดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ข้อเสนอด้านนโยบายซึ่งเป็นข้อเสนอระยะเร่งด่วน ให้จัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน พัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานราก และส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

7.2 วิสัยทัศน์ (Vision)

“ย่านชุมชนเก่า ได้รับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน สามารถดำรงคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติไว้ได้”

จากวิสัยทัศน์ข้างต้นสามารถประพันธ์โคลงสี่สุภาพที่สื่อถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าได้ดังนี้

๐ ย่านชุมชนเก่าล้ำ	เลิศนัก จริงเฮย
รวมหมู่ชนอนุรักษ์	คุณค่า
ปกปักถิ่นที่พัก	อยู่ชื่น ชีวา
รู้ทั่วสถานแรงกล้า	เก่าแท้ยั่งยืน ๐

7.3 แนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

- 1) สร้างการรับรู้
- 2) ระดมหุ้นส่วน
- 3) ฟื้นฟูคุณภาพ
- 4) สร้างความยั่งยืน
- 5) ยึดหลักพอเพียง

7.4 พันธกิจ (Mission)

- พันธกิจที่ 1 ประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า
- พันธกิจที่ 2 พัฒนากลไกกระบวนการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า
- พันธกิจที่ 3 อนุรักษ์สภาพทางกายภาพที่มีคุณค่าและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของย่านชุมชนเก่า
- พันธกิจที่ 4 พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนรากฐานทุนทางวัฒนธรรมและสังคม

พันธกิจที่ 5 สร้างจิตสำนึก องค์ความรู้และความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของย่านชุมชนเก่า

พันธกิจที่ 6 เพิ่มศักยภาพการดำเนินงานด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม

7.5 เป้าหมาย (Goals)

1) อนุรักษ์ พื้นฟู คุ้มครอง ส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และคุณลักษณะทางกายภาพของย่านชุมชนเก่า ทั้งในส่วนของสภาพ วิถีชีวิต และเศรษฐกิจชุมชน เป็นรากฐานการขับเคลื่อนประเทศสู่ประเทศไทย 4.0

2) ขับเคลื่อนความเป็นย่านชุมชนเก่าตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้มีความสำคัญกับการพลิกฟื้นคืนชีวิตชีวา สร้างสมดุลทางสิ่งแวดล้อม ยกกระดับคุณภาพชีวิต สร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชนโดยพลังชุมชน

7.6 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

นโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติจะเป็นกรอบการดำเนินงานอย่างบูรณาการให้ไปในทิศทางเดียวกันระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เน้นการดำเนินงานที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานร่วมกับชุมชน โดยมีแนวคิดในการรักษาและป้องกันชุมชนเก่า (Preserving and Safeguarding the Heritage Resources) และ ฟื้นฟู เศรษฐกิจท้องถิ่น (Revitalizing Local Economies) รวมถึงมุ่งเป้าให้การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเมืองและผังเมือง ตลอดจนสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของย่านชุมชนเก่าทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้

จากวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ประกอบกับการทบทวนแนวคิดการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า แนวทางการจัดการพื้นที่ย่านชุมชนเก่ากรณีศึกษาการจัดการพื้นที่ย่านชุมชนเก่าในต่างประเทศ และนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาประเทศ รวมถึงสังเคราะห์ข้อเสนอแนะจากการประชุมผู้เชี่ยวชาญระดับประเทศและข้อคิดเห็นจากประชุมระดมความคิดเห็นระดับประเทศ ตลอดจนคำนึงถึงความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติระยะ 20 ปี และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า อีกทั้งได้วางเป้าหมายให้ย่านชุมชนเก่าได้รับการดำรงไว้ซึ่งลักษณะทางกายภาพอันเป็นเอกลักษณ์ มีคุณภาพชีวิตที่ดี วิถีชีวิตที่พอเพียง จากการฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง โดยนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาช่วยในการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าที่เป็นมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายสูงสุด คือ การอนุรักษ์ให้คงอยู่อย่างเหมาะสมยั่งยืน โดยการพัฒนาอย่างกลมกลืนกับการรักษาสมดุลของพื้นที่ นำมาสู่การยกย่องยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ (รูปที่ 7.1) ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์การอนุรักษ์

และพื้นที่ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติเป็น 4 ยุทธศาสตร์ โดยมีความเชื่อมโยงกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า

(เชื่อมโยงกับประเด็น 6 พื้นที่และเมือง น่ายุทธศาสตร์)

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าอย่างบูรณาการ

(เชื่อมโยงกับประเด็น 15 พลังสังคม)

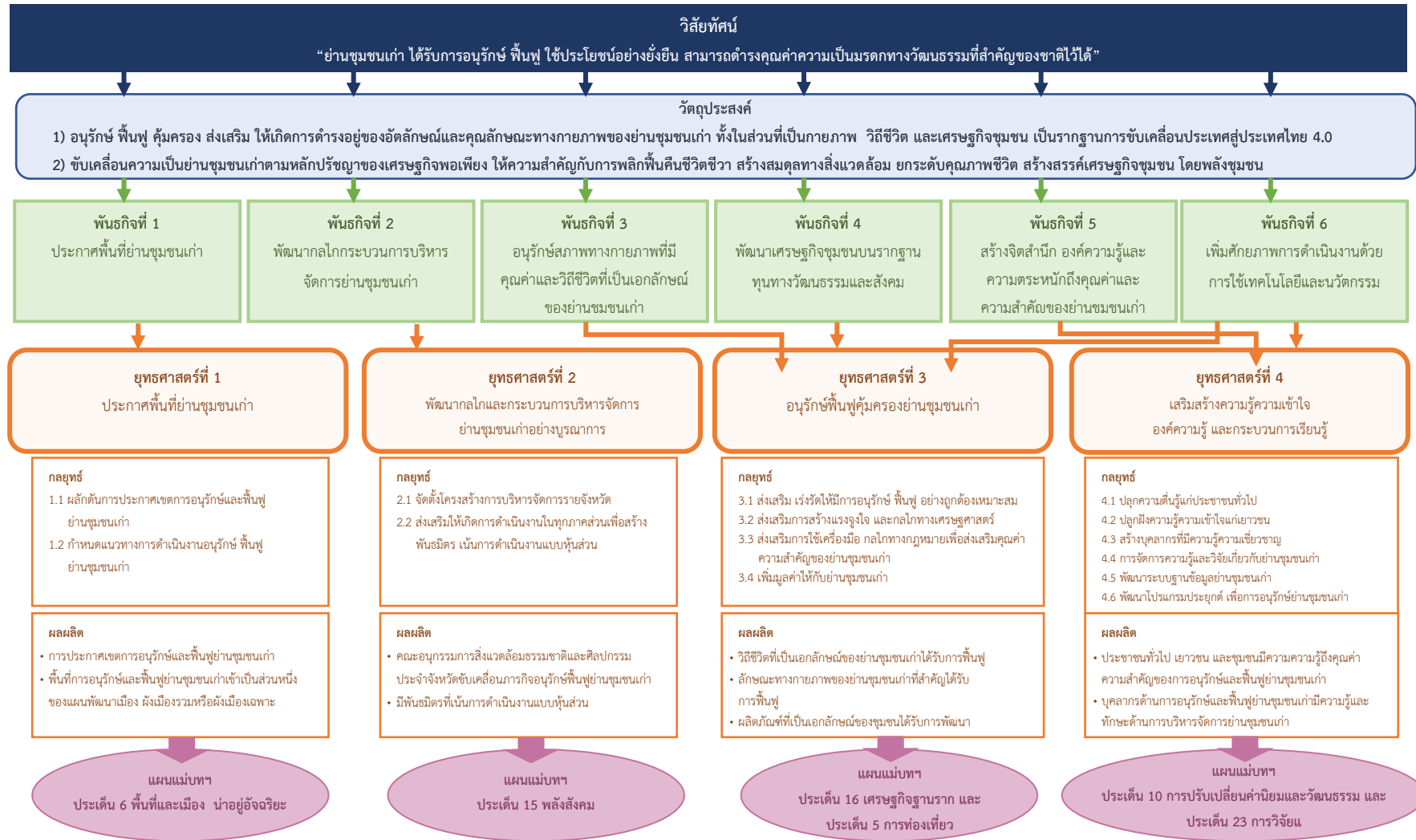
ยุทธศาสตร์ที่ 3 อนุรักษ์ฟื้นฟูคุ้มครองย่านชุมชนเก่า

(เชื่อมโยงกับประเด็น 16 เศรษฐกิจฐานราก และประเด็น 5 การท่องเที่ยว)

ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ องค์กรความรู้ และกระบวนการเรียนรู้

(เชื่อมโยงกับประเด็น 10 การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม และประเด็น 23 การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม)

รูปที่ 7.1 การเชื่อมโยง วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และเป้าหมายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ กับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ มีเป้าหมายและผลผลิตแสดงดังตารางที่ 7.1 และรูปที่ 7.2) ยกตัวอย่าง ยุทธศาสตร์ที่ 1 ประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า มีเป้าหมายคือ การกำหนดแนวทางการจัดการที่เหมาะสม ซึ่งต้องการผลผลิตคือ การประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ด้วยการดำเนินกลยุทธ์ที่ 1.1 ผลักดันการประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และกลยุทธ์ที่ 1.2 กำหนดแนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์ ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ในส่วนยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าอย่างบูรณาการ มีเป้าหมายคือ กลไกในการบริหารจัดการกระจายสู่หน่วยงานในระดับภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น การดำเนินงานโดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากพื้นที่ และกลไกในการตรวจสอบเฝ้าระวังที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องการผลผลิตคือ คณะอนุกรรมการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัดขับเคลื่อนภารกิจอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และมีพันธมิตรที่เน้นการดำเนินงานแบบหุ้นส่วน ด้วยการดำเนินกลยุทธ์ที่ 2.1 จัดตั้งโครงสร้างการบริหารจัดการรายจังหวัด และกลยุทธ์ที่ 2.2 ส่งเสริมให้เกิดการดำเนินงานในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธมิตร เน้นการดำเนินงานแบบหุ้นส่วน ทั้งนี้ สองยุทธศาสตร์ดังกล่าวให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการและองค์การของการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 3 อนุรักษ์ ฟื้นฟู คุ้มครอง ย่านชุมชนเก่า (Conserving, Revitalizing and Safeguarding Old Community) มีเป้าหมายคือ ยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานรากและสภาพทางกายภาพที่ดีตามมาตรฐานและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งต้องการผลผลิตคือ ฟื้นฟูวิถีชีวิต ลักษณะทางกายภาพและผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของย่านชุมชนเก่า ด้วยการดำเนินกลยุทธ์ที่ 3.3 ส่งเสริม เร่งรัดให้มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู อย่างถูกต้องเหมาะสม และกลยุทธ์ที่ 3.4 เพิ่มมูลค่าให้กับย่านชุมชนเก่า เป็นต้น

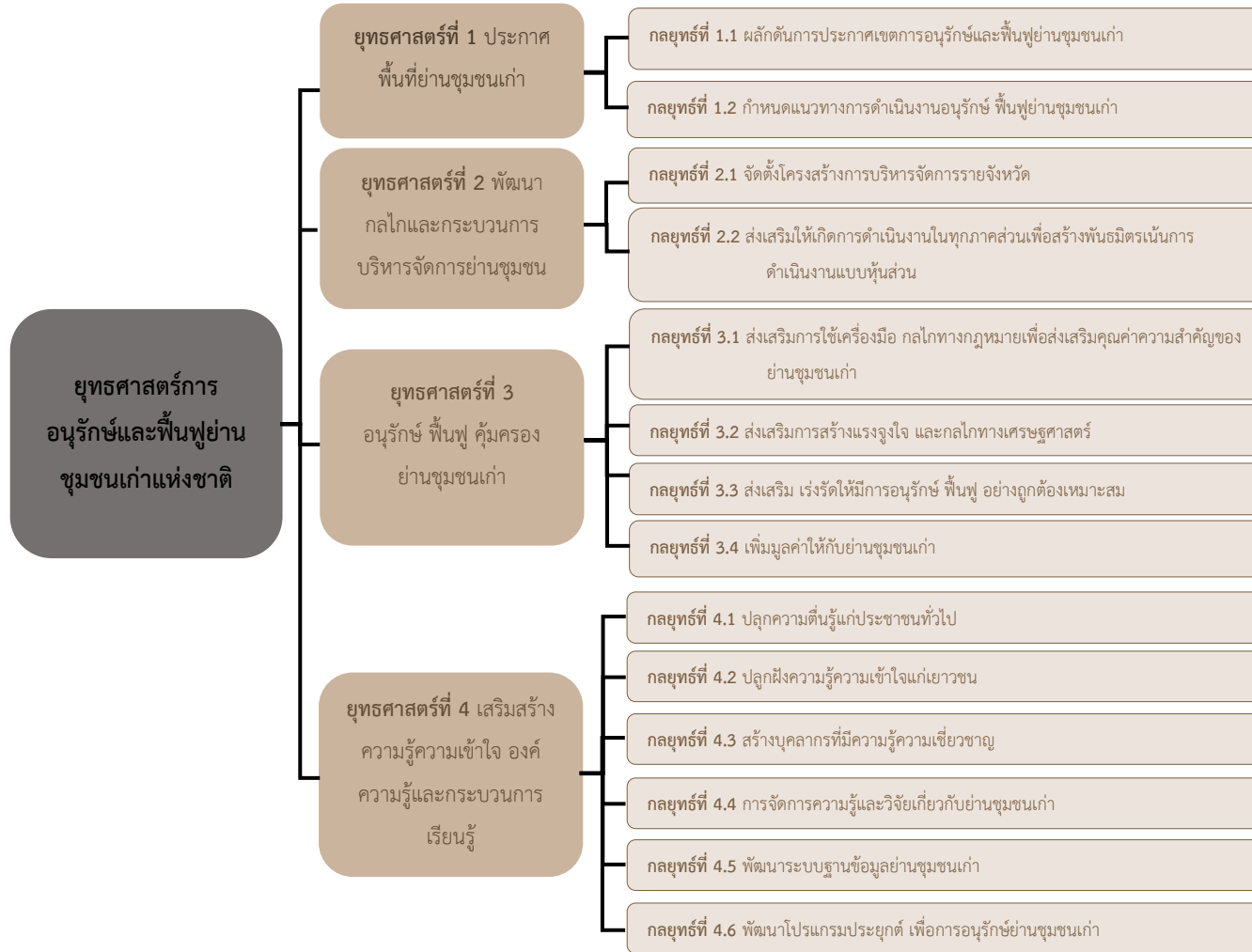
เพื่อที่จะดำเนินการตามยุทธศาสตร์ข้างต้นต้องมีเงื่อนไขที่พอเพียง (Sufficient Condition) คือ ความรู้คู่คุณสมบัติของคนด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู นั่นคือยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ องค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ (Learning and Growth) ที่มีเป้าหมายคือ สร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการอนุรักษ์ และย่านชุมชนเก่าได้รับการให้ความสำคัญ และมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อชุมชน ซึ่งต้องการผลผลิตคือ ประชาชนทั่วไป เยาวชน และชุมชนมีความรู้ถึงคุณค่าความสำคัญของการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และบุคลากรด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่ามีความรู้และทักษะด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า ด้วยการดำเนินกลยุทธ์ที่ 4.1 ปลูกความตื่นรู้แก่ประชาชนทั่วไป กลยุทธ์ที่ 4.2 ปลูกฝังความรู้ความเข้าใจแก่เยาวชน และกลยุทธ์ที่ 4.3 สร้างบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มากกว่านั้น การสร้างพื้นฐานความรู้ด้านการอนุรักษ์มีความสำคัญ ด้วยการดำเนินกลยุทธ์ที่ 4.4 การจัดการความรู้และการวิจัย และกลยุทธ์ที่ 4.5 พัฒนาระบบฐานข้อมูล รวมถึงการเสริมศักยภาพด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้วยกลยุทธ์ที่ 4.6 พัฒนาโปรแกรมประยุกต์ เพื่อการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า เพราะฉะนั้น ยุทธศาสตร์ที่ 4 นี้จะเป็นยุทธศาสตร์ที่มีส่วนช่วยสนับสนุนยุทธศาสตร์อื่นอีกต่อหนึ่ง

ตารางที่ 7.1 เป้าหมายและผลผลิตของยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์	เป้าหมาย	ผลผลิต
1. ประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า	1) การกำหนดแนวทางการจัดการที่เหมาะสม	<ul style="list-style-type: none"> ● การประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ● พื้นที่การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเมืองเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะ
2. พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าอย่างบูรณาการ	1) มีกลไกในการบริหารจัดการกระจายสู่หน่วยงานในระดับภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น 2) การดำเนินงานโดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากพื้นที่ 3) กลไกในการตรวจสอบเฝ้าระวังที่มีประสิทธิภาพ	<ul style="list-style-type: none"> ● คณะอนุกรรมการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัดขับเคลื่อนภารกิจอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ● มีพันธมิตรที่เน้นการดำเนินงานแบบหุ้นส่วน
3. อนุรักษ์ ฟื้นฟู คุ้มครอง ย่านชุมชนเก่า	1) ยกระดับคุณภาพชีวิตสิ่งแวดล้อม พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก 2) สภาพทางกายภาพที่ดีตามมาตรฐานและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ● วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของย่านชุมชนเก่าได้รับการฟื้นฟู ● ลักษณะทางกายภาพของย่านชุมชนเก่าที่สำคัญได้รับการฟื้นฟู ● ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้รับการพัฒนา
4. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ องค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้	1) สร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการอนุรักษ์ 2) ย่านชุมชนเก่าได้รับการให้ความสำคัญ และมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ● ประชาชนทั่วไป เยาวชน และชุมชนมีความรู้ถึงคุณค่าความสำคัญของการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ● บุคลากรด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่ามีความรู้และทักษะด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า

รูปที่ 7.2 ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ 14 กลยุทธ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1.1 ผลักดันการประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

1.1.1 รวบรวมข้อมูลจากทะเบียนย่านชุมชนเก่า 613 แห่ง ดำเนินการจัดลำดับหรือความเร่งด่วน โดยแบ่งความสำคัญของย่านชุมชนเก่าออกเป็น 3 กลุ่มคือ 1) ย่านชุมชนเก่าที่มีคุณค่าสูงมาก 2) ย่านชุมชนเก่าที่มีคุณค่าสูง 3) ย่านชุมชนเก่าที่มีคุณค่าปานกลาง เพื่อนำไปสู่การประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า ดังนี้

- (1) สถานภาพการมีกฎหมายบังคับในพื้นที่
 - ย่านชุมชนเก่าในเมืองเก่า
 - ย่านชุมชนเก่าในเขตผังเมืองรวม
 - ย่านชุมชนเก่านอกเขตผังเมืองรวม
- (2) ระดับความรุนแรงความอ่อนไหว ภัยคุกคาม การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่
- (3) องค์ประกอบทางกายภาพที่ยังคงอยู่
- (4) ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม ประเพณี

1.1.2. ดำเนินการจัดทำประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า อันประกอบด้วยประกาศและแผนที่แสดงพื้นที่ย่านชุมชนเก่า โดยวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการใช้กลไกต่าง ๆ เช่น ประกาศจังหวัดหรือประกาศโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- **ตัวชี้วัด:**
 - มีการจัดลำดับความเร่งด่วนในการดำเนินการให้ย่านชุมชนเก่าได้รับการประกาศ
- **หน่วยงานรับผิดชอบ:**
 - สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
 - คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด
 - กรมศิลปากร และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม
 - สำนักงานจังหวัด
 - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- **ระยะเวลาของแผน: ระยะสั้น (ปีที่ 1-3)**

กลยุทธ์ที่ 1.2 กำหนดแนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์ พื้นที่ชุ่มน้ำชุมชนเก่า

1.2.1 นำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานด้านคุณภาพของย่านชุมชนเก่า และมาตรฐานด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) มาตรฐานด้านคุณภาพของย่านชุมชนเก่า

ด้านวัฒนธรรม	● พื้นฟูกิจกรรมของวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ภาษา สิ่งที่เกี่ยวข้องทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของชุมชน รวมถึงจัดให้มีพื้นที่รองรับกิจกรรมดังกล่าว (หากมี) ● ส่งเสริมให้มีผู้สืบทอด ผู้สืบสานวัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ช่างฝีมือ ● ส่งเสริมให้มีพื้นที่สาธารณะเพื่อชุมชน
ด้านความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก	● พื้นฟู ส่งเสริมให้ย่านชุมชนเก่า ยังคงบทบาทสำคัญต่อเมืองตามบริบท เช่น คงความเป็นตลาด ที่พักอาศัย ชุมทางคมนาคม

(2) มาตรฐานด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า

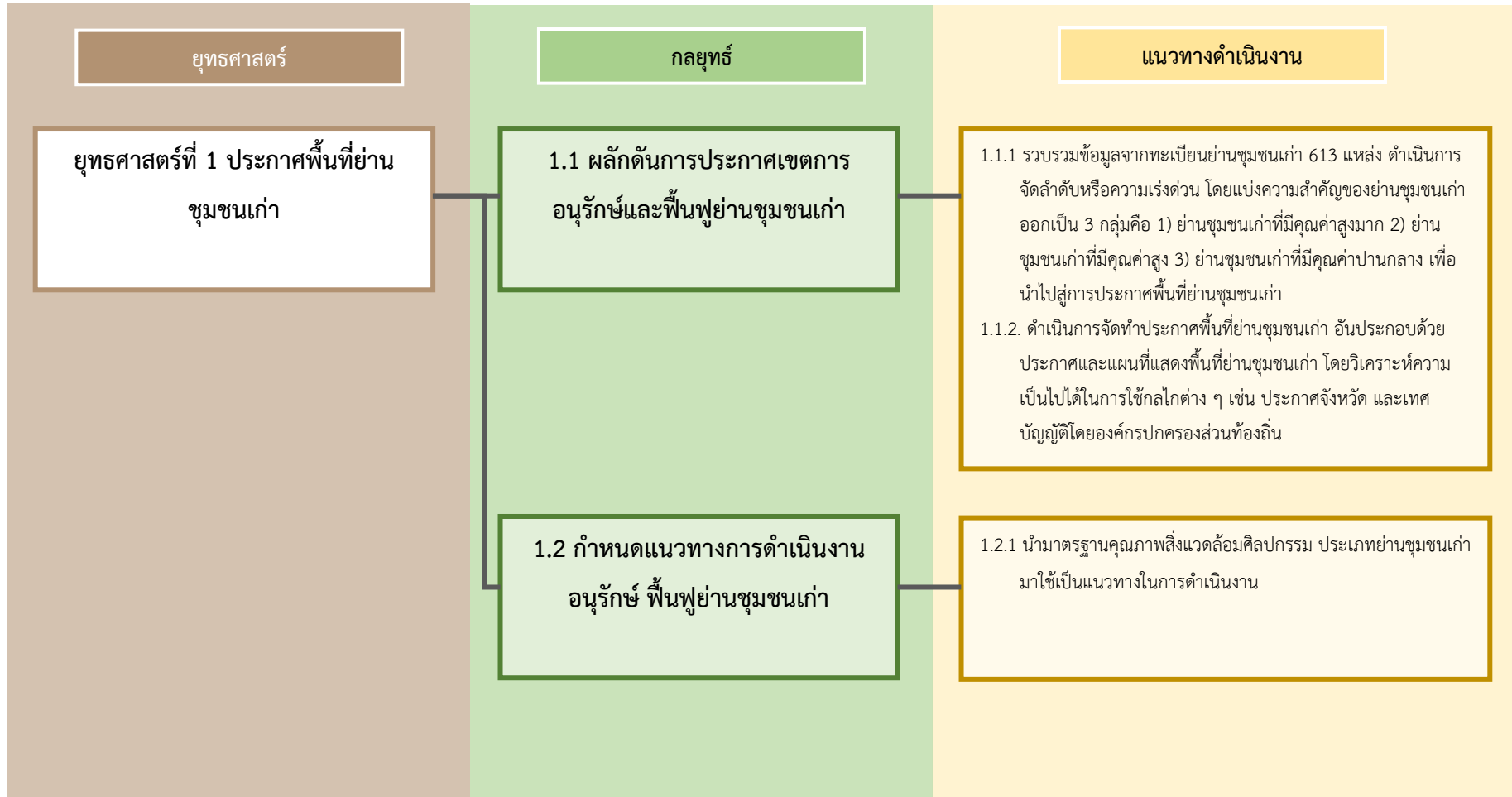
ด้านความพร้อมของท้องถิ่น	● ให้มีการจัดทำแผนอนุรักษ์และพื้นที่ชุ่มน้ำชุมชนเก่า โดย การมีส่วนร่วมของชุมชน ● ให้มีการจัดทำข้อมูลย่านชุมชนเก่า ได้แก่ ผังชุมชน เพื่อระบอบุคประกอบสำคัญของย่านชุมชนเก่า ทะเบียนข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของย่าน
ด้านการมีส่วนร่วม	● ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งเครือข่ายชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า ● ส่งเสริมให้มีการสร้างความตระหนักรู้ โดยการให้ข้อมูลข่าวสาร

- ตัวชี้วัด:
 - มีแนวทางดำเนินงานอนุรักษ์ พื้นที่ชุ่มน้ำชุมชนเก่า
- หน่วยงานรับผิดชอบ:

- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
(หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
- **ระยะเวลาของแผน:** ระยะสั้น (ปีที่ 1-3) และระยะกลาง (ปีที่ 4-7)

รูปที่ 7.3 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า อย่างบูรณาการ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 2.1 จัดตั้งโครงสร้างการบริหารจัดการรายจังหวัด

2.1.1 ให้คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด แต่ละจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ในการผลักดัน ประสาน การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ และพิจารณาให้ความเห็นประเด็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าของแต่ละจังหวัด รวมถึงการติดตามการดำเนินงานตามหลักการ Plan – Do – Check – Act

2.1.2 ส่งเสริมให้มีการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งองค์การบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าในรูปแบบที่เหมาะสม เช่น บริษัทพัฒนา องค์การเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ (National Trust) ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร หรือปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงานของรัฐให้มีการตั้งหน่วยงานเพื่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเป็นการเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า

- **ตัวชี้วัด:**
 - คณะอนุกรรมการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด กำกับและขับเคลื่อนในเรื่องการดำเนินภารกิจอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า
- **หน่วยงานรับผิดชอบ:**
 - สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
 - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
- **ระยะเวลาของแผน:** ระยะสั้น (ปีที่ 1-3)

กลยุทธ์ที่ 2.2 ส่งเสริมให้เกิดการดำเนินงานในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธมิตร เน้นการดำเนินงานแบบหุ้นส่วน

2.2.1 ให้เรื่องการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เป็นวาระที่ต้องบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์จังหวัด ในประเด็นที่เชื่อมโยงกับด้านสิ่งแวดล้อม สังคม คุณภาพชีวิต และการท่องเที่ยว

2.2.2 ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และเพิ่มประเด็นการจัดทำแผนระดับท้องถิ่น ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ไว้ในแผนพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรอบเวลา ในฐานะที่อยู่อาศัยอันเป็นมรดกของท้องถิ่น เพื่อสุขภาวะ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินงานร่วมกับชุมชนในระดับร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบใน แบบหุ้นส่วน (Partnership)

2.2.3 สนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าของกลุ่มเครือข่ายที่มีอยู่ในพื้นที่ เครือข่ายของกระทรวงและหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าตามยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เช่น วิสาหกิจชุมชน องค์กรอาสาสมัครอนุรักษ์ชุมชน หรือองค์กรสาธารณประโยชน์ โดยภาครัฐสนับสนุนในการให้ความรู้ในกระบวนการดำเนินงาน เช่น การเขียนแผนงานโครงการ ความเข้าใจกระบวนการ ระเบียบราชการ ช่องทางการของบประมาณ การริเริ่มเชิญชวนให้ชุมชนร่วมมือกันจัดทำโครงการ/กิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เป็นต้น

2.2.4 ส่งเสริมและเร่งรัดให้เกิดกลไกและระบบในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานตามแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า โดยอาจจัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังระดับท้องถิ่น หรือสำนักงานฯ ดำเนินงานติดตามร่วมกับท้องถิ่นในระยะแรก โดยอาจจัดทำเป็นรายงานสถานการณ์ย่านชุมชนเก่าประจำปี

- **ตัวชี้วัด:**

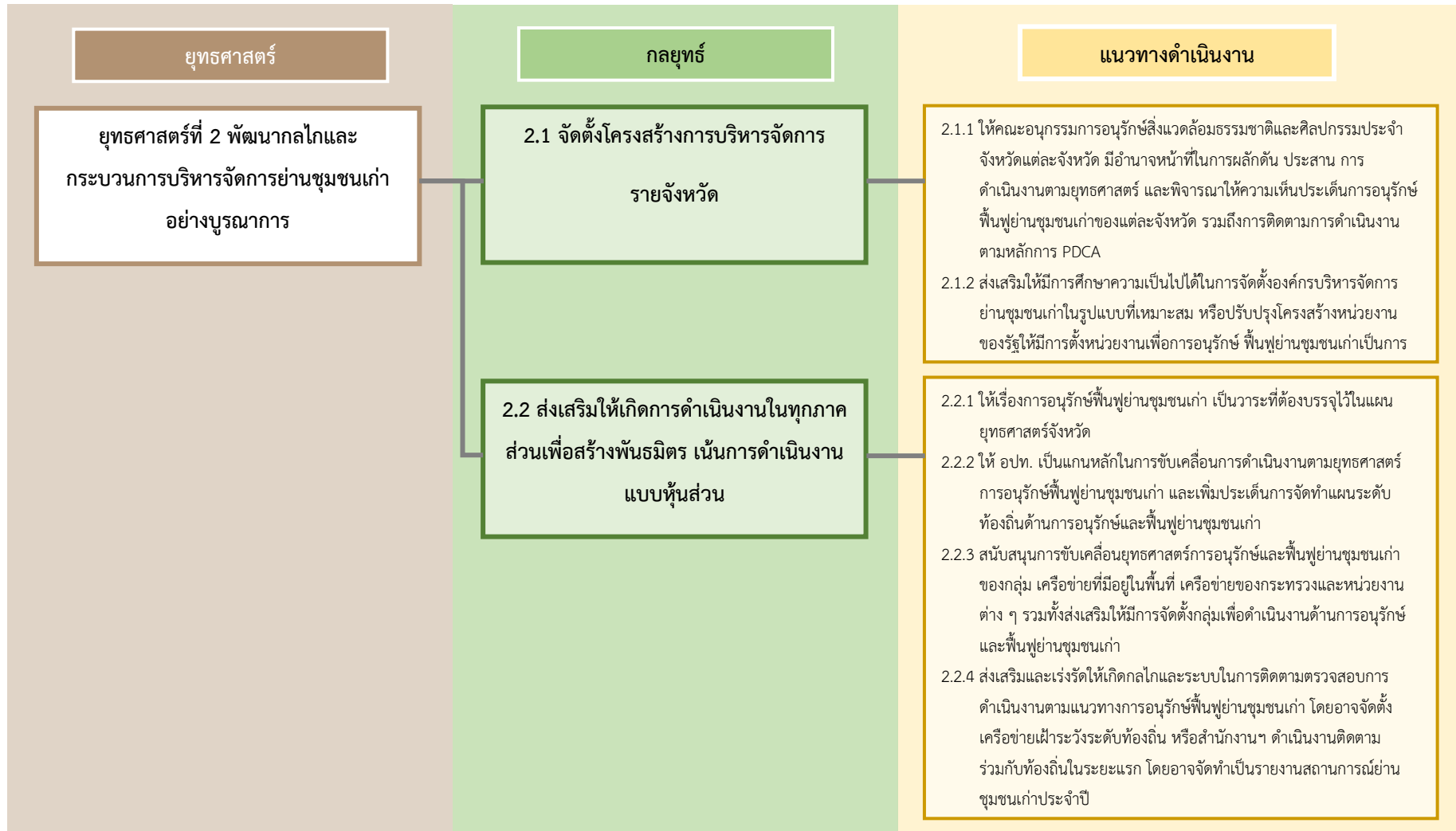
- ยุทธศาสตร์จังหวัดกล่าวถึงประเด็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า
- แผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บรรจุเรื่องการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

- **หน่วยงานรับผิดชอบ:**

- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
- หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- **ระยะเวลาของแผน: ระยะสั้น (ปีที่ 1-3)**

รูปที่ 7.4 ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าอย่างบูรณาการ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 อนุรักษ์ ฟื้นฟู คุ้มครอง ย่านชุมชนเก่า

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 3.1 ส่งเสริมการใช้เครื่องมือ กลไกทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมคุณค่า ความสำคัญของย่านชุมชนเก่า

3.1.1 ขับเคลื่อนความร่วมมือกับท้องถิ่นและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องให้มีการนำแนวทาง
มาตรการเพื่อการอนุรักษ์ที่ดำเนินการศึกษาแล้ว หรือได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานระดับนโยบาย
ไปกำหนดแนวทางการพัฒนาในพื้นที่ย่านชุมชนเก่าระดับท้องถิ่น โดยอาศัยกลไก ข้อบัญญัติท้องถิ่น ผัง
เมืองรวม ผังเมืองเฉพาะ

3.1.2 ส่งเสริมให้มีการนำข้อมูลพื้นที่ย่านชุมชนเก่า ประกอบการพิจารณาจัดทำผัง
เมืองรวม ผังเมืองเฉพาะ ในทุกพื้นที่ที่จะดำเนินการจัดทำหรือวางผัง หรือประกอบการพิจารณาการ
จัดทำโครงการต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อย่านชุมชนเก่า

3.1.3 ส่งเสริมให้การใช้ประโยชน์ที่ดินย่านชุมชนเก่า เป็นประเภทหนึ่งที่ต้องมี
ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเฉพาะบริเวณและพื้นที่โดยรอบให้สอดคล้องเหมาะสม ได้แก่

- ลักษณะอาคาร ประกอบด้วย ความสูงอาคาร พื้นที่อาคารปกคลุมดิน พื้นที่
อาคารรวม ระยะถอยร่น ลักษณะทางสถาปัตยกรรม
- ข้อห้ามการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ข้างเคียง ที่อาจส่งผลกระทบต่อย่าน
ชุมชนเก่าได้ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม

3.1.4 ศึกษาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎ ระเบียบทางราชการที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการ
อนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เช่น การพิจารณาขอยกเว้นการปฏิบัติตามข้อกำหนดควบคุมอาคารเรื่อง
ระยะร่นจากถนนสาธารณะหากเป็นอาคารในย่านชุมชนเก่า และความกว้างของอาคารเก่าในย่านชุมชน
เก่า (พิจารณาจากกฎกระทรวง ฉบับที่ 55 พ.ศ. 2543 ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร
พ.ศ. 2522)

- **ตัวชี้วัด:**
 - มีกลไกทางกฎหมายในอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เช่น การออก
เทศบัญญัติ เป็นต้น
- **หน่วยงานรับผิดชอบ:**
 - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
 - กรมโยธาธิการและผังเมือง
 - กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
- **ระยะเวลาของแผน:**
 - ระยะสั้น (ปีที่ 1-3) สำหรับการผลักดันของส่วนท้องถิ่น

- ระยะกลาง (ปีที่ 4-7) สำหรับการใช้มาตรการทางผังเมืองและข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน
- ระยะยาว (ปีที่ 8-18) สำหรับการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

กลยุทธ์ที่ 3.2 ส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจ และกลไกทางเศรษฐศาสตร์

3.2.1 การจัดตั้งกองทุนอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ (National Cultural Fund or National Trust) เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในระดับชาติ โดยการสนับสนุนเงินเบื้องต้นจากรัฐบาลกลาง แล้วจัดหารายได้เองภายหลัง หรือ การจัดตั้งกองทุนอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าในระดับพื้นที่ แต่ละชุมชน เพื่อสนับสนุนการดำเนินการอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่น

3.2.2 สนับสนุนการใช้เงินกองทุนสิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนการดำเนินการอนุรักษ์พื้นที่ย่านชุมชนเก่า

3.2.3 ส่งเสริมสนับสนุนการเพิ่มหลักเกณฑ์เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อดำเนินการอนุรักษ์พื้นที่ย่านชุมชนเก่าในธนาคารของรัฐ เช่น การกู้เงินเพื่อซ่อมแซมบ้านเรือน อาคาร หรือการจัดตั้งธนาคารเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ย่านชุมชนเก่าโดยเฉพาะเช่นเดียวกับกรณีของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ หรือการใช้กลไกชุมชนและประชาสังคมโดยกลุ่มการออมต่าง ๆ

3.2.4 ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ช่องทางภาคีเครือข่ายที่เป็นภาครัฐ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานร่วมกับชุมชน เช่น สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และกรมส่งเสริมการเกษตร

3.2.5 สนับสนุนการสร้างพันธมิตรในการร่วมลงทุนพัฒนาย่านชุมชนเก่าโดยภาคเอกชน ชุมชน และประชาสังคม เช่น โครงการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม โครงการเอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ และการระดมทุนเพื่อการอนุรักษ์นอกตลาดทุน (Crowdfunding) เป็นต้น โดยมีกลไกในการสรรหาเครือข่ายการทำงานโดยเปิดโอกาสให้ภาคเอกชน องค์กรเอกชน และนักวิชาการ เข้าร่วมเพื่อบรรเทาภาระด้านงบประมาณและบุคลากรของภาครัฐ

3.2.6 สนับสนุนการเพิ่มช่องทางจัดเก็บรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เก็บภาษีจากธุรกิจที่ได้รับผลประโยชน์ได้จากย่านชุมชนเก่า เงินบริจาค ระดมทุนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ขายสลากย่านชุมชนเก่า

3.2.7 ส่งเสริมการใช้มาตรการทางภาษี เพื่อความร่วมมือในการอนุรักษ์จากประชาชน เช่น การยกเว้นภาษีมรดก การลดหย่อนภาษีอสังหาริมทรัพย์ (การนำค่าฟื้นฟูมาหักภาษีสำหรับการครอบครองอาคารเก่าอันควรอนุรักษ์ในย่านชุมชนเก่า การนำค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนงบประมาณในการร่วมอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าของภาคเอกชนมาหักลดหย่อนภาษี)

- **ตัวชี้วัด:**

- มีกลไกสนับสนุนด้านการเงินในอนุรักษ์และพื้นที่ย่านชุมชนเก่า เช่น มีหลักเกณฑ์เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น
- ลักษณะทางกายภาพได้รับการฟื้นฟูตามหลักวิชาการ จังหวัดละ 1 แห่งต่อปี

- **หน่วยงานรับผิดชอบ:**

- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
 - การเคหะแห่งชาติ
 - ธนาคารอาคารสงเคราะห์
 - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
 - กรมสรรพากร
 - กระทรวงการคลัง (กรมธนารักษ์ กรมบัญชีกลาง สำนักงานงบประมาณ และสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง)
 - ภาคเอกชน
 - สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
 - สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
 - สภาวัฒนธรรมจังหวัด
- **ระยะเวลาของแผน: ระยะเวลา (ปีที่ 4-7)**

กลยุทธ์ที่ 3.3 ส่งเสริม เร่งรัดให้มีการอนุรักษ์ พื้นฟู อย่างถูกต้องเหมาะสม

3.3.1 ผลักดันให้มีการบูรณาการข้อมูลต่าง ๆ ของย่านชุมชนเก่า เข้าสู่กระบวนการวางแผนในทุกระดับ การสร้างกลไกในการบูรณาการข้อมูลย่านชุมชนเก่า ทั้งในส่วนของขอบเขตพื้นที่ คุณค่าความสำคัญ ความอ่อนไหว แนวทางการจัดการ เข้าสู่กระบวนการวางแผนทั้งในระดับแผน ยุทธศาสตร์จังหวัด ผังเมือง หรือแผนเฉพาะของหน่วยงานอื่น เช่น แผนพัฒนาย่านชุมชนเก่า แผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนพัฒนาจังหวัด แผนด้านการท่องเที่ยว แผนงานด้านวัฒนธรรม แผนปฏิบัติการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด

3.3.2 สนับสนุนให้มีการจัดทำแผน แผนที่ชุมชน ผังพื้นที่เฉพาะ เพื่ออนุรักษ์ พื้นฟูในแต่ละย่านชุมชนเก่า ในลักษณะสมดุล โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ในทุกมิติ

3.3.3 ดำเนินโครงการนำร่องอนุรักษ์ ปรับปรุง พื้นฟู ย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ของรัฐ โดยการสนับสนุนการวางแผนหรือการจัดกิจกรรมโครงการ พื้นฟูย่านในบางพื้นที่ที่มีความสำคัญ หรือมีสภาพเสื่อมโทรม เช่น การจัดทำศูนย์ข้อมูลย่านชุมชนเก่า การเปิดบ้านเป็นแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมให้มีการออกแบบภูมิทัศน์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ รวมถึงการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม (Cultural Landscape) ตลอดจนสนับสนุนให้การจัดการสิ่งแวดล้อมในย่านชุมชนเก่าเป็นไปตามมาตรฐาน เช่น การจัดการขยะมูลฝอย การควบคุมมลพิษทางเสียง ทางอากาศ ทางน้ำ ฯลฯ

3.3.4 ส่งเสริมภาคเอกชนในการอนุรักษ์ ปรับปรุงอาคาร บ้านเรือน ในย่านชุมชนเก่า โดยจัดทำคู่มือแนวทางการปรับปรุงอาคาร ส่งเสริมอาคารใหม่หรือการปรับปรุงซ่อมแซมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยรวม สร้างแรงจูงใจในการใช้วัสดุท้องถิ่นในการสร้างหรือซ่อม โดยหา

พันธมิตรร่วมในการปรับปรุง โดยใช้มาตรการจูงใจทางเศรษฐศาสตร์ร่วมขับเคลื่อน เช่น การนำการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้มีมาลดหย่อนภาษีให้กับเอกชนที่ร่วมโครงการ เป็นต้น

3.3.5 ส่งเสริมการปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่ที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้ส่งเสริมสภาพแวดล้อมโดยรวมเหมาะสมกลมกลืนกับบรรยากาศย่านชุมชนเก่า เพื่อเพิ่มคุณค่าให้ย่านชุมชนเก่า ส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่สีเขียว และปรับปรุงสภาพธรรมชาติในท้องถิ่น ปรับปรุงพื้นที่รกร้างว่างเปล่าให้เป็นพื้นที่สีเขียว หรือลานกิจกรรม เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต ลดความหนาแน่นของพื้นที่ สร้างระบบนิเวศชุมชนที่ดี

3.3.6 ส่งเสริมการสัญจรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในย่านชุมชนเก่า เช่น การกำหนดพื้นที่ปลอดรถยนต์ในบางพื้นที่บางเวลา การกำหนดโครงข่ายการเดินเท้า ทางจักรยาน การส่งเสริมการใช้เรือในกรณีย่านชุมชนเก่าริมน้ำ

- **ตัวชี้วัด:**
 - จำนวนโครงการ / กิจกรรม / แผน ที่ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำชุมชนเก่า
 - จำนวนย่านชุมชนเก่าที่มีการจัดทำแผนอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำชุมชนเก่า
 - จำนวนพันธมิตรของย่านชุมชนเก่า
 - จำนวนย่านชุมชนเก่าที่ยกระดับเป็นพื้นที่ต้นแบบภาคละ 1 แห่งต่อปี
 - โครงการหรือกิจกรรมซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ จังหวัดละ 1 โครงการหรือกิจกรรมต่อปี
- **หน่วยงานรับผิดชอบ:**
 - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
 - กระทรวงมหาดไทย (กรมโยธาธิการและผังเมือง กรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น)
 - กระทรวงวัฒนธรรม (กรมศิลปากร และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม)
 - กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (การเคหะแห่งชาติ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน)
 - กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (มหาวิทยาลัย)
 - กระทรวงการคลัง (กรมธนารักษ์ สำนักงานประมาณ และสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง)
 - กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัด)
 - กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม)
 - กระทรวงพาณิชย์ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด)
 - สภาหอการค้าจังหวัด
- **ระยะเวลาของแผน:** ระยะสั้น (ปีที่ 1-3) ระยะกลาง (ปีที่ 4-7) และระยะยาว (ปีที่ 8-18)

กลยุทธ์ที่ 3.4 เพิ่มมูลค่าให้กับย่านชุมชนเก่า

3.4.1 ส่งเสริมการเชื่อมโยงพื้นที่ย่านชุมชนเก่าในระดับจังหวัด เพื่อสนับสนุนการเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่เน้นรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและได้รับประโยชน์ร่วมกันของชุมชนในย่านชุมชนเก่า

3.4.2 ส่งเสริมการใช้ประโยชน์อาคารเก่าในย่านเพื่อตอบสนองประโยชน์ใช้สอยร่วมสมัย เช่น ศูนย์แสดงสินค้า ที่จัดประชุม จัดงาน พิพิธภัณฑสถาน ศูนย์ข้อมูล และแหล่งเรียนรู้ เพื่อสืบสานคุณค่าย่านชุมชนเก่า

3.4.3 ส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชน ที่สอดคล้องกับย่านชุมชนเก่า เช่น การรื้อฟื้นวิถีชีวิต ศิลปหัตถกรรม เกษตรกรรม ผลผลิตและผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การสนับสนุนการค้าลักษณะดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ โดยสนับสนุนทั้งการเป็นแหล่งผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการเป็นแหล่งจำหน่าย นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการจ้างงานและโอกาสในการประกอบอาชีพ ผ่านการสนับสนุนของพาณิชย์จังหวัด หอการค้าจังหวัด และภาคเอกชนในจังหวัดหรือในท้องถิ่น

3.4.4 สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม เช่น แอปพลิเคชันย่านชุมชนเก่าการค้าออนไลน์

3.4.5 ใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างพลังความเข้มแข็งด้านการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า เช่น ภาพเล่าเรื่องผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

3.4.6 ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติและศิลปกรรมไม่ให้เสื่อมโทรมจากการแสวงหาประโยชน์ (exploitation) และควบคุมการเปลี่ยนแปลงย่านชุมชนเก่าอย่างสมดุลโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทำให้คนในชุมชนมีความรู้สึกตระหนักต่อการคุ้มครองย่านชุมชนเก่า สร้างรายได้ให้กับชุมชน และสร้างความประทับใจในการท่องเที่ยวย่านชุมชนเก่าให้กับนักท่องเที่ยว

- **ตัวชี้วัด:**

- การรับรู้สาธารณะ และการเป็นประเด็นสาธารณะในการอนุรักษ์พื้นที่ปูย่านชุมชนเก่า
- ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้รับการพัฒนา
- รายได้ที่เพิ่มขึ้นของประชาชนในเขตย่านชุมชนเก่า

- **หน่วยงานรับผิดชอบ:**

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
- กระทรวงมหาดไทย (กรมโยธาธิการและผังเมือง กรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น)
- กระทรวงวัฒนธรรม (กรมศิลปากร และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม)

- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (การเคหะแห่งชาติ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน)
 - กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (มหาวิทยาลัย) และสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน)
 - กระทรวงการคลัง (กรมธนารักษ์ สำนักงานงบประมาณ และสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง)
 - กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (กรมการท่องเที่ยว สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด)
 - กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม)
 - สำนักงานพาณิชย์จังหวัด
 - สภาหอการค้าจังหวัด
 - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล)
 - สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน)
 - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
 - สภาวัฒนธรรมจังหวัด
- **ระยะเวลาของแผน:** ระยะสั้น (ปีที่ 1-3) และระยะกลาง (ปีที่ 4-7)

ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 3 อนุรักษ์
พื้นที่คุ้มครอง ย่านชุมชนเก่า

กลยุทธ์

3.1 ส่งเสริมการใช้เครื่องมือ กลไก
ทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมคุณค่า
ความสำคัญของย่านชุมชนเก่า

3.2 ส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจ
และกลไกทางเศรษฐศาสตร์

3.3 ส่งเสริม เร่งรัดให้มีการอนุรักษ์
พื้นที่ อย่างถูกต้องเหมาะสม

3.4 เพิ่มมูลค่าให้กับย่านชุมชนเก่า

แนวทางดำเนินงาน

- 3.1.1 ขับเคลื่อนความร่วมมือกับท้องถิ่นและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องให้มีการนำแนวทางการอนุรักษ์ที่ดำเนินการศึกษาแล้ว หรือได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานระดับนโยบาย ไปกำหนดแนวทางการพัฒนาในพื้นที่ย่านชุมชนเก่าระดับท้องถิ่น โดยอาศัยกลไก ข้อบัญญัติท้องถิ่น ผังเมืองรวม ผังเมืองเฉพาะ
- 3.1.2 ส่งเสริมให้มีการนำข้อมูลพื้นที่ย่านชุมชนเก่า ประกอบการพิจารณาจัดทำผังเมืองรวม ผังเมืองเฉพาะ ในทุกพื้นที่ที่จะดำเนินการจัดทำหรือวางแผนผังเมืองรวม ประกอบการพิจารณาจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อย่านชุมชนเก่า
- 3.1.3 ส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินย่านชุมชนเก่า เป็นประเภทหนึ่งที่ต้องมีข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเฉพาะบริเวณและพื้นที่โดยรอบให้สอดคล้องเหมาะสม
- 3.1.4 ศึกษาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎ ระเบียบทางราชการที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์พื้นที่ย่านชุมชนเก่า

- 3.2.1 การจัดตั้งกองทุนอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ (National Cultural Fund or National Trust) เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในระดับชาติ โดยการสนับสนุนเงินเบื้องต้นจากรัฐบาลกลางแล้วจัดหารายได้เองภายใต้ 3.2.2 สนับสนุนการใช้เงินกองทุนสิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนการดำเนินการอนุรักษ์พื้นที่ย่านชุมชนเก่า
- 3.2.3 ส่งเสริมสนับสนุนการเพิ่มหลักเกณฑ์เงินอุดหนุนเพื่อดำเนินการอนุรักษ์พื้นที่ย่านชุมชนเก่าในธนาคารของรัฐ หรือการใช้กลไกชุมชนและประชาสังคมโดยกลุ่มการออมต่าง ๆ
- 3.2.4 ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ช่องทางภาษีที่เป็นภาครัฐ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานร่วมกับชุมชน
- 3.2.5 สนับสนุนการสร้างพันธมิตรในการร่วมลงทุนพัฒนาย่านชุมชนเก่าโดยภาคเอกชน ชุมชน และประชาสังคม
- 3.2.6 สนับสนุนการเพิ่มช่องทางจัดเก็บรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- 3.3.1 ผลักดันให้มีการบูรณาการข้อมูลต่าง ๆ ของย่านชุมชนเก่า เข้าสู่กระบวนการวางแผนในทุกระดับ การสร้างกลไกในการบูรณาการข้อมูลย่านชุมชนเก่า
- 3.3.2 สนับสนุนให้มีการจัดทำแผน แผนที่ชุมชน ผังพื้นที่เฉพาะ เพื่ออนุรักษ์ พื้นที่ในแต่ละย่านชุมชนเก่าในลักษณะสมดุลโดยมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในทุกมิติ
- 3.3.3 ดำเนินโครงการนาร่องอนุรักษ์ ปรับปรุง พื้นที่ ย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ของรัฐ โดยการสนับสนุนการวางแผนหรือการจัดกิจกรรมโครงการพื้นที่ย่านในบางส่วนที่มีความสำคัญหรือมีสภาพเสื่อมโทรม รวมถึงการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ตลอดจนสนับสนุนให้การจัดการสิ่งแวดล้อมในย่านชุมชนเก่าเป็นไปตามมาตรฐาน
- 3.3.4 ส่งเสริมภาคเอกชนในการอนุรักษ์ ปรับปรุงอาคาร บ้านเรือน ในย่านชุมชนเก่า โดยจัดทำคู่มือแนวทางการปรับปรุงอาคาร ส่งเสริมอาคารใหม่หรือการปรับปรุงซ่อมแซมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยรวม สร้างแรงจูงใจในการใช้วัสดุท้องถิ่นในการสร้างหรือซ่อม
- 3.3.5 ส่งเสริมการปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่ที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้ส่งเสริมสภาพแวดล้อมโดยรวมเหมาะสมกลมกลืนกับบรรยากาศย่านชุมชนเก่า
- 3.3.6 ส่งเสริมการสัญจรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในย่านชุมชนเก่า

- 3.4.1 ส่งเสริมการเชื่อมโยงพื้นที่ย่านชุมชนเก่าในระดับจังหวัด เพื่อสนับสนุนการเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่เน้นรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 3.4.2 ส่งเสริมการใช้ประโยชน์อาคารเก่าในย่านเพื่อตอบสนองประโยชน์ใช้สอยร่วมสมัย
- 3.4.3 ส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชน ที่สอดคล้องกับย่านชุมชนเก่า
- 3.4.4 สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม เช่น แอปพลิเคชันย่านชุมชนเก่าการค้าออนไลน์
- 3.4.5 ใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างพลังความเข้มแข็งด้านการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า เช่น ภาพเล่าเรื่องผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)
- 3.4.6 ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวอนุรักษ์ เพื่อรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติและศิลปกรรมไม่ให้เสื่อมโทรมจากการแสวงหาประโยชน์

รูปที่ 7.5 ยุทธศาสตร์ที่ 3 อนุรักษ์ พื้นที่ คุ้มครอง ย่านชุมชนเก่า

ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ องค์กรความรู้และกระบวนการเรียนรู้

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 4.1 ปลุกความตื่นรู้แก่ประชาชนทั่วไป

4.1.1 จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างกระแสจิตสำนึกรักษาย่านชุมชนเก่า เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง โดยไม่จำกัดรูปแบบ ทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น โดยการร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชนด้านสื่อ หรือ กลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ซึ่งมีช่องทางสื่อของตนเอง เช่น รายการทีวี รายการวิทยุ สารคดี สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์

4.1.2 จัดกิจกรรมประชาคมเสริมสร้างการรับรู้และจิตสำนึกในระดับจังหวัด อำเภอ หรือตำบล เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เช่น ผลิตสื่อประชาสัมพันธ์รักษาย่านเก่า จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดเวทีชาวบ้าน การประกวดต่าง ๆ การอบรมมัคคุเทศก์ จัดนิทรรศการเคลื่อนที่ ฯลฯ

4.1.3 จัดสัมมนาวิชาการระดับประเทศเป็นประจำทุกปี เพื่อเสริมสร้างการรับรู้จิตสำนึก ในคุณค่าความสำคัญของย่านชุมชนเก่า ความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ของการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าต่อคุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจชุมชน โดยผลักดันให้ประเด็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเป็นประเด็นสาธารณะที่มีบทบาทเชื่อมโยงกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้มีเวทีแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ ตลอดจนแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ แนวทางวิธีการดำเนินงานใหม่ใหม่ สำหรับนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ต่อไป

- **ตัวชี้วัด:**

- ทศนคติเชิงบวกของประชาชนต่อการดำเนินการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า (ผลจากการสำรวจการรับรู้และทัศนคติ)
- การรับรู้สาธารณะในประเด็นย่านชุมชนเก่า (ผลจากการสำรวจการรับรู้และทัศนคติ)
- จำนวนคนที่เข้าร่วมกิจกรรมของย่านชุมชนเก่าเพิ่มขึ้น

- **หน่วยงานรับผิดชอบ:**

- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (มหาวิทยาลัย)

- **ระยะเวลาของแผน:** ระยะสั้น (ปีที่ 1-3) และระยะกลาง (ปีที่ 4-7)

กลยุทธ์ที่ 4.2 ปลุกฝังความรู้ความเข้าใจแก่เยาวชน

4.2.1 บรรจุเรื่องความสำคัญและแนวทางการดำรงรักษาย่านชุมชนเก่า ในหลักสูตรท้องถิ่นศึกษา ตลอดจนจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงโดยการทัศนศึกษา

4.2.2 ส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาจัดการเรียนการสอนแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม รวมถึงใช้ย่านชุมชนเก่าเป็นพื้นที่โครงการปฏิบัติการเรียนการสอนจริง

4.2.3 พัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ท้องถิ่นร่วมกับองค์ความรู้สากล เกิดเป็นนวัตกรรมเพื่อการใช้ประโยชน์

4.2.4 จัดตั้งโรงเรียนช่างฝีมือพื้นถิ่นเพื่อผลิตบุคลากรเฉพาะทาง หรือจัดให้มีหลักสูตรอบรมวิชาชีพที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ รวมถึงสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพของเยาวชนในสาขาวิชาชีพการอนุรักษ์ เพื่อสืบสานต่อยอดองค์วิทยาการและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงอยู่สืบไป

- **ตัวชี้วัด:**

- มีการสนับสนุนการดำเนินงานด้านการปลูกฝังความรู้จากสถาบันการศึกษา

- **หน่วยงานรับผิดชอบ:**

- กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา) (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (มหาวิทยาลัย) (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- กระทรวงวัฒนธรรม (กรมศิลปากร และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม)
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

- **ระยะเวลาของแผน:** ระยะกลาง (ปีที่ 4-7) และระยะยาว (ปีที่ 8-18)

กลยุทธ์ที่ 4.3 สร้างบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ

4.3.1 พัฒนาหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการระยะสั้นเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นประจำทุกปี ทั้งหลักสูตรพื้นฐานเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าความสำคัญ และหลักสูตรพิเศษเรื่องการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า ผ่านสถาบันการศึกษา โดยการสนับสนุนทางวิชาการและงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง

4.3.2 ถ่ายทอดองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านสู่บุคลากรโดยอาศัยระบบพี่เลี้ยง

4.3.3 ส่งเสริมสร้างความร่วมมือด้านวิชาการระหว่างภาครัฐและภาควิชาการ รวมถึงองค์กรระหว่างประเทศ เช่น UNESCO

- **ตัวชี้วัด:**
 - จำนวนหลักสูตรพัฒนาความรู้ทางเทคนิคและทักษะที่จำเป็นต่อการอนุรักษ์
 - จำนวนผู้เข้ารับการอบรมต่อปี
- **หน่วยงานรับผิดชอบ:**
 - สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
 - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
 - กระทรวงวัฒนธรรม (กรมศิลปากร และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม)
 - กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (มหาวิทยาลัย) (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
- **ระยะเวลาของแผน:** ระยะสั้น (ปีที่ 1-3) ระยะกลาง (ปีที่ 4-7) และระยะยาว (ปีที่ 8-18)

กลยุทธ์ที่ 4.4 การจัดการความรู้และวิจัยเกี่ยวกับย่านชุมชนเก่า

4.4.1 เก็บข้อมูลความรู้เกี่ยวกับย่านชุมชนเก่าและสังเคราะห์ข้อมูลให้เป็นสารสนเทศ โดยกำหนดพื้นที่หรือมรดกที่ต้องการอนุรักษ์ ตัวอย่างเช่น พื้นที่อนุรักษ์อาคาร วิถีชีวิต อนุรักษ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ความทรงจำ การอนุรักษ์และฟื้นฟูอาชีพดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ด้วยประชาชนชาวบ้านและสถาบันการศึกษา

4.4.2 ถอดบทเรียนชุมชนที่ประสบความสำเร็จ โดยการร่วมมือกันของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาในพื้นที่ และสภาวัฒนธรรมจังหวัด

4.4.3 การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ โดยชุมชนร่วมกับสถาบันการศึกษา ผลักดันให้ประเด็นเรื่องย่านชุมชนเก่าเป็นหนึ่งในสาระสำคัญของงานวิจัยทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมถึงการผลิตเอกสารทางวิชาการ โดยการให้ทุนสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย

4.4.4 การมอบรางวัลสำหรับย่านชุมชนเก่าที่เป็นต้นแบบ สำหรับย่านชุมชนเก่าที่มีผลงานด้านการอนุรักษ์ดีเด่น โดยการคัดเลือกของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- **ตัวชี้วัด:**

- มีฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่าและนำไปใช้สร้างความหมายในพื้นที่ได้
- **หน่วยงานรับผิดชอบ:**
 - สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
 - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
- **ระยะเวลาของแผน:** ระยะสั้น (ปีที่ 1-3) และระยะกลาง (ปีที่ 4-7)

กลยุทธ์ที่ 4.5 พัฒนาระบบฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่า

4.5.1 พัฒนาต่อยอดระบบฐานข้อมูลด้านทะเบียน ให้ครอบคลุมในทุกด้าน ได้แก่ ฐานข้อมูลความรู้ (เช่น และประวัติศาสตร์และเรื่องราวย่านชุมชนเก่า และข้อมูลอาคาร เป็นต้น) ฐานข้อมูลด้านการอนุรักษ์ (ทะเบียนผู้เชี่ยวชาญและปราชญ์ ความรู้ด้านอนุรักษ์และซ่อมแซมอาคาร ความรู้ด้านการใช้วัสดุสมัยใหม่ทดแทนวัสดุเดิม ช่องทางการหาแหล่งเงิน เป็นต้น) ฐานข้อมูลด้านกฎหมาย ฐานข้อมูลโครงการพัฒนาของรัฐ เพื่อพัฒนาระบบให้ถึงขั้นการวิเคราะห์และประเมินผล

4.5.2 พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจสำหรับสนับสนุนการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลสำหรับใช้ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

4.5.3 พัฒนาระบบสารสนเทศเชื่อมโยงกับฐานข้อมูล Thailand Geospatial Data Infrastructure and System เพื่อสนับสนุนการสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า

- **ตัวชี้วัด:**
 - มีระบบฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่าและนำไปประโยชน์เพื่อการตัดสินใจ
- **หน่วยงานรับผิดชอบ:**
 - สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
 - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
 - กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (มหาวิทยาลัย)
 - สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)
- **ระยะเวลาของแผน:** ระยะสั้น (ปีที่ 1-3) และระยะกลาง (ปีที่ 4-7)

กลยุทธ์ที่ 4.6 พัฒนาโปรแกรมประยุกต์ เพื่อการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า

4.6.1 พัฒนาโปรแกรมประยุกต์และเทคโนโลยีที่ใช้ในการสื่อความหมายย่านชุมชนเก่า เพื่อให้เกิดการค้นหาความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของย่านชุมชนเก่า ยกตัวอย่าง การใช้เทคโนโลยีสร้างภาพเสมือนจริง (Augmented Reality: AR) ผ่านสมาร์ตโฟนและแท็บเล็ต เพื่อจำลองบรรยากาศในอดีตซ้อนเข้ากับภาพจริงในปัจจุบัน และการใช้สารานุกรมย่านชุมชนเก่าออนไลน์

4.6.2 ประยุกต์ใช้เกมมิฟิเคชัน (Gamification) เพื่อกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าด้วยเกม โดยการนำเนื้อหาหรือมรดกที่ต้องการอนุรักษ์ทำเป็นเกมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูและการจัดระเบียบชุมชนในชีวิตประจำวันที่ได้ประโยชน์ทั้งการเรียนรู้และความสนุกสนานไปพร้อมกันซึ่งจะซึมซับเนื้อหาโดยไม่รู้ตัวผ่านกิจกรรมที่ใช้กลไกของเกมมิฟิเคชัน ยกตัวอย่าง เกมสะสมแต้ม แลกของรางวัล มีโดยมีเป้าหมายและการเลื่อนระดับ และเกมล่าโปเกมอนตามสถานที่สำคัญในย่านชุมชนเก่า เป็นต้น

- **ตัวชี้วัด:**
 - มีโปรแกรมประยุกต์ที่สร้างความรู้ความเข้าใจ และกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า
- **หน่วยงานรับผิดชอบ:**
 - สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)
 - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
 - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล)
 - สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน)
 - สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน)
- **ระยะเวลาของแผน:** ระยะสั้น (ปีที่ 1-3) และระยะกลาง (ปีที่ 4-7)

ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 7.2 ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดของยุทธศาสตร์ สถานการณ์ เป้าหมายเชิงกลยุทธ์ กลยุทธ์ แนวทางดำเนินการ ตัวชี้วัด หน่วยงานรับผิดชอบ และระยะเวลาของแผน

รูปที่ 7.6 ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ องค์กรความรู้และกระบวนการเรียนรู้

ตารางที่ 7.2 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์	สถานการณ์	เป้าหมายเชิงกลยุทธ์	กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวชี้วัด	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลาของแผน		
							สั้น (พ.ศ. 2563-2565)	กลาง (พ.ศ. 2566-2569)	ยาว (พ.ศ. 2570-2580)
1. ประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า	<ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดทำทะเบียนย่านชุมชนเก่าทั่วประเทศ 613 แห่ง - มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่าที่สืบค้นได้อย่างเป็นระบบ - ท้องถิ่นยังไม่รับรู้ในความสำคัญและประโยชน์ของย่านชุมชนเก่า - การพัฒนาเมืองไม่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า - ขาดการขึ้นทะเบียนอนุรักษ์จากภาครัฐ 	การกำหนดแนวทางการจัดการที่เหมาะสม	1.1 การประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า	<p>1.1.1 รวบรวมข้อมูลจากทะเบียนย่านชุมชนเก่า 613 แห่ง ดำเนินการจัดลำดับหรือความเร่งด่วน โดยแบ่งความสำคัญของย่านชุมชนเก่าออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ย่านชุมชนเก่าที่มีคุณค่าสูงมาก 2) ย่านชุมชนเก่าที่มีคุณค่าสูง 3) ย่านชุมชนเก่าที่มีคุณค่าปานกลาง เพื่อนำไปสู่การประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า ดังนี้</p> <p>ก. สถานภาพการมีกฎหมายบังคับในพื้นที่</p> <ul style="list-style-type: none"> - ย่านชุมชนเก่าในเมืองเก่า - ย่านชุมชนเก่าในเขตผังเมืองรวม - ย่านชุมชนเก่านอกเขตผังเมืองรวม <p>ข. ระดับความรุนแรงความอ่อนไหว ภัยคุกคาม การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่</p> <p>ค. องค์ประกอบทางกายภาพที่ยังคงอยู่</p> <p>ง. ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม ประเพณี</p> <p>1.1.2 ดำเนินการจัดทำประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า อันประกอบด้วยประกาศและแผนที่แสดงพื้นที่ย่านชุมชนเก่า โดยวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการใช้กลไกต่าง ๆ เช่น ประกาศจังหวัด หรือประกาศโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p>	<ul style="list-style-type: none"> • มีการจัดลำดับความเร่งด่วนในการดำเนินการให้ย่านชุมชนเก่าได้รับการประกาศ 	<ul style="list-style-type: none"> • สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) • คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด • กรมศิลปากร และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม • สำนักงานจังหวัด • องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 	✓		
			1.2 กำหนดแนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	<p>1.2.1 นำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานด้านคุณภาพของย่านชุมชนเก่า และมาตรฐานด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า</p>	มีแนวทางดำเนินงานอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	<ul style="list-style-type: none"> • สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) • องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 	✓	✓	
2. พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าอย่างบูรณาการ	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง - หน่วยงานส่วนกลางควรจำกัดขอบเขตภารกิจเฉพาะด้านนโยบาย - หน่วยงานหลักในการประสาน 	<p>1) มีกลไกในการบริหารจัดการกระจายสู่หน่วยงานในระดับภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น</p> <p>2) การดำเนินงานโดย</p>	2.1 จัดตั้งโครงสร้างการบริหารจัดการรายจังหวัด	2.1.1 ให้คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัดแต่ละจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ในการผลักดัน ประสาน การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ และพิจารณาให้ความเห็นดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ และดำเนินงานในเรื่องการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าของแต่ละจังหวัด	คณะอนุกรรมการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด กำกับและขับเคลื่อนในเรื่องการดำเนินการกิจอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	<ul style="list-style-type: none"> • สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) • องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 	✓		

ยุทธศาสตร์	สถานการณ์	เป้าหมายเชิงกลยุทธ์	กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวชี้วัด	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลาของแผน		
							สั้น (พ.ศ. 2563-2565)	กลาง (พ.ศ. 2566-2569)	ยาว (พ.ศ. 2570-2580)
	ขับเคลื่อนบูรณาการไปสู่การปฏิบัติควรเป็นหน่วยงานในระดับพื้นที่ - ครม.มีมติเมื่อ 10 ตุลาคม 2560 รับทราบให้ คณะกรรมการอนุรักษ์ฯ เป็น	กระบวนการมีส่วนร่วมจากพื้นที่ 3) กลไกในการตรวจสอบเฝ้าระวังที่มีประสิทธิภาพ		2.1.2 ส่งเสริมให้มีการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งองค์การบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าในรูปแบบที่เหมาะสม เช่น บริษัทพัฒนา หรือปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงานของรัฐให้มีการตั้งหน่วยงานเพื่อการอนุรักษ์ พื้นที่ย่านชุมชนเก่า เป็นการเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า					

ตารางที่ 7.2 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	สถานการณ์	เป้าหมายเชิงกลยุทธ์	กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวชี้วัด	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลาของแผน		
							สั้น (พ.ศ. 2563-2565)	กลาง (พ.ศ. 2566-2569)	ยาว (พ.ศ. 2570-2580)
	คณะกรรมการประสานขับเคลื่อนบูรณาการดำเนินงานไปสู่การปฏิบัติ		2.2 ส่งเสริมให้เกิดการดำเนินงานในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธมิตร เน้นการดำเนินงานแบบหุ้นส่วน	<p>2.2.1 ให้เรื่องการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เป็นวาระที่ต้องบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์จังหวัด ในประเด็นที่เชื่อมโยงกับด้านสิ่งแวดล้อม สังคม คุณภาพชีวิต และการท่องเที่ยว</p> <p>2.2.2 ให้ อปท. เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และเพิ่มประเด็นการจัดทำแผนระดับท้องถิ่นด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ไว้ในแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรอบเวลา ในฐานะที่อยู่อาศัยอันเป็นมรดกของท้องถิ่น เพื่อสุขภาพะ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต</p> <p>2.2.3 สนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าของกลุ่ม เครือข่ายที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น เครือข่ายของกระทรวงและหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าตามยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เช่น วิชาทกิจชุมชน องค์กรอาสาสมัครอนุรักษ์ชุมชน หรือองค์กรสาธารณประโยชน์</p> <p>2.2.4 ส่งเสริมและเร่งรัดให้เกิดกลไกและระบบในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานตามแนวทางการ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ยุทธศาสตร์จังหวัดกล่าวถึงประเด็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า แผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บรรจุเรื่องการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า 	<ul style="list-style-type: none"> สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 	✓		

ตารางที่ 7.2 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	สถานการณ์	เป้าหมายเชิงกลยุทธ์	กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวชี้วัด	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลาของแผน		
							สั้น (พ.ศ. 2563-2565)	กลาง (พ.ศ. 2566-2569)	ยาว (พ.ศ. 2570-2580)
				อนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า โดยอาจจัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังระดับท้องถิ่น หรือสำนักงานฯ ดำเนินงานติดตามร่วมกับท้องถิ่นในระยะแรก โดยอาจจัดทำเป็นรายงานสถานการณ์ย่านชุมชนเก่าประจำปี					
3. อนุรักษ์ฟื้นฟูคุ้มครองย่านชุมชนเก่า	<ul style="list-style-type: none"> - การเสื่อมสภาพของย่านชุมชนเก่าในด้านกายภาพ - สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากการพัฒนาของพื้นที่รอบด้าน - ขาดการกำหนดมาตรการและการบังคับใช้กฎหมาย - ขาดแรงจูงใจ ผู้นำ และบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า 	<ol style="list-style-type: none"> 1) ยกระดับคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก 2) สภาพทางกายภาพที่ดี ตามมาตรฐานและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน 	3.1 ส่งเสริมการใช้เครื่องมือกลไกทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมคุณค่าความสำคัญของย่านชุมชนเก่า	<ol style="list-style-type: none"> 3.1.1 ขับเคลื่อนความร่วมมือกับท้องถิ่นและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องให้มีการนำแนวทามาตรการเพื่อการอนุรักษ์ที่ดำเนินการศึกษาแล้ว หรือได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานระดับนโยบาย ไปกำหนดแนวทางการพัฒนาในพื้นที่ย่านชุมชนเก่าระดับท้องถิ่น โดยอาศัยกลไก ข้อบัญญัติท้องถิ่น ผังเมืองรวม ผังเมืองเฉพาะ 3.1.2 ส่งเสริมให้มีการนำข้อมูลพื้นที่ย่านชุมชนเก่าประกอบการพิจารณาจัดทำผังเมืองรวม ผังเมืองเฉพาะ ในทุกพื้นที่ที่จะดำเนินการจัดทำหรือวางผังหรือประกอบการพิจารณาการจัดทำโครงการต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อย่านชุมชนเก่า 3.1.3 ส่งเสริมให้การใช้ประโยชน์ที่ดินย่านชุมชนเก่าเป็นประเภทหนึ่งที่ต้องมีข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเฉพาะบริเวณและพื้นที่โดยรอบให้สอดคล้องเหมาะสม ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะอาคาร ประกอบด้วย ความสูงอาคาร พื้นที่อาคารปกคลุมดิน พื้นที่อาคารรวม ระยะถอยร่น ลักษณะทางสถาปัตยกรรม - ข้อห้ามการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ข้างเคียง ที่อาจส่งผลกระทบต่อย่านชุมชนเก่าได้ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม 3.1.4 ศึกษาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎ ระเบียบทางราชการที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เช่น การพิจารณาขอยกเว้นการปฏิบัติตามข้อกำหนดควบคุมอาคารเรื่องระยะร่นจากถนนสาธารณะหากเป็นอาคารในย่านชุมชนเก่า 	<ul style="list-style-type: none"> • มีกลไกทางกฎหมายในอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เช่น การออกเทศบัญญัติ เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> • องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) • กรมโยธาธิการและผังเมือง • กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น 	✓	✓	✓
			3.2 ส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจ และกลไกทาง	3.2.1 การจัดตั้งกองทุนอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ (National Cultural Fund or National Trust)	<ul style="list-style-type: none"> • มีกลไกสนับสนุนด้านการเงินในอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า 	<ul style="list-style-type: none"> • สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) 		✓	

ตารางที่ 7.2 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	สถานการณ์	เป้าหมายเชิงกลยุทธ์	กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวชี้วัด	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลาของแผน		
							สั้น (พ.ศ. 2563- 2565)	กลาง (พ.ศ. 2566- 2569)	ยาว (พ.ศ. 2570- 2580)
			เศรษฐศาสตร์	<p>เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในระดับชาติ โดยการสนับสนุนเงินเบื้องต้นจากรัฐบาลกลางแล้วจัดหารายได้เองภายหลัง หรือ การจัดตั้งกองทุนอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าในระดับพื้นที่ แต่ละชุมชนเพื่อสนับสนุนการดำเนินการอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่น</p> <p>3.2.2 สนับสนุนการใช้เงินกองทุนสิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนการดำเนินการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า</p> <p>3.2.3 ส่งเสริมสนับสนุนการเพิ่มหลักเกณฑ์เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อดำเนินการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าในธนาคารของรัฐ เช่น การกู้เงินเพื่อซ่อมแซมบ้านเรือนอาคาร หรือการจัดตั้งธนาคารเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าโดยเฉพาะเช่นเดียวกับกรณีของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ หรือการใช้กลไกชุมชนและประชาสังคมโดยกลุ่มการออมต่าง ๆ</p> <p>3.2.4 ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ช่องทางภาคีเครือข่ายที่เป็นภาครัฐ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานร่วมกับชุมชน เช่น สสส. และกรมส่งเสริมการเกษตร</p> <p>3.2.5 สนับสนุนการสร้างพันธมิตรในการร่วมลงทุนพัฒนาย่านชุมชนเก่าโดยภาคเอกชน ชุมชน และประชาสังคม เช่น โครงการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม โครงการเอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ และการระดมทุนเพื่อการอนุรักษ์นอกตลาดทุน (Crowdfunding)</p> <p>3.2.6 สนับสนุนการเพิ่มช่องทางจัดเก็บรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เก็บภาษีจากรุรกิจที่ได้รับผลพลอยได้จากย่านชุมชนเก่า เงินบริจาค ระดมทุนในรูปแบบต่าง ๆ เช่นขายสลากย่านชุมชนเก่า</p> <p>3.2.7 ส่งเสริมการใช้มาตรการทางภาษี เพื่อความร่วมมือในการอนุรักษ์จากประชาชน เช่น การยกเว้นภาษีมรดก การลดหย่อนภาษีอสังหาริมทรัพย์ (การนำค่าฟื้นฟูหักภาษีสำหรับการครอบครองอาคารเก่าอันควรอนุรักษ์ในย่านชุมชนเก่า การนำค่าใช้จ่าย</p>	<p>เช่น มีหลักเกณฑ์เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ จัดตั้งธนาคารย่านเก่า เป็นต้น</p> <ul style="list-style-type: none"> ลักษณะทางกายภาพได้รับการฟื้นฟูตามหลักวิชาการ จังหวัดละ 1 แห่งต่อปี 	<ul style="list-style-type: none"> การเคหะแห่งชาติ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมสรรพากร ภาคเอกชน กระทรวงการคลัง (กรมธนารักษ์ กรมบัญชีกลาง สำนักงบประมาณ และสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง) สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สภาวัฒนธรรมจังหวัด 			

ตารางที่ 7.2 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	สถานการณ์	เป้าหมายเชิงกลยุทธ์	กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวชี้วัด	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลาของแผน		
							สั้น (พ.ศ. 2563- 2565)	กลาง (พ.ศ. 2566- 2569)	ยาว (พ.ศ. 2570- 2580)
				ในการสนับสนุนงบประมาณในการร่วมอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าของภาคเอกชนภาคีกลต่อนโยบาย)					
			3.3 ส่งเสริม เร่งรัดให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูอย่างถูกต้องเหมาะสม	<p>3.3.1 ผลักดันให้มีการบูรณาการข้อมูลต่าง ๆ ของย่านชุมชนเก่า เข้าสู่กระบวนการวางแผนในทุกระดับ การสร้างกลไกในการบูรณาการข้อมูลย่านชุมชนเก่า ทั้งในส่วนของการขอขออนุญาตที่สำคัญ ความอ่อนไหว แนวทางการจัดการ เข้าสู่กระบวนการวางแผนทั้งในระดับยุทธศาสตร์จังหวัด ผังเมือง หรือแผนเฉพาะของหน่วยงานอื่น เช่น แผนด้านการท่องเที่ยว แผนงานด้านวัฒนธรรม แผนปฏิบัติการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด</p> <p>3.3.2 สนับสนุนให้มีการจัดทำแผน ผังพื้นที่เฉพาะ เพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูในแต่ละย่านชุมชนเก่า ในลักษณะสมดุล โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ในทุกมิติ</p> <p>3.3.3 ดำเนินโครงการนำร่องอนุรักษ์ ปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ของรัฐ</p> <p>3.3.4 ส่งเสริมภาคเอกชนในการอนุรักษ์ ปรับปรุงอาคารบ้านเรือน ในย่านชุมชนเก่า</p> <p>3.3.5 ส่งเสริมการปรับปรุงภูมิทัศน์ที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้ส่งเสริมสภาพแวดล้อมโดยรวมเหมาะสมกลมกลืนกับบรรยากาศย่านชุมชนเก่า</p> <p>3.3.6 ส่งเสริมการสัญจรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในย่านชุมชนเก่า</p>	<ul style="list-style-type: none"> จำนวนโครงการ / กิจกรรม / แผน ที่ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า จำนวนย่านชุมชนเก่าที่มีการจัดทำแผนอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า จำนวนพันธมิตรของย่านชุมชนเก่า จำนวนย่านชุมชนเก่าที่ยกระดับเป็นพื้นที่ต้นแบบภาคละ 1 แห่งต่อปี <p>โครงการหรือกิจกรรมซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ จังหวัดละ 1 โครงการหรือกิจกรรมต่อปี</p>	<ul style="list-style-type: none"> องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) กระทรวงมหาดไทย (กรมโยธาธิการและผังเมือง กรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น) กระทรวงวัฒนธรรม (กรมศิลปากร และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (การเคหะแห่งชาติ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (มหาวิทยาลัย) กระทรวงการคลัง (กรมธนารักษ์ สำนักงานประมาณและสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม) กระทรวงพาณิชย์ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด) สภาหอการค้าจังหวัด 	✓	✓	✓
			3.4 เพิ่มมูลค่าให้กับย่านชุมชนเก่า	<p>3.4.1 ส่งเสริมการเชื่อมโยงพื้นที่ย่านชุมชนเก่าในระดับจังหวัด เพื่อสนับสนุนการเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่เน้นรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและได้รับประโยชน์ร่วมกันของชุมชนในย่านชุมชนเก่า</p> <p>3.4.2 ส่งเสริมการใช้ประโยชน์อาคารเก่าในย่านเพื่อตอบสนองประโยชน์ใช้สอยร่วมสมัย เช่น ศูนย์แสดง</p>	<ul style="list-style-type: none"> การรับรู้สาธารณะ และการเป็นประเด็นสาธารณะในการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้รับการพัฒนา รายได้ที่เพิ่มขึ้นของประชาชนในเขตย่านชุมชนเก่า 	<ul style="list-style-type: none"> องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) กระทรวงมหาดไทย (กรมโยธาธิการและผังเมือง กรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น) กระทรวงวัฒนธรรม (กรมศิลปากร และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 	✓	✓	

ตารางที่ 7.2 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	สถานการณ์	เป้าหมายเชิงกลยุทธ์	กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวชี้วัด	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลาของแผน		
							สั้น (พ.ศ. 2563-2565)	กลาง (พ.ศ. 2566-2569)	ยาว (พ.ศ. 2570-2580)
				<p>สินค้า ที่จัดประชุม จัดงาน พิธีกรณณ์ ศูนย์ข้อมูล และแหล่งเรียนรู้</p> <p>3.4.3 ส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชนที่สอดคล้องกับย่านชุมชนเก่า เช่น การรื้อฟื้นวิถีชีวิต ศิลปหัตถกรรม เกษตรกรรม ผลผลิตและผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การสนับสนุนการค้า ลักษณะดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ โดยสนับสนุนทั้งการเป็นแหล่งผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการเป็นแหล่งจำหน่าย นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการทำงานและโอกาสในการประกอบอาชีพ ผ่านการสนับสนุนของพาณิชย์จังหวัด หอการค้าจังหวัด และภาคเอกชนในจังหวัดหรือในท้องถิ่น</p> <p>3.4.4 สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม</p> <p>3.4.5 ใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างพลังความเข้มแข็งด้านการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า</p> <p>3.4.6 ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติและศิลปกรรมไม่ให้เสื่อมโทรมจากการแสวงหาประโยชน์ (exploitation) และควบคุมการเปลี่ยนแปลงย่านชุมชนเก่าอย่างสมดุลโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน</p>		<p>(การเคหะแห่งชาติ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน)</p> <ul style="list-style-type: none"> กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (มหาวิทยาลัย) และและสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์กรมหาชน) กระทรวงการคลัง (กรมธนารักษ์ สำนักงานประมาณและสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (กรมการท่องเที่ยว สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม) กระทรวงพาณิชย์ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด) สภาหอการค้าจังหวัด กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล) สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สภาวัฒนธรรมจังหวัด 			
4. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ องค์กรความรู้และกระบวนการเรียนรู้	- ชุมชนและประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ - การพัฒนาเปลี่ยนวิถีชีวิตและค่านิยมของย่าน	1) สร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการอนุรักษ์ 2) ย่านชุมชนเก่าได้รับการให้ความสำคัญ และมีความสำคัญต่อชุมชน	4.1 ปลูกความตื่นรู้แก่ประชาชนทั่วไป	<p>4.1.1 จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างกระแสจิตสำนึกย่านชุมชนเก่า</p> <p>4.1.2 จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้และจิตสำนึกในระดับจังหวัด อำเภอ หรือตำบล เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง</p> <p>4.1.3 จัดสัมมนาวิชาการระดับประเทศเป็นประจำทุกปี</p>	<ul style="list-style-type: none"> ทัศนคติเชิงบวกของประชาชนต่อการดำเนินการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า (ผลจากการสำรวจการรับรู้และทัศนคติ) การรับรู้สาธารณะในประเด็นย่านชุมชนเก่า (ผลจากการสำรวจการรับรู้และทัศนคติ) จำนวนคนที่เข้าร่วมกิจกรรมของย่านชุมชนเก่าเพิ่มขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (มหาวิทยาลัย) 	✓	✓	
			4.2 ปลูกฝังความรู้ความ	4.2.1 บรรลุเรื่องความสำคัญและแนวทางการดำรง	<ul style="list-style-type: none"> มีการสนับสนุนการดำเนินงาน 	<ul style="list-style-type: none"> กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการ 		✓	✓

ตารางที่ 7.2 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	สถานการณ์	เป้าหมายเชิงกลยุทธ์	กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวชี้วัด	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลาของแผน		
							สั้น (พ.ศ. 2563- 2565)	กลาง (พ.ศ. 2566- 2569)	ยาว (พ.ศ. 2570- 2580)
			เข้าใจแก่เยาวชน	<p>รักษาย่านชุมชนเก่า ในหลักสูตรท้องถิ่นศึกษา ตลอดจนจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงโดยการทำทัศนศึกษา</p> <p>4.2.2 ส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษาจัดการเรียนการสอนแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม รวมถึงเชิญย่านชุมชนเก่า เป็นพื้นที่โครงการปฏิบัติการเรียนการสอนจริง</p> <p>4.2.3 พัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ท้องถิ่นร่วมกับองค์ความรู้สากล เกิดเป็นนวัตกรรม เพื่อการใช้ประโยชน์</p> <p>4.2.4 จัดตั้งโรงเรียนช่างฝีมือพื้นถิ่น หรือจัดให้มีหลักสูตรอบรมวิชาชีพที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ รวมถึงสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพของเยาวชนในสาขาวิชาชีพการอนุรักษ์ เพื่อสืบสานต่อยอดองค์ความรู้วิชาการและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงอยู่สืบไป</p>	ด้านการปลูกฝังความรู้จากสถาบันการศึกษา	<p>การศึกษาพื้นฐาน และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก)</p> <ul style="list-style-type: none"> กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (มหาวิทยาลัย) (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวัฒนธรรม (กรมศิลปากร และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 			
			4.3 สร้างบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ	<p>4.3.1 พัฒนาหลักสูตรการอบรมระยะสั้นเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นประจำทุกปี</p> <p>4.3.2 ถ่ายทอดองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านสู่บุคลากรโดยอาศัยระบบพี่เลี้ยง</p> <p>4.3.3 ส่งเสริมสร้างความร่วมมือด้านวิชาการระหว่างภาครัฐและภาควิชาการ รวมถึงองค์กรระหว่างประเทศ เช่น UNESCO</p>	<ul style="list-style-type: none"> จำนวนหลักสูตรพัฒนาความรู้ทางเทคนิคและทักษะที่จำเป็นต่อการอนุรักษ์เพิ่มขึ้น จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อปี 	<ul style="list-style-type: none"> สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) กระทรวงวัฒนธรรม (กรมศิลปากร และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (มหาวิทยาลัย) 	✓	✓	✓
			4.4 การจัดการความรู้และวิจัยเกี่ยวกับย่านชุมชนเก่า	<p>4.4.1 เก็บข้อมูลความรู้เกี่ยวกับย่านชุมชนเก่าและสังเคราะห์ข้อมูลให้เป็นสารสนเทศโดยกำหนดพื้นที่หรือมรดกที่ต้องการอนุรักษ์ ตัวอย่างเช่น พื้นที่อนุรักษ์อาคาร วิถีชีวิต อนุรักษ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ความทรงจำ การอนุรักษ์และฟื้นฟูอาชีพดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ด้วยปราชญ์ชาวบ้านและสถาบันการศึกษา</p>	<ul style="list-style-type: none"> มีฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่าและนำไปใช้สร้างความหมายในพื้นที่ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) 	✓	✓	

ตารางที่ 7.2 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	สถานการณ์	เป้าหมายเชิงกลยุทธ์	กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวชี้วัด	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลาของแผน			
							สั้น (พ.ศ. 2563- 2565)	กลาง (พ.ศ. 2566- 2569)	ยาว (พ.ศ. 2570- 2580)	
				<p>4.4.2 อดบทรียนชุมชนที่ประสบความสำเร็จ โดยการร่วมมือกันของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาในพื้นที่ และสภาวัฒนธรรมจังหวัด</p> <p>4.4.3 การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ โดยชุมชนร่วมกับสถาบันการศึกษา และผลักดันให้ประเด็นเรื่องย่านชุมชนเก่าเป็นหนึ่งในสาระสำคัญของภารกิจวิจัยทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมถึงการผลิตเอกสารทางวิชาการ โดยการให้ทุนสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย</p> <p>4.4.4 การมอบรางวัลสำหรับย่านชุมชนเก่าที่เป็นต้นแบบ สำหรับย่านชุมชนเก่าที่มีผลงานด้านการอนุรักษ์ดีเด่น โดยการคัดเลือกของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p>						
			4.5 พัฒนาระบบฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่า	<p>4.5.1 พัฒนาคือระบบฐานข้อมูลด้านทะเบียน ให้ครอบคลุมในทุกด้าน ได้แก่ ฐานข้อมูลความรู้ ฐานข้อมูลด้านการอนุรักษ์ (ระเบียบผู้เชี่ยวชาญและปราชญ์) ฐานข้อมูลด้านกฎหมาย ฐานข้อมูลโครงการพัฒนาของรัฐ เพื่อพัฒนาระบบให้ถึงขั้นการวิเคราะห์และประเมินผล</p> <p>4.5.2 พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจสำหรับสนับสนุนการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล สำหรับใช้ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า</p> <p>4.5.3 พัฒนาระบบสารสนเทศเชื่อมโยงกับฐานข้อมูล Thailand Geospatial Data Infrastructure and System เพื่อสนับสนุนการสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า</p>	<ul style="list-style-type: none"> มีระบบฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่าและนำไปประโยชน์เพื่อการตัดสินใจ 	<ul style="list-style-type: none"> สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (มหาวิทยาลัย) สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) 	✓	✓		
			4.6 พัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า	<p>4.6.1 พัฒนาโปรแกรมประยุกต์และเทคโนโลยีที่ใช้ในการสื่อความหมายย่านชุมชนเก่า เพื่อให้เกิดการค้นหาคำรู้ความเข้าใจในคุณค่าของย่านชุมชนเก่า</p> <p>4.6.2 ประยุกต์ใช้เกมมิฟิเคชัน (Gamification) เพื่อกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้านการ</p>	<ul style="list-style-type: none"> มีโปรแกรมประยุกต์ที่สร้างความรู้ความเข้าใจ และกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า 	<ul style="list-style-type: none"> สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน่วยงานรับผิดชอบหลัก) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม 	✓	✓		

ตารางที่ 7.2 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	สถานการณ์	เป้าหมายเชิงกลยุทธ์	กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวชี้วัด	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลาของแผน		
							สั้น (พ.ศ. 2563-2565)	กลาง (พ.ศ. 2566-2569)	ยาว (พ.ศ. 2570-2580)
				อนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าด้วยเกม		<ul style="list-style-type: none">สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน)สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน)			

7.7 ผังกลยุทธ์ (Strategic Map) ของยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

ผังกลยุทธ์ของยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ (รูปที่ 7.7) แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ต่าง ๆ ได้ดังนี้ การดำเนินงานผลักดันการประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า (ยุทธศาสตร์ที่ 1) โดยกลยุทธ์ผลักดันการประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และกำหนดแนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เพื่อประกาศขอบเขตพื้นที่ที่จะดำเนินงาน ซึ่งดำเนินงานควบคู่กับการพัฒนาวิถีและกระบวนการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าอย่างบูรณาการ (ยุทธศาสตร์ที่ 2) ซึ่งเป็นการจัดองค์ประกอบในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ต่อจากจากนั้นดำเนินงานอนุรักษ์ฟื้นฟู ย่านชุมชนเก่า (ยุทธศาสตร์ที่ 3) ด้วยเห็นว่าการฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่น (Revitalizing Local Economies) โดยระเบิดจากข้างใน (พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9) หมายความว่า ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาศักยภาพตามความต้องการของชุมชนเก่าและท้องถิ่น จะทำให้เศรษฐกิจในย่านชุมชนเก่าสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน โดยกลยุทธ์ส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าและกลยุทธ์เพิ่มมูลค่าให้กับย่านชุมชนเก่าควบคู่ไปกับกลยุทธ์จัดหาแหล่งเงินทุนสำหรับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทางกายภาพ (กลไกทางเศรษฐศาสตร์)

ย่านชุมชนเก่าที่มีความเข้มแข็งและความตื่นรู้ พร้อมทั้งมีองค์ความรู้และผู้เชี่ยวชาญ สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มหรือคุณค่าให้กับย่านชุมชนเก่าได้ทันที อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าอาจมีความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจจนไม่สามารถควบคุมการเติบโตได้ ดังนั้น ควรมีการดำเนินกลยุทธ์ส่งเสริม เร่งรัดให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟู อย่างถูกต้องเหมาะสม และกลยุทธ์ส่งเสริมการใช้เครื่องมือ กลไกทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมคุณค่าความสำคัญของย่านชุมชนเก่า เพื่อควบคุมการเปลี่ยนแปลงย่านชุมชนเก่าให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ในทางกลับกัน ย่านชุมชนเก่าที่ยังไม่เข้มแข็งควรดำเนินงานเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ องค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ (ยุทธศาสตร์ที่ 4) โดยกลยุทธ์ปลูกความตื่นรู้ และกลยุทธ์ปลูกฝังความรู้ความเข้าใจ (ปลูก-ปลูก) รวมถึงกลยุทธ์สร้างบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ด้วยการเรียนการสอนและวิจัยในระบบศึกษา การถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้าน และความร่วมมือด้านวิชาการระหว่างภาครัฐและภาควิชาการ รวมถึงองค์ระหว่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างความรู้และความตระหนักถึงคุณค่าทางศิลปกรรมและวัฒนธรรม ซึ่งมีส่วนช่วยสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าด้วยความร่วมแรงร่วมใจของทุกภาคส่วน เช่น การฟื้นฟูวิถีชีวิต อาชีพ และผลิตภัณฑ์ และการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ กลยุทธ์พัฒนาระบบฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่า และกลยุทธ์พัฒนาโปรแกรมประยุกต์โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เป็นพื้นฐานสนับสนุนการดำเนินกลยุทธ์ต่าง ๆ เพราะฉะนั้น การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้นจะทำให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดคือการอนุรักษ์ให้คงอยู่อย่างเหมาะสมและยั่งยืน โดยการพัฒนาอย่างกลมกลืนกับการรักษาความสมดุลของพื้นที่ตามที่ตั้งไว้

รูปที่ 7.7 ผังกลยุทธ์ (Strategic Map) ของยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

บทที่ 8

การขับเคลื่อนและการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ

การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐในด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ด้านโบราณสถาน ด้านการผังเมือง และด้านปกครอง รวมถึงหน่วยงานระดับท้องถิ่น ตลอดจนภาคเอกชน สื่อสารมวลชน และภาคประชาสังคม ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการการทำงานร่วมกัน เพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกันคือ อนุรักษ์ ฟื้นฟู คุ้มครอง ส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และคุณลักษณะทางกายภาพของย่านชุมชนเก่า และขับเคลื่อนความเป็นย่านชุมชนเก่าตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูจำเป็นต้องมีการนำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้นำไปสู่การปฏิบัติงานอย่างบูรณาการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีประสิทธิภาพ และการใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

8.1 หลักในการขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

8.1.1 ขับเคลื่อนงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า โดยยึดนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติเป็นกรอบทิศทางหลักในการจัดทำแผนพัฒนาระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น และระดับปฏิบัติการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น และการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับย่านชุมชนเก่าตามศักยภาพและเนื้อหาการอนุรักษ์ของแต่ละชุมชน

8.1.2 กระจายการบริหารงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าลงสู่ท้องถิ่น โดยยึดหลักการพัฒนาย่านชุมชนเก่าและการมีส่วนร่วม ให้หน่วยงานส่วนภูมิภาคมีบทบาทเป็นแกนกลางในการประสานขับเคลื่อนนโยบายจากส่วนกลาง และให้หน่วยงานส่วนท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการดำเนินการ โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทุกชั้นตอน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพ รวมถึงการถ่ายทอดเป้าหมาย พันธกิจ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และแนวทางการดำเนินงานต่าง ๆ เชื่อมโยงจากระดับประเทศ ระดับจังหวัด สู่ท้องถิ่นและชุมชน

8.1.3 รวมพลังและประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยสร้างความเข้าใจในบทบาทของแต่ละภาคส่วนและเครือข่าย การใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยี และกลไกกลุ่มเครือข่ายในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงานตั้งแต่ระดับประเทศ จนถึงระดับท้องถิ่นและชุมชน

8.1.4 วางระบบการบริหารจัดการนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติสู่การปฏิบัติที่มีความเชื่อมโยงตั้งแต่ระดับประเทศคือ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนแม่บทภายใต้แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนปฏิรูปประเทศ นโยบาย และแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม และ Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติ เชื่อมโยงแผนระดับกระทรวงและเชื่อมโยงแผนระดับจังหวัดและแผนระดับท้องถิ่น

8.1.5 มีระบบการจัดสรรงบประมาณที่ให้ความสำคัญและตอบสนองงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแบบบูรณาการ เพื่อให้การปฏิบัติงานตามนโยบายและยุทธศาสตร์ฯ ประสบความสำเร็จอย่างเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง

8.1.6 มีระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ ที่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงาน และผลสำเร็จของงานอย่างแท้จริง

8.2 การกำหนดกลไกการขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติสู่การปฏิบัติ

8.2.1 กลไกการขับเคลื่อน

กลไกการขับเคลื่อน (รูปที่ 8.1) ที่ทำหน้าที่จัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการบริหารงานย่านชุมชนเก่าระหว่างหน่วยงานของรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเพื่อประโยชน์ในการวางแผนและขับเคลื่อนการดำเนินงานในระดับประเทศ คือ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และคณะกรรมการอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม โดยมีกลไกการทำงานคือ คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ทำหน้าที่ขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลยุทธศาสตร์ฯ รวมถึงการให้คำแนะนำเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งกลไกเหล่านี้จะทำหน้าที่บริหารงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าในภาพรวมทั้งประเทศ

สำหรับการขับเคลื่อนระดับจังหวัด มีคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัดมีบทบาทในประสานการดำเนินงานการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าในระดับจังหวัด และกำกับ ดูแล ติดตาม ประสานงานและให้ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน เพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาย่านชุมชนเก่า และสนับสนุนงานด้านการอนุรักษ์ คุ้มครอง และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนในรูปแบบคณะกรรมการ เช่นเดียวกับกลไกการขับเคลื่อนระดับประเทศ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานอนุกรรมการ และมีหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ และเจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดและเจ้าหน้าที่หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นเป็นอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า โดยทำงานร่วมกับพันธมิตร เช่น ภาคเอกชนร่วมลงทุน (Public Private Partnership: PPP) พัฒนาร้านอาหาร

ในส่วนการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติระดับชุมชน/เครือข่าย โดยย่านชุมชนเก่าดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูโดยใช้เครื่องมือ กลไกทางกฎหมายและเศรษฐศาสตร์ ด้วยความสนับสนุนของภาคีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการติดตามและประเมินผลโดยกองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

และแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ในฐานะฝ่ายเลขานุการของคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมซึ่งจะรายงานผลการดำเนินงานต่อคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อพิจารณาตามลำดับตลอดจนการติดตามการดำเนินงานโดยภาคีที่เกี่ยวข้อง เช่น เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน/เมือง และภาคเอกชนที่ร่วมลงทุน แสดงดังรูปที่ 8.1

รูปที่ 8.1 กลไกการขับเคลื่อนและการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ

8.2.2 ภาคส่วนและภาคีที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อน

ภาคส่วนและภาคีที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อน แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย

1) หน่วยงานระดับชาติ อาทิ กระทรวงมหาดไทย (มท.) กระทรวงการคลัง (กค.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงพาณิชย์ (พณ.) และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นต้น

2) หน่วยงานระดับจังหวัด อาทิ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัด (สนง.ยผจ.) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด (ทสจ.) สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด และท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด เป็นต้น

3) ภาวคืท่ีเกี่ยวข้อง อาทิ หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน/เมือง (ทสม.) องค์กรพัฒนาเอกชน (อพช.) ผู้ประกอบการเอกชน ชุมชน ประชาชน เยาวชน สื่อสารมวลชน สถาบันการศึกษา และศาสนสถาน เป็นต้น

8.2.3 การผลักดันให้เกิดการดำเนินงานอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

กลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงานที่ได้นำเสนอแก่ภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งเป็นแนวทางการบูรณาการที่มุ่งไปสู่การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าต้องได้รับการผลักดันที่สำคัญซึ่งเป็นข้อค้นพบที่ได้รับมาจากการศึกษา ความคิดเห็นจากการระดมความคิดเห็นและการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชน เอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิ ข้อค้นพบดังกล่าวได้บ่งชี้ถึงการผลักดันที่สำคัญซึ่งส่งผลให้กลไกขับเคลื่อนฯ เกิดการปฏิบัติ ได้แก่ 1) การผลักดันจากนโยบายแห่งชาติ 2) การผลักดันจากพลังทางสังคม และ 3) การผลักดันจากพันธกิจระหว่างประเทศ ดังนี้

1) การผลักดันจากนโยบายแห่งชาติ หมายถึง เจตจำนงทางการเมือง นโยบายในการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนข้อเสนอแนะของคณะกรรมการแห่งชาติ อาทิ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ คณะกรรมการการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาเมืองและชุมชน และกำหนดกรอบความมุ่งหมายร่วมกันของการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าให้แก่ภาคส่วนต่าง ๆ โดยมีการดำเนินงานที่สำคัญ อาทิ

(1) การผลักดันแผนแม่บท แผนพัฒนา และการจัดสรรงบประมาณ เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

(2) การผลักดันการปรับปรุงและดำเนินการกลไกทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

(3) การผลักดันให้มีผังเมืองที่สงวนรักษาไว้ซึ่งย่านชุมชนเก่า และบูรณาการเข้ากับการวางแผนพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(4) การผลักดันให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปสู่การผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม คำนึงถึงการสงวนรักษาพื้นที่ที่มีความสำคัญและพื้นที่ประวัติศาสตร์

2) การผลักดันจากพลังทางสังคม หมายถึง ความตื่นตัวของผู้บริหาร ประชาชนและภาคีท้องถิ่นต่าง ๆ ทศนคติและค่านิยมของประชาชน แรงกดดันทางสังคมและข่าวสาร และการถอด

บทเรียนจากชุมชนสู่ชุมชนซึ่งส่งผลให้เกิดฐานการพัฒนาจากระดับล่างและผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนในเชิงปฏิบัติได้ในท้องถิ่น กลไกการดำเนินงานที่สำคัญ อาทิ

(1) การผลักดันการบรรจุนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เข้าสู่แผนท้องถิ่นและการปฏิบัติการ

(2) การผลักดันการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับเอกชน และประชาชน ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

(3) การผลักดันและใช้มาตรการทางสังคมกระตุ้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

(4) การผลักดันให้สถาบันการศึกษาเพิ่มขีดความสามารถและร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

3) การผลักดันจากพันธกิจระหว่างประเทศ อาทิ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน การปฏิบัติตามถ้อยแถลงของประชาคมอาเซียน หรือการเข้าร่วมโครงการประกวดรางวัลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ อาทิ UNESCO Asia Pacific Heritage, Award of Merit (UNESCO) ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นโดยตรงต่อท้องถิ่นในการปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเมืองและชุมชนไปสู่การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า กลไกการดำเนินงานที่สำคัญ อาทิ

(1) การผลักดันในการจัดการความรู้และใช้มาตรการจูงใจให้ท้องถิ่นสร้างกระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

(2) การผลักดันการพัฒนาศักยภาพและกำลังคนของหน่วยงาน ผู้นำชุมชนในการจัดการย่านชุมชนเก่า

(3) การผลักดันและสนับสนุนการผลิตผลงานวิจัยและนวัตกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และการวางแผนพัฒนาเมือง

นอกจากนี้ ภาควิชาที่เกี่ยวข้องในการผลักดันให้เกิดการดำเนินงานอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า อาทิ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) กระทรวงมหาดไทย (มท.) กระทรวงการคลัง (กค.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) องค์การพัฒนาเอกชน (อพช.) ชุมชน ประชาชน สื่อสารมวลชน และสถาบันการศึกษา เป็นต้น

8.2.4 การติดตามและประเมินผล

1) การประเมินผลโดยคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

การติดตามและประเมินผลโดยมอบหมายให้กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ในฐานะฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ทำหน้าที่ติดตามผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ฯ ด้วยตัวชี้วัด โดยประสานและรวบรวมผลการดำเนินงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่

รับผิดชอบผลผลิตและตัวชี้วัด วิเคราะห์และรายงานผลการดำเนินงานต่อคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อพิจารณาตามลำดับ และสรุปผลการดำเนินงานประจำปีเสนอคณะรัฐมนตรีทุกปี

2) แนวทางการติดตามและประเมินผลยุทธศาสตร์ฯ

แนวทางการติดตามและประเมินผลยุทธศาสตร์ฯ มีดังนี้

(1) การติดตามและประเมิน 3 ระยะ คือ ระยะก่อนเริ่มดำเนินการ เพื่อหาข้อมูลฐาน (Baseline) สำหรับการเปรียบเทียบเป้าหมายกับผลการดำเนินการระหว่างและหลังการดำเนินการ ระยะระหว่างดำเนินการ เพื่อหาข้อมูลปัจจัยเอื้อหรืออุปสรรคในการดำเนินการและนำมาใช้ปรับปรุงยุทธศาสตร์ และระยะหลังดำเนินการ เพื่อวัดความสำเร็จของยุทธศาสตร์ฯ

(2) การติดตามและประเมินผลยุทธศาสตร์ฯ ด้วยการศึกษปัจจัยเอื้อหรืออุปสรรคเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่เป็นไปตามเป้าหมาย โดยวัดจากผลผลิตในแต่ละยุทธศาสตร์ ดังนี้

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 ประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า สามารถวัดความสำเร็จจากผลผลิต ได้แก่ 1) การประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า 2) พื้นที่การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเมือง ผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะ
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าอย่างบูรณาการ สามารถวัดความสำเร็จจากผลผลิต ได้แก่ 1) คณะอนุกรรมการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัดขับเคลื่อนภารกิจอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และ 2) มีพันธมิตรที่เน้นการดำเนินงานแบบหุ้นส่วน
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 อนุรักษ์ ฟื้นฟู คุ้มครอง ย่านชุมชนเก่า สามารถวัดความสำเร็จจากผลผลิต ได้แก่ 1) วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของย่านชุมชนเก่าได้รับการฟื้นฟู 2) ลักษณะทางกายภาพของย่านชุมชนเก่าที่สำคัญได้รับการฟื้นฟู และ 3) ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้รับการพัฒนา
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ องค์กรความรู้และกระบวนการเรียนรู้ สามารถวัดความสำเร็จจากผลผลิต ได้แก่ 1) ประชาชนทั่วไป เยาวชน และชุมชนมีความรู้ถึงคุณค่าความสำคัญของการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และ 2) บุคลากรด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่ามีความรู้และทักษะด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า

(3) การติดตามผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสีย โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง อิสระ และเป็นไปอย่างเท่าเทียม ระหว่างกลุ่มเป้าหมาย ผู้กำหนดนโยบาย และผู้ปฏิบัติงาน

(4) การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ และเชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่เข้าถึงสะดวก ง่ายต่อการเข้าใจ และนำไปใช้งาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการนำข้อมูลไปใช้วางแผน ติดตามประเมินผล และการปรับปรุงยุทธศาสตร์ฯ

(5) การประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ให้ทุกภาคส่วนได้รับทราบเพื่อสร้างความเข้าใจ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ. กลุ่มงานปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง [กลุ่มงาน ป.ย.ป.]. 2561. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ. เข้าถึงเมื่อ 21 ธันวาคม 2561 จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/23196>
- นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. ราชกิจจานุเบกษา. 135, 54 ง (9 มีนาคม 2561): 29.
- แผนการปฏิรูปประเทศ ทั้ง 11 ด้าน. ราชกิจจานุเบกษา. ฉบับกฤษฎีกา 135, 24 ก (6 เมษายน 2561): 1-2.
- ยงธนิศร์ พิมลเสถียร. (2556). ประเด็นวิกฤตเรื่องการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ในเมือง สำหรับประเทศไทย. หน้าจั่ว ว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมไทย. ฉบับที่ 9 (กันยายน 2555-สิงหาคม 2556): 101-119.
- วิวัฒน์ เตมียพันธ์. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน. วันที่ 29 ตุลาคม - 1 พฤศจิกายน 2530.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2560. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เข้าถึงเมื่อ 30 ตุลาคม 2560 จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420&filename=develop_issue
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2560ก. คู่มือการดำเนินงานการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในระดับท้องถิ่น. เข้าถึงเมื่อ 21 ธันวาคม 2561 จาก <http://www.onep.go.th/nced/wp-content/uploads/2017/11/003.pdf>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2560ข. แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 – 2564. เข้าถึงเมื่อ 21 ธันวาคม 2561 จาก <http://www.onep.go.th/topics/36256>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2561. นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. เข้าถึงเมื่อ 25 ธันวาคม 2561 จาก <http://www.onep.go.th/wp-content/uploads/env-policy-60-79new.pdf>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. 2560. ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า. ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). ราชกิจจานุเบกษา. 135, 82 ก (13 ตุลาคม 2561): 1.
- Hari Srinivas. 2015. Heritage and Conservation Strategies: Understanding the Justifications and Implications. Policy Analysis Series E-100. เข้าถึงเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2562 จาก <http://www.gdrc.org/heritage/heritage-strategies.html>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

สรุปข้อคิดเห็นจากการประชุมแนะนำโครงการศึกษาและจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

วันพุธที่ 6 มีนาคม 2562 เวลา 9.00 – 12.00 น.

ณ ห้องอารีย์ ฮอลล์ โรงแรมดิควอเตอร์อารีย์ อาคารอารีย์ฮิลล์ กรุงเทพฯ

การประชุมแนะนำโครงการศึกษาและจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ มีเป้าหมายเพื่อชี้แจงโครงการ สร้างความรู้ความเข้าใจข้อเสนอนโยบายการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และรับฟังความคิดเห็นเบื้องต้นจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อาทิ หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ภาคประชาสังคม ฯลฯ และรวบรวมข้อเสนอแนะที่ได้มา ใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นข้อคิดเห็นจากการประชุมได้ดังนี้

1. ความท้าทาย

- นักลงทุนจากภายนอกชุมชนไล่ซื้อและซื้อชุมชนเก่าออกไปโดยเฉพาะพื้นที่ทำเลสวยอยู่ริมน้ำ ซึ่งไม่เพียงเป็นกระแสของประเทศไทยเท่านั้น แต่เป็นกระแสความเคลื่อนไหวระดับโลกด้วย

2. โครงสร้าง

- สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมมี 2 ประเภท คือ เมืองเก่าซึ่งมีหน่วยงานดูแล และย่านชุมชนเก่าซึ่งเป็นแหล่งศิลปกรรมที่ควรอนุรักษ์แต่ขาดหน่วยงานดูแล
- ย่านชุมชนเก่าอยู่ในเนื้อเมือง ดังนั้น การพัฒนาที่เริ่มต้นได้ง่ายคือการให้ท้องถิ่น (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)) มีหน้าที่รับผิดชอบและมีอำนาจในการออกกฎระเบียบในการอนุรักษ์และฟื้นฟู เช่น เทศบัญญัติเรื่องข้อกำหนดไม่เก็บภาษีบำรุงท้องที่หรือภาษีโรงเรือน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ตามมาตรา 43 ในวงเล็บ (1) บัญญัติไว้ว่า “บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ”
- การเชื่อมย่านชุมชนเก่ากับผังเมือง โดยใช้กฎหมายผังเฉพาะ ซึ่งอาจเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ (Game changer)

3. การขับเคลื่อน

- การบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าควรมีการติดตามประเมินผล แบบวงจร Plan-Do-Check-Act

4. เครื่องมือทางการเงิน

- เจ้าของบ้านสามารถนำค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมบ้านในชุมชนเก่ามาลดหย่อนภาษี
- การใช้ช่องทางภาษีขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ซึ่งจะมีหน่วยงานมาซ่อมบ้านให้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย

- การใช้กองทุนเป็นแหล่งเงินสำหรับการซ่อมแซมบ้านเก่า

5. การสร้างความรู้ ความตระหนัก และบุคลากรด้านการอนุรักษ์

- การสื่อความหมายต้องชัดเจน เช่น ย่านชุมชนเก่าเป็นผลมาจากภูมิปัญญาและมรดกในการตั้งถิ่นฐาน
- การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของย่านชุมชนเก่าให้แก่ท้องถิ่น เพราะท้องถิ่นเป็นคณาจารย์และขับเคลื่อน โดย (1) สร้างความรู้และความเข้าใจให้กับผู้บริหารท้องถิ่น (Knowledge) เช่น ความเข้าใจในการพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ของดีประจำถิ่น (2) การสร้างความรู้และทักษะในกระบวนการ (Process) เช่น ทักษะในการซ่อมอาคารเก่า และ (3) การสร้างทัศนคติที่ดีต่อย่านชุมชนเก่าว่ามีคุณค่าความสำคัญ (Attitude) เช่น การปรับความคิด (Mindset) เห็นถึงคุณค่าของย่านชุมชนเก่าและคำนึงถึงการพัฒนาอย่างสมดุลระหว่างคุณค่าและมูลค่า
- การดำเนินงานกับย่านชุมชนเก่าควรเน้นที่ศักยภาพชุมชนหรือการรักษาของแท้และดั้งเดิม เช่น ชุมชนบ้านบาตร แต่ย่านชุมชนเก่ามักเน้นท่องเที่ยวและการขายสินค้า
- มาตรฐานศิลปกรรมอาคารอนุรักษ์ โดยกำหนดเกณฑ์ด้านรูปแบบ ด้านวิธีทำ ด้านที่ตั้ง และด้านวัสดุแบบดั้งเดิม ทั้งนี้ ท้องถิ่นสามารถกำหนดเกณฑ์เองได้แต่ต้องมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ คือรู้ว่าเก่าแท้เป็นอย่างไร
- ท้องถิ่นสร้างบุคลากรด้านการอนุรักษ์พันธุ์ เช่น สถาปนิก วิศวกร และภูมิสถาปนิก เป็นต้น

6. ข้อคิดเห็นต่อกระบวนการศึกษาของโครงการ

- ควรศึกษาย่านชุมชนเก่าที่มีการระเบิดจากข้างในและเลี้ยงตัวเองได้เป็นต้นแบบ เช่น ย่านชุมชนเก่าหนองบัว จังหวัดจันทบุรี
- ควรลำดับความสำคัญของย่านชุมชนเก่า 613 แห่ง เพื่อนำไปใช้ในการของบประมาณปี 2564 สำหรับการพัฒนาชุมชนเก่า ทั้งนี้ การของบประมาณพัฒนาย่านชุมชนเก่าเป็นไปตาม พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 มาตรา 36 38 และ 44 ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ซึ่งสามารถใช้อ้างอิงในการของบประมาณได้
- ควรวิเคราะห์ช่องว่างงานศึกษาวิจัย (Research Gap) ย่านชุมชนเก่าเพื่อหาประเด็นปัญหาและนำเสนอแนวทางแก้ไข เช่น (1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นกลไกสำคัญ แต่ไม่สามารถออกกฎหมายได้เพราะไม่มีความรู้และขาดพี่เลี้ยง ซึ่งสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ต้องเป็นโค้ชให้ (2) ขาดเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา คือไม่มีกฎหมายอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (แต่มีกฎหมายอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น การแสดง) ดังนั้น ต้องมีการขึ้นทะเบียนอาคาร (Building List) จึงจะใช้เครื่องมือทางภาษี หรือการโอนสิทธิได้ และ (3) ปรับเกณฑ์ในการระบุพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

- ประเด็นปัญหาต้องเป็นประเด็นเชิงพื้นที่ (Area Approach) เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวขับเคลื่อนชุมชนเก่าซึ่งมาจากพื้นที่ เชื่อมกลไก นำมาสู่ยุทธศาสตร์
- เชื่อมโยงยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติซึ่งเป็นแผนระดับที่ 3 กับยุทธศาสตร์ชาติ รวมถึงยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาตินี้ชุมชนเก่าสามารถนำไปปฏิบัติได้

รูปที่ ก.1 บรรยายภาพการประชุมแนะนำโครงการศึกษาและจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์
การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

ภาคผนวก ข

สรุปข้อคิดเห็นจากการประชุมผู้เชี่ยวชาญระดับประเทศ

วันพุธที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2562 เวลา 9.00 – 12.00 น.

ณ โรงแรมแบงค็อก มิททาวน์ กรุงเทพฯ

การประชุมผู้เชี่ยวชาญระดับประเทศมีเป้าหมายเพื่อระดมความเห็นในประเด็นการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า ได้แก่ ปัญหาอุปสรรค วิสัยทัศน์ในอนาคต เพื่อเสนอประเด็นที่สำคัญในการจัดทำร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ โดยผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจากภาคส่วนต่างๆ เช่น นักวิชาการ ภาคประชาสังคม และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นข้อคิดเห็นจากการประชุมได้ดังนี้

1. ความท้าทาย

- กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็ว (Disruptive World) ต้องจับกระแสโลกให้ทัน โดยเฉพาะเรื่องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นมีเครื่องมือ ซึ่งปัจจุบันไม่มีเครื่องมือคุ้มครองว่าเป็นสิ่งแวดลอมศิลปกรรมและการประกาศเขต เพื่อการโอนสิทธิ หรือ Matching Fund ระหว่างรัฐบาลและกองทุนต่างประเทศ ซึ่งต้องปรับตัวตามกระแสโลก ซึ่งย่านเก่าจะเริ่มจากการค้าสะสมความมั่งคั่งและอารยธรรม ทั้งนี้ ท้องถิ่นจะเป็นตัวสำคัญในการดำเนินการเรื่องย่านเก่า และย่านเก่ามีความใกล้ชิดกับชาวบ้านมาก
- ปრაการณที่กิดขึ้นและการเปลี่ยนแปลงในอนาคต - การเข้ามาของทุนและโลรีอ และ Gentrification - ยุทธศาสตร์จะเป็นแบบ Freeze / สืบสาน / การมองภาพอนาคตร่วมกัน (Foresight)

2. โครงสร้าง

- ความสอดคล้องของนโยบายและแผนอนุรักษ์ฟื้นฟู แผนต่าง ๆ ต้องมีความสอดคล้องกัน ทั้งของ สผ. และกรมศิลปากร
- การจัดลำดับ กม. ที่จะเข้ามาช่วยเหลือ เช่น ประมวลรัษฎากร กฎหมายกรมศิลปากร (เขตอนุรักษ์) ซึ่งต้องดูเป็นกรณี ๆ ไป
- กรุงรัตนโกสินทร์ไม่มีการกำหนดผังเป็นทางการ และประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีไม่มีการประกาศเขต มีกลไกคณะกรรมการกรุงรัตนโกสินทร์เมืองเก่าและย่านเก่าซึ่งเป็นหลักในการดำเนินการ และมอบย่านเก่าให้ท้องถิ่นดูแลโดยจัดลำดับ/ระดับย่านเก่าถ้าย่านระดับประเทศก็ใช้คณะกรรมการระดับประเทศ ย่านเก่าจังหวัดให้คณะกรรมการระดับจังหวัดดูแล และย่านเก่าระดับชุมชนให้คณะกรรมการระดับท้องถิ่นดูแล - เครื่องมือที่ใช้ออกแบบใช้ Sketch

Design เพื่อให้ชุมชนทำประชาพิจารณ์ เมื่อพอใจแล้วแต่ละคนจะออกเงินในการสร้างและอนุรักษ์โดยเฉพาะการสร้างโบสถ์แบบไทลื้อ

- การออกข้อบัญญัติการใช้ประโยชน์และควบคุมอาคารซึ่งต้องออกพร้อมกับการอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่า เพราะถ้าไม่ออกพร้อมกันเมื่ออาคารพัฒนาแล้วค่าเช่าจะขึ้นและคนใหม่จะเข้ามาทำธุรกิจ และใช้ กม. ควบคุมอาคารคุมการใช้ประโยชน์เพื่อให้คนเก่ายังคงอยู่ เพราะถ้าสร้างตึกใหม่ต้องมีระยะถอยร่น แต่อนุรักษ์ตึกเก่าก็ใช้ได้เต็มพื้นที่เช่นเดิม – การสนับสนุนเงินค่าซ่อมจะเห็นผลกับชาวบ้านมากกว่าการลดภาษี (เพราะมองไม่เห็นตัวเงิน)
- แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผน 16 ย่านเก่าเป็นเรื่องเศรษฐกิจฐานราก การพัฒนาองค์ความรู้และตระหนักถึง การสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เช่น การเงิน - แผน 5 การท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือการขึ้นทะเบียน - แผน 15 เสริมสร้างพลังทางสังคม (วิสาหกิจชุมชน สถาบันการศึกษา บริษัทประชารัฐสามัคคี -การท่องเที่ยวชุมชน)
- ย่านเก่าต้องใช้มาตรการทางผังเมือง และ พ.ร.บ. ที่ดินสิ่งก่อสร้าง ฉบับใหม่ ซึ่งมีระบบการเงินและภาษี การเชื่อมผังเมืองกับคณะกรรมการด้านเศรษฐกิจอย่างไร
- ผู้บริหารท้องถิ่นเปลี่ยนบ่อยและไม่ทำงานตอบสนองท้องถิ่น แต่สอบสวนนโยบายผู้ว่า - กองทุน Trust เพื่อการอนุรักษ์อาคารเก่าต้องมี เพราะบ้านเก่าในตลาดน้อยต้องใช้เงิน 100 ล้านบาทเพื่ออนุรักษ์ (5 ปีที่แล้วใช้ 60 ล้านบาท) ซึ่งเจ้าของไม่มีเงินซ่อม เป็นกลไกในระดับย่าน – การพัฒนาย่านเก่า เช่น ย่านชุมชนสำหรับที่อยู่อาศัยในเยาวราชจะต้องถูกผลักดันที่อยู่อาศัยออกเพื่อใช้ที่ดินสำหรับย่านพาณิชย์กรรม ดังนั้น ในการพัฒนาต้องจัดที่อยู่อาศัยให้แรงงานในย่านเยาวราช
- ยุทธศาสตร์ Top-down เช่น มีคณะกรรมการ การซื้อวัสดุราคาถูกลำดับซ่อมแซม การนิยามความหมายย่านเก่าทั้งที่จับต้องได้ (กายภาพ) และจับต้องไม่ได้ (กายภาพไม่มีและวิถีชุมชนยังอยู่) Bottom-up เช่น การสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งขึ้นอยู่กับบุคลิกของชุมชน

3. การขับเคลื่อน

- คุ้มบางกระเจ้า ค้นหาเหตุที่ทำให้ชุมชนเสื่อมสลาย - การยกให้ชาวบ้านเห็นประโยชน์ของชุมชนเป็นการยึดเหนี่ยวที่สร้างจากการท่องเที่ยว – ต้องเริ่มจากสร้างชุมชนเข้มแข็ง ศักยภาพชุมชน เมื่อชาวบ้านตั้งตัวแล้วจึงใช้มาตรการ – ต้องจัดตั้งชุมชนให้รู้คุณค่าก่อนแล้วการสนับสนุนเงินจึงตาม
- ย่านชุมชนเก่าทั้งหมด 613 แห่ง รัฐธรรมนูญเขียนว่าประชาชนมีสิทธิดูแลย่านชุมชน ขึ้นต่อไปคือการเขียนกฎหมายลูกว่าจะมีดำเนินการอย่างไร โดยชุมชนมีส่วนร่วม และการลำดับความสำคัญว่าเริ่มทำชุมชนไหนก่อน (โดยชุมชนหารือร่วมกัน) จากนั้นจึงทำยุทธศาสตร์ เช่น ชุมชนมุ่งเน้นการท่องเที่ยวและพิจารณาความเสี่ยงเพื่อหาทางป้องกัน รวมถึงระบบการติดตาม

ประเมินผลแบบวงจร PDCA - แผนยุทธศาสตร์ทำเป็นกึ่งแผนปฏิบัติการ ด้านกฎหมาย และ กลไก

- เสนอปัญหาเก่าเป็นส่วนใหญ่ เช่น ขาดทิศทาง ความรู้ โครงสร้างองค์กร - กลไกมีทุกอย่างแต่ใช้ไม่ได้เต็มที่ ปัญหาเรื่องใหญ่คือคนในพื้นที่แต่ละกลุ่มมีความเข้าใจชุมชนแตกต่างกัน กลุ่ม Insider (อาแปะในเยาวราช) กลุ่มคนทำงาน (พม่า) และกลุ่มนักท่องเที่ยว - ชุมชนที่เหลือแต่เปลือกคือชุมชนเก่าแต่คนใหม่คนเก่าย้ายออกไปหมดแล้ว - Community Sprit Assessment โดยวิเคราะห์แต่ละชุมชนว่ามีความต้องการแตกต่างกัน เช่น ชุมชนสร้างการตระหนักรู้ ชุมชนต้องการสนับสนุนทางการเงิน ชุมชนต้องการกฎหมายผังเมืองสนับสนุนการอนุรักษ์ ตามลำดับทำตามความพร้อมของชุมชนเป็น Tailor Made
- การอนุรักษ์ขัดแย้งกับการพัฒนา แต่มีโอกาสอันดีที่เพิ่มการอนุรักษ์พัฒนาเข้าไปในการพัฒนา EEC - กองทุนพัฒนาชุมชนรอบโรงไฟฟ้าจะเกิดกองทุนการพัฒนามีคณะกรรมการ - พ.ร.บ. ร่วมทุน มีหมวดว่าด้วยกองทุนซึ่งอาจนำมาใช้ในการพัฒนาย่านเก่า เช่น การสร้างทางด่วนใช้เงินกองทุนดูแลย่านเก่าได้ทางด่วนได้
- ชุมชนต้องเข้มแข็ง แล้วจึงใช้เครื่องมือ เช่น เงิน ความรู้ ซึ่งทำเป็นจุด ๆ อีกทั้งวิถีชีวิตในย่านเก่ามีความสัมพันธ์กับพื้นที่อื่นนอกย่านด้วยซึ่งโยงกันอย่างเป็นธรรมชาติ (ไม่ใช่จัดตั้ง) เช่น ชุมชนจันทบูรที่ทอเสื่อใช้กกจากปากน้ำแหลมสิงห์ ถ้าไม่มีต้นกกจากแหลมสิงห์ชุมชนจันทบูรจะล่มสลาย และรัฐบาลห้ามทำโพงพางซึ่งเป็นการทำประมงพื้นฐานทำให้กะปิและน้ำปลาจันทบูรล่มสลาย - แผนยุทธศาสตร์ย่านเก่าต้องสอดคล้องกับภูมิสังคมและภูมินิเวศ ซึ่งแต่ละพื้นที่มีความต้องการแตกต่างกัน ขาดในสิ่งไม่เหมือนกัน เช่น ขาดช่างซ่อม

4. เครื่องมือทางการเงิน

- ความต้องการของชุมชนเป็นตัวตั้ง - เครื่องมือทางการเงินของอาคารอนุรักษ์ในเมืองเชียงใหม่เริ่มจากคนในชุมชน เช่น Trust และกองทุนตั้งทำตัวแบบ รวมถึงเครื่องมือทางการเงินใหม่ ๆ เช่น การตั้ง SE (Social Enterprise) - การยกเว้นภาษีโดยออกเทศบัญญัติยกเว้นทำเป็นต้นแบบก่อนแล้วย่านอื่น ๆ จะตามมา - การเก็บภาษีเพื่อนำมาอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเจ้าของอาคารไม่มีเงินลงทุนในการปรับปรุงสภาพอาคาร เพราะไม่คุ้มค่างับค่าเช่าที่ได้รับ
- ดังนั้น ควรมีมาตรการสนับสนุนเงินสำหรับอนุรักษ์และฟื้นฟูอาคารเก่า และการหาช่างซ่อมอาคารเก่าซึ่งต้องใช้ไม้และกระเบื้อง ทั้งนี้ อาจใช้กองทุนและความร่วมมือของท้องถิ่น หรือให้ราชการ (ท้องถิ่น) ช่อมให้ แต่ต้องมีการแบ่งการใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพราะท้องถิ่นมีเงินแต่ไม่รู้จะใช้ทำอะไร ท้องถิ่นจึงใช้เงินในการปรับปรุงถนนในสัดส่วนมาก
- แหล่งเงินอนุรักษ์อาจเอามาจากภาษีที่จัดเก็บได้ของเทศบาล - แก๊ กม. ใหญ่ประมวลรัษฎากร เรื่องเก็บภาษี หากแก๊ กม. ใหญ่เข้า ค่อยลงไปทำในแต่ละเทศบาล - การเอาเศรษฐกิจนำทำให้

ไม่เข้าใจคุณค่าของชุมชนเก่า (จะทำให้กลายเป็นทำอะไรให้ร้านค้ามีคนเข้ามาซื้อโดยไม่สนใจความสวยงามของย่านเก่า) เช่น ททท. ทำการตลาดเน้นให้เศรษฐกิจเฟื่องฟู

- Property/Income Tax จะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม Community และกำหนดว่าบ้านของตัวเองใช้ประโยชน์สาธารณะทำให้เสีย Property Tax น้อย
- การลดภาษีที่ดินและสิ่งก่อสร้างของย่านเก่ามีผลน้อย เพราะราคาประเมินน้อยมากซึ่งการลดภาษีไม่มีผล ยกเว้นย่านที่มีการพัฒนาพาณิชย์กรรม

5. การสร้างความรู้ ความตระหนัก และบุคลากรด้านการอนุรักษ์

- จุดเริ่มต้นในการทำให้ท้องถิ่นเข้าใจคุณค่าของท้องถิ่นต้องมีข้อมูล สภาพแวดล้อมและพัฒนาระบบการตั้งถิ่นฐานมีฐานข้อมูลมากกว่า 1,600 แห่ง การจัดเก็บข้อมูลในระบบสารานุกรมเทศานุกรม และกาลานุกรม – การเก็บข้อมูลที่ผิดเกิดจากการสอบถามชาวบ้านที่เข้าใจผิด แต่การหาหลักฐานและการสืบค้นข้อมูลจะสามารถยืนยันความถูกต้อง
- ชุมชนมีความเป็นของแท้และดั้งเดิมใหม่ เพราะเป็นของแท้จะมีความรักความผูกพันกับพื้นที่ (พ่อแม่ปู่ย่าตามยาย) ซึ่งจะทำให้ง่ายต่อการสร้างความเข้าใจ
- คนท้องถิ่นเท่านั้นจึงจะเห็นคุณค่าของย่านเก่า – บูรณาการด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ ฯลฯ - การศึกษาให้ครบทุกมิติของย่านเก่าทั้งมิติสังคมและภูมิปัญญา การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต คนท้องถิ่นจะชอบหรือไม่ ผลที่ตามมาคือการท่องเที่ยวและทำให้ย่านเก่าซบเซาใน 5 ปี เพราะไม่มีของแท้และดั้งเดิม เช่น ชนมที่มีมีการปรับปรุงปรับหน้าตาให้เมืองชนมต่างประเทศ - งบประมาณไม่ใช่ปัญหาให้การคืนชีวิตย่านเก่า แต่การสร้างคามเข้มแข็งชุมชนเป็นการคืนชีวิต - การสร้างความรู้ความเข้าใจและท้องถิ่นเป็นตัวสำคัญในการดำเนินการ
- มีฐานข้อมูลมรดกวัฒนธรรมทั้งจับต้องได้และไม่ได้ ทำอย่างไรให้ข้อมูล User Friendly และการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในด้านดิจิทัล (Digital Approach) เช่น การทำให้เป็น Gentrification - Integrated Conservation Approach

รูปที่ ข.1 บรรยากาศการประชุมผู้เชี่ยวชาญระดับประเทศ

ภาคผนวก ค

สรุปข้อคิดเห็นจากการประชุมระดับประเทศ (ภาคตะวันออก)

วันอังคารที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 เวลา 9.00 – 15.00 น.

ณ ห้องประชุมศรีสยาม ชั้น 4 อาคาราชนครินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประชุมระดมความเห็นระดับประเทศ (ภาคตะวันออก) มีเป้าหมายเพื่อนำเสนอกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และรวบรวมข้อเสนอแนะจากเวทีรับฟังความคิดเห็นในประเด็นการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า เพื่อนำมาใช้ในการจัดทำร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ โดยผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน องค์กรภาคเอกชน และนักวิชาการ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นข้อคิดเห็นจากการประชุมได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะภาพรวม

- ประเด็นเชิงพื้นที่และกายภาพ
 - จะทราบได้อย่างไรว่าพื้นที่ไหนเป็นย่านชุมชนเก่าที่สามารถดำเนินการไปสู่การประกาศเป็นเขตอนุรักษ์ได้ ทั้งนี้ ในเบื้องต้นสามารถใช้ข้อมูลทะเบียนยานชุมชนเก่า ซึ่งจัดทำโดย สผ. ได้เลย แต่อย่างไรก็ตามยังคงสามารถทำการสำรวจและส่งมาให้ทาง สผ. พิจารณาเพิ่มเติมได้
 - ความขัดแย้งของการใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น บางกะจะ จังหวัดจันทบุรี การทำเหมืองพลอยมีการขุดดิน และทิ้งดิน ทำให้ระบบคลองตื้นเขิน ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเดิมของชุมชนเก่า
 - การปรับโฉมชุมชนให้เข้ากับนโยบาย เพื่อเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจได้
- ประเด็นการพัฒนาบุคลากร
 - การสร้างจิตสำนึกของคนพื้นที่ให้เห็นคุณค่าของพื้นที่และชุมชนที่มีอยู่
 - การปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับรากเหง้าวัฒนธรรมสังคังดั้งเดิมต้องอาศัยการประสานความร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงวัฒนธรรม
 - ต้องสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในพื้นที่โดยสร้างความรู้ความเข้าใจ และมีการจัดเวทีประชาคมชี้แจงแสดงผลได้ผลเสีย
 - ควรมีการจัดอบรมระหว่างภาครัฐละเอกชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิดและสิ่งที่ควรปฏิบัติ

- อบรมผู้เกี่ยวข้องโดยตรงและประชาชนในท้องถิ่นในด้านการสื่อความหมายของชุมชน
- การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องทำให้เห็นถึงประโยชน์หรือผลที่จะได้รับ เพื่อจูงใจว่าหากเกิดการอนุรักษ์ไว้จะทำให้เกิดรายได้หรืออาชีพที่ประชาชนสามารถหาเลี้ยงตัวเองได้
- การทำงานร่วมกับคนในท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ ต้องเอาชุมชนชาวบ้านขึ้นมาก่อน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน
- ส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
- ประเด็นด้านเครื่องมือและกลไก
 - การสร้างรายได้จากการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าผ่านการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการควบคุมคุณภาพการท่องเที่ยว
 - นำทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่มาสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ
 - การท่องเที่ยวย่านชุมชนเก่า (การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์) ความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่และความภูมิใจในพื้นที่เป็นส่วนสำคัญในการทำการตลาดและการประชาสัมพันธ์ แต่อย่างไรก็ตามต้องขึ้นอยู่กับความพร้อม (ความร่วมมือ) ของชุมชน
 - ควรพิจารณาถึงแนวทางในการจัดการชุมชนให้สามารถยอมรับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวได้
 - ควรมีกองทุนที่สนับสนุนการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า
 - ย่านชุมชนเก่ามีศักยภาพในการนำมาใช้สร้างรายได้และการพัฒนาชุมชนได้โดยผ่านการท่องเที่ยว แต่การอนุรักษ์บ้านหรืออาคารเก่าต้องใช้งบซ่อมบำรุงค่อนข้างสูง ซึ่งชาวบ้านไม่มีงบประมาณไม่เพียงพอ ดังนั้น ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณเพื่อการอนุรักษ์อย่างแท้จริง
 - การหาแหล่งเงินทุนที่จำเป็นต้องใช้ในการอนุรักษ์หรือทำกิจกรรมทางด้านฟื้นฟูชุมชนเก่า
 - การขับเคลื่อนสามารถดำเนินการได้ในรูปแบบของกองทุน แต่ต้องมีความชัดเจนในการบริหารจัดการ เนื่องจากพื้นที่ดำเนินการส่วนใหญ่ครอบครองโดยเอกชน
 - ขาดเจ้าภาพหลักในการจัดการด้านการท่องเที่ยว การจัดการภัยธรรมชาติ และการสื่อความหมาย
 - ควรหาเจ้าภาพที่รับผิดชอบแบบชัดเจน เพราะจะนำมาซึ่งเงินทุนและการวางแผนที่ชัดเจน
 - ควรมีแนวทางการจัดตั้งองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง
 - จัดทำนโยบายพร้อมแผนงาน เพื่อเป็นข้อเสนอในการจัดตั้งงบประมาณ แหล่งเงินทุน และการจัดหาภาษีที่เกี่ยวข้อง
 - ใช้เวทีสาธารณะของชุมชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการต่างๆ และเพื่อให้โครงการนั้นมีผู้ดำเนินการที่ชัดเจน

- การสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของย่านชุมชนเก่าให้เกิดการยอมรับและมีการจัดทำแผนจะทำให้มีความยั่งยืน
- การสร้างแรงจูงใจให้ทุกภาคส่วนเกิดขวัญและกำลังใจในการบริหารจัดการร่วมกัน อาจใช้ในรูปแบบของผลประโยชน์ทางจิตใจ หรือผลประโยชน์ทางรายได้
- มูลค่าย่านชุมชนเก่าจะคิดเฉพาะมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างเดียวไม่ได้ (มูลค่ากับคุณค่า)
- การจัดทำ “ธรรมนูญชุมชน” โดยใช้แนวคิดชุมชนในการขับเคลื่อนชุมชนเอง โดยเริ่มจากชุมชนที่มีความพร้อมก่อน ต้องสร้างระบบ กลไก ข้อบัญญัติ ข้อตกลง บทลงโทษ ฯลฯ
- การเชื่อมโยงหน่วยงานที่ดำเนินการระดับประเทศกับชุมชนสำคัญทั่วประเทศ
- ควรมีการตรวจสอบการใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.)
- ใช้เครื่องมือทางกฎหมาย มาตรการ และกฎเกณฑ์ ในการกำหนดและชี้้นำการพัฒนาให้สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายของกระทรวงต่างๆ
- สร้างพันธมิตรในการดำเนินงานร่วมกันโดยให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อสร้างความยั่งยืน
- ควรมีการออกแบบให้เป็นอัตลักษณ์ของตนเอง (ไม่ใช่การเลียนแบบ) เช่น สินค้าและของที่ระลึกของแต่ละชุมชน
- ประเด็นการจัดการความรู้และข้อมูล
 - ควรทำการนำเสนอคุณค่าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Network) เนื่องจากสะดวก ประหยัด สามารถเข้าถึงได้ง่าย
 - การจัดการข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกับการพัฒนาพื้นที่
 - การเก็บข้อมูลชุมชนที่สำคัญต้องมีกาขึ้นทะเบียน และมีการติดตามตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น (อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง)
 - ปัจจุบันมีการให้ความรู้สอดแทรกอยู่หลักสูตรการเรียน เพื่อให้เยาวชนเป็นส่วนสืบสาน แต่ยังขาดความเข้มแข็งของหลักสูตร สาเหตุบางส่วนมาจากการที่ขาดวิทยากรท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดความรู้
 - การพัฒนาหลักสูตร มีตัวอย่างหรือแนวทางหรือไม่ ตัวอย่างเช่น บางประกงศึกษา (แต่ปัจจุบันถูกยุบแล้ว จะทำอย่างไรให้ยั่งยืน)
 - ผู้มีจิตสำนึกสาธารณะในชุมชนต้องถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่รุ่นลูกหลานในชุมชน โดยผ่านหลักสูตรในสถานศึกษาหรือกิจกรรมพิเศษ
 - ควรมีการสนับสนุนบุคลากรผู้เชี่ยวชาญสำหรับเป็นที่ปรึกษาให้กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีทิศทางและการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมปัจจุบันได้

- ต้องมีพี่เลี้ยงในการดูแลโครงและรูปแบบการพัฒนา โดยเฉพาะในช่วงแรกของการดำเนินงาน เนื่องจากชุมชนมีศักยภาพไม่เพียงพอ (ทำไม่เป็น) ซึ่งควรออกมาเป็นแผนและผลที่เป็นรูปธรรม (ตามหลักวิชาการ)
- การถอดบทเรียนของย่านชุมชนเก่า อาจใช้งานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลไปปรับใช้ ซึ่งอาจทำในลักษณะศึกษาพื้นที่ต้นแบบ

2. การประชุมกลุ่มย่อยภาคประชาชน

- ควรเริ่มต้นจากการพัฒนาบุคลากรก่อน โดยส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการความรู้และการให้ความรู้ในด้านต่างๆ แก่ชุมชน เช่น การตลาด (Marketing) หลักอุปสงค์และอุปทาน (Demand and Supply) และการบริหารจัดการ
- การสร้างความรู้สึกในการเป็นเจ้าของร่วม เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการดูแลรักษา
- อัตลักษณ์และจุดยืนของย่านชุมชนเก่าสามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มได้
- ผู้นำหรือเจ้าภาพในการดำเนินการอนุรักษ์สามารถเป็นได้หลายรูปแบบทั้งภาครัฐ (อปท.) ภาคประชาชน และสถาบันการศึกษา
- สนับสนุนให้เกิดกลไกการอนุรักษ์โดยชุมชน เช่น เริ่มจากแกนนำ (กรรมการ) ทำเป็นตัวอย่างและกรรมการแต่ละคนต้องดูแลลูกบ้านเป็นในลักษณะของเครือข่าย
- เสนอให้มีการรวมกลุ่มของประชาชนเข้ามาดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ เช่น วิสาหกิจชุมชน หรือองค์กรอาสาสมัครอนุรักษ์ชุมชน หรือการจัดตั้งในลักษณะเป็นนิติบุคคล (สร้างตัวตน) เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางในการดำเนินงาน การวางแผน และการของบประมาณ ซึ่งต้องสนับสนุนการให้ความรู้ในกระบวนการบริหารจัดการ เช่น การจัดทำบัญชี การเขียนแผนงานโครงการ
- ควรมีคณะทำงานในการติดตามตรวจสอบในการใช้งบประมาณ เพื่อสร้างความโปร่งใส และความไว้วางใจในการดำเนินงาน
- ควรมีการจัดทำกฎ กติกา และข้อตกลงของชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็ง
- ควรมีการสร้างเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน/เครือข่ายอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า เพื่อให้มีการดำเนินงานร่วมกัน และเกิดพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์
- การประกาศเขตพื้นที่อนุรักษ์เพื่อให้สามารถเข้าสู่กระบวนการและกลไกการบริหารจัดการได้สามารถทำได้ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ (ภาครัฐ) หรือในลักษณะของการประกาศเขตพื้นที่อนุรักษ์โดยชุมชนเอง (ภาคเอกชน) หากมีผู้สนใจและมีความพร้อมก็สามารถสมัครเข้ามาสู่พื้นที่อนุรักษ์เพิ่มได้
- ควรมีการจัดตั้งกองทุนระดับชาติ แต่ยังมีประเด็นที่ควรให้ความสำคัญคือ กรณีที่เป็นการยืมเงินจากกองทุนมาดำเนินโครงการ ชุมชนหรือผู้ดำเนินโครงการจะมีแนวทาง วิธีการ และความสามารถในการจ่ายเงินกู้ยืมกลับไปยังกองทุนได้อย่างไร

- ควรพิจารณาถึงผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาขนาดใหญ่ของภาครัฐ (เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก: EEC) ที่มีผลต่อการมูลค่าที่ดินและการเปลี่ยนแปลงสิทธิการถือครองที่ดินในย่านชุมชนเก่า
- การจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะ เช่น การจัดการขยะชุมชน อาจเริ่มจากการประเมินความสามารถในการจัดการขยะเองในชุมชนก่อน หากเกินขีดความสามารถควรมีการดำเนินการเรื่องการลดขยะ เป็นต้น
- ควรมีการจัดทำสรุปแนวทางหรือถอดบทเรียนชุมชนที่ดำเนินการได้ประสบความสำเร็จ เช่น ตลาดหนองบัว (จันทบุรี) และ ชุมชนรักษ์คลองบางพระ (ตราด)

3. การประชุมกลุ่มย่อยภาครัฐ

มองโครงสร้าง การขับเคลื่อน และกลไกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น และระดับชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ระดับจังหวัด

- การประกาศเขตย่านชุมชนเก่าโดยใช้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัด โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่าของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเป็นต้นเรื่องได้ทันที ซึ่งมีย่านชุมชนเก่าจำนวน 613 แห่ง
- ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจแต่งตั้งคณะกรรมการย่านชุมชนเก่าระดับจังหวัดเพื่อทำหน้าที่กลั่นกรองย่านชุมชนเก่าที่เข้าเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพฯ (สำหรับย่านชุมชนที่จะเพิ่มขึ้น) สำหรับการประกาศเขต และสำหรับข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกฎหมายผังเมือง นอกจากนี้ คณะกรรมการย่านชุมชนเก่าระดับจังหวัดสามารถแต่งตั้งคณะทำงานซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน (เป็นจุดเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน) ให้ทำงานระดับพื้นที่ อย่างไรก็ตาม หากจะใช้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจังหวัดซึ่งเป็นโครงสร้างที่มีอยู่ในปัจจุบัน จะต้องเพิ่มขอบเขตอำนาจให้ครอบคลุมย่านชุมชนเก่า (เพราะปัจจุบันดูแลเฉพาะเมืองเก่า) และอาจต้องตั้งคณะกรรมการฯ ให้ครบทุกจังหวัด (เพราะปัจจุบันมีคณะกรรมการใน 24 จังหวัด 31 เมืองเก่า)
- ควรมีการถอดบทเรียนของแต่ละชุมชนโดยสถาบันการศึกษาในพื้นที่ทำงานร่วมกับ อปท. และให้สภาวัฒนธรรมจังหวัดเก็บข้อมูลและจัดทำองค์ความรู้ (Knowledge management)
- อาจขยายหน้าที่ของบริษัทประชารัฐ เพื่อทำบทบาทด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู และการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของเอกชน

3.2 ระดับท้องถิ่น

- ควรประกาศให้ท้องถิ่นรับทราบว่ามีย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ของตนเองก่อน และสร้างความตระหนักให้ท้องถิ่นรู้ถึงคุณค่าย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ของตนเอง

- ควรกระจายภารกิจให้ท้องถิ่น โดยเพิ่มอำนาจหน้าที่ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าให้ องค์ปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และ อปท. มอบให้คณะทำงาน (คณะกรรมการชุมชน) เพื่อดำเนินการพื้นที่
- การขับเคลื่อนการดำเนินงานอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า โดยสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด (ทสจ.) สามารถส่งให้องค์ปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ดำเนินการได้ทันที โดย อปท. สามารถตั้งงบประมาณในการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าได้ เพราะมีมติ ครม. รับรองย่านชุมชนเก่า 613 แห่ง
- การดำเนินกิจกรรมกับชุมชน เช่น การจัดงาน Event ต้องใช้ระเบียบจัดซื้อจัดจ้าง ซึ่งต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย อปท. ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ซึ่งจะถูกรตรวจสอบการใช้งบประมาณจากสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ทำให้ อปท. ไม่ค่อยอยากใช้เงินประเภทนี้
- ควรให้สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยในท้องถิ่นเป็นหลักในการสะสมความรู้ของชุมชน ย่านเก่า

3.3 ระดับชุมชนเก่า

- ควรสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยมีท้องถิ่นเป็นที่เล็ง เพราะชุมชนบางแห่งขาดความสามัคคี และแต่ชุมชนคิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์เฉพาะชุมชนตนเองโดยมีการแย่งลูกค้ากันระหว่างชุมชน
- ขาดการสังเคราะห์ความรู้และการระดมรดกชุมชนที่เป็นของดั้งเดิม

รูปที่ ค.1 บรรยายภาพการประชุมระดับความเห็นระดับประเทศ (ภาคตะวันออก)

ภาคผนวก ง

สรุปข้อคิดเห็นจากการประชุมระดับประเทศ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

วันพฤหัสบดีที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 เวลา 9.00 - 15.00 น.

ณ ห้องประชุมสิริสำอาง โรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น

ประชุมระดมความเห็นระดับประเทศ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) มีเป้าหมายเพื่อนำเสนอกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และรวบรวมข้อเสนอแนะจากเวทีรับฟังความคิดเห็นในประเด็นการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า เพื่อนำมาใช้ในการจัดทำร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ โดยผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน องค์กรภาคเอกชน และนักวิชาการ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นข้อคิดเห็นจากการประชุมได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะภาพรวม

- ประเด็นเชิงพื้นที่และกายภาพ
 - ลักษณะเมืองในภาคอีสานจะแบ่งออกเป็น 2 ย่าน คือ 1) ย่านเมืองใหม่ที่เกิดตามเส้นถนนเลียบเมืองซึ่งมีขยายตัวมากขึ้น และ 2) ย่านเก่าที่เป็นพื้นที่ชุมชนเมืองดั้งเดิมซึ่งมีแนวโน้มซบเซาลง
 - บุรีรัมย์มีแนวคิดการเก็บรักษาและอนุรักษ์องค์ประกอบด้านหน้าอาคาร (Facade) ที่เป็นอาคารเก่าสวยงามไว้ แนวทางเบื้องต้นต้องอาศัยหน่วยงานจากหน่วยงานรัฐ (หน่วยอนุรักษ์) ช่วยจัดทำแนวทางการออกแบบ (Design Guideline) และต้องอาศัยความร่วมมือของเอกชนในการเข้าสู่กระบวนการช่วยอนุรักษ์
 - การอนุรักษ์สามารถทำได้ในลักษณะของเก็บความทรงจำเก่าของเมือง ผ่านภาพถ่าย การบอกเล่า สะท้อนชีวิตจริง เช่น เมืองบุรีรัมย์เจริญเติบโตมาจากการพัฒนาเส้นทางรถไฟ ซึ่งทำให้เกิดย่านชุมชนตามมา ซึ่งปัจจุบันนับว่าเป็นย่านชุมชนเก่าที่มีคุณค่า จึงมีแนวคิดในการอนุรักษ์อาคาร (ชุมชนหลักเมือง) แต่เนื่องจากเป็นอาคารไม้อาจจะอนุรักษ์ยากเนื่องจากวัสดุหายากขึ้น จึงเสนอให้สามารถใช้วัสดุทดแทนได้ แต่ยังคงรูปแบบอาคารเดิมไว้ และภาครัฐควรมีแนวทางในการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ (ค่าสี) และการลดหย่อนภาษีอาคารเก่าที่ได้รับการอนุรักษ์
- ประเด็นการพัฒนาบุคลากร
 - การปลูกฝังให้รักคุณค่าในสิ่งที่ชุมชนมีอยู่ เพื่อสร้างมูลค่า เพิ่มมูลค่า และกระตุ้นความรักความหวงแหน ตระหนักรู้ โดยต้องอาศัยผู้รู้และผู้ช่วย (แนวร่วมในการอนุรักษ์) ทำหน้าที่ชี้แจงทำความเข้าใจในการมีส่วนร่วมในชุมชน

- การสร้างความรู้สึกรักอยากอนุรักษ์ให้กับประชาชน
- ควรมีการสำรวจความพร้อมของชุมชน
- การให้ความรู้กับภาครัฐและประชาชน เพื่อให้การสื่อสารกับผู้บริการงานจังหวัด/ท้องถิ่น
ให้สามารถทำงานร่วมกันได้ (คุยภาษาเดียวกัน)
- ภาครัฐ องค์กรเอกชน และสถาบันการศึกษาต้องให้ความรู้
- เสนอแนวคิด “เมืองเก่าคิดใหม่” ซึ่งการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าต้องคำนึงถึงสิทธิในการอยู่อาศัย เช่น การอยู่ร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่อนุรักษ์ (ชุมชนที่อยู่ติดกำแพงเมืองเก่า)
- การกระตุ้นความตื่นตัวของชุมชน โดยคนที่ลงชุมชนต้องมีความรู้เกี่ยวกับชุมชน และสามารถปลุกชุมชนให้ตื่นตัว
- สนับสนุนการพัฒนาคนให้มีความรู้ด้านเทคนิคในการเขียนโครงการ และการสร้างยุทธศาสตร์
- เพิ่มบุคลากรและเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ในการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าอย่างมืออาชีพ
- มีแหล่งทุนจากภาคเอกชนสนใจในการพัฒนาธุรกิจในย่านเก่า แต่ประชาชนในพื้นที่ไม่มีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นต้องทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่
- ประเด็นด้านเครื่องมือและกลไก
 - ชุมชนเริ่มดำเนินการก่อนโดยมีการดึงเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นและจัดถนนคนเดิน เมื่อมีชื่อเสียงแล้วทำให้มีนโยบายของรัฐเข้ามาพัฒนา แต่กลับส่งผลให้ถูกกันออกไปจากการพัฒนาตามนโยบาย (ชุมชนไม่มีสิทธิมีเสียง)
 - นโยบายส่วนท้องถิ่น (อปท.) ต้องเข้ามาส่วนร่วมในการทำงาน
 - การพัฒนาไปสู่การเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีมาตรฐาน (เช่น มาตรฐานหมู่บ้านท่องเที่ยวอาเซียน) ต้องสร้างความตระหนักก่อน เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือ รวมถึงการสร้างคุณค่าผ่านพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น และนำไปสู่พิพิธภัณฑ์สร้างสรรค์ พร้อมทั้งสร้างระบบการบริหารจัดการคน เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน รวมถึงการเลือกต้นแบบตัวอย่าง เช่น การยกย่อง เชิดชู ให้รางวัลประจำปี (ระดับท้องถิ่นไปถึงระดับประเทศ)
 - ปรับปรุงระเบียบและกฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และให้มีความยืดหยุ่น
 - การจัดหาเงินทุนสามารถมาได้จากภาคเอกชนและองค์กรระหว่างประเทศ โดยผู้ที่บริจาคเงินเข้ากองทุนได้รับสิทธิในการลดหย่อนภาษี
 - ควรตั้งกองทุนภาคเอกชนร่วมกับรัฐในการพัฒนาย่านชุมชนเก่า
 - สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาย่านชุมชนเก่า
 - การออกกฎหมายท้องถิ่นสามารถทำได้ แต่มีข้อจำกัดจากผู้มีอำนาจหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่ยังไม่เห็นด้วยกับการอนุรักษ์

- อาศัยการท่องเที่ยวเป็นส่วนช่วยขับเคลื่อนการอนุรักษ์ พร้อมการให้สิทธิพิเศษแก่ผู้อยู่อาศัยในย่านอนุรักษ์ชุมชนเก่า และสิทธิพิเศษเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- สร้างตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่รู้จัก และสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง
- ภาครัฐมีนโยบายในการให้ความรู้ในการจัดทำการท่องเที่ยว และมรณโยบาย SME ช่วยส่งเสริมการจัดทำและให้กู้ยืมเงินในการจัดทำอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนท่องเที่ยว
- ประเด็นการจัดการความรู้และข้อมูล
 - การรวบรวมองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์จากชุมชน (ผู้รู้ ผู้เฒ่า ผู้แก่) และต้องสนับสนุนการให้ความรู้ถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไป โดยต้องมีการบันทึกเป็นเอกสาร
 - การให้ความรู้กับคนรุ่นใหม่
 - การจัดทำฐานข้อมูล ปัจจุบันมีอยู่แบบกระจายกระจายควรรวบรวมให้เป็นฐานข้อมูลเดียวกัน
 - ควรมีหน่วยงานกลางในการรวบรวมข้อมูล (เจ้าภาพหลัก) โดยในเบื้องต้นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงานก่อน
 - ต้องมีกระบวนการตรวจสอบข้อมูล 3 ด้าน คือ ผู้เก็บข้อมูล ชาวบ้านเจ้าของข้อมูล และหลักการเชิงวิชาการ
 - มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นมีส่วนสำคัญในการเป็นผู้นำในการรวบรวมข้อมูล
 - การสร้างฐานความรู้ ต้องอาศัยสถาบันการศึกษา (มหาวิทยาลัย) ผ่านการมีหลักสูตรให้นักศึกษาต้องทำวิจัยเกี่ยวกับชุมชนที่ตนเอง
 - ควรมีการจัดทำปุมเมือง เพื่อให้เห็นวิวัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์ วัฒนธรรม โดยเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) เชิงพื้นที่และสภาพภูมิทัศน์ 2) อาคารและสิ่งปลูกสร้าง และ 3) สังคมวัฒนธรรม

2. ความเห็นด้านเป้าหมายและแนวทางในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า

ประเด็นคำถาม		
เป้าหมายในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าคืออะไร(ต้องการเห็นภาพอะไรในอนาคต)	มีวิธีการอะไรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายนั้นได้	ต้องการอะไรสนับสนุนบ้าง
<ul style="list-style-type: none"> ● การปลูกฝังให้รักคุณค่าในสิ่งที่มีอยู่ เพื่อสร้างมูลค่า เพิ่มมูลค่า และกระตุ้นความรักความหวงแหน ตระหนักรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ต้องมีผู้รู้ ผู้ช่วย โดยเข้าไปในชุมชน และชี้แจงทำความเข้าใจในการมีส่วนร่วม ● ให้ผู้รู้หาแนวร่วมในการอนุรักษ์ 	<ul style="list-style-type: none"> ● องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์จากชุมชน (ผู้รู้ ผู้เฒ่า ผู้แก่) และต้องสนับสนุนการให้ความรู้ถ่ายทอดสู่รุ่น ● บันทึกเป็นเอกสาร

ประเด็นคำถาม		
เป้าหมายในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าคืออะไร(ต้องการเห็นภาพอะไรในอนาคต)	มีวิธีการอะไรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายนั้นได้	ต้องการอะไรสนับสนุนบ้าง
		<ul style="list-style-type: none"> • รัฐต้องให้การสนับสนุน กองทุน • การสร้างรายได้ (ของทีระลิก)
<ul style="list-style-type: none"> • อยากให้คนไทยรู้สึกอยากอนุรักษ์ 	<ul style="list-style-type: none"> • การให้ความรู้ เพื่อสื่อสารกับการบริหารงานจังหวัดและท้องถิ่นได้ (ผู้บริหาร) 	<ul style="list-style-type: none"> • ภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษาต้องให้ความรู้
<ul style="list-style-type: none"> • เก็บความทรงจำเก่าของเมืองผ่านภาพเก่า การบอกเล่าสะท้อนชีวิตจริง เช่น เมืองบุรีรัมย์เจริญจากการพัฒนาเส้นทางรถไฟ 	<ul style="list-style-type: none"> • การทำสื่ออาคารเก่า (ชุมชนหลักเมือง) • อาคารไม้อาจจะอนุรักษ์ยากเนื่องจากวัสดุ อาจใช้วัสดุทดแทนได้ แต่มีรูปแบบเดิม 	<ul style="list-style-type: none"> • การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ (ค่าสี) • การลดหย่อนภาษี
<ul style="list-style-type: none"> • เสนอแนวคิด “เมืองเก่าคิดใหม่” (บุรีรัมย์) • สิทธิในการอยู่อาศัยของชุมชนบริเวณกำแพงเมืองเก่า (ต้องย้ายออก) 	<ul style="list-style-type: none"> • ให้ความรู้กับคนรุ่นใหม่ 	<ul style="list-style-type: none"> • การจัดลำดับการพัฒนา โดยเริ่มจากพื้นที่ที่มีผลกระทบน้อยก่อน เช่น คูเมืองที่เป็นคันดิน (ยังไม่มีคนอยู่) ต้องเก็บไว้ เริ่มทำจากส่วนนี้ก่อนจะดีกว่า
<ul style="list-style-type: none"> • หมู่บ้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน • พัฒนาสู่มาตรฐานต่างๆ เช่น มาตรฐานหมู่บ้านท่องเที่ยว อาเซียน มาตรฐานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม มาตรฐานหมู่บ้านที่เที่ยว ชกส. • ชุมชนต้องรู้ตนเอง ในคุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสามารถเล่าเรื่องได้ 	<ul style="list-style-type: none"> • สร้างความตระหนักก่อน เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือ • สร้างคุณค่าผ่านพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น และนำไปสู่พิพิธภัณฑ์สร้างสรรค์ • สร้างระบบการบริหารจัดการคน เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน • เลือกต้นแบบตัวอย่าง เช่น การยกย่อง เชิดชู ให้รางวัลประจำปี (ระดับท้องถิ่นถึงระดับประเทศ) • มีลานวัฒนธรรมหมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยงานต้องบูรณาการ เพื่อสร้างกระแส • ต้องงานวิจัยหลักของพื้นที่ • งบประมาณ
<ul style="list-style-type: none"> • การกระตุ้นความตื่นตัวของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> • คนที่ลงชุมชนต้องมีความรู้เกี่ยวกับชุมชน และสามารถปลุกชุมชนให้ตื่นตัว 	<ul style="list-style-type: none"> • สนับสนุนความรู้ เทคนิค ในการเขียนโครงการ และการสร้างยุทธศาสตร์
<ul style="list-style-type: none"> • การจัดทำฐานข้อมูล ปัจจุบันมีอยู่แบบกระจัดกระจายควรรวบรวมให้เป็นฐานเดียวกัน 	<ul style="list-style-type: none"> • มีหน่วยงานกลางในการรวบรวมข้อมูล (เจ้าภาพ) • ท้องถิ่นขาดคนทำข้อมูล 	<ul style="list-style-type: none"> • หาหน่วยงานกลางทำฐานข้อมูล • เบื้องต้นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน เช่น กรม

ประเด็นคำถาม		
เป้าหมายในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าคืออะไร(ต้องการเห็นภาพอะไรในอนาคต)	มีวิธีการอะไรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายนั้นได้	ต้องการอะไรสนับสนุนบ้าง
<ul style="list-style-type: none"> ข้อมูลเรื่องเล่า ที่มาที่ไป 	<ul style="list-style-type: none"> ลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล 	<p>ส่งเสริมวัฒนธรรม กรมส่งเสริมการปกครอง และมหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น</p> <ul style="list-style-type: none"> ต้องมีการ validate ข้อมูล และจัดทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน
<ul style="list-style-type: none"> ศึกษาองค์ประกอบของเมืองเก่า เป็นอย่างไร เพื่อให้เป็น guideline ในการอนุรักษ์ นิยามของย่านชุมชนเก่า 	<ul style="list-style-type: none"> ต้องมองถึงลักษณะทางการภาพ และวิถีชุมชน สพ. มีการจัดทำมาตรฐานการประเมินคุณค่าย่านชุมชนเก่าไว้แล้ว สามารถนำมาใช้ได้ 	
<ul style="list-style-type: none"> ย่านชุมชนเก่าไม่ได้มีแต่บ้านเก่า แต่ยังมีวิถีชุมชนเก่า 	<ul style="list-style-type: none"> การถ่ายทอดสู่ชุมชนและสังคม การเห็นคุณค่าความสำคัญ 	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนสามารถขับเคลื่อนด้วยตัวเองก่อน หลังจากนั้นงบประมาณจะมาเอง
<ul style="list-style-type: none"> การจัดทำปุมเมือง เพื่อให้เห็นวิวัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์ วัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> Scan เมือง เก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 layer ได้แก่ 1) เชิงพื้นที่และสภาพภูมิทัศน์ 2) อาคารและสิ่งปลูกสร้าง และ 3) วัฒนธรรม 	
<ul style="list-style-type: none"> การสร้างฐานความรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> มหาวิทยาลัย มีหลักสูตรให้นักศึกษาต้องทำวิจัยเกี่ยวกับชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัย 	

3. สรุปปัจจัยสำคัญในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าให้ประสบความสำเร็จ

- การสร้างจิตสำนึก
- การประชาสัมพันธ์เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน และนำไปสู่การสร้างความร่วมมือ (หน่วยงานต้องบูรณาการ เพื่อสร้างกระแสการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า)
- การให้ความรู้ในการสร้างกรอบการทำแผน และความเข้าใจในการพัฒนาเมืองเก่า
- ต้องมีการรวบรวมและจัดทำงานวิจัยหลักของพื้นที่
- ระบบฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้และเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยมีกระบวนการตรวจสอบ 3 ด้าน คือ ผู้เก็บข้อมูล ชาวบ้านเจ้าของข้อมูล และหลักการเชิงวิชาการ (หลักฐาน)
- การสร้างคุณค่าผ่านพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น และนำไปสู่พิพิธภัณฑ์สร้างสรรค์

- สร้างระบบการบริหารจัดการคน เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน
- การเลือกตั้งแบบตัวอย่าง เช่น การยกย่อง เชิดชู ให้รางวัลประจำปี (ระดับท้องถิ่นไปถึงระดับประเทศ)

รูปที่ ง.1 บรรยายภาคการประชุมระดับความเห็นระดับประเทศ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ภาคผนวก จ

สรุปข้อคิดเห็นจากการประชุมระดับประเทศ (ภาคกลาง)

วันศุกร์ที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 เวลา 9.00 - 15.00 น.

ณ โรงแรมอัมพวาน่านอน จังหวัดสมุทรสงคราม

ประชุมระดมความเห็นระดับประเทศ (ภาคกลาง) มีเป้าหมายเพื่อนำเสนอกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และรวบรวมข้อเสนอแนะจากเวทีรับฟังความคิดเห็นในประเด็นการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า เพื่อนำมาใช้ในการจัดทำร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ โดยผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน องค์กรภาคเอกชน และนักวิชาการ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นข้อคิดเห็นจากการประชุมได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะภาพรวม

- ควรจัดทำข้อมูลที่มีอยู่ในทะเบียนย่านชุมชนเก่า เช่น ประเภท ลักษณะ สถานที่สำคัญ และแผนที่ขอบเขตชุมชน ให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลที่ใช้งานได้ตามมาตรฐานของผังเมือง
- กระบวนการจัดทำผังย่านชุมชนเก่าโดยผนวกพื้นที่ย่านชุมชนเก่าเข้ากับผังเมืองในช่วงที่มีการจัดทำผังเมืองรวมหรือผังเฉพาะ หรือ กรมโยธาธิการและผังเมืองกับพื้นที่ย่านชุมชนเก่าออกและส่งต่อให้ สผ. ดำเนินการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในย่านชุมชนเก่าต่อไป
- ในการพัฒนาย่านชุมชนเก่าเริ่มจากการสร้างแรงจูงใจอย่างต่อเนื่อง และคนในชุมชนเองต้องมีความพร้อมและการยอมรับการท่องเที่ยว ซึ่งการยอมรับเกิดขึ้นในขั้นตอนกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำผังเมืองหรือผังเฉพาะ
- ปัญหาการพัฒนาที่ย่านชุมชนเก่ามีดังนี้ 1) เกิดจากคนเห็นประโยชน์ส่วนตน คือ มุ่งสร้างรายได้และตัวเงินทำให้ชุมชนแตกแยก และขาดความสามัคคี 2) ขาดนักวิชาการ (อาจารย์) ด้านย่านชุมชนเก่า ซึ่งทำงานหาข้อมูล ขอบเขตพื้นที่ และมรดกของชุมชน รวมถึงขาดงบประมาณในการทำวิจัย และ 3) คนทำงานด้านอนุรักษ์ซึ่งทำด้วยจิตอาสาเกิดความท้อ เมื่อมีคนบางกลุ่มไม่เห็นด้วย (ตัวอย่างจากการทำงานร่วมกับชมรมรักซ์ตลาดเก่าท่าม่วง
- คำถามสำหรับการดำเนินงานด้านอนุรักษ์และฟื้นฟู 1) อนุรักษ์อะไร อะไรคือคุณค่าที่จะส่งต่อ 2) วิธีการพัฒนาแบบไหนที่คนในชุมชนจะยอมรับ และ 3) บริหารจัดการอย่างไร
- โครงสร้างและกลไกบริหารงานย่านชุมชนเก่าควรเป็นประกอบด้วย ภาครัฐ (ท้องถิ่น) นักวิชาการ และชุมชน ไม่ควรเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด เพราะถ้าเกิดการโยกย้ายจะทำงานไม่ต่อเนื่อง
- ความมีศรัทธาและความรู้ย่านชุมชนเก่า ที่สามารถให้ข้อมูลสำคัญ เช่น วิธีการหาแหล่งเงิน วิธีการซ่อมแซมอาคาร รวมถึงข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน

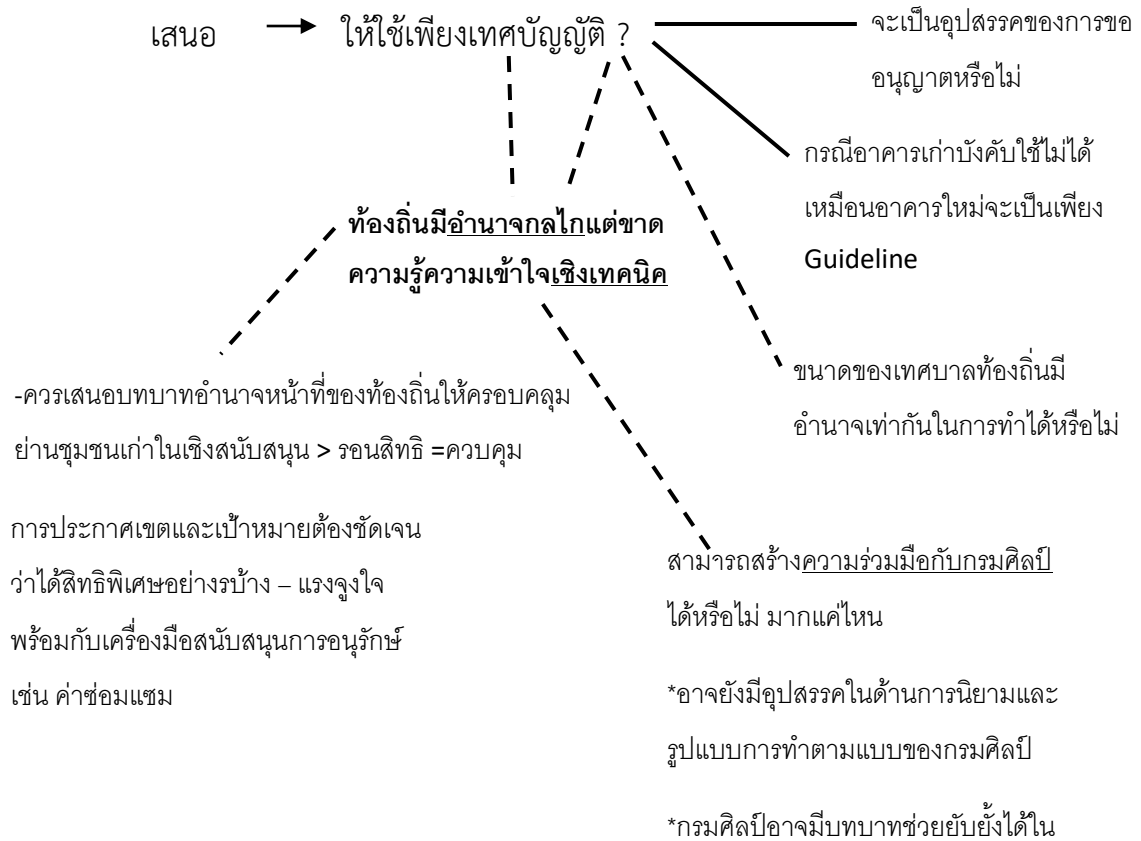

- การประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่าเป็นกฎหมายเช่นเดียวกับกฎหมายผังเมือง ซึ่งต้องผ่านการยอมรับจากชุมชนและต้องมีวิธีการบริหารจัดการให้ชุมชน
- ควรหาประเด็นยุทธศาสตร์ที่ทำได้ทันทีเพื่อแก้ปัญหา แต่การใช้กฎหมายผังเมืองและการสร้างความรู้เป็นยุทธศาสตร์ระยะยาว เช่น การประกาศกฎหมายผังเมืองบังคับใช้เวลา 5 ปี
- สถาบันการศึกษาในพื้นที่เป็นศูนย์กลางในการกระตุ้นจิตสำนึกอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า
- บางครั้งหน่วยงานราชการเป็นตัวขัดขวางการพัฒนา เช่น การให้เงินสนับสนุนกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตามระเบียบพัสดุทำให้ไม่คล่องตัว ดังนั้น ชุมชนที่เข้มแข็งควรดำเนินการลงทุนเองและให้รัฐสนับสนุนตามความต้องการของชุมชน เช่น สามชุกต้องการให้ภาครัฐกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในย่านชุมชนเก่า
- ควรสร้างปราชญ์ชาวบ้านทั้ง 613 แห่ง เพื่อให้ปราชญ์ชาวบ้านเป็นศูนย์กลางพัฒนา
- ควรถอดบทเรียนกลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี บ้านห้วยหยวก จังหวัดน่าน ซึ่งล่มสลายจากภัยคุกคาม (เช่น นายทุน และความทันสมัย) และได้รับการฟื้นฟูกลุ่มชาติพันธุ์กลับมาเป็นชุมชนได้ ซึ่งเป็นโครงการของสมเด็จพระชนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนฯ

2. ความคิดเห็นจากการประชุมกลุ่มย่อย

กลุ่มที่ 1 การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

- ประเด็นการผลักดันประกาศเขตย่านชุมชนเก่า อาจเป็นไปได้ยาก เนื่องจากมีการรอนสิทธิ

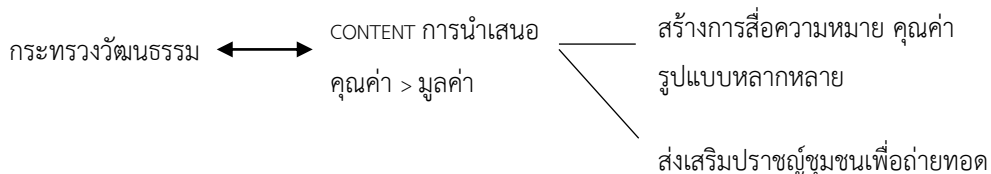
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บางกรณี-ตลาดเก่าสามชุก

เสนอให้ – ระบุในการวางผังของเมืองเรื่องพื้นที่ย่านชุมชนเก่า

พร้อมระบุลำดับความสำคัญ - ความเร่งด่วน

- การกำหนดใช้มาตรฐานการอนุรักษ์และฟื้นฟู
- กลไกและเครื่องมือในการสนับสนุน
 - เงินทุน
 - การกู้เงิน อาจจะสนับสนุนในเชิงลดดอกเบี้ยโดยพิจารณาจากตำแหน่งชุมชนที่ระบุในผังย่านชุมชนเก่าที่ประกาศไว้
 - เงินให้เปล่า (ในรูปแบบกองทุน) เป็นข้อดีสิทธิพิเศษที่ชุมชนเก่าจะได้รับ ซึ่งมีข้อสังเกตคือ อาจจะทำได้เฉพาะบนที่ดินของรัฐ? มีข้อจำกัดในการให้กรณีเป็นที่ดินเอกชน(ต้องแก้ไขระเบียบการใช้งบประมาณ หรือต้องกำหนดอำนาจขอบเขตการใช้ไว้ให้ชัดเจน)
 - กลไกภาษี
 - ใช้ซ่อมแซมบ้านเพื่อการอนุรักษ์ไปลดหย่อนภาษีได้
 - ยกเว้นภาษีโรงเรือน/ที่ดิน ให้กับชุมชนในย่านที่มีการประกาศเขตชุมชนเก่า
 - ออกกฎหมายกำกับดูแล
- นโยบายการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการอนุรักษ์
 - ระบบหุ้นส่วน รัฐ-เอกชน / SE รักษาบ้าน / บ.พัฒนาเมือง / มูลนิธิ/สมาคม ในการบริหารจัดการ/ ธุรกิจเพื่อนสังคม/ สหกรณ์
 - พื้นที่ของรัฐให้สัมปทานเอกชนทำงานอนุรักษ์และสร้างมูลค่าเพิ่ม + ควรมีกลุ่มชุมชนเป็นองค์กรทำงานอนุรักษ์ที่ถูกต้อง
 - มีนโยบายส่งเสริมกลุ่มชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- กลไก
 - สร้าง content โดยชุมชน/ภาครัฐช่วย
 - ถ้าไม่ระเบิดจากข้างใน รอภาครัฐช่วยก็อาจไม่สำเร็จ แต่ละชุมชนบริบทไม่เหมือนกัน
 - การถ่ายทอดองค์ความรู้ภายใน ระหว่างชุมชน
 - กรณีสามชุก เด็บโตจนเกินกำลังชุมชนจะทำเอง ต้องการหน่วยงานรัฐมาสนับสนุน สร้างกติกาก
 - สร้างผู้นำด้านการอนุรักษ์ของท้องถิ่น (กรณีตลาดบางน้ำผึ้ง)

กลุ่มที่ 2 การพัฒนาบุคลากร

- สร้างจิตสำนึก ความตระหนักและความเข้าใจคุณค่า
- จัดเตรียมและพัฒนาบุคลากร ความรู้ ความเชี่ยวชาญ
 - ส่งต่อสู่คนรุ่นใหม่: คณะทำงานรุ่นเดิม > ใหม่
 - รุ่นใหม่ไปอยู่ที่อื่น (สรรพยา/หลักห้า)
 - ไม่สนใจชุมชน สนใจแต่หาหิน (สามชุก/หลักห้า)
 - สังคมผู้สูงอายุ
 - สืบทอด
 - สร้างแรงจูงใจ
 - ความเห็นไม่ตรงกัน (หลักห้า/สามชุก)
 - ไม่มีความร่วมมือ
 - เป็นคนภายนอกไม่ใช่คนดั้งเดิม
 - กรรรมสิทธิ์การถือครอง = ค้าขาย
 - กติกาก (ใช้โครงสร้างสังคมช่วยคุย)
 - ขาดจิตสำนึก / ความรู้ = แนะนำ/ประชาสัมพันธ์ มรดกชุมชน
- ข้อเสนอการพัฒนาบุคลากรชุมชนเก่า
 - คนรุ่นใหม่
 - คณะกรรมการขับเคลื่อนที่หลากหลายรุ่น
 - ส่งเสริมกลุ่มคนรุ่นใหม่บทบาท สร้างโอกาส
 - สนับสนุนทุนให้รุ่นใหม่ / กองทุน STARTUP
 - 2.ความรู้
 - รวบรวมศึกษาชุดความรู้ในชุมชน (ประวัติศาสตร์/ภูมิปัญญา/ การบริการ)
 - ระบบข้อมูล

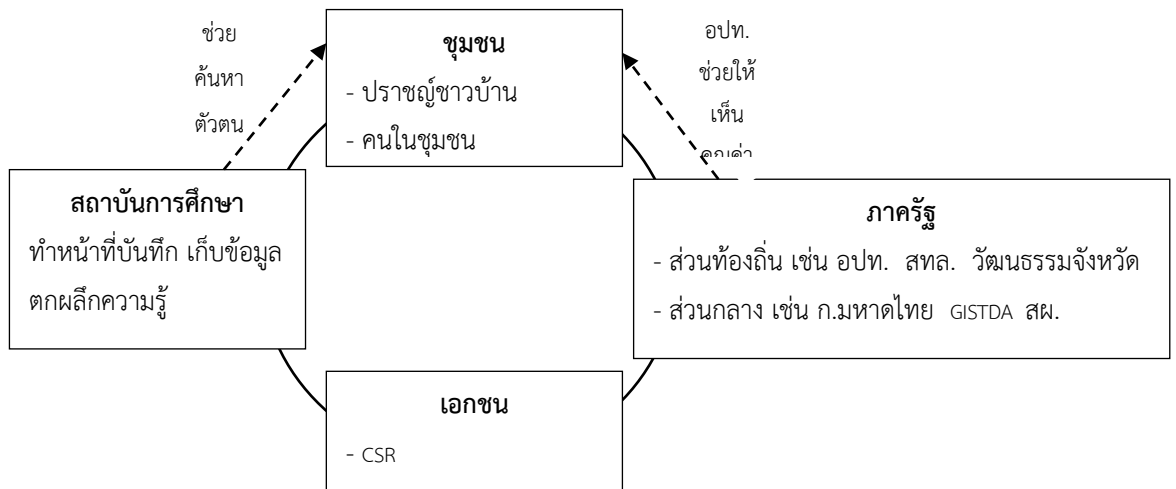
- ประชาสัมพันธ์ (ศูนย์ข้อมูล/ศูนย์การเรียนรู้ , online/social)
- 3.การบริหารจัดการกลุ่ม
 - ยกระดับเป็นกลุ่มที่กฎหมาย
 - เสริมสมรรถนะกลุ่ม (ดูงาน/อบรม)
 - การเชื่อมกับหน่วยงาน

กลุ่มที่ 3 การจัดการความรู้และฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่า

- การจัดการองค์ความรู้และฐานข้อมูล มีการดำเนินการหลัก 3 ขั้นตอน คือ
DATA > INFORMATION > KNOWLEDGE ซึ่งเป็นแต่ขั้นตอนมีโครงสร้าง และกลไกดังนี้
 - ชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูล ผู้ค้นหา และผู้เก็บข้อมูล ได้เองตามความเข้มแข็งของชุมชน
 - สถาบันการศึกษาเป็นผู้ค้นหา ผู้เก็บข้อมูล และตกผลึกความคิด โดยชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูล ในส่วนวิธีดำเนินงานใช้การวิจัยและการเชื่อมกับวิชาเรียนโดยให้ย่านชุมชนเก่าเป็นแหล่งเรียนรู้ ของนักศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมถึงระดับมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ อาจารย์มีตัวชี้วัดระดับผลลัพธ์เป็นแรงจูงใจ (Incentive) ให้ดำเนินงานบริการวิชาการเพื่อชุมชน
- แหล่งเงินของชุมชนสำหรับการอนุรักษ์และฟื้นฟู มีหลายช่องทาง ดังนี้
 - เงินของชุมชนลงทุนเอง
 - ของงบประมาณโครงการวิสาหกิจชุมชน โครงการ สสส. สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด หรือ ท้องเที่ยวและกีฬาจังหวัด และภาครัฐจะสนับสนุนงบประมาณมาให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - ของงบประมาณผ่านแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยชุมชนทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำไปสู่แผนยุทธศาสตร์จังหวัด ซึ่งงบประมาณมาจากหน่วยงานราชการส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงมหาดไทย (กรมการพัฒนาชุมชน)
- ความรู้ย่านชุมชนเก่า ประกอบด้วย
 - เรื่องราว และประวัติศาสตร์ชุมชน
 - ข้อมูลอาคารเก่า คุณค่า และสถาปัตยกรรม
 - ภูมิศาสตร์ และการตั้งถิ่นฐาน รวมถึงอาชีพ
 - ความเชื่อท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - วัฒนธรรม และประเพณี
 - สังคม และเศรษฐกิจ
- กระบวนการสร้างความรู้ เริ่มจากชุมชนเห็นคุณค่าด้วยตนเอง ชุมชนถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น

- เครื่องมือการบันทึกประวัติศาสตร์ให้เกิดการตกผลึกคือ ภาพเก่าเล่าเรื่องผ่าน Social Media และการสร้าง Branding จากเรื่องราว (Story) ของชุมชน
- เครื่องมือประชาสัมพันธ์คือ Social Media
- นอกจากการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวนำแล้ว การสร้างแหล่งเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์และฟื้นฟู
- ควรเผยแพร่ย่านชุมชนเก่า 613 แห่ง ด้วยแผนที่ย่านชุมชนเก่าให้ทุกภาคส่วนรับรู้อย่างทั่วถึง
- เจ้าภาพในการจัดทำฐานข้อมูลคือ ศูนย์ข้อมูลกลางระดับจังหวัด สำนักงานจังหวัด สังกัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีคณะกรรมการในการจัดทำและตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลอยู่แล้ว
- สผ. ผลักดันให้ศูนย์ข้อมูลกลางระดับจังหวัดเก็บข้อมูล และผลักดันการจัดตั้งคณะกรรมการย่านชุมชนเก่าระดับจังหวัด โดยสำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเป็นเจ้าของเรื่อง (สทล.) ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจในการจัดคณะกรรมการดังกล่าว
- คณะกรรมการย่านชุมชนเก่าระดับจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด สำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ประธานชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ (เช่น นักวิชาการ ประชาชน ชาวบ้าน) และตัวแทนชุมชน และมีหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล
- ปัจจัยกำหนดความสำเร็จการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าคือ คนในท้องถิ่นขับเคลื่อนจากข้างใน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

รูปที่ จ.1 หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการความรู้

รูปที่ จ.2 บรรยากาศการประชุมระดับความเห็นระดับประเทศ (ภาคกลาง)

ภาคผนวก ฉ

สรุปข้อคิดเห็นจากการประชุมระดับประเทศ (ภาคเหนือ)

วันพุธที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2562 เวลา 9.00 - 15.00 น.

ณ ห้องประชุมหอศิลปวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่

ประชุมระดมความเห็นระดับประเทศ (ภาคเหนือ) มีเป้าหมายเพื่อนำเสนอกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และรวบรวมข้อเสนอแนะจากเวทีรับฟังความคิดเห็นในประเด็นการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า เพื่อนำมาใช้ในการจัดทำร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ โดยผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน องค์กรภาคเอกชน และนักวิชาการ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นข้อคิดเห็นจากการประชุมได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะภาพรวม

- ประเด็นเชิงพื้นที่และกายภาพ
 - ชุมชนต้องรวมเป็นกลุ่มสมาคมหรือชมรมก่อน เพื่อให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนได้โดยการเป็นพี่เลี้ยง
 - ต้องการให้ชุมชนโบราณอยู่ได้นาน แต่เสื่อมโทรมลงทุกวัน เพราะมีการเปลี่ยนแปลงจากการท่องเที่ยวและคนต่างถิ่น ทำให้วิถีวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป
 - ททท. มีภารกิจกระตุ้นการท่องเที่ยว ผ่านการประชาสัมพันธ์ รวมถึงช่วยวางแนวทางการพัฒนาท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน
 - ย่านชุมชนเก่าทุกย่านไม่ใช่จะสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้
 - เป้าหมายในการอนุรักษ์ของรัฐมักเน้นการสร้างมูลค่า แต่อาจจะเป็นคนละเป้ากับคนที่อยู่ในชุมชน ซึ่งต้องการความยั่งยืนมากกว่า เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้สืบทอดวัฒนธรรมได้ และมีคุณค่าในตัวเอง รวมถึงการสร้างความสุขให้ชุมชน
 - ต้องสะท้อนให้รัฐเห็นก่อนว่าชุมชนมีความสำคัญ เพื่อให้มีช่องทางในการสนับสนุนได้
 - การพัฒนาที่ตั้งเป้าทางเศรษฐกิจ (การท่องเที่ยว) เป็นสาเหตุที่ทำให้การพัฒนาชุมชนล้มเหลว เนื่องจากทุนภายนอกเข้ามาแทนธุรกิจของคนภายในชุมชน ดังนั้น ต้องสร้างวิธีให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและคนในชุมชนต้องได้ประโยชน์ร่วม อย่่างไรก็ตาม ชุมชนจะทำการพัฒนาไม่ได้หากขาดการ Coaching (สร้างองค์ความรู้) ซึ่งอาจมีการตั้งเป็นหน่วยงานขึ้นมาทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะ
 - เป้าหมายการอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่าคือ การพัฒนาอย่างยั่งยืนและชุมชนได้ประโยชน์ร่วมกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความมั่นคงในปัจจุบันและความยั่งยืนในอนาคต โดยอาศัยวิธีการให้ชุมชนบริหารจัดการตัวเอง (ทั้งที่ยังไม่เข้มแข็งและเข้มแข็งแล้ว) ต้อง

เปิดใจกว้าง โดยอาศัยแนวคิด AFPP (Area/Agenda, Function, Participation,)
ด้วยขั้นตอนการวิเคราะห์แนวโน้มในอนาคต เช่น Scenario Analysis, PESTEL,
Impact Analysis และขั้นตอนการสร้าง Scenario Building ด้วยวิธีการวิเคราะห์
SOAR (Strength Opportunities, Aspiration, Result) เพื่อจัดทำข้อเสนอในการ
ปรับเปลี่ยนชุมชนเพื่อสร้างความยั่งยืน (Blueprint for Change)

- ปัจจัยความสำเร็จต้องทำให้คนมีความสำนึกร่วมและมีความตระหนักรู้ถึงผลกระทบที่มี
ต่อตัวเอง “ให้รู้ในสิ่งที่จะเปลี่ยนแปลง และเข้าใจในสิ่งที่จะเกิดขึ้น”
- ต้องมีการสร้าง Brand ของชุมชน ซึ่งมาจากการวางแผนของชุมชน
- เป้าหมายการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาขึ้นกับคุณลักษณะ (Character) ของ
ชุมชนที่เน้นอนุรักษ์อาคาร ชุมชนน่าอยู่ หรือสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ
- เชียงใหม่เป็นเมืองใหญ่มี Stakeholder หลากหลาย และมีเวทีค่อนข้างเยอะ อาจทำให้
มองเป้าหมายหรือมีกรอบการพัฒนาที่ต่างกัน เช่น การกำหนด zoning การพัฒนายังไม่
ชัดเจน
- ต้องมีการควบคุมและส่งเสริม เช่น ต้องมีการขออนุญาตเรือถนน และควรมีกองทุน
ช่วยเหลือค่าเรือถนนอาคารเก่า
- ควรมีการประเมิน (Evaluate) สภาพแวดล้อมชุมชนเก่า
- งานด้านการอนุรักษ์ควรเป็นหน้าที่ของท้องถิ่น
- ประเด็นการพัฒนาบุคลากร
 - การสร้างความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ว่าทำไปเพื่ออะไร โดยผู้มีอำนาจหรือผู้บริหารที่
ต้องรับรู้คุณค่าและมีความเข้าใจ ซึ่งเข้ามาช่วยสนับสนุนและพิจารณากรอบงบประมาณ
แต่ด้านแนวคิดการดำเนินงานควรปล่อยให้ชุมชนมีอิสระทางความคิด
 - ชุมชนเก่าแต่ละแห่งมีความพร้อมไม่เท่ากัน ดังนั้น การทำงานระหว่างชุมชนกับ
หน่วยงานท้องถิ่นอาจเกิดเหตุการณ์ว่า ในด้านหนึ่งชุมชนไม่เข้าใจกระบวนการและ
ระเบียบราชการ แต่ในอีกทางหนึ่งหน่วยงานราชการเกิดความไม่มั่นใจว่าเป็นภารกิจของ
หน่วยงานหรือไม่และกังวลกับการตรวจสอบของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.)
- ประเด็นด้านเครื่องมือและกลไก
 - ภาครัฐต้องกระจายอำนาจ สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน และมีความไว้วางใจชุมชนในการ
บริหารจัดการตัวเอง รวมถึงส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า
 - ควรมีคณะกรรมการพิจารณาสถาปัตยกรรม (Board of Architecture Reviews)
สำหรับอนุมัติแบบอาคารใหม่และอนุญาตให้ก่อสร้าง ซึ่งต้องมีฐานข้อมูลอาคาร
สนับสนุนการทำงาน
 - การประกาศเขตย่านชุมชนเก่าควรเป็นหน้าที่ของท้องถิ่น โดยท้องถิ่นต้องมีความพร้อม
ด้านบุคลากรที่มีความเข้าใจการพัฒนาสังคมและชุมชน ด้านงบประมาณ

- ความชัดเจนในเรื่องเจ้าภาพ ว่าใครทำหน้าที่หลัก หน้าที่รอง เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูที่มีความแตกต่างกัน
- การทำงานด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูในปัจจุบันค่อนข้างซับซ้อนและหน่วยงานทำงานซ้อนทับกัน ดังนั้น การขับเคลื่อนที่มีทิศทางและควรนำมาใช้เป็นตัวอย่างแนวทางการทำงาน เช่น การแพทย์ฉุกเฉินที่มีเป้าชัดเจนว่าจะทำอย่างไรให้คนป่วยถึงโรงพยาบาลได้ใน 8 นาที
- ท้องถิ่นต้องมีอำนาจในการทำงานมากกว่านี้ (อบจ.ลำพูน) กระบวนการจัดการต้องเปลี่ยน โดยให้ท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลัก แล้วส่วนกลางสนับสนุน (ไม่ทำงานซ้อนกัน)
- ประเด็นการจัดการความรู้และข้อมูล
 - ควรสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจ และวิธีการที่ถูกต้อง เพื่อตอบคำถามว่าการอนุรักษ์และฟื้นฟูทำให้เกิดประโยชน์อะไรกับคนในชุมชน
 - ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูจะอย่างไรให้ชุมชนมีความยั่งยืนและชุมชนจะมีอยู่มีกิน มีแนวทางหลักคือ 1) ค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน (สถาปัตยกรรม วิถี วัฒนธรรม) 2) เมื่ออนุรักษ์แล้วต้องมีนักท่องเที่ยว (สร้างความพึงพอใจ) และ 3) ได้รับผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ทั้งคนในชุมชน เอกชน รัฐ
 - โจทย์สำคัญคือ ใครจะเป็นเจ้าภาพ ซึ่งเห็นว่าท้องถิ่นควรเป็นเจ้าภาพที่มีอำนาจในการจัดการวัฒนธรรม เศรษฐกิจเชิงวัฒนธรรม อันจะทำให้การอนุรักษ์และฟื้นฟูมีทิศทางและเป้าหมายเดียวกัน (ไม่ควรมีหลายเจ้าภาพ)

2. การประชุมกลุ่มย่อยภาครัฐ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

- กลยุทธ์ที่ 1.1 ผลักดันการประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟู
 - ชุมชนเสนอเพิ่มย่านชุมชนเก่า โดยคณะกรรมการชุมชน
 - กลไกการทำงานคณะกรรมการชุมชน
 - หน่วยงานเจ้าภาพ
 - ท้องถิ่นมีองค์ความรู้ เพื่อสนับสนุนย่านชุมชนเก่า
 - ประกาศเขตมีความจำเป็นในการควบคุมการเปลี่ยนแปลงของชุมชน
 - ใช้การประชาพิจารณ์ของชุมชนช่วยควบคุม/ออกเสียงในการบริหารจัดการชุมชน(ให้อำนาจการบริหารจัดการตัวเอง)
 - ให้อำนาจชุมชนเก่าในการจัดการตัวเอง ทำให้เกิดกึ่งที่ส่วนร่วม
 - ชุมชนกำหนดกฎกติกาได้ด้วยตนเอง
 - เทศบาลออกเทศบัญญัติตั้งคณะกรรมการได้
 - ควรมี พ.ร.บ ย่านชุมชนเก่า เพื่อให้อำนาจคณะกรรมการชุมชนเก่าเฉพาะ

- คณะกรรมการชุมชนมีหน้าที่ควบคุมกิจกรรมที่เกิดในชุมชน (กิจกรรมที่แปลกปลอม)
- กลยุทธ์ที่ 1.2 กำหนดและใช้บังคับตามมาตรฐานการอนุรักษ์และฟื้นฟู
 - กำหนดคุณลักษณะของชุมชนเก่า
 - ชุมชนร้องเรียนการใช้ประโยชน์ที่ดิน ผิดข้อห้าม
 - กองทุนอนุรักษ์ (ทุนจากการระดมในชุมชน, ทุนจากเอกชน, ทุนจากรัฐโดยการนำมาจากภาษีโรงแรม เกสเฮ้าส์ ที่ได้ผลประโยชน์ในพื้นที่)
 - คณะกรรมการกองทุนจากภาครัฐ ชุมชน เอกชน (เป็นชุดเดียวกับคณะกรรมการชุมชนเฉพาะ)
 - ยกเว้นภาษีให้กับเจ้าของบ้านที่อนุรักษ์
 - เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำให้กับเจ้าของบ้านที่อนุรักษ์
 - แบบอาคารใหม่ให้กลมกลืนกับอาคารเดิม แบบก่อสร้างฟรี (Design guideline)
 - * การก่อสร้างอาคารมักทำก่อนขออนุญาตทีหลัง *
- กลยุทธ์ที่ 1.3 สร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟู
 - สร้างคุณค่าให้แข็งแรงก่อน มูลค่าเพิ่มตามมา (การท่องเที่ยว)
 - สร้างอาชีพหลักของชุมชนจากภูมิปัญญาดั้งเดิม
 - กระจายโอกาส/ ผลประโยชน์ให้เจ้าของชุมชน
 - ฟื้นฟูอาชีพเดิมของชุมชน
 - คนในชุมชนจะต้องได้ประโยชน์ร่วมกัน
 - * นโยบายการพัฒนาจากรัฐส่วนกลางทำให้ชุมชนเก่าเปลี่ยนแปลง (เป็นต้นเหตุ) *
 - ** ชุมชนเก่าสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน จากเสน่ห์ของแต่ละชุมชน**

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาบุคลากร

- โรงเรียนช่างพื้นบ้าน (การใช้สลัก)
- หลักสูตรช่างพื้นบ้าน > โรงเรียนอาชีวะ
- อบรมช่างพื้นบ้านของชุมชน 180 ชม. ได้ใบประกาศนียบัตร หรือใบอนุญาตซ่อมโบราณสถาน > ภาครัฐออกใบฯ
- องค์กรความรู้ในการบริหารจัดการชุมชนเก่า
- ให้องค์ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมกับคนในชุมชนโดยเฉพาะผู้สูงอายุ
- โครงสร้าง / กลไก
 - การขึ้นทะเบียน กำหนดขอบเขต การปกป้องคุ้มครองพื้นที่
 - ควรมีการจัดลำดับย่านชุมชนเก่า
 - ระดับชาติ > องค์กรชาติ
 - จังหวัด / ภูมิภาค

- ท้องถิ่น
- ส่งเสริม Soft power
- การกำหนดภารกิจและกระจายภารกิจให้ท้องถิ่น
 - พ.ร.บ. การกระจายอำนาจ
 - กำหนดภารกิจให้ครอบคลุมการอนุรักษ์

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดการความรู้และฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่า

- กลยุทธ์ที่ 3.1 จัดการความรู้และการวิจัย
 - คู่มือเมืองเก่าสำหรับการอนุรักษ์
 - ถอดองค์ความรู้จากสถา , KM , ฝีมือช่าง
 - ใช้วัสดุสมัยใหม่อยู่ในรูปแบบเก่า
 - Stakeholder > เอกชน,ชุมชน,หน่วยงานรัฐ,วัด,สถาบันการศึกษา
 - Village Stay , town Stay แต่ละบ้านทำหน้าที่เอื้อกัน ไม่แข่งกัน
 - สร้างการเรียนรู้ให้คนในพื้นที่
 - สร้างคุณค่าของกิจกรรมในชุมชน ทำGuideline โดยหน่วยงานทำหน้าที่เหมือนTCDC
- กลยุทธ์ที่ 3.2 จัดทำฐานข้อมูล
 - หน่วยงานเจ้าภาพ , คณะกรรมการย่านเก่าเป็นศูนย์เก็บข้อมูล
 - เก็บข้อมูลโดยชุมชน-สถาบันการศึกษา
 - กลั่นกรองเป็นองค์ความรู้และเผยแพร่
 - สร้างพื้นที่และเวทีในการพูดคุย ควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือมีศูนย์การเรียนรู้/ออฟฟิต
 - ฐานข้อมูลด้านกฎหมาย
 - ข้อห้าม,ข้อบังคับ
 - ช่องทางและระบบระเบียบภาครัฐ

3. การประชุมกลุ่มย่อยภาคประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

- กลยุทธ์ที่ 1.1 ผลักดันการประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟู
 - การให้อำนาจชุมชนเก่าในการบริหารจัดการตัวเอง และกำหนดกฎ กติกาของชุมชนตัวเอง ซึ่งทำให้เกิดการมีส่วนร่วม
 - การใช้ประชาพิจารณ์ภายในชุมชนเป็นเครื่องมือออกเสียงเพื่อควบคุมการเปลี่ยนแปลงของชุมชน
 - การประกาศเขตมีความจำเป็นในการควบคุมการเปลี่ยนแปลงชุมชน

- กลไกการทำงานคือคณะกรรมการชุมชนเก่า ซึ่งเทศบาลสามารถออกเทศบัญญัติ แต่งตั้งคณะกรรมการชุมชนเก่าได้ หรือการออกกฎหมายเป็น พ.ร.บ. ย่านชุมชนเก่า เพื่อให้อำนาจแก่คณะกรรมการชุมชนเก่า
- คณะกรรมการชุมชนเก่าเป็นคณะกรรมการชุมชนเก่าระดับเฉพาะพื้นที่ ที่มีตัวแทน จากหลายชุมชน ซึ่งมีคณะกรรมการฯ ในทุกระดับ ได้แก่ ระดับเฉพาะพื้นที่ ระดับ อำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ
- คณะกรรมการย่านชุมชนเก่ามีหน้าที่ควบคุมกิจกรรมที่แปลกปลอมไม่ให้เกิดขึ้นใน ชุมชน เช่น การห้ามไม่ให้มีการเปิดผับ คลับ บาร์
- ควรมีหน่วยงานเจ้าภาพ หรือคณะกรรมการย่านชุมชนเก่า ประกอบด้วย ชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น ภาครัฐ เอกชน วัด และสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder)
- กลยุทธ์ที่ 1.2 กำหนดและใช้บังคับตามมาตรฐานการอนุรักษ์และฟื้นฟู
 - กำหนดคุณลักษณะของชุมชนเก่า เพื่อจำแนกประเภทย่านชุมชนเก่า สำหรับการพัฒนาที่ แตกต่างกัน
 - ชุมชนร้องเรียนหรือแจ้งเหตุการณ์การใช้ประโยชน์ที่ดินไม่ตรงกับข้อกำหนด (ข้อห้าม) และเหตุเดือดร้อนรำคาญ
 - ควรมีกองทุนอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า โดยระดมทุนจาก 1) ทุนจากคนในชุมชน 2) ทุนจากเอกชน (CSR ซึ่งเอกชนได้รับประโยชน์ด้านภาษี) และ 3) ทุนจากจาก ภาครัฐโดยนำมาจากภาษีท้องถิ่นที่เก็บจากโรงแรม เกสเฮ้าส์ที่ได้รับผลประโยชน์จาก การท่องเที่ยวในพื้นที่
 - คณะกรรมการกองทุนอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า อาจเป็นชุมชนเดียวกับ คณะกรรมการย่านชุมชนเก่าดังที่กล่าวมาแล้ว
 - เครื่องมือที่เป็นแรงจูงใจ เช่น การยกเว้นภาษีให้กับเจ้าของบ้านที่อนุรักษ์อาคาร เงินกู้ ดอกเบี้ยต่ำให้กับเจ้าของบ้านที่ต้องการอนุรักษ์และฟื้นฟู
 - การอนุรักษ์และฟื้นฟูอาคารที่เสื่อมสภาพใช้วิธีการ เช่น การใช้แบบอาคารใหม่ให้ กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของหมู่อาคารเดิม (Design Guideline) ซึ่งเป็นแบบ อาคารฟรี รวมถึง หากใช้แบบอาคารใหม่ก็สามารถขอเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และการ ยกเว้นภาษีได้
 - ปัญหาอาคารที่สร้างผิดรูปแบบ เกิดจากการก่อสร้างอาคารมักทำก่อนขออนุญาต
- กลยุทธ์ที่ 1.3 สร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟู
 - ควรปรับเปลี่ยน Mind Set ให้เป็นการสร้างคุณค่าของชุมชนให้แข็งแรงก่อน และ มูลค่าเพิ่ม (จากการท่องเที่ยว) จะเป็นผลพลอยได้ที่ตามมาภายหลัง
 - ควรสร้างอาชีพหลักของชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ควรฟื้นฟูอาชีพดั้งเดิมของชุมชน
- ควรกระจายโอกาสและผลประโยชน์ให้เจ้าของชุมชน และให้คนในชุมชนได้ประโยชน์ร่วมกัน
- ปัญหาของการล่มสลายของชุมชนและการท่องเที่ยวชุมชนมาจากนโยบายการพัฒนาของภาครัฐส่วนกลางที่มุ่งกระจายความเจริญเติบโตและเน้นตัวเลขทางเศรษฐกิจ เป็นต้นเหตุทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง
- เป้าหมายของย่านชุมชนเก่าคือการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน จากเสน่ห์ของแต่ละชุมชน
- กลยุทธ์ที่ 1.4 ส่งเสริมกระบวนการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล
 - คณะกรรมการย่านชุมชนเฝ้าระดับเฉพาะพื้นที่มีหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาบุคลากร

- กลยุทธ์ที่ 2.1 สร้างจิตสำนึก ความตระหนัก และความเข้าใจคุณค่า
 - การให้องค์ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมกับคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุซึ่งสร้างงานได้
 - การสร้างองค์ความรู้ในการบริหารจัดการชุมชนเก่า
- กลยุทธ์ที่ 2.2 จัดเตรียมและพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ
 - การจัดตั้งโรงเรียนช่างพื้นบ้าน เพื่อฝึกสอนฝีมือช่างโบราณ เช่น การใช้สลักไม้ ทั้งนี้ ในการตั้งโรงเรียนช่างพื้นบ้านต่อผ่านกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กระทรวงศึกษาธิการ) ซึ่งใช้เป็นแผนระยะยาว
 - การจัดทำหลักสูตรช่างพื้นบ้าน โดยโรงเรียน/สถาบันอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นแผนระยะสั้น
 - การอบรมช่างพื้นบ้านของชุมชน เมื่ออบรมครบชั่วโมงตามหลักสูตรจะได้รับใบประกาศนียบัตร หรือใบอนุญาตซ่อมโบราณสถานซึ่งใบอนุญาตจะต้องออกโดยภาครัฐ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดการความรู้และฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่า

- กลยุทธ์ที่ 3.1 จัดการความรู้และการวิจัย
 - ชุมชนและท้องถิ่นทำงานร่วมกันในการเก็บข้อมูลความรู้และสร้างองค์ความรู้สนับสนุนการดำเนินงานย่านชุมชนเก่า
 - การถอดองค์ความรู้จากสลา (ปราชญ์) และจัดการความรู้ (Knowledge Management) เช่น ฝมือช่างไม้
 - การจัดทำคู่มือการอนุรักษ์ชุมชนเก่า (Type Guideline)
 - การใช้วัสดุสมัยใหม่ทดแทนวัสดุเดิม โดยมีองค์ประกอบอาคารแบบดั้งเดิม เช่น เhing ชายไม้เปลี่ยนมาใช้อลูมิเนียมที่มีลายไม้แบบดั้งเดิม
 - การจัดการชุมชนแบบ Village Stay, Town Stay (บทเรียนจากประเทศญี่ปุ่น) ที่ในแต่ละชุมชนจะแบ่งงานกันทำและทำหน้าที่เอื้อกัน เช่น บ้านนี้ทำที่พักอีกบ้านหนึ่งทำอาหาร ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดการแข่งขันและแย่งลูกค้ากันเองในแบบไทยๆ

- การสร้างการเรียนรู้ให้คนในพื้นที่ ทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และคนในชุมชน
- การสร้างคุณค่าของกิจกรรมในชุมชนและทำเป็น Guideline โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่ ยกตัวอย่าง TCDC ที่สร้างคุณค่าให้กับนวัตกรรมใหม่ แต่ในเรื่องย่านชุมชนเก่าต้อง สร้างคุณค่าดั้งเดิมให้โดดเด่น
- สร้างพื้นที่และเวทีในการพูดคุย ซึ่งควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านศูนย์การเรียนรู้หรือออฟฟิศสำหรับทำงาน
- กลยุทธ์ที่ 3.2 จัดทำฐานข้อมูล
 - หน่วยงานเจ้าภาพ/คณะกรรมการย่านชุมชนเก่า เป็นศูนย์เก็บข้อมูล
 - เก็บข้อมูลโดยชุมชนร่วมกับสถาบันการศึกษา และกลั่นกรองเป็นองค์ความรู้และ นำไปสู่การเผยแพร่
 - ควรจัดทำฐานข้อมูลด้านกฎหมายทั้งที่เป็นข้อห้ามและข้อบังคับ และช่องทางและ ระบบระเบียบของภาครัฐ เพื่อให้การทำงานของชุมชนเชื่อมต่อกับระบบราชการได้

รูปที่ ฉ.1 บรรยากาศการประชุมระดับความเห็นระดับประเทศ (ภาคเหนือ)

ภาคผนวก ข

สรุปข้อคิดเห็นจากการประชุมระดับประเทศ (ภาคใต้)

วันพฤหัสบดีที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2562 เวลา 9.00 - 15.00 น.

ณ ห้องรุ่งฉัตร โรงแรมวีแอล ทาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ประชุมระดมความเห็นระดับประเทศ (ภาคใต้) มีเป้าหมายเพื่อนำเสนอกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า และรวบรวมข้อเสนอแนะจากเวทีรับฟังความคิดเห็นในประเด็นการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า เพื่อนำมาใช้ในการจัดทำร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ โดยผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน องค์กรภาคเอกชน และนักวิชาการ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นข้อคิดเห็นจากการประชุมได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะภาพรวม

- ประเด็นเชิงพื้นที่และกายภาพ
 - การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชน ตลาด และที่พักริมนคลอง เพื่อให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจ
 - การยกกรณีตัวอย่างและการประยุกต์ใช้การอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าให้เข้ากับพื้นที่จะทำให้ประชาชนเห็นภาพได้ง่ายขึ้น
- ประเด็นการพัฒนาบุคลากร
 - การมีส่วนร่วมของชุมชนต้องเข้ามาตั้งแต่ต้นกระบวนการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า
 - การรับฟังความเห็นและการทำประชาพิจารณ์ต้องพิจารณาว่าผู้เข้าร่วมเป็นเจ้าของตัวจริงหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงหรือไม่
 - การสร้างทัศนคติในเชิงบวกกับชาวบ้านซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่
 - ย่านชุมชนเก่าหัวใจ คือ ชุมชน และคนในชุมชน
- ประเด็นด้านเครื่องมือและกลไก
 - ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษขึ้นมารับผิดชอบงานอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าโดยตรง เนื่องจากภารกิจของท้องถิ่นมีค่อนข้างมากและบุคลากรไม่เพียงพอ อาจทำให้การผลักดันด้านการอนุรักษ์ไม่ประสบความสำเร็จ
 - รัฐเหมาะกับการทำหน้าที่สนับสนุนการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า (ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้นำ)
 - การบรรจุการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าไว้ในยุทธศาสตร์จังหวัดเป็นสิ่งที่ควรทำ และบางจังหวัดมีอยู่แล้ว (เช่น สงขลา) แต่ต้องทำให้เกิดการจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการ
 - ควรมีการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและการของบประมาณตามจากส่วนกลาง โดยเสนอว่าควรให้อำนาจกับคณะกรรมการบริหารงาน

จังหวัด (กบจ.) ในการปรับเปลี่ยนและโยกย้ายงบประมาณให้สามารถใช้ได้ตรงกับภารกิจและมีความยืดหยุ่นในการดำเนินงานอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า

- เสนอให้ สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นส่วนหนึ่งในผู้มีส่วนรับผิดชอบการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า
- ต้องหาความต้องการจากชุมชนก่อนว่าต้องการอะไรเพื่อจะได้ดำเนินการได้ถูกทิศทาง
- รัฐอาจเข้าไปช่วยจุดประกายให้ประชาชนเห็นคุณค่าของย่านชุมชนเก่าที่ตัวเองอยู่อาศัย
- มุ่งเน้นให้ชุมชนบริหารจัดการตนเอง เช่น ชุมชนคลองเตน โดยจัดตั้งเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ (จดทะเบียนกับพัฒนาสังคม) ซึ่งมีเป้าหมายในการเก็บวิถีชีวิตชุมชนเดิมเอาไว้ โดยเริ่มจากการพลิกฟื้นชุมชนผ่านการระดมคนในชุมชนเข้ามาก่อน เพื่อเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม และดึงเอานักวิชาการเข้ามาช่วยจัดการองค์ความรู้ จากนั้นจึงจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่พร้อมประเมินความเสี่ยง และนำไปปฏิบัติตามแผน
- เมื่อการดำเนินการไปแล้วระยะหนึ่งจะเกิดคนกลุ่มหนึ่งเข้ามาทำให้งานไม่สามารถเดินไปสู่เป้าหมายได้ เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาในส่วนของ การประเมินความเสี่ยง
- การใช้ผังเมืองมาเป็นเครื่องมือควบคุมสามารถทำได้ เช่น (ร่าง) ผังเมืองรวมย่านตาขาวมีการควบคุมโดยใช้ข้อกำหนดความสูง (6 เมตร) แต่ยังไม่สามารถลงรายละเอียดในรูปแบบอาคารและวัสดุได้
- บางพื้นที่เป็นเขตเมืองเก่า เช่น นครศรีธรรมราช ซึ่งมีการจัดทำแผนเมืองเก่า และมีการจัดแบ่งผู้รับผิดชอบหลักในย่านต่างๆ (ซึ่งกระบวนการดำเนินงานอาศัยคณะกรรมการและอนุกรรมการเมืองเก่า แต่มีข้อสังเกตว่าในกรณีที่ย่านชุมชนเก่าอยู่นอกเขตเมืองเก่า ควรจะดำเนินการอย่างไร เช่น ควรมีคณะกรรมการย่านชุมชนเก่าในแต่ละจังหวัดด้วยหรือไม่
- การซ่อมแซมอาคารเก่าในกรณีที่ต้องถื่น (อพท.) เป็นผู้จัดจ้าง ต้องจัดทำบโดยอิงกับราคากลางทำให้ไม่มีผู้รับเหมามาดำเนินการ เนื่องจากการซ่อมอาคารเก่ามักมีราคาสูงกว่าราคากลาง
- ควรมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการให้ความรู้ เช่น การใช้เทคโนโลยีสร้างภาพเสมือนจริง (Augmented Reality: AR) เพื่อจำลองบรรยากาศในอดีตซ้อนเข้ากับพื้นที่จริงแบบที่อยุธยา
- ประเด็นการจัดการความรู้และข้อมูล
 - ย่านชุมชนเก่าต้องรู้จักคุณค่าของตัวเองก่อน เมื่อเห็นคุณค่าแล้วสังคมจะทำให้ยั่งยืน
 - ข้อมูลข่าวสารเป็นส่วนสำคัญ เช่น ชาวบ้านรู้และราชการรู้เช่นเดียวกัน
 - การจัดการความรู้และสร้างกระบวนการเรียนรู้เป็นส่วนที่มีความสำคัญเป็นลำดับต้นๆ ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีบริบทที่แตกต่างกัน (บุคลากร ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคีเครือข่าย

ต้องมีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่นั้นๆ ด้วย ไม่สามารถหยิบยกเอาประสบการณ์จากพื้นที่อื่นมาใช้ได้ทั้งหมด ต้องประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบท)

- เจ้าภาพในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า บางหน่วยงานยังไม่ทราบว่ามีส่วนเกี่ยวข้องด้วย
- การมีส่วนร่วมควรต้องเข้ามาตั้งแต่ก่อนกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาพื้นที่ ผังเมือง ฯลฯ
- ควรมีหน่วยงานมาชี้ให้เห็นคุณค่า และจัดทำความรู้ให้กับท้องถิ่นด้วย
- ควรมีกระบวนการจัดทำหลักสูตรการศึกษาด้านการอนุรักษ์ของท้องถิ่น แต่ยังไม่แน่ใจว่าเจ้าภาพควรจะเป็นใคร

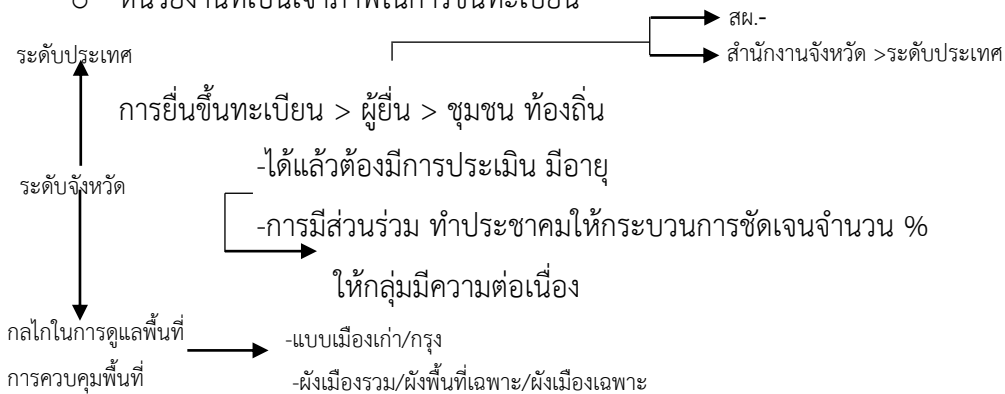
2. การประชุมกลุ่มย่อยภาครัฐ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

- การขึ้นทะเบียน/ระบุขอบเขตชุมชนเก่า

* รับทราบ + รับรองสถานะของย่านชุมชนเก่า *

- เกณฑ์ + เงื่อนไข
- กำหนดขอบเขตย่านชุมชนเก่าให้ชัดเจน > ควรมีฐานวิชาการจากส่วนกลาง
- OCD 613 แหล่ง = รongรับระดับชาติ
- ระดับของการขึ้นทะเบียน
- หน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพในการขึ้นทะเบียน

- การควบคุมพื้นที่/การคุ้มครอง ควรใช้กลไกผังเมือง/ผังเมืองเฉพาะ
- สิทธิประโยชน์ของการเป็นย่านชุมชนเก่า
 - สิทธิประโยชน์ภาษีการเงินได้ ของการลงทุน/ซ่อม ในพื้นที่ชุมชนเก่า
 - ภาษีป้าย / ภาษีโรงเรือน

- ตั้งกองทุนฟื้นฟูอนุรักษ์ (ระดับชาติและชุมชน)
- สิทธิประโยชน์ทางภาษีของภาคเอกชน ที่สนับสนุนการอนุรักษ์เมืองเก่า
- สิทธิประโยชน์ของการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น ระบบบำบัดน้ำเสีย ขยะ ในรูปแบบของ Part reship
 - o กลไก /Function ราชการ
 - สนับสนุนให้หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม
 - ท้องถิ่นจังหวัด กำหนด/ระบุให้ อปท. มีความสามารถทำเรื่องการอนุรักษ์ชุมชนได้
 - ให้กลไกอนุกรรมการย่านเมืองเก่า/ชุมชนเก่าโดยขยายภารกิจ
- ใช้การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนกลับมีชีวิต โดยใช้ขนมท้องถิ่น ,การละเล่น,อาหาร เป็นการพลิกฟื้น
- ค้นหาคุณค่าชุมชนเก่า
- อนุรักษ์โดยผ่านกิจกรรม เช่น ประเพณีจุดโคม ใช้หลัก บวร /วชร (วัด ชุมชน รัฐ) วัดเป็นหลัก
- ศูนย์เรียนรู้และพิพิธภัณฑ์ ควรจัดการได้ด้วยท้องถิ่น
- ชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ (คณะกรรมการ,กฎระเบียบชุมชน)
- ชุมชนต้องมีความรู้นโยบายและทิศทางการพัฒนาของรัฐเพื่อขยับเรื่องการอนุรักษ์ก่อนโดนโครงสร้างจะเกิด/ และใช้ต่อรองกับภาครัฐ
- การท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริม เน้นการประกอบอาชีพ (อาชีพหลัก เช่นทำนา)
 - *ส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชนเป็นเป้าหมาย*
- การขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐจะต้องมีข้อมูล/วิจัย Support เช่น ภายได้ชุมชน ภายได้ท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาบุคลากร

- ขาดบุคลากรดูแลข้อมูลย่านเก่า,การจัดการศูนย์แหล่งเรียนรู้
- มีพี่เลี้ยง (ชุมชนที่เข้มแข็งแล้ว) ช่วยค้นหา สืบค้น อัตลักษณ์และหีบยกขึ้น
- คนในชุมชนต้องอดทน มีความรู้ ใจเย็น เพื่อหาคคุณค่าให้พบ (หน่วยงานดำเนินการ)
- สร้างจิตสำนึกรักษาชุมชนโดย CSR เช่น เก็บของ PE ที่ถังที่ 7-11 แจกถุงผ้า

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดการความรู้และฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่า

- สืบค้นข้อมูลพื้นฐาน ,การเล่าเรื่อง ,สถานที่ประวัติศาสตร์,อัตลักษณ์
 - o จากผู้มีความรู้,ยูววิจัยเก็บข้อมูลในวิชาท้องถิ่นศึกษา (ส่งต่อรุ่นลูก)
 - o วิชาท้องถิ่นศึกษาของโรงเรียนที่มีที่อยู่+เนื้อหาวิชาที่มาจาก ผู้เฒ่า,พระ และทำความเข้าใจกับ ผอ.โรงเรียน เนื้อหาเช่น ราโนราห์
 - o สร้าง Branding ,ประกวดชุมชน รางวัลกินนรี
 - o ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย

- ประชาสัมพันธ์(ใช้ภาพถ่ายเล่าเรื่อง,เขียนเรื่องสั้น > ผ่านช่องทางFB)ให้คนทั่วไปรู้จัก และมีความเข้าใจ
- ทำการวิจัยโดยชุมชน ชวน มหาวิทยาลัยเข้ามาช่วยวิจัย เช่น ด้านสถาปัตยกรรม งบประมาณวิจัยบริการท้องถิ่น/ชุมชน
- มีสมาคม เก็บข้อมูลชุมชน ศูนย์เหมืองแร่(ศูนย์เรียนรู้)
- ฐานข้อมูล วัฒนธรรม เพื่อสืบค้น เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ สำหรับวางแผนการอนุรักษ์โดยชุมชน >ศูนย์ข้อมูลแต่เก็บที่บ้าน(คน) การสืบหาข้อมูลต้องลงไปที่ท้องถิ่นด้วยตนเอง
 - แชรข้อมูลโดยदारकुย/ถอดบทเรียน
 - นักวิชาการเป็นพี่เลี้ยง
 - *การประกวดชนะรางวัล การโปรโมท, การสนับสนุนต่างๆ ก็ตามมา*
- เป้าหมาย
 - นักท่องเที่ยวต้องมาเที่ยวชุมชนเก่า
 - ชุมชนยอมรับเป็นชุมชนท่องเที่ยวกันตรัง
 - พัฒนาที่พักให้พอ, อบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดี
 - มีกฎระเบียบการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวในชุมชน
- Body
 - การยกระดับจากชุมชน เป็นวิสาหกิจชุมชนจะต้องวางระบบจัดการ/แบ่งผลประโยชน์ในกลุ่มก่อน เพื่อป้องกันการแตกแยกในชุมชน
 - ชุมชนวิถีพุทธ องค์กรสาธารณประโยชน์ (จุดกับ พม.)
 - ตั้งสมาคมรวมชุมชนเข้าด้วยกัน+พี่เลี้ยง>เครือข่าย เก็บข้อมูลถอดบทเรียน > เตรียมคน ถ่ายทอด (ทำต่อ) รุ่นลูก
- กลไก
 - ขับเคลื่อนโดยงานวิจัย, ข้อมูล
 - ระดมคนในชุมชน, รวมใจ

3. การประชุมกลุ่มย่อยภาคประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

- กลยุทธ์ที่ 1.1 ผลักดันการประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟู
 - กรณีชุมชนคลองแดน มีการจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยว การสื่อความหมาย มีการวางแผนตั้งแต่แรกว่าจะทำอย่างไรให้นักท่องเที่ยวประทับใจ แต่ขั้นต้นต้องทำให้ตัวเองอยู่สบายก่อน และเตรียมไว้เพื่อให้ญาติมาพัก ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจกับคนในพื้นที่ละชั้นๆ (โดดเด่นในเรื่องกระบวนการสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วม)
- กลยุทธ์ที่ 1.2 กำหนดและใช้บังคับตามมาตรฐานการอนุรักษ์และฟื้นฟู
 - มีการวางกฎระเบียบชุมชน และมีบทลงโทษตั้งแต่ตักเตือนจนถึงบทปรับ

- มีการของบประมาณสนับสนุนการปรับปรุงบ้านอาศัยผ่านการเคหะแห่งชาติ
- การอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมต้องมาก่อน (การท่องเที่ยวมาภายหลัง)
- ก่อนตั้งวิสาหกิจชุมชน ต้องตั้งกฎติกาก่อน
- การพัฒนาต้องมีการพิจารณาถึง carrying capacity เพื่อรักษาระดับไว้
- กลยุทธ์ที่ 1.3 สร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟู
 - การอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าส่วนหนึ่งต้องสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวย่านชุมชนเก่าได้ อาจเริ่มจากการสร้าง Brand
 - การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องมีส่วนสำคัญในการดำเนินงานอนุรักษ์ ทั้งสร้างความเข้าใจในชุมชนและทำให้เป็นที่รู้จักกับบุคคลภายนอก
 - การประชาสัมพันธ์ใช้วิธีการประกวดรางวัลต่างๆ เช่น รางวัลกินรี รางวัล Thailand Tourism Award โดยการเลือกเวทีประกวดจะพิจารณาจากเกณฑ์ในการประกวด ถ้าอันไหนเข้าเกณฑ์ค่อยส่ง (จะไม่ปรับชุมชนไปตามเกณฑ์ แต่ดูเกณฑ์ที่เหมาะสมกับชุมชน)
 - มีการจัดสรรและแบ่งปันผลประโยชน์ภายในชุมชนผ่านการท่องเที่ยว โดยกระจายหน้าที่รายได้หมุนเวียนกันไป และรายได้ส่วนหนึ่งมีการเก็บเข้าส่วนกลางเพื่อใช้การบริหารจัดการในภาพรวม
 - การจัดการขยะเป็นส่วนสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น ปรากฏการณ์ขยะจากร้านสะดวกซื้อ (7 Eleven) ซึ่งในท้องถิ่นไม่มี ซึ่งถูกนำมาทิ้งในพื้นที่ จึงมีความคิดว่าจะต้องให้เจ้าของขยะ (7 Eleven) ต้องมาทำ CSR ในชุมชน
- กลยุทธ์ที่ 1.4 ส่งเสริมกระบวนการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล
 - ต้องมีการจัดสรรหน้าที่ในชุมชนกันชัดเจน
 - ควรมีการจัดทำแผนแม่บทชุมชน และจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาบุคลากร

- กลยุทธ์ที่ 2.1 สร้างจิตสำนึก ความตระหนัก และความเข้าใจคุณค่า
 - ชุมชนต้องรู้อยู่แล้วว่าต้องการอะไร อยากได้อะไร
 - ต้องพิจารณาถึงบริบทชุมชนซึ่งมักเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม ไทย-จีน / พุทธ-มุสลิม
 - เครือข่ายและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชนเป็นส่วนสำคัญ
- กลยุทธ์ที่ 2.2 จัดเตรียมและพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ
 - ชุมชนมักจะขาดที่ปรึกษาด้านกฎหมาย
 - คลองแดน อาศัยแนวคิด “วชร” วัด ชุมชน หน่วยงานรัฐ
 - การเริ่มต้นต้องมีพี่เลี้ยงโดยอาจสร้างเป็นเครือข่าย และมีการประชุมพูดคุยกันสม่ำเสมอ เช่น ในชุมชนอาจจะอาทิตย์ละครั้ง ระหว่างชุมชนเดือนละครั้ง การประชุมแต่ละครั้งให้มีการจดบันทึกและถอดบทเรียน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดการความรู้และฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่า

- กลยุทธ์ที่ 3.1 จัดการความรู้และการวิจัย
 - ต้องเริ่มจากชุมชนต้องเข้าใจก่อน
 - มีการพาชุมชนไปดูงานและถอดบทเรียน (Workshop) เพื่อนำมาปรับใช้
 - ควรมีการสำรวจข้อมูลพื้นฐานความเป็นมาของชุมชน
 - กระบวนการทำงานเริ่มจากการพูดคุย
 - มีการทำงานวิจัยโดยเยาวชนเรียกว่า “ยูววิจัย” โดยของบประมาณผ่าน ม.วลัยลักษณ์ ให้ของบวิจัยจาก สกว. โดยเป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจให้กับคนรุ่นใหม่ การเชื่อมกับโรงเรียนต้องอาศัยผู้เฒ่า/พระคุณเจ้า ที่เป็นพี่เลี้ยงช่วยพูดคุย เพื่อพัฒนาและสร้างเป็นวิชาท้องถิ่นศึกษาในโรงเรียน
 - เน้นการสานต่อ โดยสร้างความรู้และกระบวนการทำวิจัยผ่านเยาวชน/คนรุ่นใหม่
 - ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากสถาบันการศึกษาในการจัดทำวิจัยและข้อมูล เพื่อให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของตนเอง
 - กรณีชุมชนเก่าที่ห้วยยอด จังหวัดตรัง เดิมเจริญรุ่งเรืองแต่ซบเซาลงจากการตัดถนนเลี้ยวออกไป แต่ในพื้นที่ยังคงมีประเพณีและเรื่องเล่าสำคัญ เช่น เทศกาลซ้อผัก และสงกรานต์ตลาดใน เป็นต้น มีศูนย์การเรียนรู้เหมืองแร่ซึ่งบริหารงานโดยเทศบาล แต่เปิดให้เข้าชมได้แค่ตามวาระต่างๆ ซึ่งชุมชนเคยเสนอเข้ามาเป็นผู้ช่วยดูแลเป็นบางวัน
 - การจัดทำพิพิธภัณฑ์มีชุมชนสนับสนุนการข้อมูลและวัตถุจัดแสดง (ยกให้รัฐ) แต่ไม่มีสิทธิในการเข้าไปดูแลและบริหารจัดการ
 - มีการดำเนินงานสื่อความหมายผ่านกระบวนการทำกิจกรรม (ซึ่งผ่านการสืบค้นมาแล้ว) เช่น ประเพณีการขนทรายเข้าวัด
 - การค้นคว้าและสืบค้นคุณค่าชุมชน การฟื้นฟูประเพณีและการสืบทอด สามารถช่วยสร้างผลประโยชน์เศรษฐกิจตามมาได้
 - กระบวนการเดินได้ด้วยข้อมูลและงานวิจัย เหตุผลเชิงวิชาการ
- กลยุทธ์ที่ 3.2 จัดทำฐานข้อมูล
 - มีเรื่องเล่าของแต่ละบ้าน ผ่านสิ่งของในบ้าน หากดูอย่างอื่นต่อก็ไปบ้านอื่น
 - การทำงานเรื่องอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าจำเป็นต้องรู้นโยบายรัฐว่าต้องการทำอะไร ทั้งทางด้านที่สนับสนุน และความเสียด (เช่น คลองไทย)
 - การได้รับการยอมรับคุณค่าของย่านชุมชนเก่าแล้ว จะสามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับภาครัฐได้
 - ต้องมีการจัดทำผังข้อมูลก่อน อาจจะเป็นระดับจังหวัด เพื่อให้เห็นภาพรวมของพื้นที่ ก่อนว่ามีอะไรอยู่ตรงไหนบ้าง
 - ควรมีการจัดทำให้เห็นช่องทางการของงบประมาณ

รูปที่ ข.1 บรรยากาศการประชุมระดับความเห็นระดับประเทศ (ภาคใต้)

ภาคผนวก ก

สรุปการประชุมเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

โครงการศึกษาจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟู

ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

วันศุกร์ที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2562 เวลา 9.00 - 12.00 น.

ณ ห้องประชุมแซฟไฟร์ 201 อาคารอิมแพ็คฟอรัม เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี

ประชุมประชุมเผยแพร่ผลการดำเนินงานโครงการศึกษาจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ มีเป้าหมายเพื่อนำเสนอแนะนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ โดยผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน องค์กรภาคเอกชน และนักวิชาการ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นข้อคิดเห็นจากการประชุมได้ ดังนี้

1. การเผยแพร่ผลการศึกษาของคณะผู้ศึกษา

- ปัญหาย่านชุมชนเก่า คือ การเปลี่ยนแปลงเมือง 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) function ของเมืองเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดจากคนย้ายเข้าทำงานในเมือง ทำให้ชุมชนเก่าถูกทิ้งร้าง และ 2) เริ่มจากเมืองเล็ก ๆ แต่มีเหตุให้เมืองเติบโตขึ้นจนเปลี่ยนแปลงเป็นเมืองใหญ่ ซึ่งมีคนใหม่เข้ามาทำให้เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม จนกระทั่งคุณค่าของย่านชุมชนเก่าถูกลดทอนและโรยราลงไป นอกจากนี้ ปัจจัยภายนอกส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเมือง เช่น นโยบายการพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น โจทย์คือ การปรับตัวและรับมือกับการพัฒนาของย่านชุมชนเก่า
- การจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่ามีวิธีการศึกษาโดยศึกษาแนวคิดการตั้งถิ่นฐานและเมือง การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของนโยบายและแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ การรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ และการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน 5 ภาค ซึ่งสังเคราะห์ประเด็นและแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟู นอกจากนี้ ท้องถิ่นเองก็มีแนวคิดการแปลงทรัพยากรท้องถิ่นเป็นคุณค่าและมูลค่า
- จากการสังเคราะห์ข้างต้นทำให้ได้วิสัยทัศน์คือ “ย่านชุมชนเก่า ได้รับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน สามารถดำรงคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติไว้ได้” และมีแนวคิดในการร่างยุทธศาสตร์ 5 ด้าน ได้แก่
 - 1) สร้างการรับรู้ โดยการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าเป็นการดำเนินงานแบบพลวัตซึ่งต้องสร้างการรับรู้อย่างต่อเนื่อง
 - 2) การทำงานแบบหุ้นส่วนเพื่อรักษาทรัพยากร (Asset) ของท้องถิ่น

- 3) ฟื้นฟูคุณภาพย่านชุมชนเก่า
- 4) สร้างความยั่งยืนโดยใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นอย่างเกิดประโยชน์สูงสุดและรักษาทรัพยากรเหล่านั้นไม่ให้เกินความสามารถในการรองรับเพราะต้องใช้ทรัพยากรซ้ำได้
- 5) ยึดหลักพอเพียง

- วัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์คือ

- 1) อนุรักษ์ ฟื้นฟู คุ้มครอง ส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และคุณลักษณะทางกายภาพของย่านชุมชนเก่า ทั้งในส่วนที่เป็นกายภาพ วิถีชีวิต และเศรษฐกิจชุมชน เป็นรากฐานการขับเคลื่อนประเทศสู่ประเทศไทย 4.0
- 2) ขับเคลื่อนความเป็นย่านชุมชนเก่าตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้มีความสำคัญกับการพลิกฟื้นคืนชีวิตชีวา สร้างสมดุลทางสิ่งแวดล้อม ยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน โดยพลังชุมชน

- จากวัตถุประสงค์ข้างต้นถ่ายทอดสู่พันธกิจ 6 ด้าน ได้แก่

- 1) รับรอง (Register) ย่านชุมชนเก่าในทางปฏิบัติ ทั้งนี้ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ได้รับรองย่านชุมชนเก่า 613 แห่ง ในทางนโยบายแล้ว
- 2) พัฒนากลไกและการขับเคลื่อนซึ่งมุ่งการดำเนินการในทิศทางเดียวกัน รวมถึงมีกลไกการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานได้ ทั้งนี้ กลไกที่มีอยู่เดิมเป็นการขับเคลื่อนผ่านแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาท้องถิ่น หรือโครงการของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น โครงการนวัตวิถี แต่มีลักษณะขับเคลื่อนตามภารกิจของแต่ละหน่วยงาน
- 3) อนุรักษ์สภาพทางกายภาพที่มีคุณค่าและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของย่านชุมชนเก่า
- 4) การใช้ทุนวัฒนธรรมโดยร้อยเรียงเป็นเรื่องราวที่มีคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ
- 5) สร้างจิตสำนึก ความตระหนักรู้ และมีการส่งต่อความหมายคุณค่าของย่านชุมชนเก่าต่อคนรุ่นต่อไป ทั้งนี้ คนรุ่นต่อไป หมายถึง ทั้งคนในพื้นที่ก็ได้หรือคนใหม่ก็ได้ เพราะคนใหม่เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ของย่าน
- 6) ท้ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงต้องนำระบบเทคโนโลยีมาสนับสนุนการดำเนินงานอนุรักษ์และฟื้นฟูและการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

- ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ 14 กลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า เพื่อสนับสนุน ควบคุม กำหนดข้อห้าม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าอย่างบูรณาการ
เพื่อให้มีกลไกเครื่องมือในการบริหารจัดการ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 อนุรักษ์ฟื้นฟูคุ้มครองย่านชุมชนเก่า เพื่อการอนุรักษ์โดยมีเครื่องมือ
ปกป้องและอนุรักษ์และฟื้นฟู

ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ องค์กรความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ เพื่อ
สร้างความรู้และจัดการองค์กรความรู้

รูปที่ ฅ.1 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

- รายละเอียดแนวทางดำเนินการในแต่ละกลยุทธ์ มีดังต่อไปนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่า

กลยุทธ์ที่ 1.1 ผลักดันการประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

แนวทางดำเนินงาน 1.1.1 มีการจัดลำดับความสำคัญของย่านชุมชนเก่า ยกตัวอย่าง เชียงคานเป็นตึกแถวไม้ชุดสุดท้ายของริมแม่น้ำโขงของประเทศไทย จะมีความสำคัญกว่าตึกแถวไม้ในพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งต้องมีเกณฑ์ในการจัดลำดับความสำคัญ รวมถึงการประเมินความเสี่ยงของย่านชุมชนเก่าจากการเปลี่ยนแปลง เช่น ภัยพิบัติ การมีเขตเศรษฐกิจพิเศษ หรือมีโครงการรถไฟความเร็วสูง ซึ่งทำให้แต่ละย่านชุมชนเก่ามีความเปลี่ยนแปลงและมีความสำคัญแตกต่างกันด้วย

แนวทางดำเนินงาน 1.1.2 ท้องถิ่นดำเนินการประกาศย่านชุมชนเก่าเพื่อให้เกิดการรับรู้

กลยุทธ์ที่ 1.2 กำหนดแนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์ ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เป็นกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ โดยมีคณะกรรมการพิจารณาสถาปัตยกรรม (Board of Architecture Reviews) ทำหน้าที่พิจารณาแนวทางดำเนินงานอนุรักษ์ในส่วนที่นอกเหนือจากกฎหมาย

กำหนด เช่น กฎหมายผังเมืองควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน กฎหมายควบคุมอาคาร กำหนดระยะรั้ว แต่หน้าที่ของคณะกรรมการพิจารณาสถาปัตยกรรมจะพิจารณาในรายละเอียด เช่น กำหนดการกำหนดสีและการทำสีที่กลมกลืน และการกำหนดให้มีหรือไม่มีรั้วน้ำมัน เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่าอย่างบูรณาการ

กลยุทธ์ที่ 2.1 จัดตั้งโครงสร้างการบริหารจัดการรายจังหวัด เนื่องจากย่านชุมชนเก่าไม่ใช่เมือง

เก่า จึงต้องมีกลไกในการบริหารงานที่ทำหน้าที่ในการขับเคลื่อน

แนวทางดำเนินงาน 2.1.1 ให้คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัดเป็นผู้ขับเคลื่อนการดำเนินงาน และจัดสรรงบประมาณให้มากขึ้น

แนวทางดำเนินงาน 2.1.2 ตั้งองค์กรขึ้นมาบริหารย่านชุมชนเก่า และอาจมีกาจัดตั้งกองทุนอนุรักษ์

กลยุทธ์ที่ 2.2 ส่งเสริมให้เกิดการดำเนินงานในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธมิตร เน้นการ

ดำเนินงานแบบหุ้นส่วน เป็นการทำให้เกิดความร่วมมือกับพันธมิตร (partnership) ทั้งในระดับจังหวัดและท้องถิ่น โดยระบุแผนด้านการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าในยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด จังหวัด และท้องถิ่น รัฐบาลสนับสนุนให้ชุมชนใช้ฐานวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและดึงทุกภาคส่วน ทั้งประชาชน ประชาสังคมและเอกชนเข้ามาทำงานร่วมกัน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 อนุรักษ์ฟื้นฟูคุ้มครองย่านชุมชนเก่า

กลยุทธ์ที่ 3.1 ส่งเสริมการใช้เครื่องมือ กลไกทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมคุณค่าความสำคัญของ

ย่านชุมชนเก่า เพื่อขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการรักษาและคุ้มครอง โดยการออกกติกา เช่น ผังเมืองรวม และเทศบัญญัติของท้องถิ่น โดยการใช้ FAR และ BCR สร้างแรงจูงใจและให้เป็นรางวัล (Bonus) สำหรับการอนุรักษ์

กลยุทธ์ที่ 3.2 ส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจ และกลไกทางเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากย่านชุมชนเก่า

ส่วนใหญ่พื้นที่เป็นของเอกชนดังนั้นจึงต้องหาวิธีการจูงใจและเข้าถึงการแหล่งทุน เช่น การตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์ กองทุนสิ่งแวดล้อม เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และการนำไปเสริมค่าซ่อมไปลดหย่อนภาษี

กลยุทธ์ที่ 3.3 ส่งเสริม เร่งรัดให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟู อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้เกิด

กิจกรรมเป็นรูปธรรมและเหมาะสมกับพื้นที่

กลยุทธ์ที่ 3.4 เพิ่มมูลค่าให้กับย่านชุมชนเก่า เนื่องจากยุทธศาสตร์นี้ไม่ได้มีมุมมองด้านการอนุรักษ์แต่เพียงอย่างเดียวแต่มีมุมมองการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วย เพราะเมื่อมีการระบุคุณค่าและความหมายจะสามารถยกระดับไปสู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน รวมถึงการพัฒนาต่อยอดให้บริการการท่องเที่ยวและสินค้าชุมชนด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ องค์กรความรู้ และกระบวนการเรียนรู้

กลยุทธ์ที่ 4.1 ปลุกความตื่นรู้ เป็นการปลุกสำนึกรักชุมชน การเผยแพร่ความรู้ระดับโรงเรียน และการรับรู้สาธารณะ

กลยุทธ์ที่ 4.2 ปลุกฝังความรู้ความเข้าใจ โดยดำเนินงานทั้งในหลักสูตรการศึกษา และการทำงานระหว่างชุมชนกับสถาบันการศึกษาที่เป็นผู้เข้าหรือเป็นการทำงานแบบห้องเรียนที่มีชีวิต รวมถึงการจัดตั้งโรงเรียนช่างฝีมือพื้นถิ่นซึ่งสร้างความรู้เฉพาะอย่าง

กลยุทธ์ที่ 4.3 สร้างบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ เพื่อทำงานในการระบุและกำหนดประเภทสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของย่านชุมชนเก่าที่ดีและเหมาะสมในการอนุรักษ์ โดยเน้นลงทำงานเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ร่วมกับชุมชน รวมถึงการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อการติดตามการดำเนินงาน

กลยุทธ์ที่ 4.4 การจัดการความรู้และวิจัยเกี่ยวกับย่านชุมชนเก่า เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจใหม่ ๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ที่มีพลวัตในการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาซึ่งมีของเก่าเพิ่มใหม่ขึ้นทุกวันทำให้เกิดชุดความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นทุกวันเช่นเดียวกัน

กลยุทธ์ที่ 4.5 พัฒนาระบบฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่า เป็นข้อมูลและข่าวสารสำหรับบอกผลกระทบของแผนและโครงการพัฒนาใหม่ ๆ ต่อย่านชุมชนเก่าได้อย่างทันทั่วทั้ง ข้อมูลประเภทและที่อยู่ของช่างและปราชาญชาวบ้าน และระบบฐานข้อมูลต้องเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลระดับประเทศอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้ภาพในการตัดสินใจชัดเจนขึ้น

กลยุทธ์ที่ 4.6 พัฒนาโปรแกรมประยุกต์ เพื่อการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า เป็นการใช้เทคโนโลยีเพื่อสื่อความหมายและสร้างปฏิสัมพันธ์ ยกตัวอย่าง การสื่อสารว่าอาคารนี้มีคุณค่าความหมายความสำคัญไม่ใช่หนังสือ เช่น การใช้เทคโนโลยีภาพเสมือนจริง

- สรุปได้ว่า การสร้างความรู้ความเข้าใจและองค์กรความรู้ (ยุทธศาสตร์ที่ 4) เป็นพื้นฐาน และมีกลไกภาครัฐ (ยุทธศาสตร์ที่ 1) เป็นการสนับสนุน ร่วมกับการขับเคลื่อนจากนโยบายลงสู่การทำงานในพื้นที่ (ยุทธศาสตร์ที่ 2) ทั้งการขับเคลื่อนในระดับจังหวัดและ/หรือท้องถิ่น ซึ่งขึ้นกับลักษณะการบริหารงานและบริบทของแต่ละพื้นที่ รวมถึงการดำเนินงานของพื้นที่ (ยุทธศาสตร์ที่ 3) โดยมีกิจกรรมดำเนินงาน และการส่งเสริมสนับสนุนโดยใช้กลไกการทำงานและเครื่องมือทั้งทางเศรษฐศาสตร์และกฎหมาย

- ระยะเวลา (Timelines) ของยุทธศาสตร์ มีดังนี้ การประกาศเขตย่านชุมชนเก่าสามารถทำได้ทันที หรือให้จังหวัดประกาศเขตการอนุรักษ์ เมื่อประกาศเขตการอนุรักษ์ทำให้อาคารเก่ามีสถานะซึ่งสามารถได้รับประโยชน์ได้ เช่น การลดภาษี การสร้างความร่วมมือกับเอกชนหรือสถาบันการศึกษา นอกจากนี้ทำให้เกิดเป็นรูปแบบ (Platform) ขององค์กรขับเคลื่อนการดำเนินงานที่เหมาะสมกับพื้นที่และทำงานได้จริงตามกลไกของแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ส่วนใหญ่จะขับเคลื่อนในระยะสั้นและระยะปานกลาง ส่วนในระยะยาวเป็นการแก้กฎหมาย เช่น ขอยกเว้นระยะรั้วของอาคารในย่านชุมชนเก่าซึ่งทำให้การสร้างใหม่ได้เท่ากับขอบเขตเดิม ในกรณีก่อสร้างอาคารใหม่ทดแทนอาคารเดิมเมื่อประสบเหตุไฟไหม้ เป็นต้น

ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟู ย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ

กลยุทธ์

แนวทางการดำเนินงาน

ระยะเวลาของแผน

ระยะสั้น	ระยะกลาง	ระยะยาว
ผลักดันส่วนท้องถิ่น	ผลักดันมาตรการทางผังเมือง	ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย
3.1 ส่งเสริมการใช้เครื่องมือ กลไกทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมคุณค่าและความสำคัญของย่านชุมชนเก่า	3.2 ส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจและกลไกทางเศรษฐศาสตร์	3.3 ส่งเสริม เร่งรัดให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟู อย่างถูกต้องเหมาะสม
3.4 เพิ่มมูลค่าให้กับย่านชุมชนเก่า	2.1 จัดตั้งโครงสร้างการบริหารจัดการรายจังหวัด	2.2 ส่งเสริมให้เกิดการค้าการลงทุนในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธมิตรเน้นการค้าการลงทุนแบบหุ้นส่วน
3.3 ส่งเสริมการประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	1.1 ผลักดันการประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	1.2 กำหนดแนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์ ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า
3.4 เพิ่มมูลค่าให้กับย่านชุมชนเก่า	2.1 ให้อำนาจคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด	2.2 จัดตั้งองค์การบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า
3.3 ส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ฟื้นฟูอย่างถูกต้องเหมาะสม	2.2 ส่งเสริมให้เกิดการค้าการลงทุนในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธมิตรเน้นการค้าการลงทุนแบบหุ้นส่วน	2.1 ให้อำนาจคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด
3.4 เพิ่มมูลค่าให้กับย่านชุมชนเก่า	2.2 ส่งเสริมให้เกิดการค้าการลงทุนในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธมิตรเน้นการค้าการลงทุนแบบหุ้นส่วน	2.2 จัดตั้งองค์การบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า
3.1 ส่งเสริมการประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	1.1 ผลักดันการประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	1.2 กำหนดแนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์ ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า
3.2 ส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจและกลไกทางเศรษฐศาสตร์	2.1 จัดตั้งโครงสร้างการบริหารจัดการรายจังหวัด	2.2 ส่งเสริมให้เกิดการค้าการลงทุนในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธมิตรเน้นการค้าการลงทุนแบบหุ้นส่วน
3.3 ส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ฟื้นฟูอย่างถูกต้องเหมาะสม	2.2 ส่งเสริมให้เกิดการค้าการลงทุนในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธมิตรเน้นการค้าการลงทุนแบบหุ้นส่วน	2.1 ให้อำนาจคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด
3.4 เพิ่มมูลค่าให้กับย่านชุมชนเก่า	2.2 ส่งเสริมให้เกิดการค้าการลงทุนในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธมิตรเน้นการค้าการลงทุนแบบหุ้นส่วน	2.2 จัดตั้งองค์การบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า
3.1 ส่งเสริมการประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	1.1 ผลักดันการประกาศเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	1.2 กำหนดแนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์ ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า
3.2 ส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจและกลไกทางเศรษฐศาสตร์	2.1 จัดตั้งโครงสร้างการบริหารจัดการรายจังหวัด	2.2 ส่งเสริมให้เกิดการค้าการลงทุนในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธมิตรเน้นการค้าการลงทุนแบบหุ้นส่วน
3.3 ส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ฟื้นฟูอย่างถูกต้องเหมาะสม	2.2 ส่งเสริมให้เกิดการค้าการลงทุนในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธมิตรเน้นการค้าการลงทุนแบบหุ้นส่วน	2.1 ให้อำนาจคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด
3.4 เพิ่มมูลค่าให้กับย่านชุมชนเก่า	2.2 ส่งเสริมให้เกิดการค้าการลงทุนในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธมิตรเน้นการค้าการลงทุนแบบหุ้นส่วน	2.2 จัดตั้งองค์การบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า

รูปที่ ฌ.2 รายละเอียดแนวทางการดำเนินการในแต่ละกลยุทธ์

2. ข้อคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม

- ควรระบุหลักเกณฑ์การแบ่งความแตกต่างของย่านชุมชนเก่าและเมืองเก่า
 - คณะผู้ศึกษาชี้แจงว่า นิยามย่านชุมชนเก่า หมายถึง พื้นที่ที่มีการพัฒนา มีการส่งเสริมความเป็นมา และเป็นพื้นที่ที่อิงกับประวัติศาสตร์ กายภาพ และวิถีชีวิต รวมถึงมีกลุ่มชุดอาคารเชื่อมกับย่านการค้าและธรรมชาติ ในส่วนอายุของย่านชุมชนเก่าอิงเกณฑ์ของกรมศิลปากรที่กำหนดว่ามีอายุ 50 ปีขึ้นไป นอกจากนี้มีการกำหนดไว้ในการจัดทำมาตรฐานย่านชุมชนเก่า และเข้าถึงมาตรฐานดังกล่าวได้ที่เว็บไซต์ของ สผ. ซึ่งประกอบด้วยขอบเขตและรายละเอียดสำคัญของย่านชุมชนเก่า
- บริษัทพัฒนาเมืองสามารถเป็นองค์กรกลไกในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์ได้หรือไม่
 - คณะผู้ศึกษาชี้แจงว่า หากวัตถุประสงค์ของการตั้งบริษัทระบุการประกอบกิจการด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าก็สามารถทำได้
- ควรระบุหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการขับเคลื่อนหรือเป็นจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อน เพราะในเล่มมีหน่วยงานรับผิดชอบจำนวนมาก
- เห็นว่าการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และการนำไปใช้มีทั้งแบบมีนโยบายหนุนเสริมหรือพื้นที่ทำเองได้เลย
- ขอแก้ไขถ้อยคำว่า “ผลักดันส่วนท้องถิ่น” ในกลยุทธ์ที่ 3.1 แก้เป็น “ขับเคลื่อนความร่วมมือระหว่างเอกชน ชุมชน และท้องถิ่น” และ “แนวทางที่ 2.2.3 สนับสนุนกลุ่มเครือข่ายที่มีอยู่ในพื้นที่” แก้เป็น “แนวทางที่ 2.2.3 การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดสมัชชาย่านเก่า” เพื่อให้เกิดการดำเนินการส่วนพื้นที่ หากไม่ใช่คำว่าสมัชชาให้ใช้คำอธิบายของการทำงาน เช่น สนับสนุนการขับเคลื่อนของกลุ่ม เครือข่ายของกระทรวง (กระทรวงอะไรก็อิงกระทรวงนั้น) ในส่วนกลยุทธ์ที่ 3.3 ก็เป็นการขับเคลื่อนด้วยรูปแบบอื่น นอกจากนี้ แนวทางที่ 3.2.3 ส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์ ขอเพิ่มให้มีการใช้กลไกชุมชนและประชาสังคมโดยกลุ่มการออมต่าง ๆ มาใช้ในการอนุรักษ์ได้ ทั้งนี้ อ. ภารณี (เครือข่ายผังเมืองและสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ) ได้มอบเอกสารที่มีการแก้ไขให้คณะผู้วิจัยเพิ่มเติม
- กลุ่มองค์กรขับเคลื่อนของยุทธศาสตร์ 2 กับยุทธศาสตร์ 3 น่าจะเป็นคนละกลุ่มกัน และการดำเนินงานควรเริ่มจากการสร้างความรู้และบุคลากรในยุทธศาสตร์ 4 เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งก่อน (อ. กิตติศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี)
- ในบางจังหวัดไม่มีคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด เช่น จังหวัดสงขลาและแพร่ ดังนั้น ทสจ. ในแต่ละจังหวัดต้องตั้งคณะกรรมการดังกล่าวให้ครบทุกจังหวัด โดยอาศัยมติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติให้แต่งตั้งคณะกรรมการฯ ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน

- ควรจะระบุระยะเวลาให้สอดคล้องกับปีตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ เช่น ระยะสั้น 1-3 ปี ให้ระบุเป็น ปี พ.ศ. 2563-2565 ซึ่งจะสอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (กรมทรัพยากรธรณี)

รูปที่ ๓.3 บรรยากาศการประชุมเผยแพร่ผลการดำเนินงานโครงการศึกษาจัดทำนโยบาย และยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนเก่าแห่งชาติ

